

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 2023. évre vonatkozó területi monitoring jelentése

Készítette:

Dombi Gábor, szociológus
Fekete Károly, geográfus, kutatásvezető
Horváth Csanád, geográfus
Kulics Beatrix, kutatási asszisztens
dr. Csákváriné Joó Zsuzsanna, kutatási asszisztens

Közreműködött:

Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság
Balatoni Hajózási Zrt.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	5
2. Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség	7
2.1. Jogszabályi háttér, forráskeret, jogállamisági mechanizmus, adatbázis struktúra	7
2.2. A 2021-2027 közötti forráskihelyezés országos jellemzői.....	9
2.3. A 2021-2027 közötti forráskihelyezés Balaton térségi jellemzői	23
2.4. Tőkekövetelések a Széchenyi 2020 és a Széchenyi Terv Plusz időszakában	34
3. Demográfiai jellemzők, társadalom	40
4. Foglalkoztatás, munkanélküliség	55
5. Turizmus, vendégforgalom	68
6. Lakásállomány, lakásépítés	84
7. Civil aktivitás, intézményrendszer	91
8. Vízhősziget	94
9. Összefoglalás.....	109

Ábrajegyzék

1. sz. ábra A Széchenyi Terv Plusz pályázóinak megoszlása nemzetgazdasági főágazatok szerint (%)	14
2. sz. ábra. Településcsoportok szerinti pályázati gyakoriság klaszter	17
3. sz. ábra. Támogatási döntések jellemzői országosan a FAIR 2024. január 18-i állása alapján	18
4. sz. ábra. Forrásigények, megítélt támogatások és a kifizetések aránymegoszlása operatív programok szerint országosan	20
5. sz. ábra. A Széchenyi Terv Plusz Balaton térségi pályázóinak megoszlása nemzetgazdasági főágazatok szerint (%).....	27
6. sz. ábra. Támogatási döntések BKÜ jellemzői a FAIR 2024. január 18-i állása alapján.....	30
7. sz. ábra. Forrásigények, megítélt támogatások és a kifizetések aránymegoszlása operatív programok szerint a BKÜ-ben	31
8. sz. ábra Az állandó és a lakónépesség számának alakulása, különbsége a BKÜ területén (2000–2022)	41
9. sz. ábra. Születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2022)	43
10. sz. ábra. Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2005-2022).....	46
11. sz. ábra. Eltartottsági indexek alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000–2022).....	47
12. sz. ábra. Iskolai végzettség szerinti jellemzők a Balaton térségében Magyarország összehasonlításával a legutóbbi három népszámlálás során (2001–2011-2022)	50
13. sz. ábra. Állandó és ideiglenes belföldi oda és elvándorlások száma és a teljes vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2022).....	51
14. sz. ábra. Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (személygépkocsi/ezer lakos; 2000-2022)	54
15. sz. ábra A munkavállalási korú lakosság éves száma, a regisztrált munkanélküliek száma, valamint a munkanélküliségi ráta éves átlagértéke a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2023).....	56

16. sz. ábra Munkaképes korú lakosság számának alakulása és a BKÜ településeinek száma (2000-2024).....	57
17. sz. ábra. Gazdasági aktivitás és inaktivitás alakulása Magyarországon és a BKÜ-ben a legutóbbi három népszámlálás eszmei időpontjában (2001, 2011, 2022).....	58
18. sz. ábra. Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000 – 2023).....	60
19. sz. ábra. Relatív munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2020 és 2023 során, havi szinten.....	61
20. sz. ábra. A munkanélküliségi ráta negyedéves átlagos változása a BKÜ területén 2000 első negyedétől 2023 utolsó negyedévéig.....	63
21. sz. ábra Relatív éves pályakezdő munkanélküliségi ráta alakulása a BKÜ-ben 2005 és 2022 között.....	64
22. sz. ábra. A közfoglalkoztatásban résztvevők száma és aránymegoszlása BKÜ Balaton partviszonylata szerint 2013-2022 között éves, 2023 évben havi megoszlás alapján.....	65
23. sz. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők aránymegoszlása BKÜ alrégiói szerint 2013-2022 között éves, 2023 évben havi megoszlás alapján.....	66
24. sz. ábra. Vendégforgalom, belföldi és külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken a BKÜ területén 2010 és 2023 között (fő).....	70
25. sz. ábra A belföldi és külföldi vendégek aránya a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet kereskedelmi szálláshelyein (2001 – 2023).....	71
26. sz. ábra Vendégéjszakák számának alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2001 és 2023 között.....	73
27. sz. ábra. A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek átlagos tartózkodási ideje a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2001 – 2023).....	74
28. sz. ábra. Idegenforgalmi főszezon és az idegenforgalmi főszezonon kívüli vendégforgalom és vendégéjszakák megoszlása a Balaton térségében éves szinten 2010 és 2023 között.....	76
29. sz. ábra. Külföldi és belföldi vendégéjszaka és vendégszám havonkénti megoszlása 2020 és 2023 között a BKÜ-ben.....	77
30. sz. ábra. A kereskedelmi szálláshelyek szoba- és férőhely kapacitás kihasználtsága a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2008 és 2022 márciusa között (%).....	78
31. sz. ábra. Szálláshelyeken kiadható szobák, férőhelyek, és a működő szálláshely egységek havonkénti száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2022 és 2023 években.....	80
32. sz. ábra. Turisztikai szálláshelyek külföldi vendégforgalma küldő országok szerint a Balaton térségében 2021 és 2023 között.....	82
33. sz. ábra. Lakásállomány alakulása Magyarországon és a BKÜ-ben 2001 és 2022 között.....	84
34. sz. ábra. Lakásállomány a Balaton térségében partviszonylat szerint 2001-2022 között ..	86
35. sz. ábra. Adott évben épített lakások és üdülők a Balaton térségében 2001 és 2022 között.....	87
36. sz. ábra Új építésű lakások és üdülők egymáshoz viszonyított megoszlása 2001 és 2022 között a Balaton térségében.....	88
37. sz. ábra. Siófok és Keszthely lakásingatlan szám és állandó népességének változása	89
38. sz. ábra Civil szervezetek ezer állandó lakosra jutó indexértéke a Balaton térségében és országosan 2010 és 2022 között.....	91

Táblázatjegyzék

1. sz. táblázat Az irányító hatóság és a közreműködő szervezet kijelölése.....	8
2. sz. táblázat A támogatási döntés és a kifizetési eredményesség összefüggése országosan .	21
3. sz. táblázat. Teljes kifizetési eredményesség operatív programok szerint 2024. január 18-án Magyarországon	22

4. sz. táblázat A támogatási döntés és a kifizetési eredményesség összefüggése országosan .	32
5. sz. táblázat. Teljes kifizetési eredményesség operatív programok szerint 2024. január 18-án a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben.....	34
6. sz. táblázat. Pályázatok megoszlása programidőszak és tőkekövetelések szerint országos és BKÜ viszonylat alapján 2014-2024 között	35
7. sz. táblázat. Tőkekövetelések alakulása 2014 és 2024 között országosan és a BKÜ-ben eljárásrend szerint.....	37
8. sz. táblázat. Tőkekövetelési összegek alakulása programidőszakok szerint országos és BKÜ területi felbontás alapján 2014-2024 között	38
9. sz. táblázat. Tőkekövetelések operatív programok szerint országosan és a BKÜ-ben 2014-2024 között.....	39

Térképjegyzék

1. sz. térkép A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet településeinek természetes szaporodása 2022 .	44
2. sz. térkép A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet településeinek öregedési indexe 2022.....	47

1. Bevezetés

A **Balaton Fejlesztési Tanács** (BFT) 2009. május 8-i ülésén a Balaton 2007-2020 közötti időszakra szóló, Hosszútávú Területfejlesztési Koncepciója elfogadásával egy időben döntött arról, hogy az üdülőkörzetre vonatkozóan a munka keretében kialakított **legfontosabb gazdasági, társadalmi, környezeti és infrastruktúra indikátorok alapján rendszeres területi fejlesztési monitoring elemzések készüljenek**. A döntést az a cél motiválta, hogy az üdülőkörzetben zajló jelenségekről készülő időbeni és területi összehasonlító elemzések valós információkat tárjanak a döntéshozók elé. E döntéstámogató munka elvégzését a tanács munkaszervezetére, a **Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft-re** (BIFÜ Nkft) bízta.

A monitoring tevékenység kezdetben 90, majd 48 db térségleíró indikátor alkalmazásával valósult meg. A Balaton Fejlesztési Tanács 2017. március 17-i ülésén döntött a térségi monitoring rendszer indikátor-kataszterének megújításáról. A **11/2017. (03.17.) BFT határozat 91 db éves rendszerességgel, valamint 45 db további, háromévente mérendő és elemzendő mutató megjelenítését** írja elő a monitoring tanulmányokban.

A **BFT 1/2016. (02.12.) határozatában** rögzítettek alapján kiemelten fontos feladat az **uniós programozási időszakok forrásallokációjának rendszeres monitorozása**, amelynek eredményeit a **Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszerben (FAIR)** rögzített információk feldolgozása alapján tárgyalhatjuk.

A **Kormány a 1685/2022. (XII.28.) határozatával elfogadta a kiemelt térség megújított, aktuális programozási ciklus fejlesztéseit megalapozni szándékozó Hosszútávú Fejlesztési Koncepcióját és Területfejlesztési Programját**.

Bár a határozat forrásokat nem rendel a tervhez, azonban a 4. pontban felkéri a Balaton Fejlesztési Tanácsot, hogy a program megvalósulását kísérje nyomon, és háromévente adjon tájékoztatást azok megvalósulásáról, valamint amennyiben szükséges, kezdeményezze a tervek felülvizsgálatát. Tekintettel arra, hogy a korábbi programozási időszakban a féléves gyakoriságú fejlesztési monitoring jelentésekkel a kiemelt térségi fejlesztések megvalósulásának nyomon követése eredményesen valósult meg, ezt a gyakorlatot a jelen programozási ciklusban is folytatni kívánjuk.

A BFT által elrendelt munkán túl a területi monitoring munkával kapcsolatos feladatok ellátását szükségessé teszi a területi monitoring rendszerről szóló **37/2010. sz. Kormányrendelet**. Ez a rendelkezés az országos területi monitoring rendszer kialakítását célozza, meghatározza a különböző térségi szereplők feladatait, a feladatok teljesítési határidejét, valamint körvonalazza a területi monitoring jelentések elvárt tartalmát.

A fenti rendelet kimondja, hogy a területi monitoring jelentések elkészítéséért és elfogadásáért felelős szervezetek **minden év március 31-ig** kötelesek lezárni és a jogszabályban meghatározott

szervezeteknek eljuttatni a monitoring tanulmányt. A határidő teljesítése érdekében, az elmúlt években kialakult gyakorlatnak megfelelően a **Baltoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség** a jogszabályban meghatározott időpontot követő első munkanapon, **2024. április 2-án megküldte a Balaton Fejlesztési Tanács által nem tárgyalt előzetes jelentést** a jogszabályba foglalt szervezetek részére. Jelen tanulmány a korábban megküldött előzetes jelentés kibővített, Tanács elé terjesztett változata.

A fejlesztéspolitikai tematikát felölelő **FAIR 2024. január 18-i** adattartalma mellett az elemzésben alapvetően a 2024-es állapot szerinti, a Központi Statisztikai Hivatal és a TeIR felületein elérhető legfrissebb adatokat tudtuk feldolgozni. Emellett a **Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság és a Balatoni Hajózási Zrt. egyedi adatszolgáltatása** is hozzájárult a jelentés teljességi köréhez.

A monitoring jelentés 11. fejezete egy rendhagyó elemet tartalmaz. A Somogy vármegyei, Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területével határosan fekvő Nágocs község polgármestere 2023. június 5-én azzal az írásbeli kéréssel fordult a Balaton Fejlesztési Tanácshoz hogy a munkaszervezettel közösen vizsgálják meg **Nágocs község Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez történő csatlakozásának lehetőségét**. A település képviselőtestülete csatlakozási szándékát egy 2022-es testületi határozatban kinyilvánította. A Területfejlesztésért Felelős Államtitkárság valamint az Építési és Közlekedési Minisztérium tájékoztatását követően a Balatoni Integrációs Kft. vállalta, hogy a 2023. évi monitoring jelentéshez kapcsolódóan megvizsgálja a község csatlakozási igényének alapvető területi, társadalmi-gazdasági dimenzióit. Jelen monitoring tanulmány utolsó tartalmi fejezete e vizsgálat összefoglaló eredményeit tartalmazza.

A jelentés az alábbi témaköröket tartalmazza:

- Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség
- Demográfiai jellemzők, társadalom
- Foglalkoztatás, munkanélküliség
- Turizmus, vendégforgalom
- Lakásállomány, lakásépítés
- Civil aktivitás, intézményrendszer
- Környezeti infrastruktúra
- Közlekedés
- Vízhőminőség
- Gyorselemzés Nágocs község BKÜ-höz történő csatlakozási igényének területi hatásairól

2. Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség

2.1. Jogszabályi háttér, forráskeret, jogállamisági mechanizmus, adatbázis struktúra

A Magyar Közlöny 2021. évi 91. számában kihirdetésre került a 256/2021. (V.18.) Kormányrendelet a 2021-2027 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználási rendjéről. Ezt követően a GINOP_PLUSZ program keretében **gyorsított eljárásrendben** megjelentek az első pályázati kiírások a 2021-2027 közötti uniós fejlesztési ciklus forrásainak mielőbbi kihelyezhetősége érdekében.

A 2021-2027 közötti programozási időszak során a Vidékfejlesztési Program forrásain kívül Magyarország **51,6 Mrd EUR** kohéziós fejlesztési forráskeretre jogosult, ami az MNB 2021 évi 360 napos középárfolyamán számolva mintegy **18 600 Mrd Ft** forrásösszegnek felel meg. Ez az összeg 2021. évi hazai GDP (≈ 55125 ezer Mrd Ft) $\approx 37\%$ -a.

A Magyarországnak számára megítélt kohéziós források részleges, vagy egészes lehívását a programozási ciklus ideje alatt a Magyarországgal szemben folyamatban lévő jogállamisági eljárások keretében a központi forrásgazda felfüggesztheti.

Az Európai Bizottság az Európai Parlament többségének felhatalmazása alapján a 2021-2027-es költségvetés kohéziós forrásaihoz való hozzáférésnél az **uniós Alapjogi Chartával kapcsolatban** úgynevezett **horizontális és szektorális** jogállami feljogosító feltételeket szabott.¹ A feljogosító feltételek az Európai Bizottság értelmezése szerint olyan előfeltételek, amelyeket a tagállamoknak teljesíteniük kell ahhoz, hogy garantált legyen a kohéziós források hatékony és eredményes felhasználása. A horizontális feltételek nem teljesítése valamennyi forrás lehívását megakadályozza, a szektorális feltételek nem teljesítése az adott egyedi célkitűzésekhez kapcsolódó források lehívását blokkolja.

A mintegy két évig húzódó tárgyalást és jogalkotói munkát követően 2023 decemberében az Európai Bizottság a horizontális feljogosító feltételek vonatkozásában teljesítettnek ítélte a bírói függetlenségre vonatkozó igazságügyi reformintézkedéseket, és 10,2 Mrd EUR forrásösszeg lehívhatóságát biztosította.²

¹ Bővebben: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/qanda_23_6466

² Bővebben: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6465

1. sz. táblázat Az irányító hatóság és a közreműködő szervezet kijelölése

Program		A Kormány európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátására kijelölt tagja által vezetett minisztérium	Közreműködő szervezet
1	Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP PLUSZ)	Miniszterelnöki Kabinetiroda	
2	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (EFOP PLUSZ)	Emberi Erőforrások Minisztériuma	
3	Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz (MAHOP PLUSZ)	Agrárminisztérium	Magyar Államkincstár
4	Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz (IKOP PLUSZ)	Innovációs és Technológiai Minisztérium	
5	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz (GINOP PLUSZ)	Pénzügyminisztérium	
6	Végrehajtás Operatív Program Plusz (VOP PLUSZ)	Miniszterelnökség	
7	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP PLUSZ)	Pénzügyminisztérium	Magyar Államkincstár
8	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP PLUSZ)	Innovációs és Technológiai Minisztérium	
9	Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap Plusz	Belügyminisztérium	
10	Határigazgatási és Vízügyi Operatív Program Plusz	Belügyminisztérium	
11	Belső Biztonsági Alap Plusz	Belügyminisztérium	
12	Európai Unió Szolidaritási Alapja	Az Európai Unió Szolidaritási Alapjának létrehozásáról szóló, 2002. november 11-i 2012/2002/EK tanácsi rendelet 2. cikk (1) bekezdés a) pontja vonatkozásában a Belügyminisztérium, a 2. cikk (1) bekezdés b) pontja vonatkozásában az Emberi Erőforrások Minisztériuma	

Forrás: 256/2021. (V.18.) Kormányrendelet 1. sz. melléklet

Az Európai Bizottság döntését követően 2024. január 2-án megérkezett a 2021-2027 közötti forráselosztási időszak első uniós forrásösszege, mintegy 445 millió EUR. Ezzel elindult az új fejlesztési időszak operatív programjainak uniós refinanszírozása.³

A fejlesztési programok megvalósítását a Magyarország Kormánya már 2021-ben megkezdte, a költségeket megelőlegezve a hazai költségvetés kockázatára.

A Kormány közlése szerint **2023. év végéig** közel 9300 db támogatási szerződés került megkötésre mintegy 1600 Mrd Ft értékben a terület- és településfejlesztési, a digitális, a

³ Bővebben: <https://kormany.hu/hirek/megerkezett-a-2021-2027-es-kohezios-forrasok-elso-reszlete>

közlekedés- és gazdaságfejlesztési programokban, a kifizetett támogatások összege pedig meghaladta az 1200 Mrd Ft-ot.

Az átutalt első kohéziós forrásokon kívül Magyarország 2023. december 28-án kapta meg a **Helyreállítási Terv (RRF)** elfogadott módosításával felvett 3,9 Mrd EUR összegű hitel előlegét, mely mintegy 780 millió eurót tesz ki. A **REPowerEU** csomag részeként megérkezett összeg Magyarország energetikai megújítását és a zöld energiafelhasználás további elterjesztését támogatja. Mindemellett Magyarországra akadálytalanul érkeznek a **Vidékfejlesztési Program operatív támogatásai** is.

A 2024. január 2-án érkezett első kohéziós forrásösszeg-részletet követően a felszabadított pénzek keretében gyakorlatilag folyamatosak az utalások, **2024. január közepéig mintegy 520 Mrd Ft korábban blokkolt kohéziós forrás** érkezett Magyarországra.⁴

A FAIR adatbázisban foglalt adatok rögzítése a korábbi fejlesztési ciklussal megegyező nomenklatúra alapján történik. A Széchenyi Terv Plusz pályázati adatai **folytatólagosan**, a Széchenyi 2020 pályázati adataival egységes adatbázisban jelennek meg. Az adatbázis most első alkalommal tartalmaz egy **tőkekövetelés** adatállományt is, amelynek jelentését és tartalmát a forráselemzés során önálló fejezetben tárgyaljuk.

A jelen forráselemzés a FAIR adatbázis **2024. január 18-án teljesült** adatleválogatása alapján készült.

2.2. A 2021-2027 közötti forráskihelyezés országos jellemzői

A FAIR 2021-2027 közötti fejlesztési időszakra vonatkozó, **Magyarország Kormánya által 2024 januárjáig előfinanszírozott** források megszerzése érdekében **2024. január közepéig 19 642 db** pályázat került benyújtásra. Ez legutóbbi, 2023. február 14-i adatok alapján készült elemzéshez képest mindössze a támogatási kérelmek **312 darabos növekményét jelenti**. Ez a 11 hónappal ezelőtti állapothoz képest rögzíthető mindössze 1,6 %-os pályázati gyakoriság bővülés lényegében **az előfinanszírozott forráselosztás leállásaként értelmezhető**.

Mivel az adatleválogatás időben egybeesik az első uniós források átutalásával, **a jelen, 2024. január közepi állapotot** a későbbi összehasonlító elemzések **standard kiindulópontjaként** alkalmazhatjuk.

Jelen állás szerint a **gazdaság (GINOP_PLUSZ)** és a **területfejlesztés (TOP_PLUSZ)**, a **határigazgatási és vízümpolitikai eszközök (HAVE_PLUSZ)**, a **végrehajtás operatív program (VOP_PLUSZ)** mellett elindult a pályáztatás a **közlekedésfejlesztés (IKOP_PLUSZ)**, a **környezet és energiahatékonyság (KEHOP_PLUSZ)**, illetve a **digitális megújulás operatív program** keretében is (DIMOP_PLUSZ).

⁴ Bővebben: <https://hirado.hu/belfold/gazdasag/cikk/2024/01/17/varga-mihaly-ujabb-unios-utalassal-53-milliard-forint-erkezett-magyarorszagra>

A Széchenyi Terv Plusz célkitűzéseinek teljesítése érdekében a Kormányzat az új programozási ciklus során elsőként a **GINOP_PLUSZ** operatív programban indította el a pályáztatást.

A gazdaságfejlesztés területéhez érkezett támogatási kérelmek száma a pályáztatás **2021. júliusi nyitányát követő első 5 hónapja alatt több mint a háromszorosára emelkedett**, mintegy 4800-ról közel 14 ezerre nőtt. **A gazdaságfejlesztési témakörben rögzített pályázatok gyakorisága azonban 2022 áprilisa óta radikálisan lefékeződött**, csupán néhány száz pályázattal bővült.⁵ 2024. január közepén közel 14 300 db támogatási kérelmet láthatunk a gazdaságfejlesztési tématerületen, ami azt jelenti, hogy az összes pályázat közel háromnegyede, 72,7 %-a gazdaságfejlesztési céllal került benyújtásra.

2021 novemberét követően elindult a **TOP_PLUSZ** operatív programban is a pályáztatás. A Kormányzat által döntően az önkormányzati kedvezményezetteknek biztosított területfejlesztési források megszerzése érdekében 2022. április közepéig országosan közel 2900 pályázat került benyújtásra. **2023. február közepén mért állás a szerint a TOP_PLUSZ témájú támogatási kérelmek száma közelített az 5000-hez**, számszerűen 4952 db volt. Ez a szám tíz hónap leforgása alatt több mint kétötödével növekedett. A 2024. január közepi állás alapján a területfejlesztési céllal benyújtott pályázatok száma 5257 db, ami 26,8 %-os részarányt jelent az összes pályázatból, vagyis minden negyedik pályázat megvalósítási célterülete a területfejlesztés.

Lényegében arról van szó, hogy a kezdeti gazdaságfejlesztési célú, alapvetően a vállalkozásokat célzó felhívásokat felváltotta az önkormányzati kedvezményezetteket célzó területfejlesztés.

2022 áprilisát követően 2023 év elejéig elindult a pályáztatás a Végrehajtás Operatív Program PLUSZ és a Határigazgatási és Vízügyi Politikai Eszköz Plusz keretében, majd 2024. január közepéig **megjelentek az első kiírások** a közlekedésfejlesztés, a környezet és energiahatékonyság, és a digitális megújulás területén is.

Ezek a pályázatok tömegükben rendkívül szerények, az összes benyújtott pályázat 0,5 %-át alkotják. A VOP_PLUSZ keretében 36 db, a KEHOP_PLUSZ esetében 31 db, a DIMOP_PLUSZ 23 db, az IKOP_PLUSZ 6 db, a HAVE_PLUSZ 2 db pályázattal szerepel a regiszterben.

A **VOP_PLUSZ** pályázatok alapvetően a források eredményes, hatékony és szabályszerű felhasználásához szükséges humán és eszköz kapacitás biztosítása és fejlesztése (ERFA + ESZA + KA) keretében jelentek meg, a **HAVE_PLUSZ** az európai integrált határigazgatás támogatását célozza.

A **KEHOP_PLUSZ**-hoz beérkezett támogatási kérelmek egy kivétellel a megújuló energiagazdaság prioritás mentén az energiahatékonysági intézkedések előmozdítása érdekében középületek energiahatékonysági fejlesztései (ERFA, szakaszolt), a kivételt képező projekt

⁵ Az előző, 2023. februári leválogatáshoz képest a GINOP_PLUSZ metszetében többtucat pályázat kikerült a regiszterből, miközben újabb pályázatokkal bővült az adat-nomenklatúra, összességében azonban 74 db pályázattal negatív egyenleg alakult ki.

vízgazdálkodás és katasztrófakockázat csökkentés, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, kockázatkezelés és katasztrófavédelmi reziliencia előmozdítását célozza.

A **DIMOP_PLUSZ** pályázatok alapvetően a közszolgáltatások digitalizálását, high-tech és zöld átállás, digitális kompetencia és készségfejlesztés célúak, digitális innováció, intelligensebb Magyarország arculati formázását célozzák.

A FAIR adatok között 2024. január közepéig megjelent 6 db **IKOP_PLUSZ** projekt is:

- *Budapesti trolibusz járműbeszerzés III. ütem és állatkerti deltavágány kiépítése*
- *Szombathely-Kőszeg vasútvonal villamosításának előkészítése - átforduló projekt*
- *Győr elővárosi közlekedés fejlesztése előkészítése - átforduló projekt*
- *MÁV-START Zrt. gördülőállomány fejlesztése 19 db nagykapacitású motorvonat beszerzésével*
- *Budapest Déli körvasút II. ütem, CEF2 keretében nem támogatott elemek (Nádorkert és Közvágóhíd új megállóhelyek létesítése)*
- *2 nagykapacitású (KISS) motorvonat beszerzése*

Az első három tiszta üzemű városi-elővárosi közlekedés erősítése a fővároson és a budapesti agglomeráción kívüli településeken (IKOP_PLUSZ 1.1. (KA) / IKOP_PLUSZ 1.2 (ERFA), a második három vasúti és regionális intermodális közlekedés fejlesztése 4 legszegényebb magyarországi régió kívül, illetve a 4 legszegényebb magyarországi régió területein (IKOP_PLUSZ-2.1 TEN-T (KA) / IKOP_PLUSZ-2.2 TEN-T (ERFA). Mindegyik projekt kiemelt eljárásrendben valósulhat meg.

A **gazdaságfejlesztés** projektjeinek ≈ 98 %-a a GINOP_PLUSZ-1. prioritásához, a vállalkozásfejlesztéshez kapcsolódóik, ez egyébként az összes magyarországi pályázat 71,4 %-át alkotja. A vállalkozásfejlesztési pályázatok mintegy 97 %-a technológiaváltás és kohézió intézkedéshez kapcsolódik. Ezeknek a pályázatoknak az alintézkedés besorolása többségében **GINOP_PLUSZ 1.2.3-21 és GINOP_PLUSZ 1.2.1-21.** mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések, kiemelten a leghátrányosabb helyzetű régiókban.

Ezek mellett nagy lendülettel indult a **GINOP_PLUSZ 1.2.2-22** Magyar Falu Vállalkozás-újraindítási program, ez utóbbi keretében több mint 5300 db pályázat szerepel a regiszterben. Ez a három alintézkedés együtt a vállalkozásfejlesztési pályázatok mintegy 97 %-át alkotja. A kiemelt jelentőségű alintézkedések mellett zajlik pályáztatás a helyi gazdaságfejlesztés, a „Zöld Nemzeti Bajnokok” – A zöldgazdaság területén működő mikro-, kis- és középvállalkozások technológiafejlesztésének támogatása terén, valamint a Magyar Multi Program - A kiemelkedő teljesítményű, valamint jelentős növekedési potenciállal rendelkező mikro-, kis- és középvállalkozások támogatása terén is.

A gazdaságfejlesztésen belül elindult a GINOP_PLUSZ-2, kutatás, fejlesztés, innováció prioritás megvalósítása, illetve egyelőre minimális gyakoriságban, de elindult a GINOP_PLUSZ-3

fenntartható munkaerőpiac, GINOP_PLUSZ-4 Ifjúsági garancia és a GINOP_PLUSZ-5 Felsőoktatás, szakképzés prioritáson belül is a pályáztatás.

A GINOP_PLUSZ-2, kutatás, fejlesztés, innováció keretében intézkedési és alintézkedési szinten a vállalati kutatás-fejlesztés ösztönzésére, GINOP_PLUSZ-3 fenntartható munkaerőpiac a felnőttképzésre, ezen belül a munkavállalók és vállalatok alkalmazkodóképességének és termelékenységének koncentrálni a munkaerő fejlesztésén keresztül.

A GINOP_PLUSZ-4 Ifjúsági garancia keretében jelenleg egyetlen pályázat szerepel, GINOP_PLUSZ-5 szakképzési fejlesztéseket, hátránykompenzáció szakmai támogatását, illetve az Apáczai ösztöndíj program pályázati terveit tartalmazza.

A **területfejlesztés tekintetében** kezdetben három prioritásban vett lendületet a forráski helyezés, TOP_PLUSZ-1 élhető vármegye, TOP_PLUSZ-2 klímabarát vármegye és TOP_PLUSZ-3 területi humán fejlesztések, gondoskodó vármegye. Az elmúlt közel egy év során ezekhez csatlakozott a TOP_PLUSZ-6 versenyképes vármegye.

A területfejlesztési pályázatok nagy többsége, 61,2 %-a élhető vármegye prioritáshoz érkezett, e prioritáshoz kapcsolódik a TOP PLUSZ támogatási kérelmeinek mintegy hatoda. Részarányuk az összes pályázaton belül 16,4 %. 2022. április közepén az élhető vármegye prioritás részaránya a TOP_PLUSZ keretében még 55 %-volt, vagyis az új pályázatok nagyobb része ebbe a prioritásba összpontosult. A prioritáson belül intézkedési szinten alapvetően településfejlesztés, települési szolgáltatások támogatása, alintézkedés vonatkozásában döntően az élhető települések kialakítását célozza, de jelentős, részarányt képvisel a belterületi utak fejlesztése is. Az élhető vármegye prioritáson belül említett területfejlesztési alintézkedések mellett megjelenik a helyi térség és turizmusfejlesztés, helyi gazdaságfejlesztés, a fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása.

A TOP_PLUSZ-2 prioritás alapvetően a helyi, térségi jelentőségű, turisztikai vonzerőt képező kulturális, épített, természeti örökség turisztikai hasznosítása, fejlesztése intézkedéshez kapcsolódik, ezen belül elsősorban az önkormányzati épületek energetikai korszerűsítését takarja – ebben a tekintetben 2022. április közepe óta mintegy 160 új pályázat érkezett – kisebb részben fenntartható energiahatékonyság alintézkedésbe sorolható, ebben az alintézkedésben jelentős aktivitásnövekedés nem történt.

A TOP_PLUSZ-3 prioritás intézkedési szinten alapvetően a közösség, kultúra, szabadidő fejlesztések területén zajlik, kisebb részben helyi gazdaságfejlesztés, helyi foglalkoztatás tárgyú, új prioritásban megjelenő pályáztatás ezen a területen nem nyílt. Az alintézkedéseket tekintve továbbra is a gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése vezet, de számottevő a helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztési igénye is. Ezek mellett alacsony gyakoriságban, de megjelentek a megyei foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések és a szociális célú város rehabilitáció (ESZA+) forrásigényei is.

A TOP_PLUSZ-6 keretében 2024. január közepéig 98 db pályázatot látunk, ezek alapvetően helyi gazdaságfejlesztési beavatkozások, kisebb részben fenntartható versenyképes városfejlesztések, valamint a 4 és 5 számjegyű utak fejlesztése is megjelenik.

A 2024 januári adatleválogatás teljes metszetét vizsgálva elmondható, hogy a pályázók 73 %-a, 14 335 pályázó egyéni vállalkozó, vagy társas vállalkozás. A társas vállalkozások aránya a vállalkozásokon belül elsőprő, mintegy 92 %.

A társas vállalkozások ≈ 90 %-a Kft, 6,7 % Bt, 2,7 % Rt, néhány esetben Kkt, de akad ügyvédi iroda, európai részvénytársaság (SE), külföldi vállalkozás fióktelepe is. A vállalkozások ≈ 61 %-a mikro-méretű, a kisvállalkozások aránya ≈ 31 %, a közepes vállalkozásoké 7,7 %, a támogatási kategóriákba nem sorolható (nagy)vállalkozások aránya az összes vállalkozás fél százalékát sem teszi ki.

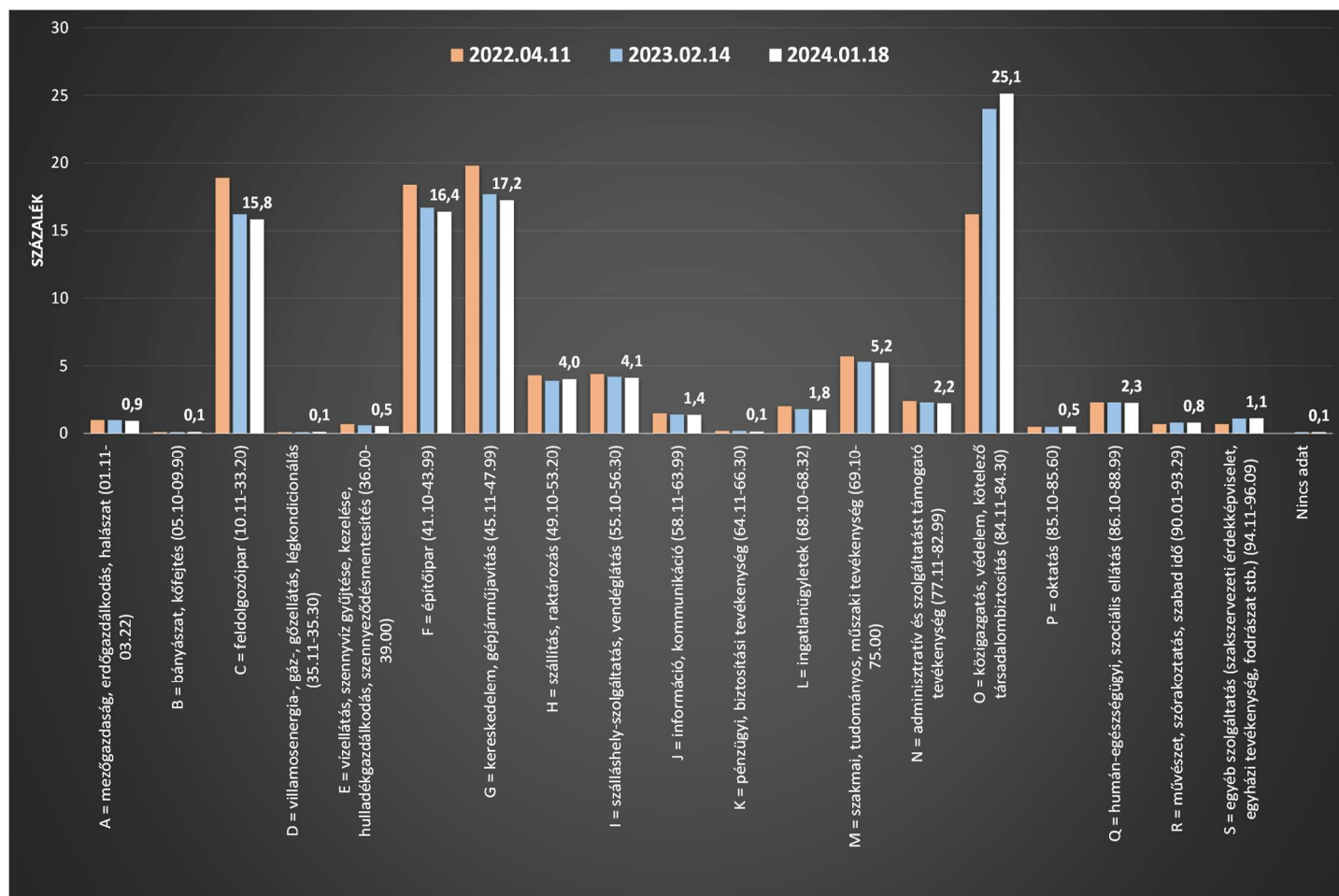
Össességében a pályázók nagy többsége mikro-méretű társas vállalkozás.

A pályázók negyede **költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezet**, ezek elsőprő többsége, mintegy 91 %-a **önkormányzat**, a maradékhányadot helyi önkormányzati költségvetési szervek, a helyi önkormányzatok társulásai, államháztartáson belüli nonprofit szervezetek, illetve az országos és helyi nemzetiségi önkormányzatok alkotják, de megjelenik központi költségvetési szervezet, és az elkülönített állami pénzalap is.

A **nonprofit szervezetek** képviselőiben pályázók aránya továbbra is alacsony, az összes eddigi pályázó mindössze 1,7 %-a. 2024. január közepéig csupán 336 db ilyen eset szerepel a regiszterben. Besorolásuk alapján ezek vállalkozási tevékenységet nem folytató, államháztartáson kívüli nonprofit, civil szervezetek, ezen belül döntően alapítványok és egyesületek, kisebb részben nonprofit Kft-k, nonprofit részvénytársaságok.

A pályázók mintegy háromnegyednek tevékenységi területe négy nemzetgazdasági főágazatra bontható: közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás, kereskedelem és gépjárműjavítás, építő és feldolgozóipar. Ezzel együtt valamennyi nemzetgazdasági főágazat képviselőiben megjelentek pályázók.

1. sz. ábra A Széchenyi Terv Plusz pályázóinak megoszlása nemzetgazdasági főágazatok szerint (%)

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A 2021-2027 közötti programozási ciklus 2022 áprilisa és 2024 januárja közötti metszetében megjelent pályázók **nemzetgazdasági főágazatonkénti összevetése** döntően a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás, ezen belül az **önkormányzatok pályázatai** területén mutat jelentős növekményszintű elmozdulást. 2024. januári állás szerint az **önkormányzatok már az összes pályázó több mint egynegyedét** alkották. Ugyanakkor a **három másik releváns nemzetgazdasági ágazat pályázóinak aránya fokozatosan mérséklődött**, a kereskedelem és gépjárműjavítás a kezdeti 19,8 %-ról 17,2 %-ra, a feldolgozóipar 18,9 %-ról 15,8 %-ra, az építőipar 18,4 %-ról 16,4 %-ra csökkent.

Az egyéb nemzetgazdasági főágazatokba sorolható pályázók aránya továbbra is szerény, 4-5 % a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, és a szállítás és raktározás területén. Csupán 1-2 % a humán egészségügy, szociális ellátás, az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység, az ingatlanügyletek, az infokommunikáció, és az egyéb szolgáltatási szektorok területén. A pályázók 1 %-a alatt található a mezőgazdaság, a művészet, szabadidő, az oktatás, a bányászat és az egyéb ipari tevékenység, villamosenergia és egyéb energetikai szektor, valamint a pénzügyi biztosítási tevékenység.

A jelenség oka nyilvánvalóan az előfinanszírozott forráselosztás kényszerű szisztémájában kereshető, az unós források blokkolásával összhangban. A forrás-felszabadítás várható módon a nemzetgazdasági ágazatok szerinti nomenklatúrát is jelentősen érinti majd, és a korábbi időszakok során megfigyelt normál gyakoriság-alakzati rendeződések kialakulását eredményezheti.

A **megvalósulás tervezett helyét** tekintve NUTS I (ország-rész) szinten a benyújtott projektek mintegy ≈ 55 %-a Alföld és Észak nagyrégióhoz sorolható, a Dunántúl részesedése ≈ 35 %, Közép-Magyarország / Budapest részesedése közel ≈ 10 %.

NUTS II (statisztikai régió) szinten Észak-Alföld és Észak-Magyarország régió vezeti a rangsort, a két régió közötti pályázati gyakoriság különbség csupán 53 db pályázat. A két régió együttesen ≈ 38 %-át adják az összes pályázatnak, egyenként nagyjából 19 % a részesedésük. A régiós rangsort Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Közép-Magyarország / Budapest, és végül a Nyugat-Dunántúl zárja. Közép-Magyarország / Budapest, valamint a Nyugat-Dunántúl között mindössze 10 pályázat a különbség.

NUTS III (vármegye) szinten a pályázati gyakoriságok rangsorát 2024 januárjában Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye vezeti. A két vármegye közötti pályázati különbség mindössze 18 db. A két vármegye pályázati részarányát tekintve egyformán mintegy 9,5 % alkotja az összes pályázatnak. A pályázatok több mint felét Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyén kívül Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar, Baranya és Csongrád-Csanád vármegye alkotja.

Budapest neve mellett 2024 januárjában 84 db pályázat jelenik meg. Ez ugyan tételesen továbbra is nagyon csekély, a 2023. februári álláshoz képest több mint négyszeres növekedést jelent.

A fővárosi pályázatok relatív többsége, mintegy 43 %-a a végrehajtás operatív programba sorolható, amely az operatív programok humán erőforrásának és működési feltételeinek biztosítását célozza. Itt szerepel például a Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft támogatása, illetve a Közbeszerzési és Ellátási Főigazgatóság szakmai feladat ellátásának anyagi biztosítása. A budapesti pályázatok több mint negyede a DIMOP_PLUSZ operatív programba sorolható, a legtöbb esetben közszolgáltatások digitalizálása, digitális kompetencia, döntéstámogató rendszerek digitális fejlesztései. Tíz-tíz pályázat jelent meg a gazdaságfejlesztés, valamint a környezeti és energiahatékonysági operatív program terén. A gazdaságfejlesztési programok munkaerő-piaci, szakképzési, K+F+I és vállalkozásfejlesztések. Az új KEHOP programok a megújuló energiagazdaság köré csoportosulnak, jellemzően energiahatékonysági intézkedések előmozdítását célozzák. Itt szerepel négy kiemelt közlekedésfejlesztési program, illetve egy HAVE_PLUSZ program is, ez utóbbi keretében a határellenőrzést támogató járműpark szakmai igényeknek megfelelő fejlesztését végzik.

Veszprém, Somogy és Zala vármegyék részesedési gyakorisága az összes pályázatból viszonylag szerény, de egymástól főleg Somogy és Zala vonatkozásában jelentősen eltérő, Somogy: 973 db, 5,0 %, Veszprém 854 db, 4,3 %, Zala: 575 db, 2,9 %, a három vármegye pályázatainak együttes gyakorisága 2402 db, az összes pályázat nyolcadát fedi le.

A legkevesebb pályázat 2024. januári állás szerint, hasonlóan a korábbiakhoz, továbbra is **Vas vármegyéből** érkezett, a 451 db Vas vármegyei pályázat az összes pályázat 2,3 %-át teszi ki.

A kedvezményezett települési helyszín metszetében Magyarország 3155 településéből 2024. január 18-ig 2479 településről nyújtottak be pályázatot, **ez az összes magyarországi település 78,6 % jelenti.** 2023 februárja óta mindössze csak 6 újabb településről érkezett pályázat

Az egy településen megjelenő támogatási kérelmek legnagyobb tömege értelemszerűen továbbra is a megyei jogú városokhoz, illetve a nem megyei jogú városi jogállású városokhoz kapcsolhatók.

A gyakoriság ranglista első 15 rangsorhelyén csupa **megyei jogú város** szerepel. A települések listáját Debrecen vezeti (354 db pályázat), amit Szeged (330 db), Pécs 274 db), Miskolc (262 db), Kecskemét (220 db) és Nyíregyháza (215 db) követ. A pályázatok gyakorisága a felsorolt megyei jogú városok esetében meghaladja az összes pályázat 1-1 %-át, Debrecen és Szeged esetében 1,7-1,8 %.

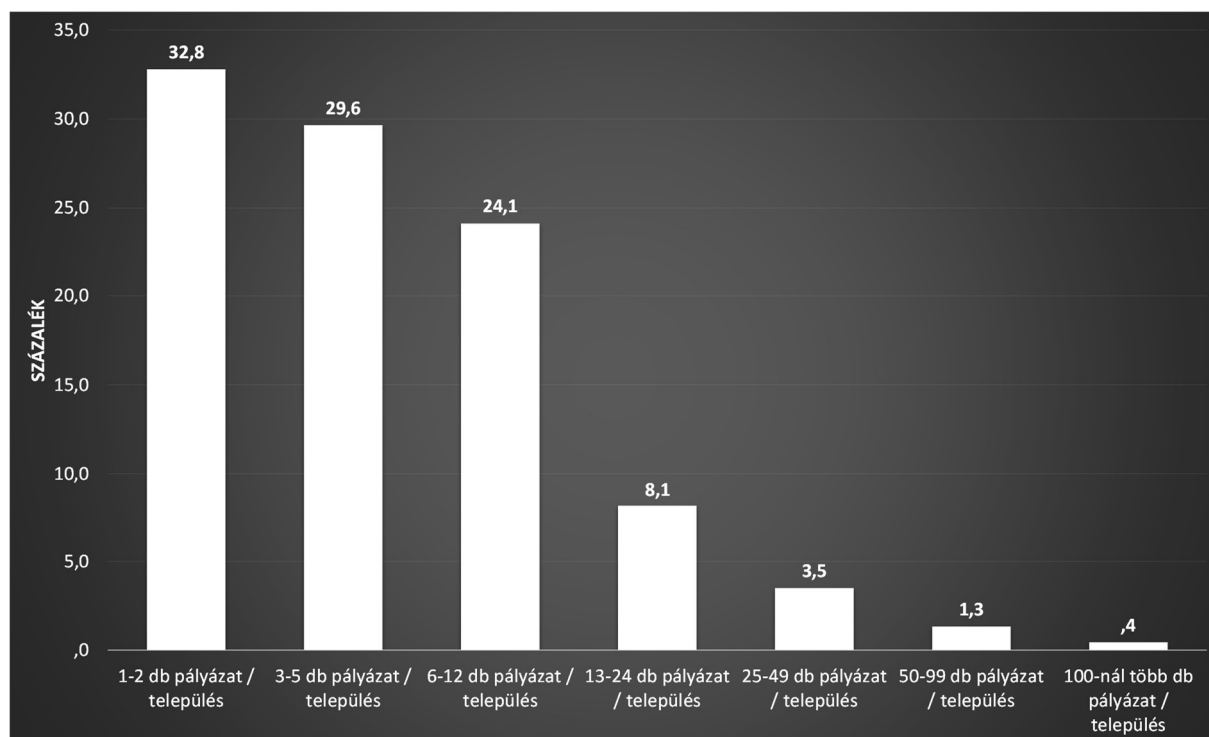
A települési rangsor 16-ik helyén, jelentősen előrelépve 2023 februárjához képest, a főváros szerepel.

A 17-ik és a 40-ik rangsorhely között **megyei jogú és egyéb városok** helyezkednek el. A megyei jogú városok között találhatjuk Veszprémet, Zalaegerszeget, Tatabányát, Hódmezővásárhelyet és Szombathelyet, a városi jogállású települések között említhető Jászberény, Mátészalka, Siófok, Hajdúböszörmény, Gyöngyös, Komló, Ózd, Gödöllő, Szigetszentmiklós, Kiskunhalas, Nyírbátor, Szentes, vagy Gyula.

A legtöbb pályázatot benyújtó **községi jogállású** település Budapest agglomerációjában elhelyezkedő Pest vármegyei Nagytarcsa. Nagytarcsa 2023 februárjában még a 31-ik települési rangsorhelyen szerepelt, de azóta nem nyújtottak be innen újabb pályázatot

A 2479 az adott projekt megvalósítási helye szerinti települések harmada esetében csupán 1-2 db pályázat jelenik meg, további mintegy 30 % esetében 3-5 db gyakoriság alkotja a pályázatok összességét. Féltől egy egész tucat pályázatig az összes település közel negyedét említhetjük. Mindez azt jelenti, hogy a pályázatok szempontjából érintett települések 86,5 %-a esetében egy tucat, vagy annál kevesebb pályázat jut a településekre. A pályázatok számának növekedését a településméret befolyásolja, de szignifikáns mértékben nem határozza meg, hiszen ez esetben a főváros lenne a települési gyakoriságrangsor élén. Egy településen 100 db pályázatnál több csupán az összes pályázat megvalósulási helye szerinti település 0,4 %-ában látszik, ez összesen 11 települést jelent.

2. sz. ábra. Településcsoportok szerinti pályázati gyakoriság klaszter

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A pályázatok 71,4 %-a **értékeléssel egybekötött egyszerűsített eljárásrend** alapján került rögzítésre, ez több mint 14 ezer pályázatot jelent, további 27,2 % **sztenderd eljárásrendű**. **Szimpla egyszerűsített eljárásrendben** egyetlen vállalkozásfejlesztési GINOP_PLUSZ pályázat indult el.

A **kiemelt eljárásrendű pályázatok** száma 274 db, az összes pályázat 1,4 %-a. Figyelmet érdemel, hogy a kiemelt eljárásrendű pályázatok száma 2023 februárjához képest megduplázódott, akkor 132 db kiemelt pályázat szerepelt a regiszterben.

A kiemelt pályázatok 60 %-a a területfejlesztéshez kapcsolódik, a településfejlesztésen elül döntően fenntartható városfejlesztés, vármegyei és térségi fejlesztések ESZA Plusz elemei, helyi, önkormányzati energetika energiahatékonyság és megújuló energia-felhasználás, Fenntartható humán infrastruktúra (ERFA) program.

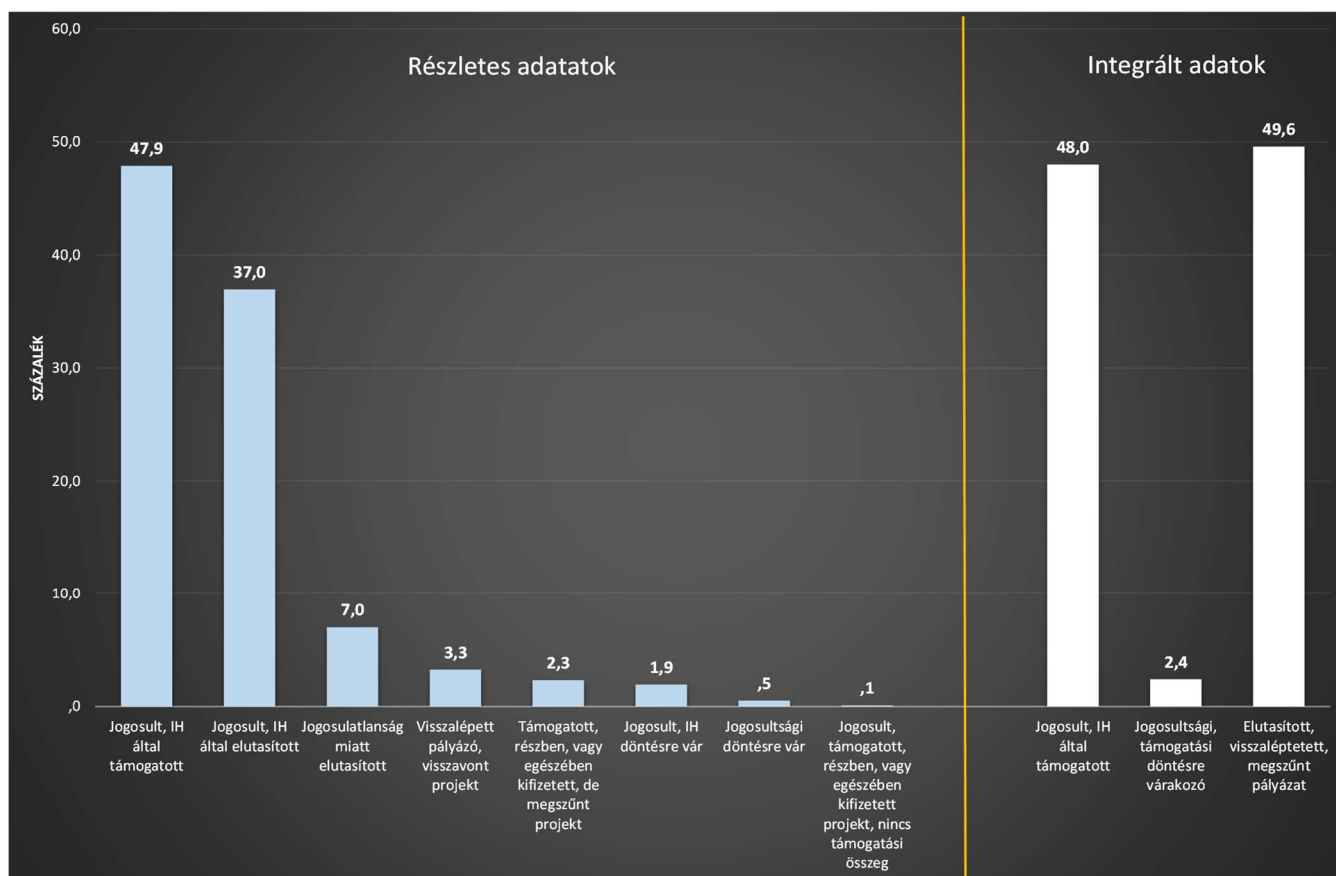
Kiemelt eljárásrendű a 36 db forráselosztással és végrehajtással kapcsolatos VOP_PLUSZ program is. Megjelenik 31 db KEHOP_PLUSZ program, ezek döntően a megújuló energiagazdaság kialakítását célozzák. Csatlakozott 23 db DIMOP_PLUSZ program is, alapvetően hi-tech, digitális készségfejlesztés és digitális közigazgatás témakörökben. Jelen állás szerint 10 kiemelt gazdaságfejlesztési program van a regiszterben, ezek döntően vállalkozásfejlesztési, K+F+I, munkaerő-piaci és oktatási-képzési célokat kívánnak teljesíteni. Kiemeltek a közlekedésfejlesztési programok, illetve a két HAVE_PLUSZ, határellenőrzési hatékonyságot javítani szándékozó pályázat.

A pályázatok beérkezési éve az előfinanszírozási optimum szerinti 2022-es év, az összes pályázat 75,9 %-át kezdeményezték 2022 év során, 21,7 % 2021-es indítású. 2023 évben mindössze 419 db új pályázat érkezett, míg 2024. január 18-ig már 68 db. Az uniós források megérkezésével a pályázati gyakoriságok jelentős, várható módon exponenciális növekedése várható.

Kiemelten fontos elemzési dimenzió a pályázatok befogadási potenciálja, a jogosultság, a támogatási döntés, illetve az elutasítás megállapítása. A támogatási döntések monitorozása érdekében az eddigieknél részletesebb tartalomfelbontás mellett döntöttünk.

Az adott prioritás alintézkedései kapcsán pályázat benyújtására jogosult, Irányító Hatóság (IH) által támogatott pályázatok száma 2024. január közepén meghaladta a 9400-at, a beérkezett pályázatok 48 %-át (49,7 + 0,1) alkotja.

3. sz. ábra. Támogatási döntések jellemzői országosan a FAIR 2024. január 18-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Minimális, 18 db (0,1 %) azoknak a pályázatoknak a száma, amelyek jogosultak és támogatottak is egyben, de a támogatási összeget az adatbázisban valamilyen okból⁶ nem tüntették fel.

⁶ Az ilyen jellegű hiányosságok, hibák kiszűrése folyamatos, akár napi szinten is változhat.

A pályázatok 0,5 %-a, 102 db vár jogosultsági döntésre, és csupán 381 db, a pályázatok 1,9 %-a várakozik a jogosultság megállapítása után ügyét tekintve Irányító Hatósági döntésre, összességében a támogatási döntés előtt álló pályázatok aránya kicsi, 2,4 %.

A jogosulatlanság miatt elutasított pályázatok száma 1376 db, (7 %), a jogosult, de IH által elutasított pályázatok száma 7276 db, (37 %), a visszavont projektek, visszalépett pályázók száma 639 db (3,3 %), a jogosult és IH által támogatott, részben, vagy egészében kifizetett, de a megvalósulás folyamatában megszűnt projektek száma 457 db (2,3 %). A **jogosultsági, IH elutasítás, megszűnés, visszalépés a pályázatok 49,6 %-át érinti, lényegében minden második tervezett projekt nem kapott finanszírozást.**

A pályázatok forrásigénye 3 468,3 Mrd Ft-ra növekedett. A legalacsonyabb forrásigény 1,4 millió Ft, a legmagasabb 210,1 Mrd Ft. Az igényelt forrás 2023. február közepe óta mintegy 946,2 Mrd Ft-tal növekedett. A forrásigények mintegy 40,7 %-a, 1 412,9 Mrd Ft érkezett a területfejlesztéshez, 33,2 %, 1 152,3 Mrd Ft a gazdaságfejlesztéshez. A közlekedésfejlesztés forrásigénye 344,7 Mrd Ft, a teljes igény 9,9 %-a. A végrehajtás operatív program a forrásigények kilenced részét alkotja, 319, 9 Mrd Ft. A digitális megújulás programban megjelent forrásigények 204,6 Mrd Ft-ot tesznek ki, ez az igények 5,9 %-ának felel meg. A KEHOP_PLUSZ jelenleg alacsony, 25,1 Mrd Ft, ez 1 % alatti részesedést jelent. Az operatív programok szerinti forrásigény rangsort 8,7 Mrd Ft-al a határigazgatás zárja. A jogosultság megállapítása ellenére ezeket a támogatási kérelmeket visszavonták, így a határigazgatás területén jelenleg nincs forráselosztás.

Az igényelt összköltség közel 1 100 Mrd Ft-tal növekedett 2023. február közepe óta, jelen állás szerint 4 173,4 Mrd Ft. Az elfogadott összköltség mintegy 883 Mrd Ft növekményt jelez, 2 393,3 Mrd Ft, a szerződéssel lekötött összeg 656,7 Mrd Ft-tal emelkedett, 2024. január közepén 1690,3 Mrd Ft, a szerződéses összköltség közel 675 Mrd Ft-tal magasabb, 1 955,5 Mrd Ft, valamennyi meghaladja a másfélezer Mrd Ft-os tételt.

A megítélt támogatások teljes összege 2024. január 18-án 2 095,2 Mrd Ft, összességében 2 095 169 560 669 Ft, ez 830,9 Mrd Ft-tal magasabb, mint a 2023. február 14-én detektált támogatás.

A megítélt támogatások későbbi, visszakövetelések nélküli összege 2011,9 Mrd Ft, összességében 2 011 956 469 172 Ft, mintegy 83,3 Mrd Ft-tal kevesebb, de így is 2 ezer Mrd Ft-ot meghaladó összeg. Előfinanszírozásban ez rendkívül magas összeg, a 2022. évi teljes magyar GDP mintegy 3 %-át jelenti.⁷

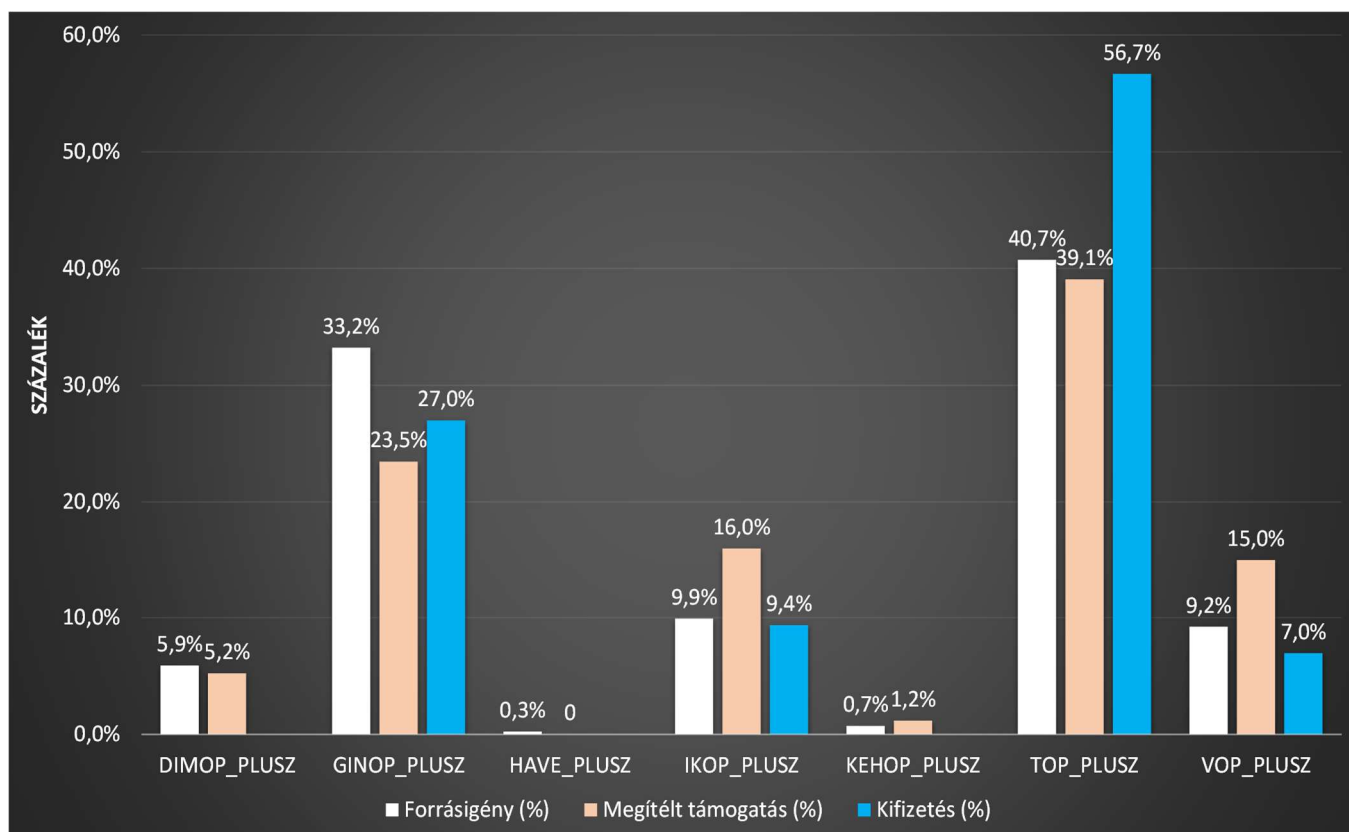
Operatív programok szerint a megítélt támogatások közel kétötöde, 39,1 %-a a területfejlesztéshez összpontosul, összességében 818,7 Mrd Ft. A gazdaságfejlesztés részaránya a megítélt forrásokból 23,5 %, 491,6 Mrd Ft. A közlekedésfejlesztés a támogatások közel hatodát alkotja, 355,5 Mrd Ft. A végrehajtás operatív program megítélt támogatás részesedése ugyancsak jelentős, csaknem 315 Mrd Ft, a teljes összeg 15 %-a. A digitális megújulás program támogatásösszege 109,7 Mrd Ft, ezzel a forrástámogatások 5,2

⁷ 2022. évi magyar GDP 66 075,2 Mrd Ft. Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/gdp/hu/gdp0004.html

%-át fedi le. A támogatások legkisebb részesedési aránya jelenleg a környezeti és energiahatékonysági operatív programban látszik, ez 24,7 Mrd Ft-ot alkot, ami 1,2 %-a a teljes összegnek.

A megítélt támogatásban részesült, jogosult, IH által támogatott pályázatok száma 9 882 db, de ebből 457 db részben, vagy egészében kifizetett pályázat a megvalósítás befejezése előtt megszűnt, így a támogatott és jelen állásig meg nem szűnt pályázatok száma 9 425 db.

4. sz. ábra. Forrásigények, megítélt támogatások és a kifizetések aránymegoszlása operatív programok szerint országosan

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A FAIR regiszterben szereplő adatok alapján 2024. január 18-ig 9 712 db pályázat esetében nem történt kifizetés, ez az összes pályázat 49,4 %-át jelenti. 830 esetben (4,2 %) visszavonásra került a támogatási kérelem, megszűnt szerződés.

Kifizetés összesen mintegy 9100 db pályázat esetében zajlott, de ezek közül több mint 800 esetben a kifizetést részben, vagy annak egészében tokekövetelés érinti, ami a kifizetésre került összeg visszautalását jelenti a forráselosztó számára.

A támogatási döntés és a kifizetési eredményesség közötti keresztösszefüggés alapján két részre bonthatjuk a támogatásra jogosult, irányító hatóság által támogatott pályázatokat, egy kisebb klasztert érint támogatási-tőke visszatérítés, a nagyobb részét nem.⁸

2. sz. táblázat A támogatási döntés és a kifizetési eredményesség összefüggése országosan

		KIFIZETÉSI EREDMÉNYESSÉG				Total
		Visszavont támogatási kérelem, visszalépett pályázó, megszünt szerződés	2024. január 18-ig nincs kifizetés	Tőkekövetelés által részben, vagy egészében érintett kifizetés	Tőkekövetelés által nem érintett kifizetés	
TÁMOGATÁSI DÖNTÉS	Jogosulatlanság miatt elutasított	0	1376	0	0	1376
		,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	14,2%	,0%	,0%	7,0%
		,0%	7,0%	,0%	,0%	7,0%
	Jogosult, IH által elutasított	0	7262	0	0	7262
		,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	74,8%	,0%	,0%	37,0%
		,0%	37,0%	,0%	,0%	37,0%
	Jogosult, IH által támogatott	0	578	554	8275	9407
		,0%	6,1%	5,9%	88,0%	100,0%
		,0%	6,0%	67,8%	99,9%	47,9%
		,0%	2,9%	2,8%	42,1%	47,9%
	Visszalépett pályázó, visszavont projekt	639	0	0	0	639
		100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		77,0%	,0%	,0%	,0%	3,3%
		3,3%	,0%	,0%	,0%	3,3%
	Támogatott, részben, vagy egészében kifizetett, de megszünt projekt	191	0	263	3	457
		41,8%	,0%	57,5%	,7%	100,0%
		23,0%	,0%	32,2%	,0%	2,3%
		1,0%	,0%	1,3%	,0%	2,3%
	Jogosult, IH döntésre vár	0	381	0	0	381
		,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	3,9%	,0%	,0%	1,9%
		,0%	1,9%	,0%	,0%	1,9%
	Jogosultsági döntésre vár	0	102	0	0	102
		,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	1,1%	,0%	,0%	,5%
		,0%	,5%	,0%	,0%	,5%
	Jogosult, támogatott, részben, vagy egészében kifizetett projekt, nincs támogatási összeg	0	13	0	5	18
		,0%	72,2%	,0%	27,8%	100,0%
		,0%	,1%	,0%	,1%	,1%
		,0%	,1%	,0%	,0%	,1%
Total		830	9712	817	8283	19642
		4,2%	49,4%	4,2%	42,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		4,2%	49,4%	4,2%	42,2%	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Összesen 578 db jogosult és IH által támogatott pályázat esetében nem történt még kifizetés 2024 január közepéig, tőkekövetelés 554 db részben, vagy egészében kifizetett pályázatot érint, és 8275 db pályázat, végeredményben az összes pályázat 42,1 %-a részesült tőkekövetelés által nem érintett kifizetésben.

⁸ Pearson Chi-Square.: 37594,85, Asymp. Sig.: 0,000. Cramer's V: 0,799. Approx. Sig.: 0,000.

A kifizetett teljes összeg országosan 1 330,4 Mrd Ft, összességében 1 330 465 664 005 Ft. A kifizetések 56,7 %-a a területfejlesztéshez, 27 %-a a gazdaságfejlesztéshez, 9,4 % a közlekedésfejlesztéshez, 7 % a végrehajtás operatív programhoz érkezett. Összességében a területfejlesztésben ≈ 754 Mrd Ft, a gazdaságfejlesztésben ≈ 359 Mrd Ft, a közlekedésfejlesztésben ≈ 125 Mrd Ft, a végrehajtás operatív programban ≈ 93 Mrd Ft kifizetett összeg jelent meg.

A kifizetéseket a kifizetett, de a megvalósítás folyamata során megszünt projektek visszakövetelései, illetve a meg nem szűnt projekteket érintő esetleges tőkeköveteléssel korrigálva jutunk a kifizetések 2024. január 18-i állásának legrealisabb képéhez.⁹ A megszünt projektek visszakövetelései jelen állás szerint nem minden esetben kerültek átvezetésre a tőkekövetelés adatszlopba, a hasznosulás mérésének érdekében ezeket a forrásokat is kizártuk az érvényes kifizetésekből.

A megszünt projektek visszakövetelései és a tőkekövetelések nélküli kifizetett összeg megközelíti a 1100 Mrd Ft-ot, összességében 1 091 635 124 261 Ft.

A hasznosult kifizetések abszolút többsége a területfejlesztést célozta, több mint negyede gazdaságfejlesztés. Bár épphogy elindult, és mindössze csak két program keretében zajlik, máris a kifizetések kilenced részét alkotja a közlekedésfejlesztés, a végrehajtás operatív program tényleges kifizetései 80 Mrd Ft közelében állnak, a teljes összes tizenegyed részét alkotják.

3. sz. táblázat. Teljes kifizetési eredményesség operatív programok szerint 2024. január 18-án Magyarországon

TELJES KIFIZETÉS					KÜLÖNBÉG		JOGOSULT, IH ÁLTAL TÁMOGATOTT, KIFIZETETT, MEGSZÜNT PROJEKTEK VISSZAKÖVETELÉSEI NÉLKÜLI, TŐKEKÖVETELÉS ÁLTAL NEM ÉRINTETT ÖSSZEG			
	Pályázat (db)	Pályázat (%)	Kifizetés (Ft)	Kifizetés (%)	Különbség (Ft)	Különbség (%)	Pályázat (db)	Pályázat (%)	Kifizetés (Ft)	Kifizetés (%)
GINOP_PLUSZ	6 037	66,3%	359 093 816 599	27,0%	50 304 407 287	21,06	5 336	64,5%	308 789 409 312	28,3%
IKOP_PLUSZ	2	0,0%	124 692 888 615	9,4%	0	0	2	0,0%	124 692 888 615	11,4%
TOP_PLUSZ	3 042	33,4%	754 054 384 665	56,7%	175 401 196 814	73,44	2 923	35,3%	578 653 187 851	53,0%
VOP_PLUSZ	19	0,2%	92 624 574 126	7,0%	13 124 935 643	5,5	14	0,2%	79 499 638 483	7,3%
Total	9 100	100,0%	1 330 465 664 005	100,0%	238 830 539 744	100,0%	8 275	100,0%	1 091 635 124 261	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A kifizetett, és a jelen állás szerint ténylegesen hasznosult, visszakövetelés nélküli összeg különbsége 238,8 Mrd Ft. Ennek az összegnek közel háromnegyede a területfejlesztést érinti, mintegy 175,4 Mrd Ft vonatkozásában.

A gazdaságfejlesztés területén jelentkező visszakövetelés 50,3 Mrd Ft, ami közel ötöde a kifizetéseket visszakövetelés összegének, a végrehajtás területén 13,1 Mrd Ft a visszakövetelés, a közlekedésfejlesztés területén jelen állás szerint nulla, nem jelentkezik kifizetési negatívum.

⁹ Korrigált kifizetési mérleg. ANOVA MODEL F-stat: 3734,677; ANOVA Sig: 0,000. Eta Squared: 0,575. Magyarázott hányad a teljes szórásból 57,5 %.

Összességében a 3468,3 Mrd Ft forrásigény 60,4 %-a, közel 2100 Mrd Ft megítélt támogatás, amiből 1330,4 Mrd Ft a kifizetés, de ebből ténylegesen csak 1091 Mrd Ft hasznosulhat, mindez azt jelenti, hogy a forrásigények kevesebb, mint harmada, 31,47 %-a jutott el ténylegesen a pályázókhoz.

2.3. A 2021-2027 közötti forráskihelyezés Balaton térségi jellemzői

A 2021-2027 közötti időszakra vonatkozó első, 2021. november elején készült FAIR adatmetszet 164 db, a 2022. április közepi 807 db, a 2023. február 14-i állapot 981 db a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett projekt adatait tartalmazta.

A 2024. január 18-án készült adatleválogatás 986 db olyan pályázatot azonosított, amelyet a Balaton térségben terveztek megvalósítani. Ez azt jelenti, hogy az előző adatleválogatás óta eltelt 11 hónapos időszakban lényegében befagyott a pályázati aktivitás.

Mindössze 8 elemű változás történt a Balaton térségi adatszerkezetben tavaly februárhoz képest.

Két vállalkozásfejlesztési pályázat esetében a Balaton térsége helyett egy-egy üdülőkörzeten kívüli település került a megvalósítás helyére,¹⁰ illetve kikerült a regiszterből egy törökbálinti székhelyű projekt, amely Somogyváron tervezte megvalósítani a fejlesztését.¹¹

Mivel három támogatási kérelem kikerült a listából, a pályázati növekmény pedig 5 tagelem, valójában 8 db új pályázatról van szó. A 8 pályázatból 7 db a TOP Plusz keretében jelent meg 2023. február 28 és 2024. január 10 között, a többség 2023 novemberében.

Az alábbi pályázatokról van szó:

- *A Balaton Kiemelt Térség Fenntartható Térségi Mobilitási Tervének elkészítése*
- *Bölcsőde fejlesztése Zalakaroson*
- *Művészeti szaktanterem kialakítás és sportudvar fejlesztés a Litéri Református Általános Iskolában*
- *Somssich Antal Általános Iskola infrastrukturális fejlesztése Zalakomárban*
- *Térségi Általános Iskola, Szakképző Iskola és Kollégium infrastrukturális fejlesztése Csapiban*
- *Galamboki Általános Iskola infrastrukturális fejlesztése*
- *Hévizi Illyés Gyula Általános Iskola, és AMI infrastrukturális fejlesztése*

A fenntartható térségi mobilitási terv elkészítése településfejlesztés, települési szolgáltatások fejlesztése kiíráshoz köthető, a többi program helyi és térségi közszolgáltatás-fejlesztés. Az új pályázatok a 2024. januári kivételével, ahol még nincs döntés, jogosult minősítést kaptak, az

¹⁰ *Eszközbeszerzés a Robinex Kft-nél*, Balatonakarattya helyett a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Hodász nagyközség lett a megvalósulás helye, illetve a *Természnövelő, Sclerotinia sclerotiorum terjedését gátló bakteriális talajoltó és lombtrágya* címet viselő pályázat Balatonfüzfő helyett Gödöllőn valósulhat meg.

¹¹ *Technológiafejlesztés az R-SPED Kft-nél*. Ez a projekt nem szerepel a 2024. január 18-i adatleválogatásban. Címátnevezés alapján sem találtuk meg, sem a beérkezés időpontja, sem forrásigények és a támogatási források metszeteiben nem azonosítható.

irányító hatóság azonban csak a fenntartható térségi mobilitási terv elkészítését támogatta 120 millió Ft-tal. A Zalakarosi bölcsődefejlesztési programot az IH elutasította.

A pályázatok sztenderd eljárásrendben indulnának, döntően államháztartáson belüli nonprofit szervezet koordinálásában. A zalakarosi bölcsődefejlesztést az önkormányzat kezdeményezte, illetve a fenntartható térségi mobilitási terv esetében is önkormányzat a pályázó (konzorciumvezető). Az igényelt támogatás ezekben az esetekben összesen 960,1 millió Ft, kifizetés jelen állás szerint nem történt.

Egy új pályázat jelent meg a KEHOP_PLUSZ Középületek energiahatékonysági fejlesztései (szakaszolt ERFA) kiíráshoz kapcsolódva:

- *Somogy vármegyei oktatási intézmények épületenergetikai fejlesztése*

Ez a pályázat Fonyód településhez került besorolásra, 2023. december 21-én jelent meg, kiemelt eljárásrendű, a pályázó budapesti székhellyel központi költségvetésű irányító szerv. Az igényelt támogatás 460 millió Ft. A pályázó 460 millió Ft forrásigényt nyújtott be, a jogosultság megállapítását követően az IH 460 millió Ft-tal, ugyanekkora összköltség mellett támogatta. Szerződéskötés egyelőre nem történt, kifizetés nem kezdődött meg.

Természetesen a minimális pályázati tagelem változások gyakoriságához képest a forráselosztásban jelentősebb változások zajlottak, az adatszerkezetet a teljes egészében frissített struktúra alapján elemezzük.

Összehasonlítva a 2014-2020 (+2 év) közötti uniós forráselosztás hasonló időszakához képest, ahol 2014 novemberében indult meg a pályáztatás, 2016. októberi állás alapján mintegy 24400 db pályázatból 963 db pályázatot sorolhattunk a BKÜ területéhez, ez akkor 3,9 %-os részesedési aránynak felelt meg. A 2021 júliusában indult forráskihelyezés 2023 februárjára a BKÜ területén 18 db pályázat különbséggel a korábbival azonos gyakoriságot produkált, de 2023 februárjában országosan több mint 5000 pályázattal alacsonyabb volt a pályázatok gyakorisága, e különbség okozta a BKÜ területileg magasabb részesedését.

Mivel a pályázatok gyakoriságában a 11 hónappal ezelőtti állapothoz képest alig tapasztalható elmozdulás, ez a magasabb részesedési érték továbbra is tény, a 986 db üdülőkörzeti pályázat 5 %-a az összes, eddig beérkezett pályázatnak.

A Balaton térségi projektkezdeményezések **közel háromnegyede gazdaságfejlesztés**, 241 db, vagyis **közel negyedük területfejlesztés**.

A gazdaságfejlesztési projektek csaknem egésze **vállalkozásfejlesztés** prioritás, a maradék hányadot a kutatás, fejlesztés, innováció prioritás teszi ki. A területfejlesztés több mint kétharmada az Élhető vármegye prioritásban szerepel, jellemzően **településfejlesztés** közel ötöde területi humán fejlesztés, a maradék klímabarát, illetve versenyképes vármegye.

A **gazdaságfejlesztési intézkedések** elsőprő többsége **gazdaságfejlesztés témakörű technológiaváltás és kohézió**, egyébként az összes intézkedés közel háromnegyede is ide sorolható. Az egyéb gazdaságfejlesztési intézkedések gyakorisága, a vállalati KFI ösztönzése és a kiemelt gazdaságfejlesztési ágazatok előfordulása egyelőre szerény, kilenc pályázatot jelent.

A **területfejlesztési intézkedések** 44 %-a településfejlesztés, települési szolgáltatások támogatása, közel minden negyedik a helyi gazdaságfejlesztést célozza. A közösség, kultúra, szabadidő fejlesztések a területfejlesztés témakörű pályázatok hatodát alkotják. A helyi, térségi jelentőségű, turisztikai vonzerőt képező kulturális, épített, természeti örökség turisztikai hasznosítása, fejlesztése célterület pályázati gyakorisága a területfejlesztésen belül minden nyolcadik pályázatra tehető. Néhány pályázat erejéig megjelenik a helyi foglalkoztatás, illetve a helyi és térségi közszolgáltatások területfejlesztési támogatása is.

Az alintézkedések körében továbbra is öt gazdaságfejlesztési témában zajlik pályáztatás a Balaton térségében. Ezen belül továbbra is **rangsorvezető a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó Magyar Falu Vállalkozás-újraindítási Program**, részesedése a gazdaságfejlesztésen belül $\approx 57\%$, az összes alintézkedésen belül $\approx 43\%$.

Ugyancsak jelentős a mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések támogatása, valamint ezen kiírás a leghátrányosabb helyzetű régiókra alkalmazott változata, amelyek közel egy-egy hatodát alkotják az üdülőkörzeti pályázatoknak, és ugyancsak az új GINOP részelemei.

A TOP Plusz végrehajtása jelenleg már 12 alintézkedés keretében halad. A legfontosabbak ezek közül az élhető települések, a helyi és térségi turizmusfejlesztés, a belterületi közutak fejlesztése, az önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése, a helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztése, valamint a gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése. Ezek együttese az összes területfejlesztési pályázat $\approx 92\%$ -át alkotja. Az egyéb alintézkedések előfordulási gyakorisága alacsony, 8 és 1 db között változik, helyi gazdaságfejlesztés, köznevelési célú infrastruktúrafejlesztés, szociális célú városrehabilitáció, illetve városrehabilitáció ESZA+, fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása, illetve 4-5 számjegyű utak fejlesztése.

Az eljárásrend metszetében dominál az értékeléssel társított egyszerűsített eljárásrend, az összes projekt háromnegyede sorolható ide. Közel minden negyedik pályázat sztenderd eljárásrendű. 2024. januári állás szerint **öt pályázat kiemelt**.

Kiemelt eljárásrendű több kerékpárút-fejlesztési pályázat, Zala kétkeréken, Gyenesdiás, Sármellék és Zalavár, valamint Garabonc, Nagyrada, Zalasabar és Esztergályhorváti településeken, ezekhez társult egy ugyancsak területfejlesztési, ezen belül Élhető vármegye prioritás-besorolású projekt, amely fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatását célozza Keszthelyen, illetve az újonnan bekapcsolódó KEHOP_PLUSZ projekt, Somogy vármegyei oktatási intézmények épületenergetikai fejlesztése.

A pályázók 75,7 %-a vállalkozás, ezen belül közel 74 % mikro-vállalkozás, mintegy 22 % kisvállalkozás, csaknem 3 % középvállalkozás, $\approx 1\%$ támogatási szempontból kedvezményezett, kategóriákba nem sorolt nagyvállalkozás.

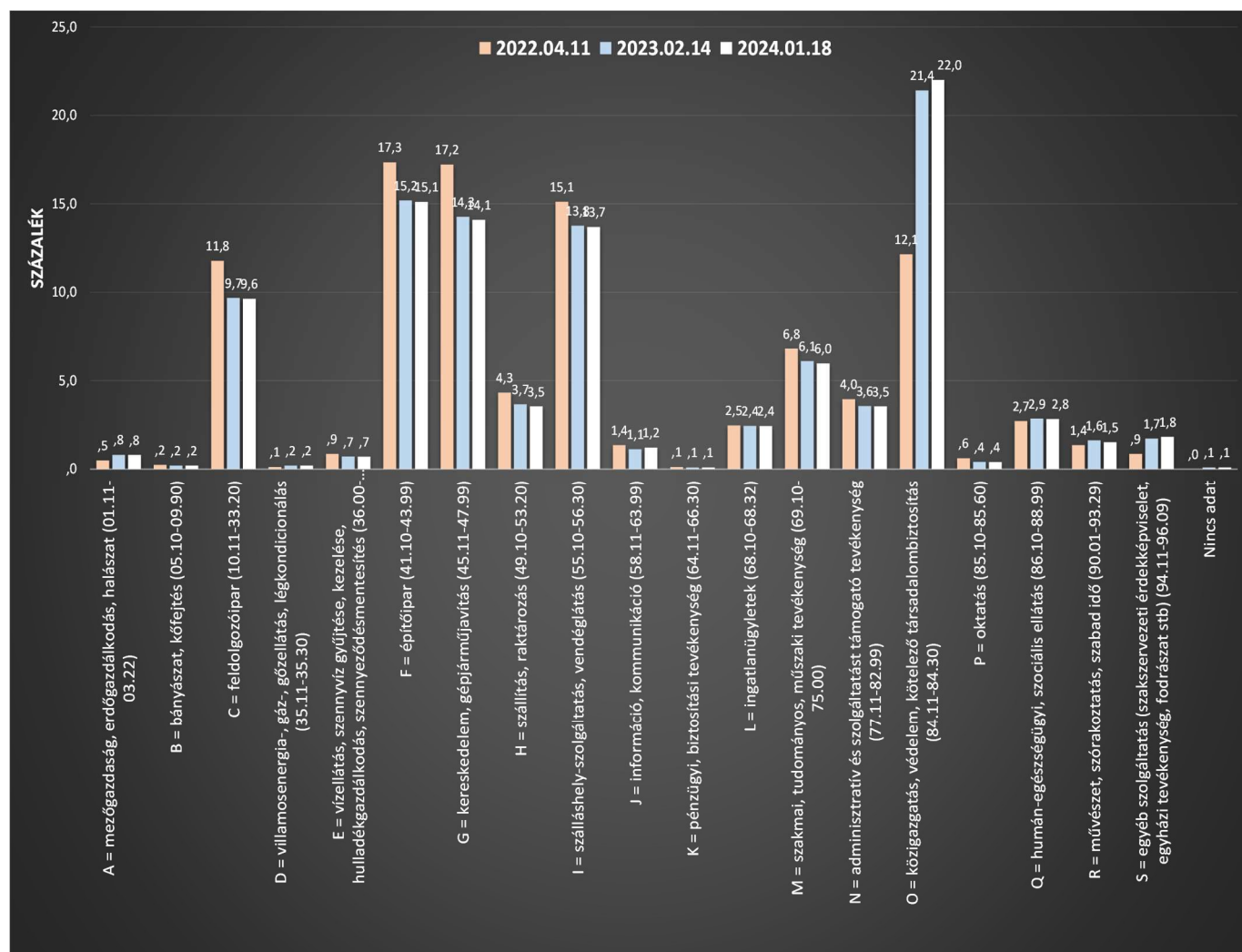
A vállalkozások közel $\approx 77\%$ -a Kft formájában üzemel, hetedük egyéni vállalkozó, mintegy 6 % Bt, közel 2 % Rt, a maradék hányad közkereseti társaság, ez most esetben 3 pályázót jelent.

Legalább minden ötödik BKÜ pályázó költségvetési rend szerint gazdálkodik, ezek 94 %-a önkormányzat, a maradék hányad államháztartáson belüli nonprofit szervezet.

A nonprofit szektor pályázati részesedése jelen állás szerint alacsony, összesen 22 db pályázatot sorolhatunk ide. Ezek az államháztartáson kívüli nonprofit szektor részei, egyesületek, sportegyesületek, alapítványok egyház, bevett egyház elsődlegesen vallási tevékenységet végző belső egyházi jogi személye, nonprofit Kft, illetve nonprofit Rt.

A pályázók fele hasonlóan az eddigi adatszerkezetekhez három **nemzetgazdasági ágazatba** sorolható, gyakoriság rangsorrendben: közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (22,0 %), építőipar (15,1 %), kereskedelem és gépjárműjavítás (14,1 %).

5. sz. ábra. A Széchenyi Terv Plusz Balaton térségi pályázóinak megoszlása nemzetgazdasági főágazatok szerint (%)

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

2022 áprilisa és 2023 februárja közötti 10 hónap során a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás nemzetgazdasági besorolású, ezen belül döntően az önkormányzati pályázók gyakorisága növekedett meg olyannyira, hogy nemzetgazdasági ágazatok a korábbi negyedik rangsorhelyről az elsőre léptek, így a korábbi harmadik szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazat a negyedik rangsorhelyre csúszott.

Tavaly február óta a jelen rangsorban érdemi változás nem történt.

A legfontosabb ágazatok mellett gyakorlatilag minden nemzetgazdasági szegmensben előfordulnak pályázók, akár iparban, akár a szolgáltatási szektorban, akár szállításban, az infokommunikáció terén, az oktatásban, vagy az egészségügyben, ezek egyelőre formálódás alatt állnak. Az eddigi tapasztalatok alapján várható a Balaton térségében várható az ingatlanügyletek, a humán egészségügy, szociális szféra, a művészet, szórakoztatás, szabadidő, a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység részarányainak számottevő emelkedése.

A BKÜ pályázatok mintegy 45 %-a az üdülőkörzet somogyi, 38 % a veszprémi, 17 % a zalai területéhez sorolható.

A pályázatok ≈63 %-a, 619 db pályázat, a területrendezési törvény alapján a BKÜ parti és partközeli településeihez tartozik, 367 db (37 %) pályázat tervezett megvalósulási helyszíne az üdülőkörzet valamely háttértelepülése.

Lényegében az előző ciklusban is megfigyelt pályázati gyakoriságokhoz hasonló területi rendeződés zajlik mindkét esetben. A parti és partközeli településekről benyújtott pályázatok gyakorisága mindhárom megyeterület esetében 60-66 % között alakul, szemben a vonatkozó háttérterület bő egyharmados részesedésével.

A BKÜ 180 településéből 147 esetében mutatkozik pályázati aktivitás. 2022 áprilisában 140, 2023 februárjában 146 településről érkezett pályázat, az elmúlt 11 hónapban a korábbiakhoz csupán a Zala vármegyei Csapi község csatlakozott a pályázókhoz, a korábban már említett Térségi Általános Iskola, Szakképző Iskola és Kollégium infrastrukturális fejlesztési terve vonatkozásában.

Végeredményben az üdülőkörzet településeinek több mint négyötödéről, 81,7 %-áról generálódott pályázati aktivitás. A pályázati aktivitási ráta a térség Somogy vármegyei településein 82,8 %, a Veszprém vármegyei területén 86,1 %, a Zala vármegye üdülőkörzeti részén 71 %.

Települési vetület szerint a legtöbb pályázat továbbra is Siófok megvalósulási hellyel került benyújtásra, ez az összes eddigi BKÜ pályázat 7 %-át jelenti. Az összes BKÜ pályázat 2 %-a felett további 9 település helyezkedik el, Siófokot követő sorrendben: Balatonfüred, Balatonfűzfő, Gyenesdiás, Marcali, Zamárdi, Balatonlelle, Hévíz és Balatonföldvár. Az első 9 rangsorhelyen álló település az összes pályázat ≈29 %-át fedi le.

Az összes pályázat 1 %-a feletti pályázati gyakoriság 37 üdülőkörzeti településre vonatkozik, ezek között már számos községet is találunk, mint Balatonmárfürdő, Nagyvázsony, Csopak, Cserszegtomaj, Tihany, Alsóörs, Zánka és Szigliget, illetve további városokat is, mint Keszthely, Fonyód, Tapolca, Badacsonytomaj, Lengyeltóti, Zalakaros, vagy Tab.

Az összes pályázat 1 %-a feletti gyakoriságot produkáló 37 település együttesen az összes pályázat közel kétharmadában, 66 %-ában érdekelt.

Az új programozási ciklus során most első alkalommal elkészítettük a pályázók székhelye és a megvalósulás helyszíne szerinti BKÜ tipológiát is.

Az adatbázisban 788 olyan pályázó szerepel, ahol a székhely egy üdülőkörzeti település. Ezek 96,6 %-a 761 db esetében a pályázat megvalósulási helye is a BKÜ, 27 esetben egy üdülőkörzeti pályázó a Balaton térségén kívüli projekt megvalósítását tervezi, vagy végzi.

A pályázatok megvalósulási helye szerint 986 db üdülőkörzeti pályázat kevéssel több, mint ötöde, 225 db esetben a pályázó székhelye üdülőkörzeten kívüli, de a programját a Balaton térségében tervezi megvalósítani.

Ez azt jelenti, hogy legalább nyolcszor annyi olyan pályázó van, amelynek a székhelye üdülőkörzeten kívüli, de a Balatonnál szándékozik megvalósítani fejlesztési terveket, mint azok a pályázók, akik székhelye az üdülőkörzetben van, de a terveiket a térségen kívül valósítanák meg. A két érték egymáshoz viszonyított aránya a 2014-2020 (+2 év) közötti uniós forráselosztási időszak során csupán négyszeres különbséget takart azok javára, akik a térségen kívülről érkezve vállalkoztak üdülőkörzeti program megvalósítására. **Ma, jelen állás alapján ez a réteg kétszer akkora, mint az előző ciklus teljes ideje alatt volt.**

Az üdülőkörzeti pályázatok beérkezésének éve jellemzően a 2022-es év, az összes eddigi BKÜ pályázat 83,7 %-a, 825 db érvényes pályázat 2022-ben érkezett az irányító hatósághoz, 2021-es indítású pályázatok száma 150 db, részesedési aránya 15,2 %.

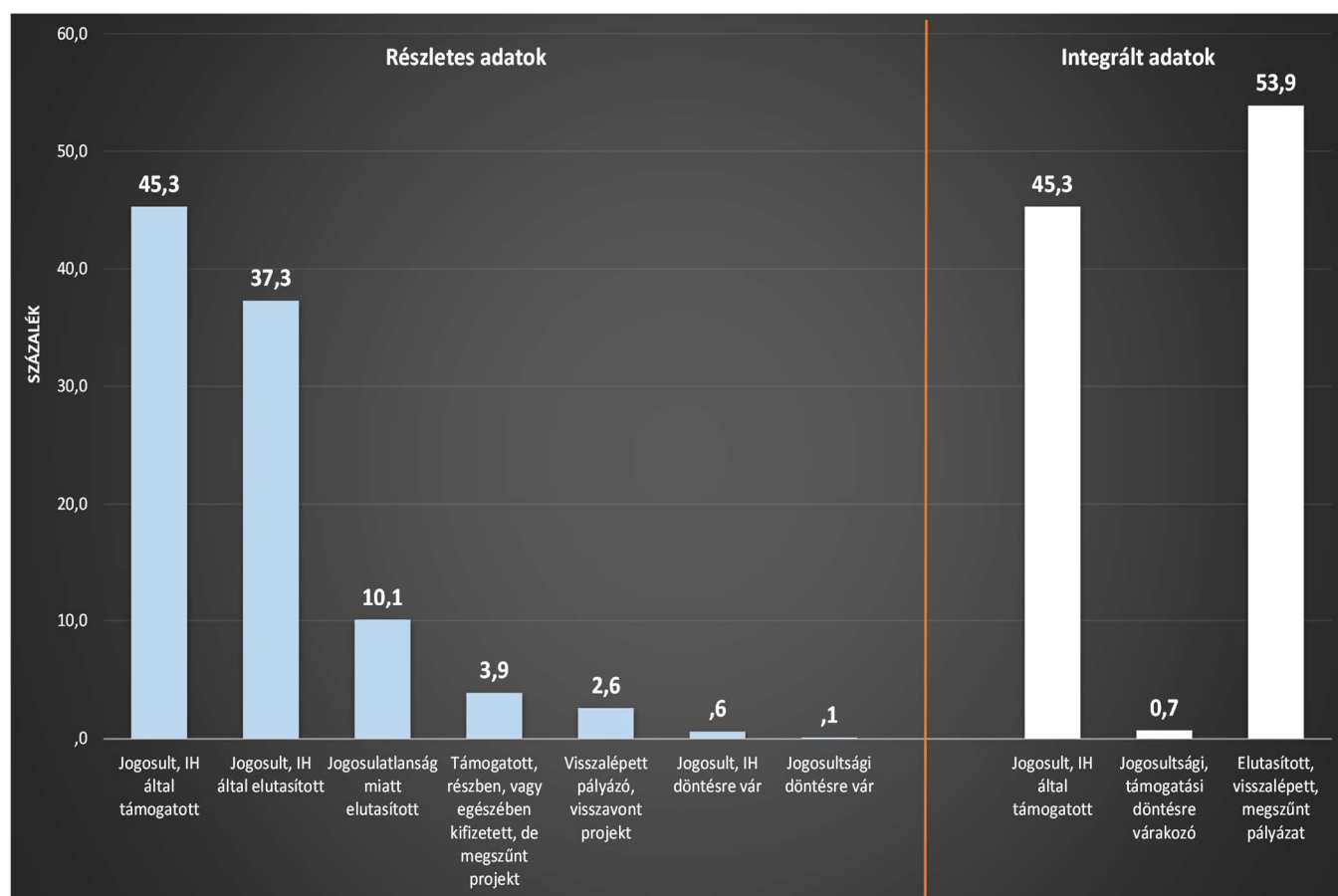
2023 év során 10 db újabb pályázat került a regiszterbe, ezek az egyetlen KEHOP_PLUSZ pályázat kivételével területfejlesztési témakörűek, a Balaton Kiemelt Térség Fenntartható Térségi Mobilitási Tervének elkészítése kivételével a területfejlesztésen belül is helyi és térségi közszolgáltatás fejlesztés. Ez utóbbi csoporton belül négy köznevelési infrastruktúra fejlesztés, három egészségügyi fejlesztés, egy gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztés. A legfrissebb, 2024. január 10-én beérkezett BKÜ pályázat ugyancsak területfejlesztés prioritású, köznevelési infrastruktúra fejlesztés, egészen pontosan *„Művészeti szaktanterem kialakítás és sportudvar fejlesztés a Litéri Református Általános Iskolában”*.

Az üdülőkörzeti megvalósulási hellyel rendelkező pályázatok mintegy 45 %-a jogosult, IH által támogatott, ez számszerűen 447 db pályázatot jelent, arányaiban a 45 %-os támogatási index közel 3 %-kal alacsonyabb az országosnál.

Az irányító hatósági, illetve jogosultsági döntésre várakozó pályázatok együttes aránya kevesebb, mint az összes pályázat 1 %-a, ami alátámasztja a pályázatok időszakos leállásának tényét. A jogosult, IH által elutasított pályázatok aránya $\approx 37\%$, az országos érték közelében áll. A jogosulatlanság miatt elutasítottak pályázatok aránya 10 % körüli érték, ezek száma együttesen 468 db, arányaiban közel 3 %-kal magasabb az országos értéknél.

A támogatott, részben, vagy egészében kifizetett, de megszűnt pályázatok aránya 3,9 %, a visszalépett pályázók, visszavont pályázatok együttesen aránya 2,6 %, ezek a döntési-eredménykimenetek is magasabb értéket alkotnak az országosnál.

6. sz. ábra. Támogatási döntések BKÜ jellemzői a FAIR 2024. január 18-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Az elutasított, visszalépett, megszűnt pályázatok együttes aránya 53,9 %-os, vagyis abszolút többséget alkot a Balaton térségében, míg az országos érték 50 % alatt marad. Eközben az országos támogatási index is magasabb, mint a BKÜ-ben, illetve országosan kedvezőbb arányt mutatnak a támogatási döntésre várakozó pályázatok is. A Balaton térségében úgy tűnik, a kezdeti heves pályázati lendületet követően az országosnál jelentősebb a pályázati aktivitás lanyhulása.

A BKÜ területéhez sorolható pályázatok forrásigénye 84,2 Mrd Ft, mintegy 1,3 Mrd Ft-tal magasabb a 2023. februári állásnál. A legalacsonyabb forrásigény továbbra is 2 millió Ft, a legmagasabb 1,2 Mrd Ft. Az üdülőkörzet területéről érkezett teljes forrásigény 2024 január közepén 2,4 %-a az országos forrásigénynek, arányaiban csökkent tavaly februárhoz képest, ami éppen ellentétes folyamat, hiszen a forrásigények BKÜ részesedése 2021-től 2023-ig fokozatosan növekedett, 2021 novemberében 2,7 %, 2022 áprilisában 3 %, 2023 februárjában 3,3 % volt; az aktivitás befagyása értelemszerűen a részesedés csökkenéséhez vezetett.

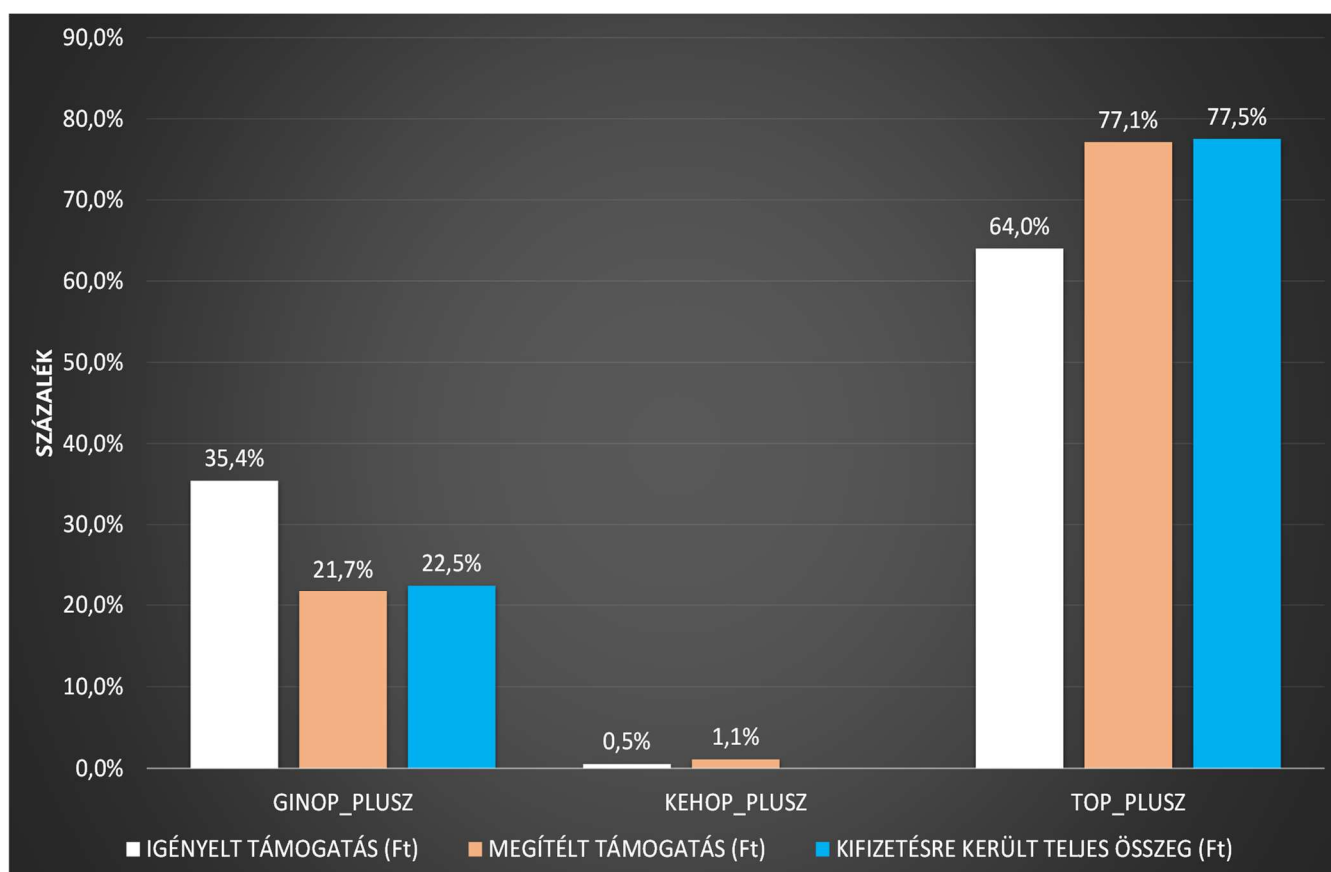
Az igényelt összköltség $\approx 101,5$ Mrd Ft, az elfogadott összköltség $\approx 46,3$ Mrd Ft, a szerződéssel lekötött összeg $\approx 39,4$ Mrd Ft, a szerződéses összköltség $\approx 44,5$ Mrd Ft.

Az igényelt összköltség a forrásigények növekedésével összhangban 1,5 Mrd Ft-tal növekedett, tavaly február óta, az elfogadott összköltség 6,2 Mrd Ft, a szerződéssel lekötött összeg 14,2 Mrd Ft, a szerződéses összköltség 14,3 Mrd Ft-tal magasabb, a támogatott pályázatok megvalósulása felé vezető út akadálymentes.

A megítélt támogatás összege jelen állás szerint 45,3 Mrd Ft, összességében 41 358 676 767 Mrd Ft, 10,2 Mrd Ft-tal magasabb összeg, mint 2023. február közepén. A minimum támogatási összeg 2,2 millió Ft, a maximum 1,2 Mrd Ft. A megítélt támogatás összege 1,97 %-a az országosan megítélt összegnek, ez részesedésarányban csökkenést jelent az előző adatleválogatás óta, akkor 2,8 % volt a BKÜ területén megvalósuló pályázatok megítélt forrástámogatása az országos összegben belül.

Valójában ez is trendtörést jelent, hiszen korábban ebben az esetben is emelkedő arányt tapasztaltunk.

7. sz. ábra. Forrásigények, megítélt támogatások és a kifizetések aránymegoszlása operatív programok szerint a BKÜ-ben

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Az operatív programok vonatkozásában a gazdaságfejlesztés 35,4 %-os arányt képvisel a forrásigények területén, a területfejlesztés részesedése 64 %, a maradék részesedést az eddig egyetlen környezet és energiahatékonysági program alkotja.

A megítélt támogatások több mint 70 %-a területfejlesztés, kevéssel több, mint ötöde gazdaságfejlesztés, a KEHOP_PLUSZ pályázat ebben az esetben 1 % körüli arányt képvisel. A

kifizetésre került teljes összeg vonatkozásában már 77,5 % a területfejlesztés részesedése, 22,5 % a gazdaságfejlesztése, a KEHOP pályázat még nem jutott el a kifizetési fázisig.

A fejlesztési forráskihelyezés hatékonyságának elemzéséhez szükséges, hogy üdülőkörzeti szinten is megvizsgáljuk a támogatási döntések és a kifizetési eredményesség összefüggését.¹²

4. sz. táblázat A támogatási döntés és a kifizetési eredményesség összefüggése országosan

		KIFIZETÉSI EREDMÉNYESSÉG				Total
		Visszavont támogatási kérelem, visszalépett pályázó, megszűnt szerződés	2024. január 18-ig nincs kifizetés	Tőkekövetelés által részben, vagy egészében érintett kifizetés	Tőkekövetelés által nem érintett kifizetés	
TÁMOGATÁSI DÖNTÉS	Jogosulatlanság miatt elutasított	0	100	0	0	100
		,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	19,6%	,0%	,0%	10,1%
		,0%	10,1%	,0%	,0%	10,1%
	Jogosult, IH által elutasított	0	368	0	0	368
		,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	72,0%	,0%	,0%	37,3%
		,0%	37,3%	,0%	,0%	37,3%
	Jogosult, IH által támogatott	0	36	16	395	447
		,0%	8,1%	3,6%	88,4%	100,0%
		,0%	7,0%	42,1%	100,0%	45,3%
		,0%	3,7%	1,6%	40,1%	45,3%
	Visszalépett pályázó, visszavont projekt	26	0	0	0	26
		100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		61,9%	,0%	,0%	,0%	2,6%
		2,6%	,0%	,0%	,0%	2,6%
	Támogatott, részben, vagy egészében kifizetett, de megszűnt projekt	16	0	22	0	38
		42,1%	,0%	57,9%	,0%	100,0%
		38,1%	,0%	57,9%	,0%	3,9%
		1,6%	,0%	2,2%	,0%	3,9%
	Jogosult, IH döntésre vár	0	6	0	0	6
		,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	1,2%	,0%	,0%	,6%
		,0%	,6%	,0%	,0%	,6%
	Jogosultsági döntésre vár	0	1	0	0	1
		,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	,2%	,0%	,0%	,1%
		,0%	,1%	,0%	,0%	,1%
	Total	42	511	38	395	986
		4,3%	51,8%	3,9%	40,1%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		4,3%	51,8%	3,9%	40,1%	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

¹² Pearson Chi-Square.: 1921,312, Asymp. Sig.: 0,000. Cramér's V: 0,806. Approx. Sig.: 0,000.

A jogosult, irányító hatóság által támogatott, kifizetésben részesült pályázatok több mint négyötödét, 88,4 %-án nem érinti tőkekövetelés, ez a részesedési arány lényegében az országgal egyforma, kevesebb, mint fél százalék az eltérés. **Az összes BKÜ pályázat kétötöde támogatott, tőkekövetelés által nem érintett kifizetés.**

A tőkekövetelések által részben, vagy egészében érintett kifizetések üdülőkörzeti aránya a jogosult, IH által támogatott pályázatokon belül 3,6 %, ez arányaiban alacsonyabb az országosnál, ami 5,9 %, További fontos eltérés, amíg az országos 5,9 %-os részesedési arány felülreprezentált, a BKÜ 3,6 %-os részértéke nem szignifikáns ebben a szegmensben, alulreprezentált cella. A kifizetések hiánya az üdülőkörzetben alapvetően a pályázatok elutasítása miatt jelenik meg, a döntésre várakozás nem jellemző ok, mint ami egyébként országosan ugyancsak szignifikáns.

A támogatott, részben, vagy egészében kifizetett, de a megvalósítás folyamata során megszűnt projektek aránya, illetve a visszalépett pályázók, visszavont projektek metszetei, ahogy országosan, úgy a BKÜ területén is felülreprezentált, az összehasonlító cellaértékek is nagyon hasonlóak, nincsenek eltérő mintázatok. Az üdülőkörzeti különbségek hangsúlya az elapadt pályázati gyakoriságban ragadható meg.

Kifizetés jelen állás szerint a Balaton térségében csak a területfejlesztés és a gazdaságfejlesztés területén történt. A kifizetett teljes összeg a BKÜ területén 33,2 Mrd Ft,összepszerűen 33 197 059 009 Ft. A kifizetések 77,5 %-a a területfejlesztéshez, 22,5 %-a a gazdaságfejlesztéshez érkezett. Összepszerűen a területfejlesztésben $\approx$ 25,7 Mrd Ft, a gazdaságfejlesztésben $\approx$ 7,5 Mrd Ft jelent meg.

Ahogy országosan, ugyanúgy a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén is a kifizetéseket a kifizetett, de **a megvalósítás folyamata során megszűnt projektek visszakövetelései**, illetve **a meg nem szűnt projekteket érintő esetleges tőkeköveteléssel korrigálva** jutunk a kifizetések 2024. január 18-i állásának legrealisabb képéhez.¹³ A megszűnt projektek visszakövetelései ebben az esetben sem teljesen fedik le a tőkeköveteléseknél feltüntetett összeget.

A megszűnt projektek visszakövetelései és a tőkekövetelések nélküli kifizetett összeg 31,1 Mrd Ft, összepszerűen 31 115 037 491 Mrd Ft. A hasznosult kifizetések 78,7 %-a területfejlesztés, a maradék hányad gazdaságfejlesztés.

¹³ Korrigált kifizetési mérleg. ANOVA MODEL F-stat: 190,496; ANOVA Sig: 0,000. Eta Squared: 0,326
Magyarázott hányad a teljes szórásból 32,6 %.

5. sz. táblázat. Teljes kifizetési eredményesség operatív programok szerint 2024. január 18-án a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben

TELJES KIFIZETÉS					KÜLÖNBSEG		JOGOSULT, IH ÁLTAL TÁMOGATOTT, KIFIZETETT, MEGSZÚNT PROJEKTEK VISSZAKÖVETELÉSEI NÉLKÜLI, TŐKEKÖVETELÉS ÁLTAL NEM ÉRINTETT ÖSSZEG			
	Pályázat (db)	Pályázat (%)	Kifizetés (Ft)	Kifizetés (%)	Különbség (Ft)	Különbség (%)	Pályázat (db)	Pályázat (%)	Kifizetés (Ft)	Kifizetés (%)
GINOP-PLUSZ	321	74,1%	7 466 789 654	22,5%	832 082 673	40,0%	286	72,4%	6 634 706 981	21,3%
TOP-PLUSZ	112	25,9%	25 730 269 355	77,5%	1 249 938 845	60,0%	109	27,6%	24 480 330 510	78,7%
Total	433	100,0%	33 197 059 009	100,0%	2 082 021 518	100,0%	395	100,0%	31 115 037 491	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A kifizetett, és a jelen állás szerint ténylegesen hasznosult, visszakövetelés nélküli összeg különbsége $\approx$ 2,1 Mrd Ft. Ennek az összegnek kerek 60 %-a területfejlesztés, összességében $\approx$ 1,2 Mrd Ft, 40 % gazdaságfejlesztés, amelynek összege $\approx$ 832 millió Ft.

Összességében a 84,2 Mrd Ft forrásigény 49,1 %-a, 41,3 Mrd Ft megítélt támogatás, amiből 33,2 Mrd Ft a kifizetés, de ebből ténylegesen csak 31,1 Mrd Ft hasznosulhat. Mindez azt jelenti, hogy a forrásigények 36,9 %-a jutott el ténylegesen a pályázókhoz. Ez az arány lényegesen kedvezőbb az országos 31,47 %-os hasznosulási indexértéknél.

2.4. Tőkekövetelések a Széchenyi 2020 és a Széchenyi Terv Plusz időszakában

A FAIR adatbázis 2024. január 18-i adatleválogatásában első alkalommal szerepel az úgynevezett tőkekövetelés adatszlop. A tőkekövetelések tárgyáról és tartalmáról 2024. január 29-én hivatalos tájékoztatást és állásfoglalást kértünk a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium Monitoring és Értékelési Főosztály Vezetői Információs Osztályától.

A Monitoring és Értékelési Főosztály 2024. február 8-án keltezett hivatalos válasza alapján tőkekövetelés tárgyában arról van szó, hogy a támogatás jogosulatlan igénybevétele, jogszabálysértő, vagy nem rendeltetésszerű felhasználása, továbbá a támogatás visszavonása, a támogatási szerződéstől történő elállás, vagy annak felbontása esetén a kedvezményezett a jogosulatlanul igénybe vett támogatást köteles visszafizetni.

A követelések típusa többféle lehet. A kis összegű követelések döntően technikai jellegűek, például a kifizetett előleggel nem tud teljes mértékben elszámolni a támogatott pályázó az erre rendelkezésre álló határidőn belül, vagy adott esetben adminisztratív okok miatt túlfizetés történt a pályázó számlájára, és ennek összegét kell visszafizetni. Nagy összegű, milliós, akár milliárdos, az adott pályázat jelentős részét, vagy egészét érintő tőkekövetelés alapvető oka jogszabálysértő, vagy nem rendeltetésszerű felhasználás, az adott pályázat deklarált céloktól eltérő, teljes vagy részleges megvalósulása.

A követelést az adott Operatív Program Irányító Hatósága írja elő, és a visszafizetés az Operatív Program előirányzat-felhasználási keretszámlájára kerül visszafizetésre. A

viSSzaFizetések a vonatkozó programozási időszakok alatt folyamatosak. A Monitoring és Értékelési Főosztály 2024. február 28-án keltezett hivatalos válasza alapján a 2024. január 18-i adatleválogatásban szereplő előírt tőkekövetelések 97 %-a teljesült.

A követeléskezelésről a **2014-20-as időszakra vonatkozóan** a 2014–2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló **272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet XXIII. fejezete**,¹⁴ a **2021-27-es időszakra vonatkozóan** a 2021–2027 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló **256/2021. (V. 18.) Korm. rendelet XIV. fejezete** rendelkezik.¹⁵ **Jelen adatmetszet csak a tőkekövetelés adatoszlop feltüntetett összegét tárgyalja, ezt az adatot most nem kombináljuk a megszűnt szerződések visszaköveteléseiivel, amelyek nem lettek átvezetve a tőkekövetelés adatoszlopba.**¹⁶

A FAIR adatbázis 2024. január 18-i állása alapján a Széchenyi 2020 és a Széchenyi Terv Plusz programidőszak együttes pályázatainak száma 107 331 db, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2014 és 2024 között megjelent pályázatok száma 4 514 db. Az országosan több mint 107 ezer pályázatból 18514 esetben jelentkezik tőkekövetelési összeg, a BKÜ területén 701 esetben. Országosan az összes pályázat kevéssel több, mint hatoda, 17,2 %-a, a BKÜ-ben 15,5 % érintett.

6. sz. táblázat. **Pályázatok megoszlása programidőszak és tőkekövetelések szerint országos és BKÜ viszonylat alapján 2014-2024 között**

	Pályázatok száma országosan (db)	Tőkekövetelések által érintett pályázatok száma országosan (db)	Tőkekövetelések által érintett pályázatok aránya országosan (%)	BKÜ pályázatok száma (db)	Tőkekövetelések által érintett BKÜ pályázatok száma (db)	Tőkekövetelések által érintett BKÜ pályázatok aránya (%)
Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év)	87 689	17 697	20,2	3 528	663	18,8
Széchenyi Terv Plusz (2021-2027)	19 642	817	4,2	986	38	3,9
Total (Széchenyi 2020 + Széchenyi Terv Plusz (2014-2024))	107 331	18 514	17,2	4 514	701	15,5

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A tőkekövetelések által érintett pályázatok mintegy 95 %-a a Széchenyi 2020 időszakára vonatkozik, mind országosan, mind az üdülőkörzetben, ugyanakkor a BKÜ arányok mind a két programidőszak metszeteiben kedvezőbbek.

¹⁴ Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400272.kor>

¹⁵ Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100256.kor>

¹⁶ A tőkeköveteléshez történő adatátvezetés folyamatos, visszamenőleges is lehet. Számos esetben jogi, nemzetközi jogi eljárás előrehaladásától, befejezésétől függő tényező, az adatkülönbség nem tekinthető egyértelmű adatvezetési hiányosságnak, vagy hibának.

A Széchenyi 2020 időszak ideje alatt országosan megjelent 87 689 db pályázat ötöde, 17 697 db pályázat érintett a tőkekövetelések vonatkozásában, üdülőkörzeti szinten 18,8 %. A Széchenyi Terv Plusz eddigi időszakában országosan 817 db pályázat került ebbe a kategóriába, BKÜ szinten 38 db, az összehasonlító arányokat tekintve kicsivel ez is kedvezőbb indexérték.

Teljes időszakot tekintve **NUTS-2, statisztikai** régió szinten a tőkekövetelésekkel terhelt pályázatok közel ötöde Észak-Alföld régióban jelentkezik, de jelentős, egyhatod mértéket meghaladó Észak-Magyarország és az Észak-Alföld régió érintettsége is. A legalacsonyabb Közép-Magyarország / Budapest vonatkozásában. A jelzett arányeloszlás programidőszakok szerint is stabil marad, alapvetően az ország keleti része jobban érintett mind a Széchenyi 2020 időszak, mind pedig Széchenyi Terv Plusz időszak tekintetében egyaránt.

NUTS-3, vármegye metszet alapján a tőkekövetelések által leginkább érintett pályázatok Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Bács-Kiskun vármegyeiek.

Az **eljárásrend** metszetében a tőkekövetelés által érintett pályázatok abszolút többsége, 53,4 %-a sztenderd. Ebben az esetben azonban különbség van a programidőszakok között, a Széchenyi Terv Plusz időszakában az egyszerűsített eljárásrendű pályázatok alkotnak nagy többséget, de ez az adott időszak lehetőségeinek pályáztatási sajátossága is lehet.

Többet mond az eljárásrendi jelenségek háttéréről a teljes, 2014-2020 és 2021-2027 időszakokra vonatkozó összehasonlítás. **Összességében a kiemelt eljárásrendű pályázatok érintettek leginkább a tőkekövetelések** vonatkozásában. Keresztszeti arányokat tekintve mind országosan, mind a BKÜ-ben a kiemelt eljárásrendű pályázatok többsége érintett tőkekövetelésben, nyilván ezeknek a pályázatoknak a legnagyobb a költségigénye, ezekben az esetekben a legmagasabb a pénzmozgás, a visszafizetési kötelezettsége technikai kötelmei is jelentősebbek.

7. sz. táblázat. **Tőkekövetelések alakulása 2014 és 2024 között országosan és a BKÜ-ben eljárásrend szerint**

	Pályázatok száma országosan (db)	Tőkekövetelések által érintett pályázatok száma országosan (db)	Tőkekövetelések által érintett pályázatok aránya országosan (%)	BKÜ pályázatok száma (db)	Tőkekövetelések által érintett BKÜ pályázatok száma (db)	Tőkekövetelések által érintett BKÜ pályázatok aránya (%)
Egyszerűsített eljárásrend	3678	402	10,9	135	27	20,0
Egyszerűsített eljárásrend értékeléssel	59 250	6 381	10,8	2 506	230	9,2
Kiemelt eljárásrend	3 184	1 686	53,0	76	39	51,3
Sztenderd eljárásrend	41 219	10 045	24,4	1 797	405	22,5
Total (Széchenyi 2020 + Széchenyi Terv Plusz (2014-2024))	107 331	18514	17,2	4 514	701	15,5

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A Széchenyi Terv Plusz időszakában jelen állásig országosan 5 db kiemelt eljárásrendű pályázat érintett a tőkekövetelés vonatkozásában, a BKÜ területét érintően nincs ilyen.¹⁷

A tőkekövetelések 2014-2024 közötti teljes összege országosan $\approx 1\,287,5$ Mrd Ft. Ez a vonatkozó időszak $\approx 13\,867$ Mrd Ft teljes kifizetési összegének 9,28 %-a.

A BKÜ területén, ugyanezen időtáv alatt kifizetett $\approx 558,9$ Mrd Ft-ból 33 Mrd Ft a tőkekövetelés összege, ami 5,91 %-os részaránynak felel meg.¹⁸ Mindent összevetve az adatok alapján azt mondhatjuk, országosan megközelítőleg minden 100 Ft forrásból ≈ 9 Ft, BKÜ területi metszetében minden 100 Ft-ból ≈ 6 Ft tőkekövetelés keletkezett.

¹⁷ Mind az 5 TOP_PLUSZ pályázat. Két kerékpárút fejlesztés a Zala Kétkeréken programon belül, egy másik Győr Megyei Jogú Város Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának megvalósítása, továbbá a Vas és a Zala vármegyei foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködés, paktum. A tőkekövetelések összege jellemzően technikai jellegű, a kifizetések 2-3 %-át érintik, kivéve a Győr Megyei Jogú Város Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának megvalósítását, ahol a teljes, $\approx 79,5$ millió Ft kifizetett összeget visszaköveteli az Irányító Hatóság.

¹⁸ Hozzáteesszük, a forráselosztás BKÜ-re vonatkozó fejezetében már tárgyaltuk, hogy ez az összeg további, a megszűnt pályázatok átvezetésre váró összegekkel is terhelt.

8. sz. táblázat. Tőkekövetelési összegek alakulása programidőszakok szerint országos és BKÜ területi felbontás alapján 2014-2024 között

PROGRAM IDŐSZAK	A PROJEKT MEGVALÓSULÁSI HELYE	Pályázatok száma (db)	Pályázat (%)	Tőkekövetelés összege (Ft)	Tőkekövetelés (%)
Széchenyi 2020 (2014-2020 + 2 év)	Adat hiányában projekt helye szerint települési szinten nem besorolható	13	0,1%	21 690 988 895	1,7%
	Nem BKÜ terület	17 021	91,9%	1 058 642 111 461	82,2%
	BKÜ terület	663	3,6%	31 202 234 755	2,4%
	Total	17 697	95,6%	1 111 535 335 111	86,3%
Széchenyi Terv Plusz (2021-2027)	Nem BKÜ terület	779	4,2%	174 217 593 322	13,5%
	BKÜ terület	38	0,2%	1 823 811 633	0,1%
	Total	817	4,4%	176 041 404 955	13,7%
Total (Széchenyi 2020 + Széchenyi Terv Plusz (2014-2024))	Adat hiányában projekt helye szerint települési szinten nem besorolható	13	0,1%	21 690 988 895	1,7%
	Nem BKÜ terület	17 800	96,1%	1 232 859 704 783	95,8%
	BKÜ terület	701	3,8%	33 026 046 388	2,6%
	Total	18 514	100,0%	1 287 576 740 066	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A tőkekövetelés tárgyában érintett pályázatok 95,6 %-a a Széchenyi 2020, 4,4 %-a a Széchenyi Terv Plusz részese, a BKÜ 701 db tőkekövetelésben érintett pályázatából 663 db sorolható a Széchenyi 2020 időszakba, ez 94,6 %-os részarányt jelent. A tőkekövetelések $\approx$ 86 %-a, összességük 1 111,5 Mrd Ft a Széchenyi 2020 időszakában keletkezett (2014-2020+2 év), ami uniós kohéziós forrás visszafizetési kötelezettséget jelent. **A BKÜ területe ebben a szegmensben 31,2 Mrd Ft visszafizetési kötelezettséggel terhelt. A Széchenyi Terv Plusz tőkekövetelései kevesebb, mint hetedét alkotják a visszakövetelési összegnek, 176 Mrd Ft körül alakulnak, az üdülőkörzet ebből mintegy 1,8 Mrd Ft metszetében érintett.**

A tőkekövetelési adatokat megvizsgáltuk az operatív programok szerint is. A tőkekövetelések tárgyában érintett projektek jellemzően gazdaság és területfejlesztési tárgyúak.

9. sz. táblázat. Tőkekövetelések operatív programok szerint országosan és a BKÜ-ben 2014-2024 között

	MAGYARORSZÁG				BKÜ			
	Pályázatok száma (db)	Pályázatok aránya (%)	Tőke követelés összege (Ft)	Tőke követelés aránya (%)	Pályázatok száma (db)	Pályázatok aránya (%)	Tőke követelés összege (Ft)	Tőke követelés aránya (%)
EFOP	3 926	21,2%	58 863 263 820	4,6%	124	17,7%	2 724 875 719	8,3%
GINOP	5 227	28,2%	230 253 965 116	17,9%	208	29,7%	12 526 155 760	37,9%
GINOP PLUSZ	698	3,8%	31 045 063 926	2,4%	35	5,0%	641 910 139	1,9%
IKOP	97	0,5%	482 137 999 710	37,4%	8	1,1%	725 290 196	2,2%
KEHOP	1 082	5,8%	107 949 485 441	8,4%	27	3,9%	5 223 305 928	15,8%
KÖFOP	1 215	6,6%	32 268 327 936	2,5%	59	8,4%	11 406 675	0,0%
MAHOP	49	0,3%	2 237 901 856	0,2%	10	1,4%	876 753 826	2,7%
RSZTOP	8	0,0%	1 391 164 481	0,1%				
TOP	5 197	28,1%	176 932 121 745	13,7%	227	32,4%	9 114 446 651	27,6%
TOP PLUSZ	119	0,6%	14 4996 341 029	11,3%	3	0,4%	1 181 901 494	3,6%
VEKOP	896	4,8%	19 501 105 006	1,5%				
Total	18 514	100,0%	1 287 576 740 066	100,0%	701	100,0%	33 026 046 388	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A tőkekövetelések összege országosan a közlekedésfejlesztésben a legmagasabb, 482,1 Mrd Ft, meghaladja a követelések 37 %-át. A BKÜ-ben a gazdaságfejlesztésben a legmagasabb a követelésösszeg, 12,5 Mrd Ft, a teljes követelésösszeg mintegy 38 %-a.

A tőkekövetelések alakulását a következő monitoring elemzésekben is kiemelt figyelemmel kísérjük, illetve a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium hivatalos közlése alapján az előírt visszakövetelések teljesítésének további előrehaladásáról is tájékoztatást nyújtunk.

3. Demográfiai jellemzők, társadalom

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet állandó népessége a KSH elérhető legfrissebb, 2022. évi adatai alapján 273 530 fő, a lakónépesség száma 259 837 fő.

Az üdülőkörzet állandó népessége mintegy tíz éves periodikus csökkenési időszakot követően az elmúlt fél évtized ideje alatt stabil növekedési pályára állt. A népesség növekedése összefüggésbe hozható a **koronavírus-járvánnyal**, amit a lakónépesség számának változásaival is igazolhatunk. A kiemelt térség lakónépessége a járvány ideje alatt 2020-2021-ben átlagosan mintegy 5 500 – 6 000 fővel volt magasabb, mint a járványidőszak előtt, 2021-ben már megközelítette a 264 ezer főt, míg a járványt követően 2022 során a 2019-hez képest elért népességnövekmény gyakorlatilag megfelelődött, és újra 260 ezer fő alá csökkent a térség lakónépessége.

Az üdülőkörzet egymásra rétegződő, összetett gazdasági, társadalmi, környezeti sajátosságaiból adódó egyik természetes népességszerkezeti következmény az állandó és a lakónépesség számbeli különbségének alakulása. Tartós időtrendben mutakozó empirikus tény, hogy az üdülőkörzet területén állandó lakcímmel rendelkező népesség száma rendre meghaladja az adott évek végén kimutatható helyben lakó népesség számát.¹⁹

A két mutató közötti különbség az üdülőkörzet 2008. évi területi bővítése óta, 2008 és 2019 között minden évben 10 fő ezer felett alakult, a pandémia időszakában azonban az ideiglenes népességbeáramlás 10 ezer fő alá szorította ezt a különbséget, ami a járvány elmúltával újra 10 ezer fős nagyságrend fölé lendült, 2022 során 13 693 fős nagyságrendet képez.

A népességindikátorok e változása határozottan mutatja, hogy a pandémiás időszakban állandó, és tartózkodási helyként is jelentősen növekedett a Balaton térségének vonzereje, majd a járványidőszak elmúlásával ez a jelenség is visszafogottabbá vált.

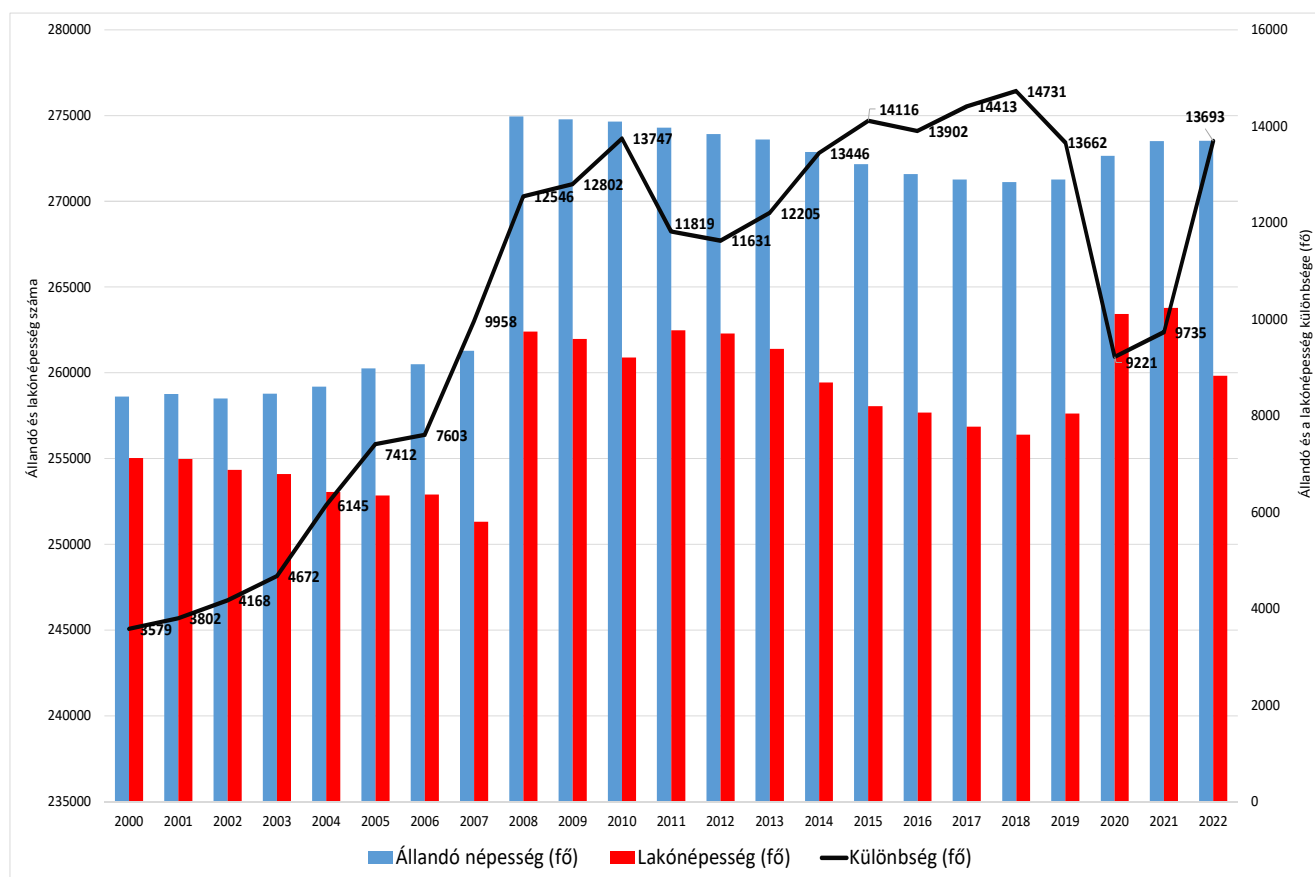
A kiemelt térségben tapasztalt népességnövekedés meghatározó része a parti és partközeli településekhez kapcsolható. Az állandó népesség 2020 évi növekményének több mint négyötöde, míg a lakónépesség indikátor növekményének közel 95%-a a parti településekhez köthető. Fontos adat ezzel szemben, hogy 2021-ben a lakónépesség növekmény mintegy 90 %-át a háttértelepülések adták, ugyanakkor az állandó népesség növekmény tekintetében továbbra is a parti települések részaránya volt a döntő.

¹⁹ Állandó népesség: az adott területen bejelentett lakóhellyel (állandó lakással) rendelkező személyek halmaza, függetlenül attól, hogy van-e máshol bejelentett tartózkodási helyük (ideiglenes lakásuk). Ebbe a csoportba tartoznak azok a személyek is, akik valamely okból (munkavállalás, tanulás, stb.) az eszmei időpontban átmenetileg külföldön tartózkodtak, de állandó bejelentett lakóhelyük az adott területen volt. Lakónépesség: a lakónépességbe azok a személyek tartoznak, akiknek egyetlen lakóhelyük az összeírás helye, illetve ha több lakóhellyel rendelkeznek, akkor az összeírás egy adott aktuális helyét tekintik életvitelszerű lakóhelyüknek. A hazánkban élő külföldiek akkor tartoznak bele a lakónépességbe, ha legalább 12 hónapja életvitelszerűen Magyarországon élnek, vagy szándékoznak élni.

Bővebben: <http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/modszertan.pdf>

Az üdülőkörzet háttérzóna településeinek népességszám dinamikája időben kevésbé változó, a parttól távolabb eső települések mérsékelt számú és ütemű népességbővülése relatíve zavartalan.

8. sz. ábra Az állandó és a lakónépesség számának alakulása, különbsége a BKÜ területén (2000–2022)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A térség **népsűrűségének** állandó népesség dimenziójában kalkulált értéke 2022-ben $\approx 70,4$ fő/km². Az elmúlt 5 év adatait figyelembe véve a népsűrűség 69,76 fő/km² értékről növekedett 70,39 fő/km² értékre, vagyis öt naptári év alatt egész számra kerekítve 1 fő/km² növekmény igazolható, a jelenségben nyilvánvalóan a koronavírus-járvány népességmozgásra gyakorolt hatásai is közrejátszanak.

Ha települési szinten vizsgáljuk a népességszám-adatokat, azt látjuk, hogy 2020-2021 között a BKÜ településeinek 60 %-án, 107 településen következett be népességnövekmény az állandó népesség számát tekintve. Ez a folyamat 2022-ben is kitartott, ebben az évben 100 település népessége magasabb legalább egy fővel a 2021 évinél. A megelőző évekhez képest ez némi csökkenést jelent, hiszen 2020-ban, az előző évhez képest még a BKÜ települések kétharmadán volt jellemző a népességszám növekedése. A 2021-es évben a legnagyobb, 10% feletti népességnövekedés Lovason és Vászolyon következett be. Őket követi Tagyon és Zalamerenye közel 8%-os növekedéssel, valamint Vörs, Raposka, Főnyed, Teleki majd a parti települések

közül Balatonrendes, Balatonszepezd és Balatonmárfürdő az 5% feletti állandó népességszám növekménnyel rendelkező települések között.

Természetesen a kistelepüléseken egy valójában alacsony volumenű népességváltozás is számottevő aránynövekményt takarhat. Ha az abszolút számokat vizsgáljuk, 2020-2021 összehasonlításában megállapíthatjuk, hogy Cserszegtomaj (162 fő) Zalakaros (112 fő) valamint Balatonalmádi (107 fő) és Gyenesdiás (105 fő) könyvelhette el a térségben a legnagyobb volumenű lakosságszám-bővülést. A népességszám növekedése Cserszegtomajon, Gyenesdiáson és Zalakaroson 2022-ben is kitartott, de Balatonalmádiban visszaesett. A 2021-es évben a legnagyobb népességvesztés arányaiban Mindszentkállát, Viszt, Kékkutat, Pulát és Monoszlót érte a térségben. Figyelemre méltó hogy három település ezek közül a Káli-medencében helyezkedik el, illetve mellettük Pula is Veszprém vármegyei, az egyetlen somogyi, Viszt kivéve. Az abszolút számok vonatkozásában a 2021-es év veszteséinek listája közel megegyezik a 2020-as évvel. Tapolca veszítette a legtöbb állandó lakost (-99 fő), mellette Keszthely (-215 fő) valamint Balatonfüred (-123 fő) és Siófok (-115 fő) emelhető ki. A kiemelt térség legnagyobb városainak népessége 2022-ben is csökkent. Tapolca (-235 fő) Siófok (-207 fő), Keszthely (-201 fő), Balatonfüred (-127 fő) Cserszegtomaj és Gyenesdiás adatainak ismeretében különösen figyelemreméltó Keszthely népességcsökkenése, hiszen mindkét település lényegében egybeépült Keszthellyel, így a városhoz köthető negatív mobilitási illetve migrációs folyamatok alakulása vélhetően erős összefüggésben van a városkörnyék településeinek lakosságszám emelkedésével.

A lakónépesség vonatkozásában 10% fölötti éves népességszám-növekedés rögzíthető négy 100 lakosnál kisebb településen, Gétyén (14,81%), Óbudaváron (14,29%) Főnyeden és Vindornyalakon (11,2 és 11,1%) továbbá Lovason, Lullán és Zalaújlakon is. Fontos megjegyzés, hogy mindegyik ebbe a kategóriába eső település a parttól távolabb eső aprófalú vagy kistelepülés. Az abszolút számok tekintetében kiemelkedik két zalai település, Cserszegtomaj és Zalakaros 157 illetve 150 fős lakónépesség növekedéssel. A lakónépesség veszteség tekintetében a százalékos arányt vizsgálva a városok között Tapolca van a legkedvezőtlenebb helyzetben, mely 279 fős veszteséggel (-1,91%) a legutolsó pozíciót foglalja el az abszolút számok tekintetében. Keszthely 275 fős vesztesége (-1,44%) több mint duplája a megelőző évi számnak. Balatonfüred lakosságszám-vesztés 176 fős, míg Siófok esetében a 123 fős veszteség azért tűnik drámainak, mert a megelőző évben több mint 600 fős lakónépesség nyereséget könyvelhetett el a város.

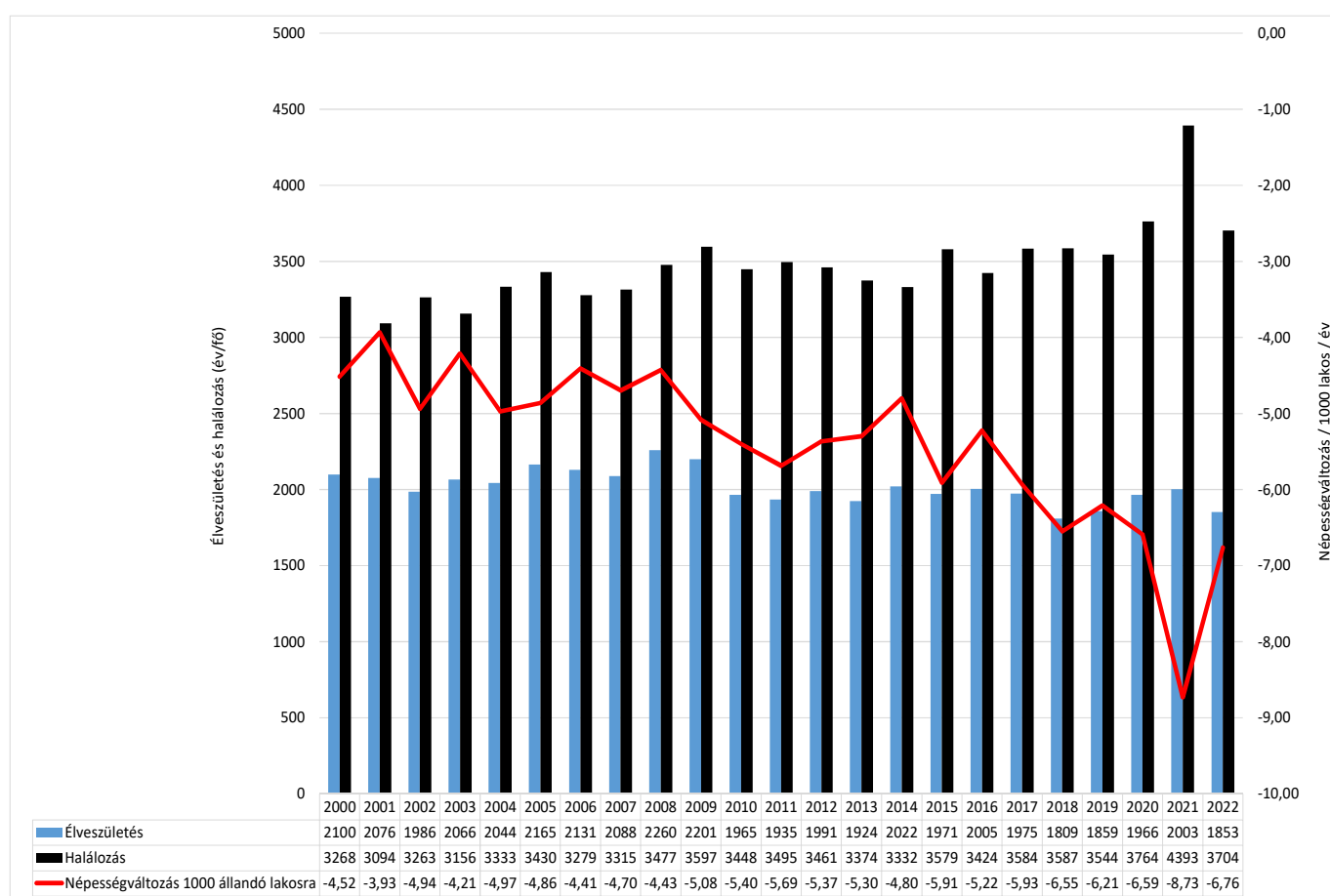
A Balaton térségében, ahogyan országosan is, a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek. A 2021-es év 1000 állandó lakosra számított természetes népességváltozási rátája, a születések és halálozások számának egyenlegértéke (-8,73 ‰) az eddigi mérések legrosszabb adatát jelezte a térségben.

A rendkívül kedvezőtlen egyenlegérték alakulásában ugyancsak nyilvánvaló szerepe van a koronavírus-járvány miatti többlethalálozásnak, kísérőjelenséggént annak is, hogy a

járvány miatt átmeneti többletnépesség áramlott a térségbe, a halálozás ténye pedig a bejelentett lakcím metszetében kerül a regiszterekbe.

2021-ben 813 fővel többen haltak meg a térségben, mint a megelőző öt év átlagos éves halálozási gyakorisága. A halálozások száma 2022 során a 2020 évi szintre süllyedt, az ezer lakosra számított természetes népességváltozás 2022-ben a 2021 évihez képest egy teljes ezrelékkal javult, lényegében ezt az ezrelékéket tekinthetjük a térségben a koronavírus-járvány okozta többlethalálozási értéknek.

9. sz. ábra. Születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2022)

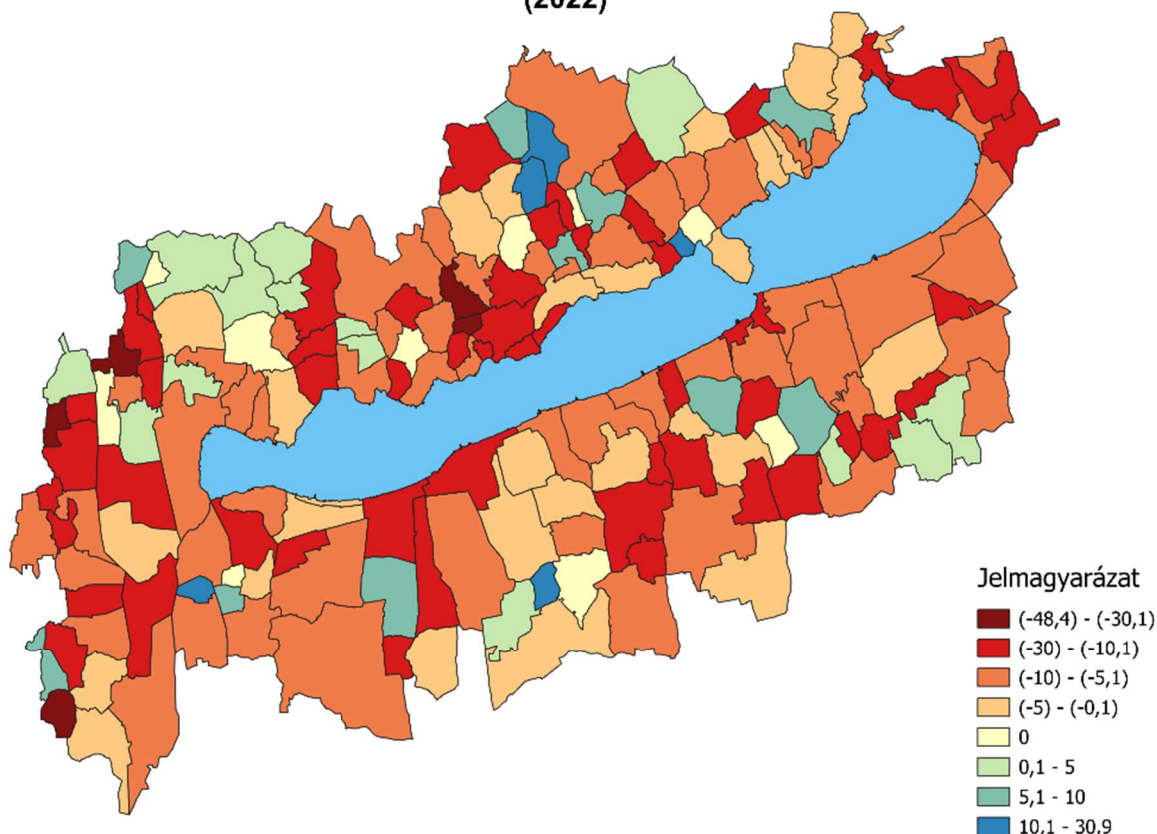
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Az élveszületések száma 2010 és 2022 között ≈ 1800 és 2000 fő között mozgott, átlagosan 1944 fő, a trendet standard linearitás jellemzi. Közvetlenül a koronavírus-járványt megelőző évek depresszív gyakoriságait a járvány idején érezhetően magasabb születési gyakoriságok követték, amit 2022 során, a járványhelyzet elmúltával ismét egy mérsékeltebb adat követ. **Összességében a gyermekvállalást ösztönözni kívánó népesedéspolitika fenntartása ellenére sem sikerül tartós időtávban jelentősen növelni a születések számát a térségben, legfeljebb szinten tartás teljesül.**

A halálozások jelentős többlete továbbra is tény, amely jelentős területi különbségeket is takar. Tartós időtrend vizsgálatok alapján az üdülőkörzet Veszprém vármegyei alrégiójában a legkedvezőbb a természetes népességváltozás értéke, és csak egy-egy évben múlja azt felül a Zala megyei érték. Ugyanakkor fontos aláhúzni, hogy ezek a kedvezőbb értékek is csak relatív kedvezőséget jelentenek, hiszen mindössze csak kisebb az élve születések és a halálozások egyenlegéből adódó népességveszteség, nem pedig születésből és halálozásból eredő népességnyeresség az egyenleg mérlege.

1. sz. térkép

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet településeinek természetes szaporodása (2022)

Forrás: KSH-TeIR

A települési léptékű 2022-es pillanatfelvételt tekintve arra a következtetésre juthatunk, hogy a kiemelt térség településein az 1000 főre vetített 6-7 fő közötti évenkénti fogyás a legjellemzőbb. A térkép osztásközében a (-10) – (-5,1), illetve a (-5) – (-0,1) közötti intervallumokból kerül ki a legtöbb település, mindkettőből 53 darab. Ez azt is jelenti, hogy a kiemelt térség településeinek közel 60%-án volt negatív a természetes szaporodás éves mérlege. A térség nagyobb városai egységesen a terület egészére is jellemző (-7)fő/1000 lakos körüli értéket mutatják. A legkedvezőtlenebb értékeknek a Káli-medencében és a kiemelt térség zalai területén találhatók aprófalvakban láthatjuk sűrűsödési pontjait: Kékkúton, Mindszentkállán vagy éppen Köveskálán a Balaton-felvidékről, míg Gétyén, Nemesbükön, Csapin a zalai részről. A legkedvezőbb értékek is aprófalvakhoz köthetők. A rangsort magasan vezető Somogy vármegyei Főnyed (+30,93 fő

1000 főre vetített természetes szaporodási érték!), Kisberény valamint Szegerdő mellett az Eger-patak parti Vigántpetenden és Pulán is jelentősen pozitív értékeket találunk. A parti települések közül egyedül Örvényes került be a pozitív természetes szaporodással jellemezhető települések körébe – a rangsor negyedik helyén. Azon túlmenően, hogy az alacsony népességszámmal bíró, esetenként sajátos helyi szociokulturális jegyekkel rendelkező (pl. vallási specifikumok, magas arányú cigány lakosság) településeken nyilvánvalóan a természetes népességváltozás abszolút értékben csekély változása is jelentős fajlagos értéket eredményezhet és ebből következően az egyes évek között is érdemi eltérések lehetnek, a jelenségek területi és településtípus szerinti mintázata területfejlesztési döntéselőkészítés figyelmére számot tart.

Párhuzamban a népesség negatív születési és halálozási egyenlegével a lakosság nagymértékű öregedése figyelhető meg.

Az öregedési index Magyarország uniós csatlakozását megelőzően a 15 évnél fiatalabbakra jutó 60+ éves népesség metszetében került meghatározásra, 2005-től azonban uniós standard szerint a 65+ éves, Magyarországon az életkori nyugdíjkorrekció befejeződésével ma már egységesen nyugdíjas életkorú népesség vonatkozásában történik, az öregedési index megállapításánál a továbbiakban már csak ezt a szempontot tartjuk figyelembe.²⁰

Ahogy a 65+ éves népesség száma a várható élettartam növekedésével párhuzamban emelkedik, miközben a 15 év alatti népesség száma lényegesen nem változik, ez az adott társadalom rohamos előregeredését eredményezi.

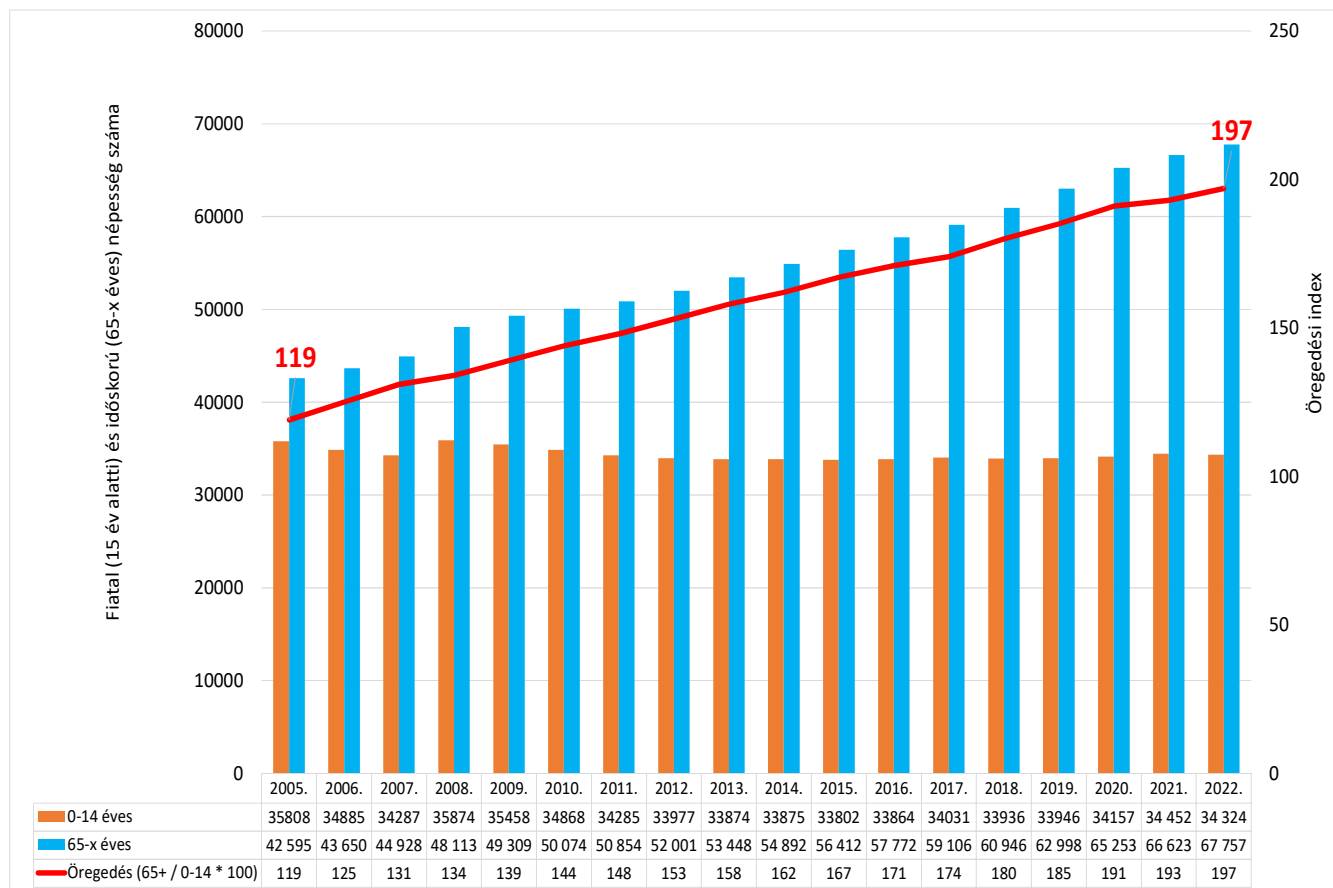
A fiatalok, 15 év alatti népesség száma a Balaton térségében 2005 és 2022 között 35900 és 33 800 fő között szóródik, a gyakorisági szélsőértékek közötti eltérés mintegy 2100 fő, de egyik eset sem időszakos határév, a minimális gyakoriság 2015 évi, a maximális 2008-as, a 17 éves átlag 34 428 fő. **Ezzel szemben a 65 + éves népesség minimális gyakorisága 2005-ben volt, a maximális pedig 2022-ben, a két gyakoriság közötti eltérés több mint 25 000 fő!** Ez egy Siófok méretű város teljes lakosságának megfelelő adat. Az időszakos átlag közel 55 000 fő.

Összességében a 100 fiatalokúra jutó időskorúak száma a 2005-évi 119 főről 2022-re 197 főre alakult, vagyis lényegében kétszer annyian élnek nyugdíjas korúak a Balaton térségében, mint az életkezdő fiatalok. A népesség fokozatos idősödésével párhuzamos természetes demográfiai jelenség a különböző eltartottsági/függőségi ráta értékek alakulása.²¹

²⁰ Értelmszerűen, ha a 60+ éveseket vennénk a számítás alapjául, még kedvezőtlenebb öregedési értékeket látnánk.

²¹ A gyermeknépesség eltartottsági (függőségi) rátája a 15 év alatti, gyermekkorú népességnek a jelenlegi európai standard alapján gazdaságilag aktív korúnak tekintett (15–64 éves) népességhez viszonyított arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(0-14) / P(15-64) * 100$. A mutató értéke és változásának iránya jelzi, hogy növekvő vagy csökkenő terhet jelent a munkavállalási korú népességnek a gyermeknépesség eltartása. Az idős népesség eltartottsági (függőségi) rátája a 65 éves és ennél magasabb életkorú népesség gazdaságilag aktív korú (15–64 éves) népességhez viszonyított arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(65-x) / P(15-64) * 100$. A mutató értéke és változásának iránya azt jelzi, növekvő vagy csökkenő terhet jelent a munkavállalási korú népességnek az időskorúak eltartása. Az eltartott népesség közös (függőségi) rátája a gyermek és időskorú népesség gazdaságilag aktív korú népességhez viszonyított együttes arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(0-14) + P(65-x) / P(15-64) * 100$. Mindhárom eltartottsági mutatónak a társadalmi ellátórendszerek üzemelés biztonsága, a társadalmi eltartó képesség, a gyermekellátó és a nyugdíjrendszer terhelése, működőképessége vonatkozásaiban van jelentősége. A

10. sz. ábra. Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2005-2022)

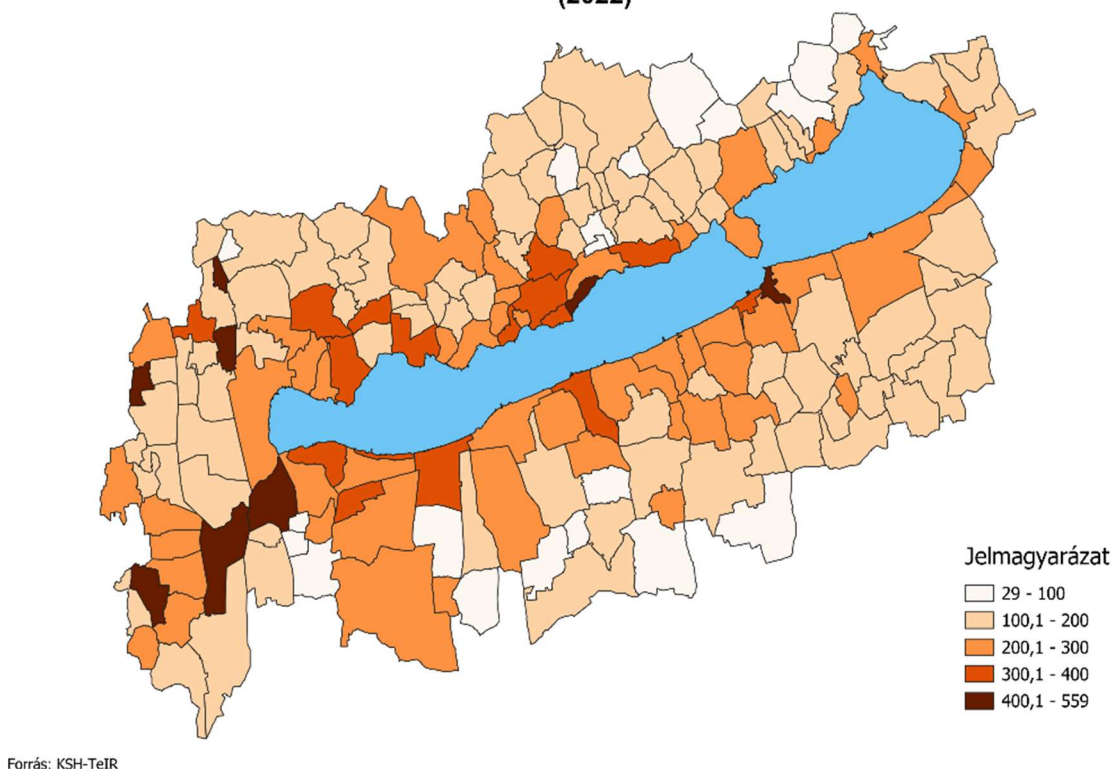
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

mutatók értékeinek módszertani értelmezése: amennyiben az eltartottsági ráta értéke nullához közeli, az azt jelenti, hogy alig van eltartott népesség, ha 25 %, akkor 4 aktív korú eltartó jut egy eltartott személyre. Ha ez a mutató 50 %, két aktív korú tart el egy inaktív személyt. Ha a ráta értékre 100 %, az eltartók és az eltartottak aránya kiegyenlített, ha pedig 100 % feletti, az eltartottak száma meghaladja az eltartókéét.

Forrás: https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_1_2.html

2. sz. térkép

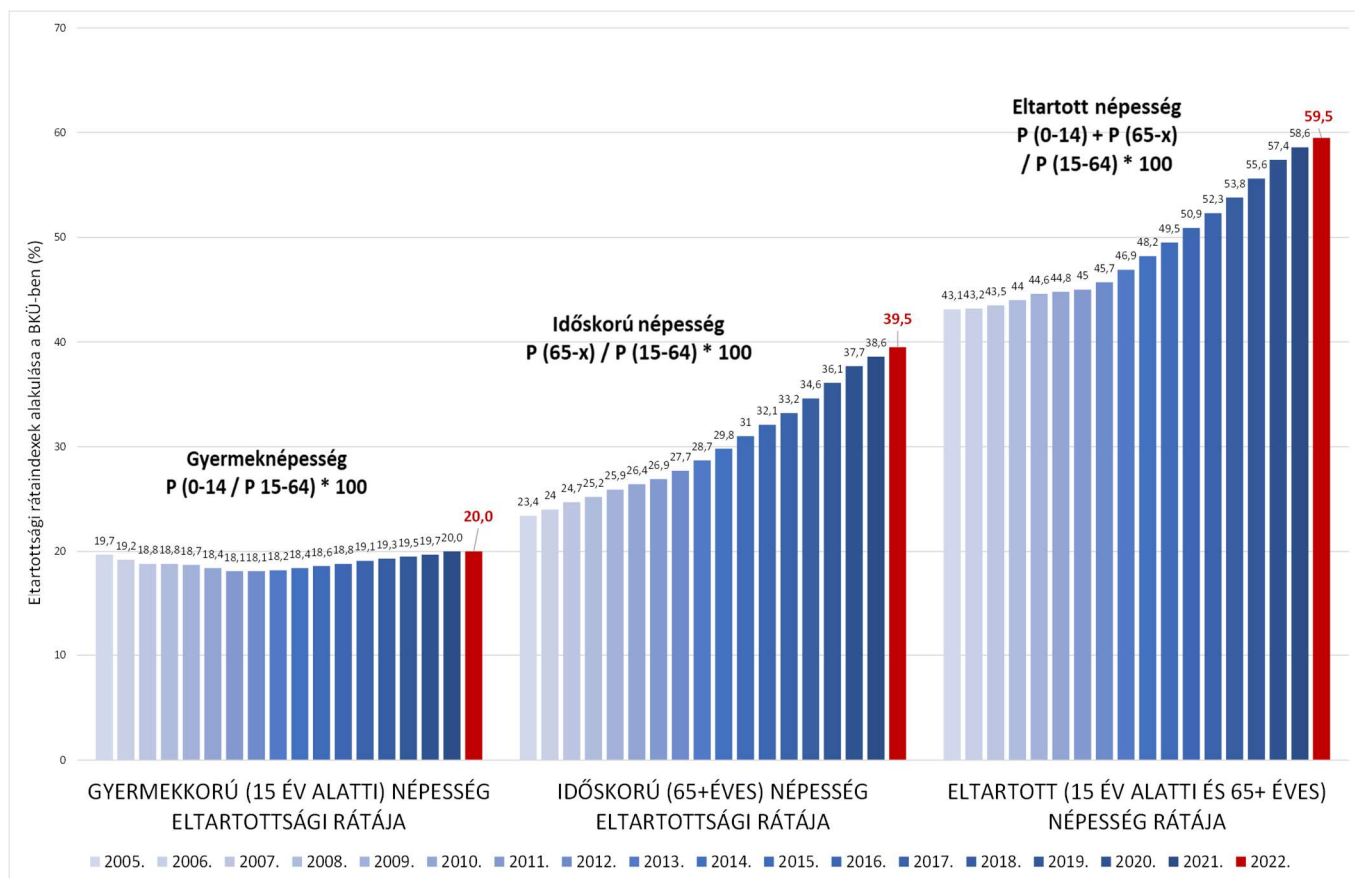
A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet településeinek öregedési indexe (2022)

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területét települési szinten vizsgálva jelentős eltérések figyelhetők meg az öregedési index tekintetében. Ezek az eltérések térben viszonylag rendezetten, mintázatokot követve jelentkeznek. Összességében kijelenthető, hogy a térség elöregedettebb települései jellemzően a Balaton közvetlen parti sávjában helyezkednek el. Ennek oka elsősorban az időskorú lakosság beáramlásában keresendő, mely jellemzően a partmenti, partközeli településeket érinti. A tótól távolodva az elöregedettség mértéke csökken; a távolabbi területeken a 64 év felettiak száma a gyermekkorú lakosság kétszeresét sem éri el. Azokat a településeket, amelyeken a 15 év alattiak száma meghaladja a 65 éves és annál idősebb korú lakosság számát, nagyrészt a parttól távol találjuk.

A part közelsége mellett egy kelet-nyugati felosztású tényező is megfigyelhető, amely mentén a területi különbségek szerveződni látszanak. Öregedési index tekintetében a 300-as értéket meghaladó települések mind a Balaton nyugati medencéjének partján találhatók. A legelöregedettebb települések nagy része a tótól nyugatra helyezkedik el. Bár nem egységesen, de a környezetükből jelentősen kiugró számokkal rendelkező községeket találunk itt. Hasonlóan magas értékeket keletebbre, a tó körül csak Szántódon és Balatonszepezden láthatunk. Feltűnő jelenség a Kis-Balaton környékének kedvezőtlen demográfiai struktúrája is: az itt található településeknél az öregedési index a környező értékeknél magasabb, valamint a tíz legelöregedettebb településből három is itt található (Balatonmagyaród, Vörs, Balatonberény).

11. sz. ábra. **Eltartottsági indexek alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000–2022)**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Várható hatás, hogy minél több a gazdaságilag inaktív korú (0-14 és 65 + éves), annál magasabb az életkoruk alapján az aktív korúaktól való – alapvetően gazdasági – függőségi viszonyban lévők aránya. Az **eltartott népesség** függőségi rátaértéke a népességfogyatkozás és az öregedés kumulatív hatásai alapján fokozatosan emelkedik a térségben, 2005-ben 43,1 %, 2010-ben 44,8 %, 2015-ben 49,5 %, 2020-ban 57,4 %, 2022-ben 59,5 %-os értéken állt.

Az 50 % feletti eltartottsági érték azt jelenti, két aktív korú tart el egy inaktív személyt. Mivel az eltartott népesség rátaindexe növekszik, ez azt jelenti, hogy az eltartók gyakorisága csökken, és az eltartottaké növekszik, vagyis az eltartókra egyre nagyobb teher járul.

Fontos kiemelni, hogy az eltartott népesség gyakoriságnövekményének meghatározó része az időskorúakból, a 65 + évesekből tevődik össze, hiszen a népesség drasztikusan öregedik. Az **időskorú népesség eltartottsági rátája** 2005-ben 23,4 %, 2010-ben 26,4 %, 2015-ben 31 %, 2020-ban 37,7 %, 2022-ben 39,5 %-os értéken állt.

Ugyanakkor a **fiatalkorú népesség eltartottsági rátája** lényegesen nem növekszik, és nem is csökken, ez a születések számának relatív standarditása miatt van. A magyar népesség és családpolitika, ahogyan arra a korábbiakban utaltunk a születések számának jelentős emelkedését nem tudta elérni, de elérte a standarditást, így a gyermekkorú népesség eltartottsága a 2005 évi

19,7 %-ról 2022-re csupán 20 %-ra módosult. Ez azt jelenti, hogy jelen állás szerint még mindig legalább 4 aktív korú eltartó jut egy eltartott gyermekre.

Viszont nem ez a társadalom eltartottsági problematikájának fókuszpontja, hanem az egyre több időskorú, és a fiatalkorúak számának relatív állandóságából eredően csökkenő számú eltartói réteg, hiszen az eltartó korúak jelentős része minden évben nyugdíjas korú lesz, miközben az eltartó korba belépők gyakorisága a kilépőket egyre kevésbé pótolja.

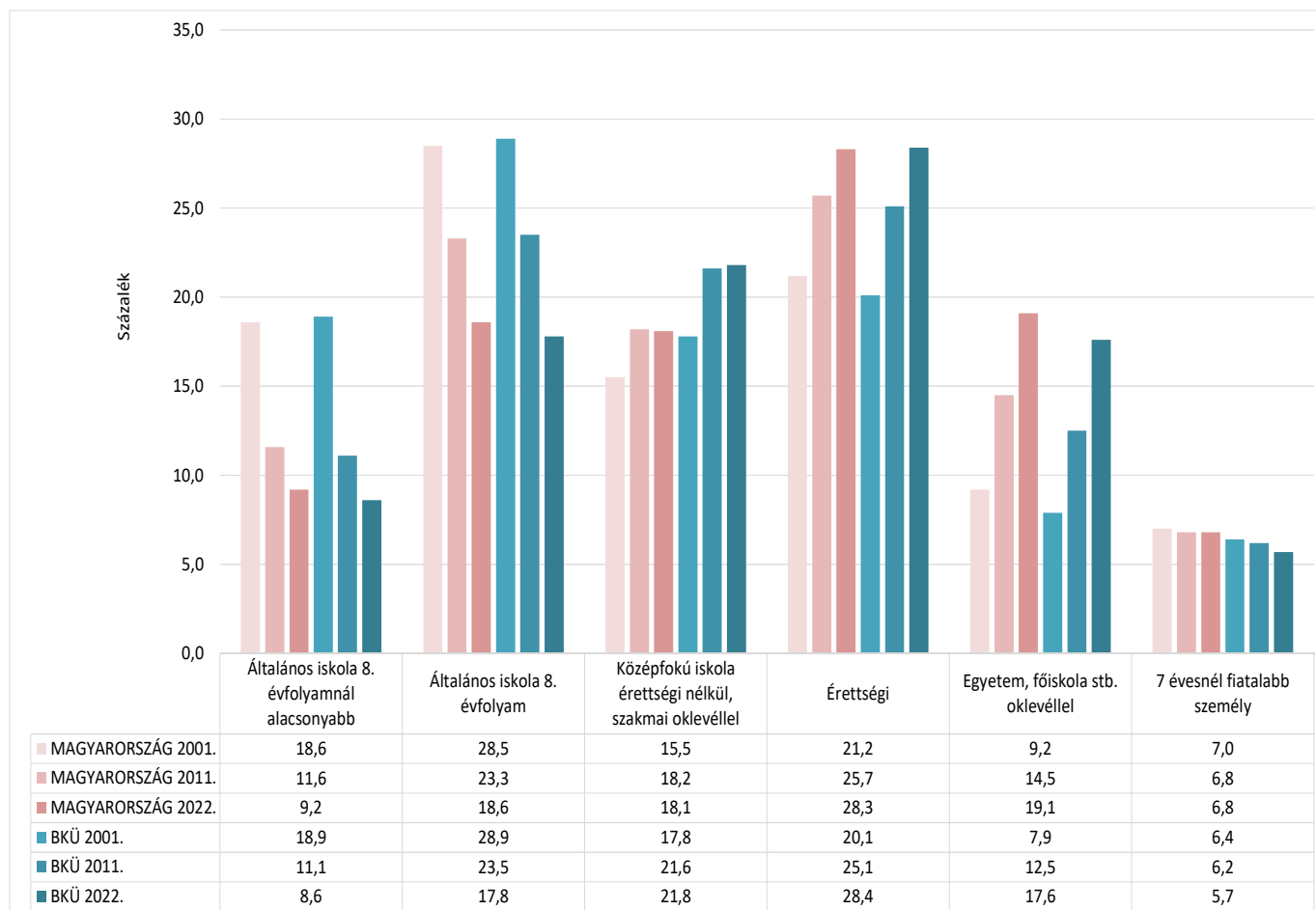
A 2017-ben a Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. megbízásából a Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézete (KSH NKI) hosszú távú, 2062-ig szóló népesség-előreszámítást végzett a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egészére. **A népesség-előreszámítás a jelenlegi hatásokhoz vezető változatlan népesedési hatásokat a jövőben is feltételezve további jelentős népességcsökkenést, öregedést és az eltartottsági viszonyok nagymértékű romlását vetítette előre.**

Az eltartott népesség rátája az előrebecslés alapján 2022-re 60 %, (ez lényegében bekövetkezett!), 2032-re 67 %, 2042-re 78 %, 2052-re 84 %, 2062-re 90 %-ra emelkedhet.

Ez a 90 %-os érték azt jelenti, hogy csaknem ugyanannyi gazdaságilag inaktív életkorú ember fog élni az üdülőkörzetben, mint gazdaságilag aktív korú, vagyis a teljes eltartottsági mutató már egy az egy közelében alakulhat, ami alapvető társadalom, gazdaság és nyugdíjpolitikai fenntarthatósági kérdéseket feszeget. A népességveszteség, öregedés és eltartottsági viszonyok szakpolitikai eszközökkel történő korrigálása, enyhítése a következő évek kiemelt feladata kell legyen.

A Balaton térségében élő népesség **iskolai végzettség** szerinti struktúrája hasonló az országoshoz, az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők száma csökken, az érettségizettek és a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezőké arányaiban jelentősen növekszik, az érettségi nélküli szakmai középfokú végzettségűek vonatkozásában a legutóbbi két népszámlálás során jelentős eltérések nincsenek.

12. sz. ábra. Iskolai végzettség szerinti jellemzők a Balaton térségében Magyarország összehasonlításával a legutóbbi három népszámlálás során (2001–2011–2022)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

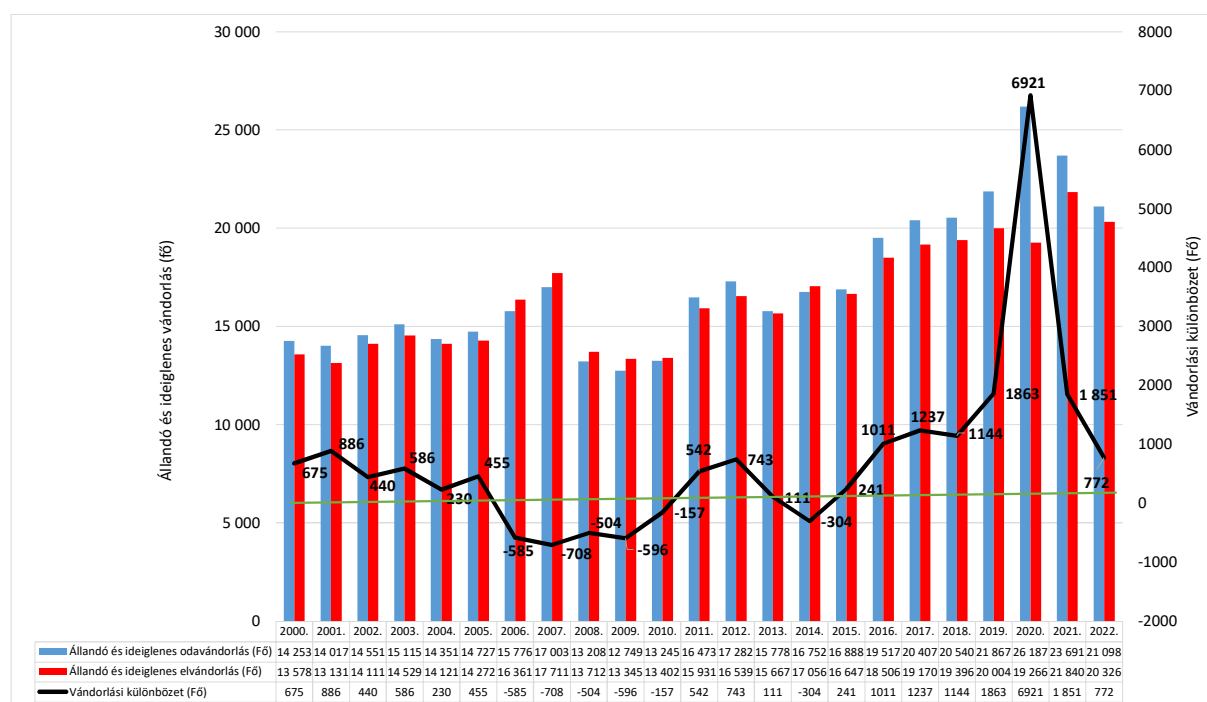
Néhány **jelentős modulldifferencia** mégis van, egyrészt a legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya országosan minden népszámlálás alkalmával stabilan magasabb, mint az üdülőkörzetben, miközben az érettségi nélküli szakmai középfokú végzettségűek aránya minden népszámlálás időpontjában magasabb az üdülőkörzetben, mint országosan, illetve a 7 évnél fiatalabbak aránya ugyancsak minden összehasonlításban alacsonyabb a Balaton körül, mint Magyarországon, **ami szintén az előregedettség országosnál magasabb**, és várható módon **időben tartós** jelenségének képét vetíti előre.

A BKÜ területét jellemző további fontos demográfiai tény, hogy hosszú időtrendben a természetes népességfogyatkozástól várható mértékben mégsem csökken az üdülőkörzet népessége. A népesség számának a várható népességszökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a jellemzően pozitív vándorlási egyenleggel magyarázható. Az üdülőkörzet hivatalos létrehozásától (2000. év) áttekintve a belföldi vándorlási adatokat 23 naptári évből csupán 2006 és 2010 között, illetve 2014 évben negatív a térség teljes vándorlási egyenlege.

Minden további évben pozitív értékeket látunk mind lakó, mind az állandó népességre számított vándorlási index alapján, vagy vándorlási népességnyereséggel számolhatott a térség.

A koronavírus-járvány első évében, 2020 során egészen extrém, 25-26 ezrelékes vándorlási népességnyeresség jelentkezett az üdülőkörzetben, ez 2021-ben visszacsökkent a 2019 évi átlagban magas szintre, majd 2022 során tovább mérséklődött, hosszú időtávban megszokott szinten, 2-3 ezrelékre módosult.

13. sz. ábra. **Állandó és ideiglenes belföldi oda és elvándorlások száma és a teljes vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2022)**

Forrás: KSH-TelR adatok alapján BIFÜ Nkft

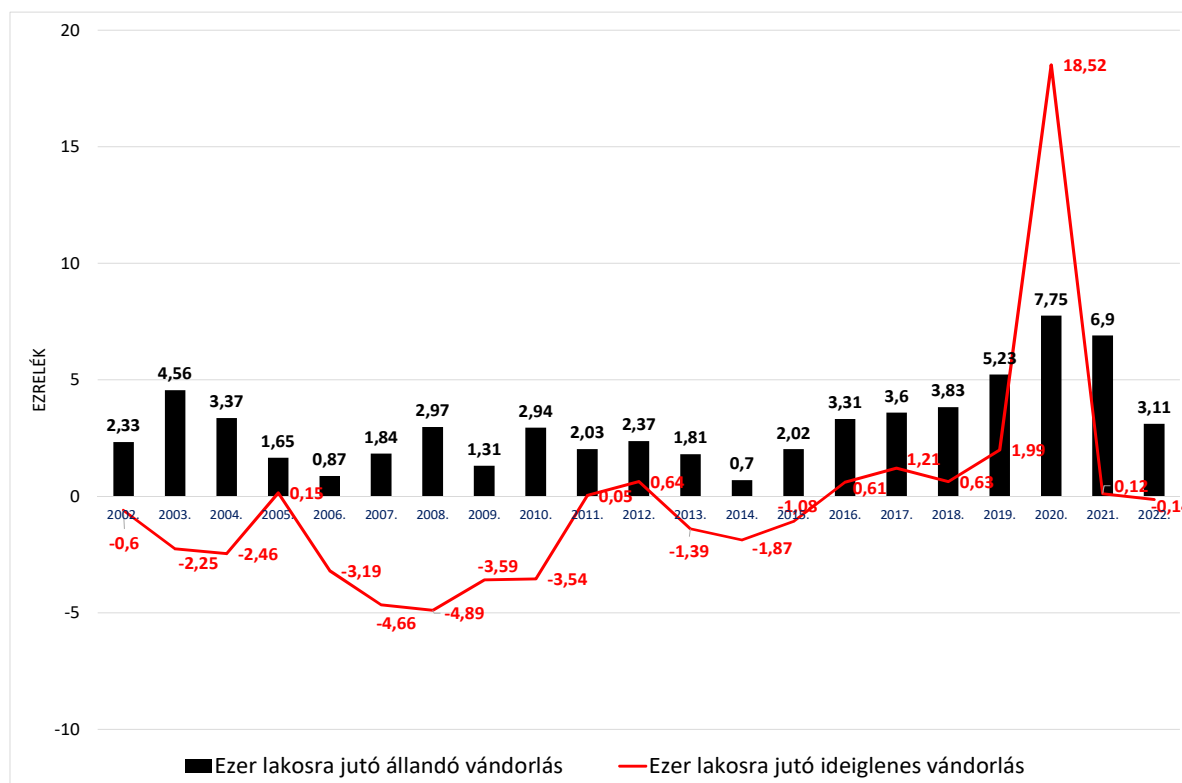
A belföldi vándorlás szempontjából továbbra is kiemelten kedvezményezett térség a Balaton, azonban települési szinten jelentős differenciák tapasztalhatók a térségben. A BKÜ településeinek több mint kétharmadának pozitív volt a vándorlási egyenlege 2021-ben, 2022-re ez $\approx 58\%$ -ra csökkent, ami 104 települést takar. Ha a 2021-es év lakónépességre vetített vándorlási egyenlegét vizsgáljuk, a legerőteljesebb beköltözési hullám Óbudavárt (125%), Zalaújlakot (121%) Vindornyalakot (112%), Lovast 99%) és Vászolyt (89%) érintette. Az abszolút számok vonatkozásában Cserszegtomaj (111 fő), Siófok (98 fő) és Zalakaros (97 fő) könyvelhette el legnagyobb népesség-nyereséget. A rangsor negatív végpontján, alsó decilisében ugyanígy kistelepülések találhatók – egy kivételével (Nagyvázsony) egyikük sem éri el az 1000 fős lélekszámot, illetve mindegyikük a háttértelepülések közé sorolható. Az 45 vándorlási veszteséget elszenvedő település negyede parti település. Ez az arányszám azért érdekes, mert a településkör alulreprezentáltsága megszűnt 2021-re a népességvesztéget elszenvedők között. Pula, Zalaszentmárton, Kékkút, Bókaháza és Víz alkotják az öt, népességarányosan legnagyobb migrációs veszteséget realizáló községet. Fontos megjegyezni, hogy egyik említett település népessége sem haladja meg a 250 főt.

Az abszolút számokat tekintve Keszthely, Tapolca, és Balatonfüred mérlegében rögzíthető a legnagyobb, jellemzően 100-110 fős elvándorló tömeg. 2022 során a legnagyobb vándorlási népességyeresség Balatonfüzfő (86 fő), Balatonalmádi (76 fő) Siófok (64 fő) Gyenesdiás és Balatonboglár egyaránt (61-61 fő) településeken következett be. Negatív vándorlási mérleg 70 településen tapasztalható, a legjelentősebb ezek között Keszthely (-127 fő) és Tapolca (-103 fő), de releváns elvándorlási többlet állapítható meg marcali és Hévíz (egyenként - 41-41 fő) Köveskál (-28 fő), Balatonkenese (-27 fő) és Szigliget esetében is (-25 fő).

A belföldi vándorlás állandó és ideiglenes szegmensre osztása igazolja, hogy a letelepedéssel járó állandó vándorlás két évtizedes időtávban változó intenzitással, pozitív a térségben.

Egy ezrelék alatti érték 20 év alatt mindössze kétszer, 2006-ban és 2014-ben fordult elő, 2015-től 2020-ig az **állandó vándorlás** folyamatos növekedése látható. A 2020-as pandémiás év 7,75 ezrelékes állandó vándorlási értéke kirívó, azonban egyértelműen egy növekedési trendhez igazodik, amit a koronavírus-járvány közvetlen hatása tovább generál. Ebből következően valójában a 2021 évi, a 2020. évinél alacsonyabb érték is a növekedési trendhez igazodik, de már elvesztette a 2020 évi pandémiás többletet. Az állandó vándorlás trendmódosító tényleges mérséklődése csak 2022-ben következett be, a 3,11 ezrelékes pozitív mérleg a 2010-es évek második felének megfelelő átlagos adat.

14. sz. ábra. Ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes belföldi vándorlási a BKÜ-ben (2000-2022)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Az **ideiglenes vándorlás** 2002 és 2015 között inkább a negatív sávban mozog, csupán 2005-ben, illetve 2011 és 2012-ben vett fel 1 ezrelék alatti pozitív értéket. Ezt a jelenséget hosszú időtávban alapvetően a munkavállalással, részleges helyben tartózkodással kapcsolatos átmeneti ideköltözéssel társíthatjuk. A trendforduló ebben az esetben is a 2015-ös év, amikortól az ideiglenes vándorlás is jellemzően éveken átnyúló képleteket alkotott, 2019-re 2 ezrelékes pozitív érték közelébe emelkedett. A koronavírus-járvány tehát ebben az esetben is egy növekedő trend időszakát extrémizálta, amikor 2020 során 18,52 ezrelékes pozitív érték produktumban. A 2020 évi szélsőséges növekmény követően 2021 során nulla közelébe süllyedt a Balaton térségébe irányuló ideiglenes vándorlás, majd 2022-ben nulla érték alatt alakult, 2015-óta először mértünk ismét negatívumot.

A hosszú időtávban külső és belső vándorlás során keletkező térségi népességyeresség életkori összetétel szerint inkább az idősebbek felé mutat, vagyis öregedést fokozó hatást fejt ki.

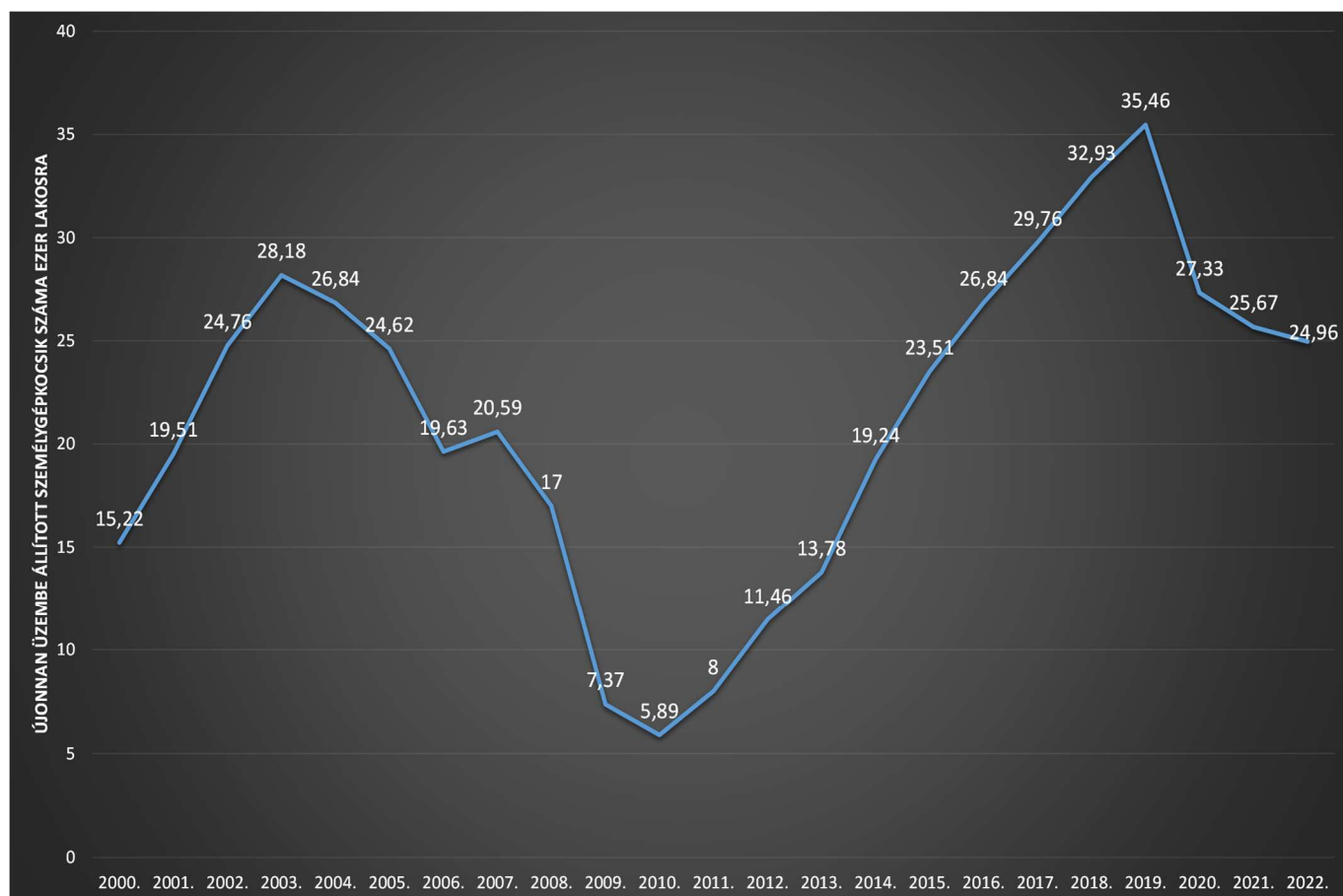
Ez a fiatalabbak állandó foglalkoztatási igényével kiegészülve, amely igényt a foglalkoztatás-munkanélküliség térségen belüli ciklikus ingadozásai a közfoglalkoztatási program csillapító hatásai ellenére továbbra is fontosak, azok elvándorlási hajlandóságával társult egészen a 2020 évben kibontakozó koronavírus-járványig, ami a népesség korszerkezetét érdemben nem módosította. Tény ugyanakkor, hogy az aktív korú népesség száma és aránya csökkenésének üteme lassult, azonban az időskorú népesség számának emelkedése nem. Ez arra utal, hogy az időskorúak mellett számos aktív korú is a térségbe érkezett, kérdés maradt azonban, hogy mennyire tartós a térségben maradásuk, hogy gazdasági aktivitásuk, társadalmi interakcióik milyen mértékben érintik a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet.

A lakosság egzisztenciális helyzete a 2009-2010-es mélypontot követő több mint egy évtizedben világosan javulni látszik, ugyanakkor a 2020-2021-es pandémiás évek nem múltak el nyomtalanul, amelyek 2022-től kiegészülnek az orosz-ukrán háború, az infláció és az energiaválság hatásaival.

Az évenként első alkalommal forgalomba hozott személygépkocsik ezer állandó lakosra jutó számának változása a 2010 óta tartó viszonylagos prosperitást, majd a 2020 után jelentkező diverz kihívások társadalmi leképződésére ad példát.

Az érték 2000 és 2003 között növekedett, majd 2004-től csökkent, amely csökkenést a világgazdasági válság okozta hatások tovább fokoztak. Míg 2003-ban ezer lakosra 28, 2010-ben már csak alig 6 először forgalomba helyezett személygépkocsit figyelhetünk meg. 2010 és 2019 között az index lineáris növekedést mutat, 2019-ben az első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma meghaladta a 35 darabot, ezzel bő két évtized alatt a legmagasabb értékkel zárt. A 2019 évi csúcserőket követően a világijárvánnyal összefüggésbe hozható gazdasági hatások trendfordulást idéztek elő. A 2020-as adat nagyjából a 2016-os szintre esett vissza, ami azonban még így is jóval kedvezőbb érték, mint a 2008-at követő válságos évek értékei.

14. sz. ábra. Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (személygépkocsi/ezer lakos; 2000-2022)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Ugyanakkor 2021 és 2022 években is további csökkenés rögzíthető, ami ütemében bár lassuló, azonban mégis, a 2010-es évek közepének megfelelő szintre ejtette vissza a térségben első alkalommal történő személygépkocsi forgalomba helyezéseket. Az autóiipar értékláncai a 2023-as évben sem álltak helyre, és a lakosság személygépkocsi-vásárlásra fordítható megtakarításai sem bővíthettek érdemben, így várhatóan a 2019-es csúcsot követő mérséklődés továbbra is megmarad.

4. Foglalkoztatás, munkanélküliség

A BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe alapvetően a munkanélküliség eltérő mértékű **ciklikus ingadozásainak** függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő szakaszos ingadozását nem véletlen módon a **turizmusgazdaság térségi működése** mozgatja, vagyis az **idegenforgalom szempontjából hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok** periodikus váltakozásai alakítják. Értelemszerűen olyan időszakokban, amikor nem, vagy kevésbé érvényesülnek egy globális egészségügyi válsághelyzet, illetve geopolitikai természetű konfliktusok gazdaságra gyakorolt közvetett és széleskörű hatásai.

A **koronavírus-járvány** éveiben, 2020-2021 során a pandémia hatásainak érvényesülésével kellett számolnunk, ami felülírta a korábbi trendek megszokott jelenségeit és **változtatott a munkanélküliség és foglalkoztatottság térségi arculatán**. A 2022-ben eszkalált **orosz-ukrán háború** újabb, nagymértékben ható pénzügyi, gazdasági és energetikai válsághelyzetet teremtett. Tekintettel arra, hogy a Balaton térségének gazdasága, ennek révén munkaerőpiaca is kitett a turizmus teljesítményének és az ezt meghatározó környezeti-társadalmi feltételeknek, mind a pandémia, mind a háború, kihívásokat állítottak az üdülőkörzet elé. Ugyanakkor a BKÜ munkanélküliségi adataiból az látszik, **a válság egyelőre elkerülte a térségi munkaerőpiacot**.

A munkanélküliségi adatokat hosszú időtávban vizsgálva elmondható, hogy a regisztrált (nyilvántartott) álláskeresők éves átlagos száma a **BKÜ-ben** a századfordulót követő néhány évben mérséklődött, majd 2002-től 2009-ig évről évre emelkedett, 2009 év egészében nagyjából 10 %-os szinten tetőzött. 2009-től egy 2012-es törésétől leszámítva fokozatosan csökkent 2019-ig, amikor az éves ráta 4 % alá, 3,71 %-ra csökkent, vagyis **a 2010-es évtizedben összességében mintegy 6 százalékpontos csökkenés következett be**. Magyarországon még az üdülőkörzetinél nagyobb mértékben, 11,3 %-ról 3,5 %-ra mérséklődött a munkanélküliség, ami csaknem 8 százalékpontos csökkenés.²² 2019 év végén az országos és a BKÜ munkanélküliségi ráta értéke sokkal alacsonyabb volt az euró-övezeti (7,5 %), akár az Európai Unió tagországainak közös munkanélküliségi rátájánál (6,8 %), mindössze négy uniós ország munkanélküliségi ráta értéke volt ennél is alacsonyabb.²³

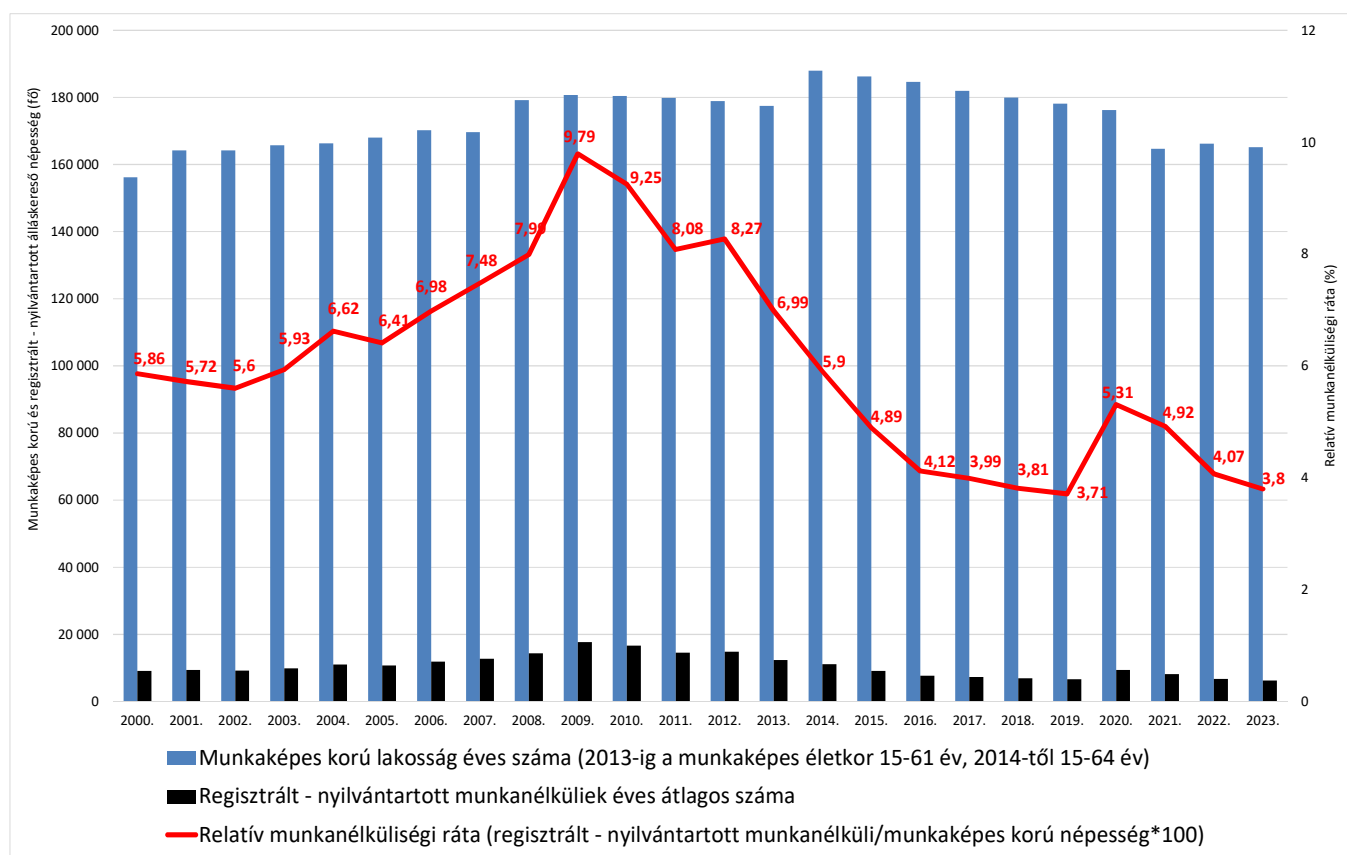
A munkanélküliségi ráta éves átlagos szintjének mélypontját követően a pandémia első évében, 2020-ban megfordult az évtizedes, csökkenő tendencia.

A munkaerőpiacon évtizedes távlatban kialakult nemzetgazdasági szempontok alapján kialakult kedvező folyamatokat szakította meg a sorozatos megbetegedési hullámokat előidéző koronavírus-járvány, amely **a foglalkoztatás mértékének csökkenését és a munkanélküliség újólagos, átmeneti emelkedését eredményezte**. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben számottevő munkaerő-piaci anomáliák bontakoztak ki 2020 során a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás területén.

²² Forrás: 2.3.2. Munkanélküliség https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_3_2.html

²³ Forrás: Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database> Csehország: 2,2 %, Németország: 3,1 %, Lengyelország: 3,2 %, Málta: 3,4 %.

15. sz. ábra A munkavállalási korú lakosság éves száma, a regisztrált munkanélküliek száma, valamint a munkanélküliségi ráta éves átlagértéke a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2023)

Forrás: TeIR és NFSZ adatok alapján BIFÜ Nkft

Ekkoriban a kiemelt térség munkanélküliségi rátája a 2014-2015-ös szintre emelkedett, ami a térség egészét tekintve 5,31 %-os munkanélküliségi rátát jelentett. Azonban ez a megugrás ideiglenes maradt. A pandémiától több hullámban terhelt 2021-es évben már újbóli, mérsékelt ütemű csökkenést regisztrálhattunk a rátaérték ebben az évben 4,92%, majd 2022-ben további csökkenés következett be, az éves ráta 4,07 %-on alakult.

Az éves átlagos munkanélküliség csökkenése 2023-ban folytatódott, az éves index 3,8 %-ra módosult, ami bő két évtizedes időtávban a második legkedvezőbb adat, jelen időpontra lényegében a koronavírus-járványt megelőző időszak munkanélküliségi helyzetképe rendeződött vissza.

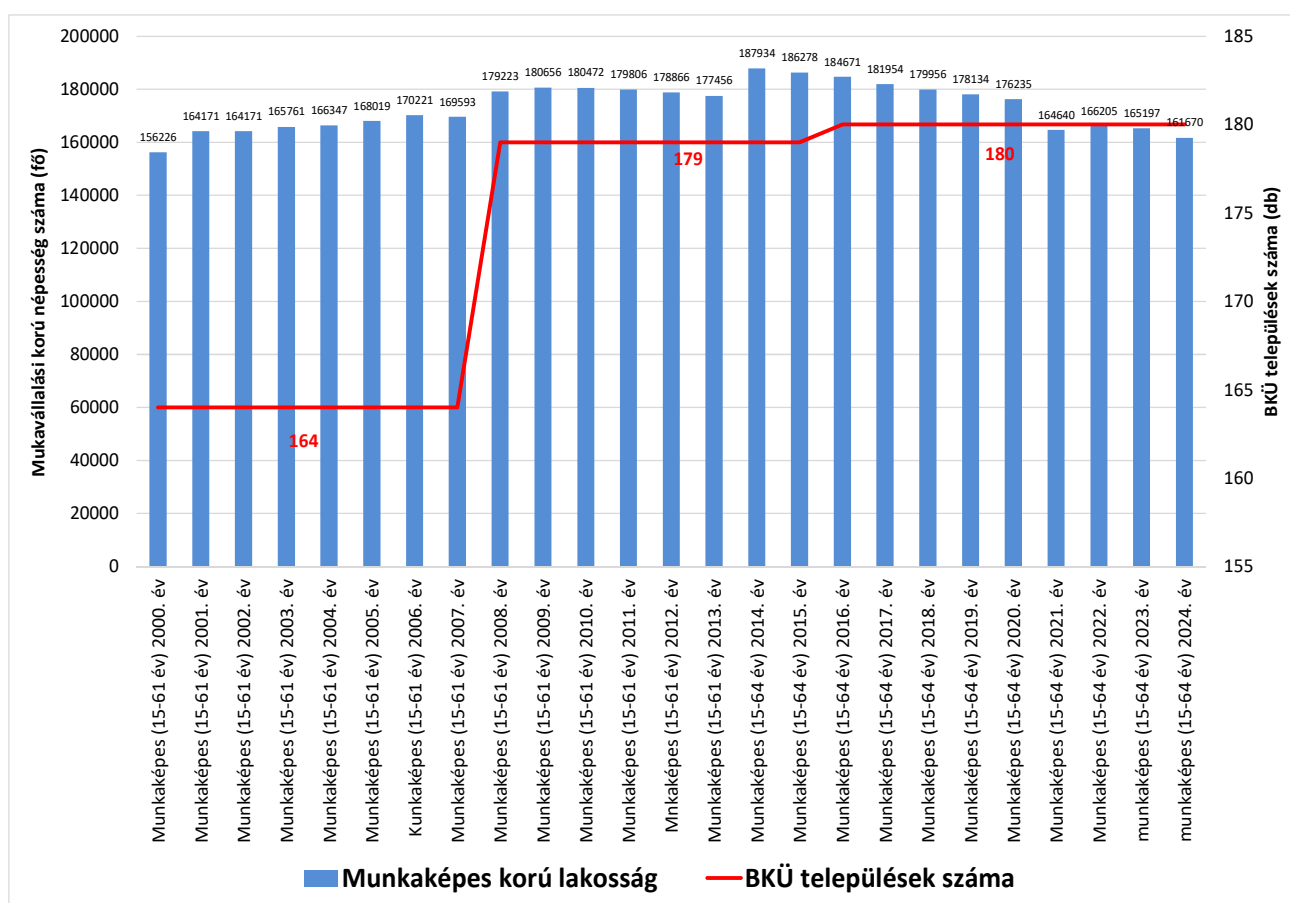
A munkanélküliségi ráta mozgása és értéke értelemszerű összefüggésben van a foglalkoztatottsági index értékeivel. A foglalkoztatottak száma 2010 és 2022 között, a pandémiás 2020-as és 2021-es évek kisebb megtorpanásaival együtt is tartósan növekedett. Magyarországon 3,7 millióról 4,59 millióra emelkedett a foglalkoztatotti létszám, a 15-64 év közöttiek foglalkoztatottsági rátája pedig elérte a 74,5 %-ot.²⁴ A foglalkoztatottak mintegy 98 %-a

²⁴ Bővebben: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog1912.html>

sorolható a 15-64 éves korcsoportba, ez a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén élő állandó lakosságból a munkavállalási korú, 15-64 éves népességet alapul véve a 2010-es évtized során átlagosan mintegy 178 ezer embert jelentett.

Ugyanakkor munkaképes korú lakosság számának fokozatos csökkenése figyelhető meg: 2014 és 2024 között összesen mintegy 26 ezer fővel csökkent a 15-64 éves lakosság száma a kiemelt üdülőkörzetben – ez legalább egy Siófok méretű város teljes lakosságszámával egyenértékű! Ez azzal együtt is fontos, a szakpolitika és a területfejlesztési tervezés figyelmébe ajánlható tény, hogy **az elmúlt években, 2020 és 2024 között csaknem 5000 fővel szűkült a térség aktív korú népességének száma.**

16. sz. ábra **Munkaképes korú lakosság számának alakulása és a BKÜ településeinek száma (2000-2024)**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

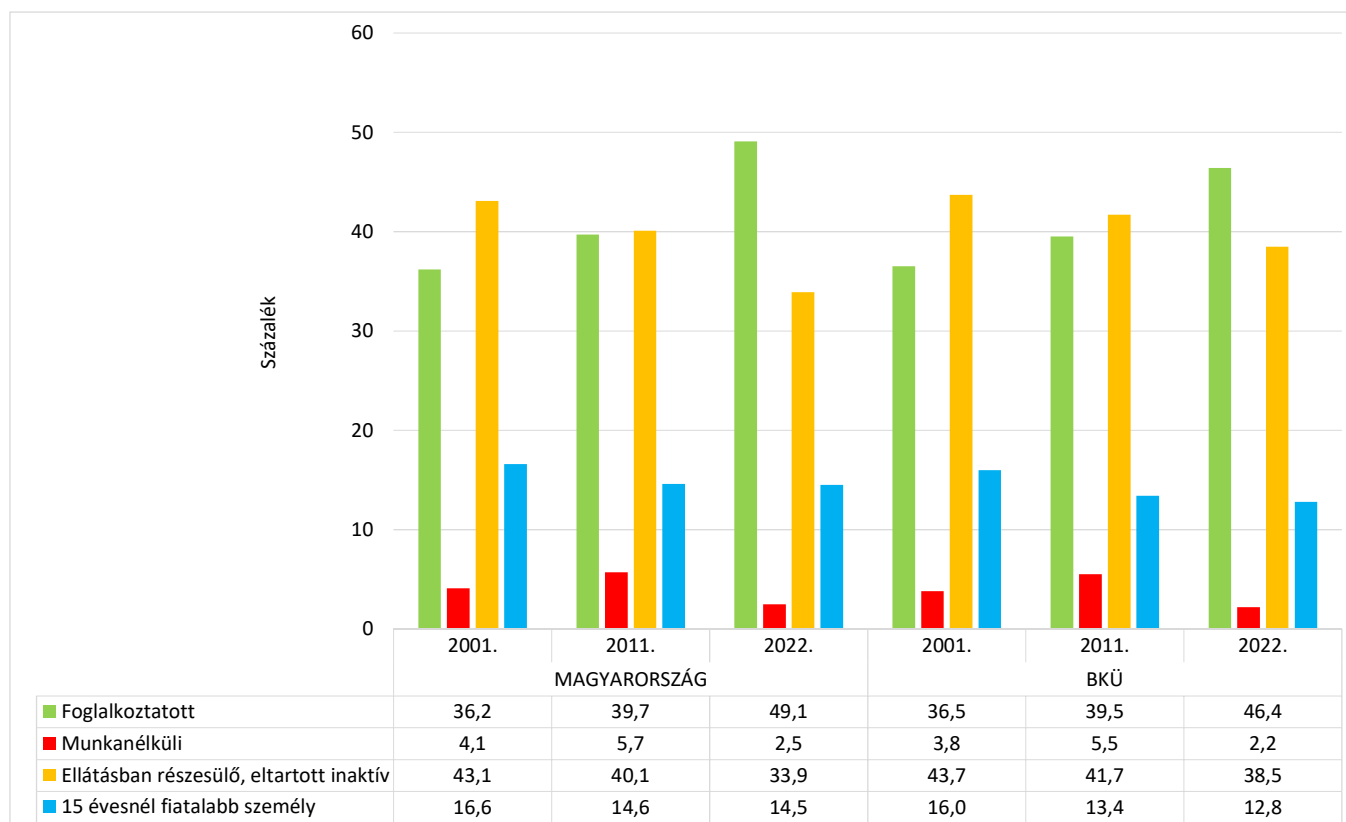
A KSH népszámlálási adatai alapján A foglalkoztatottak száma hosszú időintervallumban emelkedett mind Magyarországon, mind a BKÜ-ben. A 2001-es és a 2011-es népszámlálás időpontjában a foglalkoztatottak aránya közel egyforma volt országosan és a BKÜ-ben,²⁵ 2001-ben 36-36,5 % között, 2011-ben 39,5-39,7 % alakult. **A legutóbbi, 2022. évi népszámlálás**

²⁵ A 2001-évi BKÜ adatokat az akkor hivatalos területiség alapján 164 településre számítottuk.

során a foglalkoztatottak aránya országosan 49,1 %-ra emelkedett, ez több mint 4,7 millió aktív keresőt jelent, a BKÜ-ben 46,4 %-on alakult, ami több mint 118 ezer embernek felel meg. A munkanélküliek aránya 2001 és 2011 között növekvő, 2011 és 2022 között lineáris csökkenést mutat, a BKÜ-ben minden összehasonlítás szerint alacsonyabb az országos értékeknél.²⁶

Az ellátásban részesülő, eltartott inaktív népesség aránya a foglalkoztatottság bővülésével arányban csökken mind országosan, mind az üdülőkörzetben. A csökkenés üteme országosan dinamikusabb, mint a BKÜ-ben. 2022-ben az ellátásban részesülő, eltartott inaktív népesség aránya az üdülőkörzet teljes lakosságának 38,5 %-át, országosan a népesség 33,9 %-át alkotta.

17. sz. ábra. Gazdasági aktivitás és inaktivitás alakulása Magyarországon és a BKÜ-ben a legutóbbi három népszámlálás eszmei időpontjában (2001, 2011, 2022)

Forrás: KSH Népszámlálási adatbázis alapján BIFÜ Nkft

A 15 év alattiak aránya mind országosan, mind térségi szinten csökken, az üdülőkörzeti érték minden népszámlálás időpontjában alacsonyabb az országosnál. **Ez, a lényegesen magasabb eltartott-inaktív népességgel társulva ugyancsak alátámasztja a demográfiai fejezetben már részletezett, nagyon kedvezőtlen népesedési helyzetet.**

²⁶ A népszámlálás munkanélküliségi indexértéke a foglalkoztatottak aktuális számának felhasználásával kerül megállapításra, nem a munkaképes korúak száma alapján. A jelen munkanélküliségi adat az abszolút index, a munkaképes korúak alapján alkalmazott mutató a relatív index.

Ugyan a szezonális hatások csökkentése terén 2010 és 2020 között jelentős eredményeket sikerült elérni a Balatonnál a szálláshelyfejlesztések és a turisztikai szolgáltatás- és attrakciófejlesztések révén, az egész éves turisztikai foglalkoztatás továbbra is távlati cél maradt. A turizmussektor évtizedes fellendülést követően 2019-re már igen jelentős munkaerő, képzett munkaerő, létszám és kapacitásgondokkal küzdött,²⁷ ez a probléma sajátosan társult a járványhelyzet által generált foglalkoztatási anomáliákkal.

A 2020 során vendégforgalom tavaszi, őszi és téli élénkülése elmaradt, és a turizmussektor ismétlődő leállása egy passzív munkavállalási korú réteget eredményezett, miközben a nyári időszak során létszámában lényegében ugyanez a munkaerő fokozott terhelésnek volt kitéve. Kisebb mértékben, de 2021 során a 2020 évi anomáliák megismétlődtek. A fokozott terhelés mértékét a szezonális és részmunkaidős foglalkoztatottak, illetve az atipikus foglalkoztatási megoldások²⁸ résztvevői részben enyhíthették. Tekintettel arra, hogy a 2022-es év az energiaválság, az infláció, a háborús helyzet ellenére alapvetően eredményes idegenforgalmi főszezont produkált, a térségi foglalkoztatás is részben visszarendeződhetett a pandémia előtti időszakban megszokott formákhoz.

Az éves átlagos munkanélküliség üdülőkörzeti alrégiós felbontásában a legalacsonyabb rátaértékek rendre a térség Veszprém, a legmagasabbak a Somogy vármegyei területen mérhetők. Az üdülőkörzet Zala vármegyei terület részének munkanélküliségi indexe jellemzően szorosan követi az BKÜ átlagértékeit.

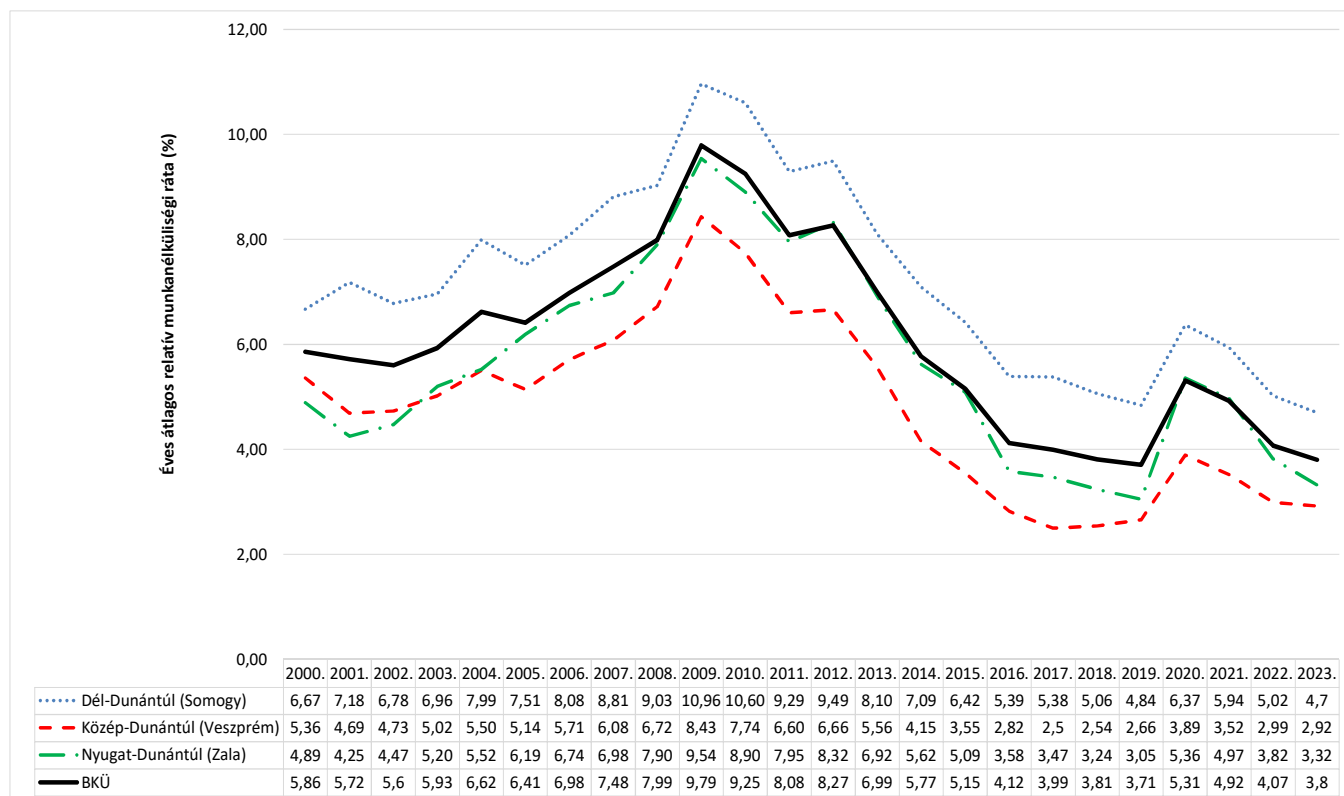
Fontos, hogy az alrégiós területi különbségek a munkanélküliség jelentős emelkedése, majd radikális csökkenése ellenére is megmaradtak, sőt, a 2020-2021 évben zajlott koronavírus-járvány által okozott hatásokhoz is igazodva, az újabb munkanélküliség növekedés szerkezeti íve is szinkron a korábbiakkal. Ugyanígy a 2022-2023-as évek javuló munkanélküliségi adatai sem tértek el a hosszú időtávban kirajzolódó munkaerő-piaci területi struktúrától.

2022 során a BKÜ 4,07 %-os munkanélküliségi indexértékéhez képest a somogyi ráta 5,02 %, a Veszprém megyei 2,99 %, a zalai 3,82 %. 2023-ban éves szinten a BKÜ 3,8 %-os relatív rátájához képest a somogyi index 4,7 %, a Veszprém vármegyei 2,92 %, a zalai 3,32 %-os értéken zárt.

²⁷ Bővebben: Továbbra is súlyos gond a munkaerőhiány a Balatonnál. <https://www.hirbalaton.hu/tovabbra-issulyos-gond-a-munkaerohiany-a-balatonnal/>. 2019. augusztus 17. Továbbá: Hátráltatja a turizmust a munkaerőhiány. http://turizmusonline.hu/belfold/cikk/hatraltatja_a_turizmust_a_munkaerohiany_2019. május 23. Munkaerőhelyzet a szállodaiparban - gondok és megoldások. <https://turizmus.com/szallashelyvendeglatas/munkaerohelyzet-a-szallodaiparban-gondok-es-megoldasok-1161840>. 2019. január 23.

²⁸ Ilyen például a részmunkaidős foglalkoztatás, a behívásos alapú munkavégzés, munkakörmegosztás, bedolgozói munkaviszony, egyszerűsített és alkalmi foglalkoztatás (atipikus foglalkoztatás), munkaerő kölcsönzés, több munkáltató által létesített munkaviszony, nyugdíjas, vagy a diákmunka.

18. sz. ábra. Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000 – 2023)

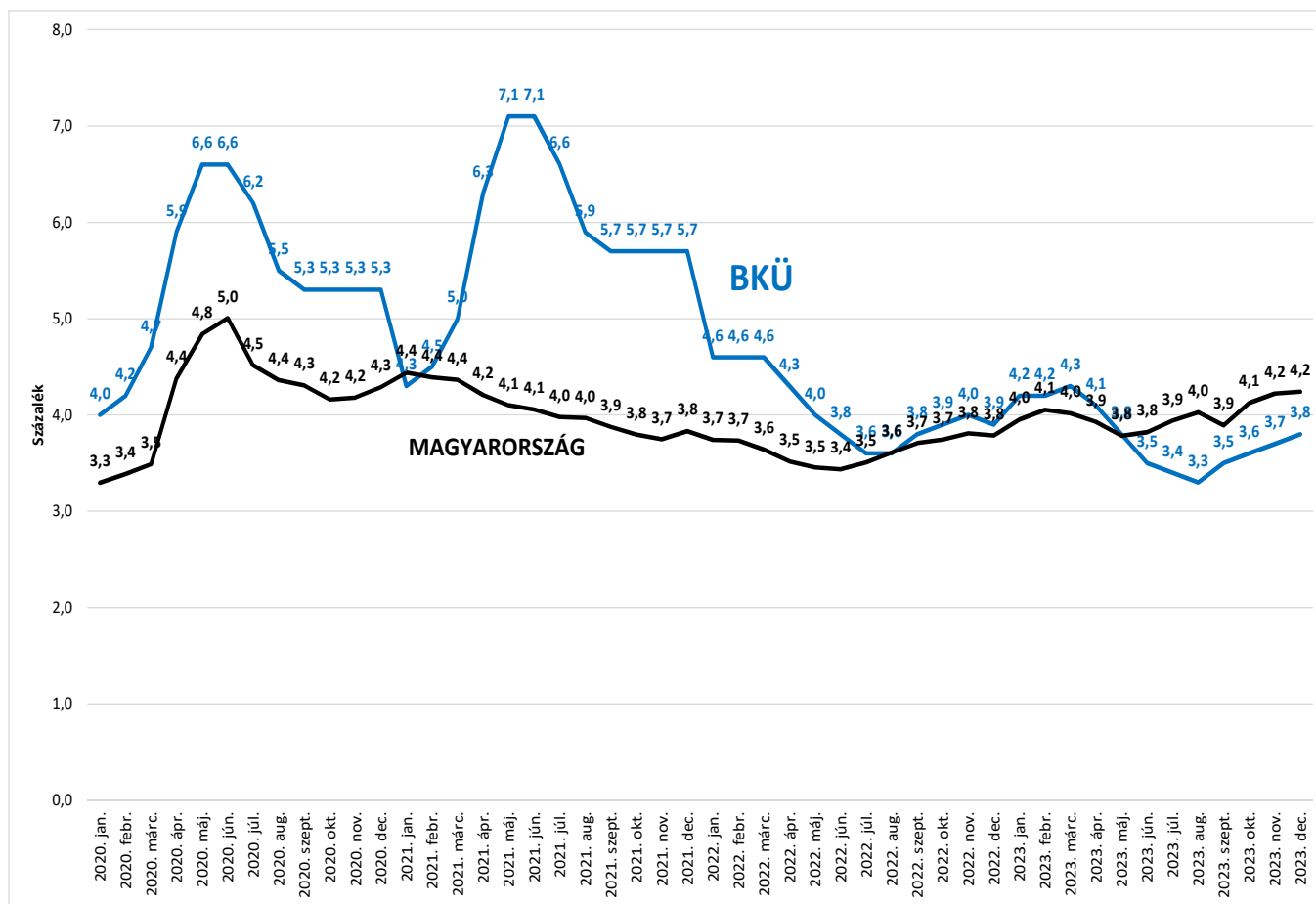
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A munkanélküliségi jelenségek országos és Balaton térségi alakulását a pontosabb követhetőség érdekében 2020 és 2023 között havi szinten is demonstráljuk.

2020 év során a munkavállalási korúak csoportjára számított országos munkanélküliségi ráta az év elejétől az év közepéig, januártól júniusig, 3,3 %-ról 5 %-ra emelkedett, majd az év végéig 4,2 %-ra süllyedt. 2021 év elején kismértékű, néhány tized-százalékpontos növekedés figyelhető meg, amit 2022 nyár közepéig fokozatos csökkenési tendencia követ, a folyamatsor végére az országos index 3,4-3,5 % értéken állt. Ezt követően ismét növekedési trendsor indul, ami 2023 tavaszán 4 % körüli értéken tetőzött, ezt követően 3,8 és 4,2 % között ingadozott, az év végéig tartó időszakos átlag 4 %-os országos munkanélküliségi rátának felel meg.²⁹

²⁹ Bővebben: <https://www.ksh.hu/munkanelkuliseg>

19. sz. ábra. Relatív munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2020 és 2023 során, havi szinten

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A munkanélküliség havi adatainak alakulása a koronavírus-járvány időszakában üdülőkörzeti szinten lényegesen eltér az országotól, a térség turizmusgazdasági arculatából következően a járvány hatásaira a térség érzékenyebben reagált.

Az üdülőkörzeti ráta a 2020. januári 4 %-os szintről fél éven át, egészen a nyárig meredeken emelkedett és 6,6 %-os szinten tetőzött, nyár végére 5,3 % körüli értékre csökkent, és maradt az év végéig. 2021 év legelején 4,3 % körüli szintre csökkent a relatív munkanélküliség, ezt követően a nyár elejéig újra jelentős mértékben növekedett, meghaladta a 7 %-os szintet. A nyár folyamán újabb csökkenő trend indult és ősztől az év végéig 5,7 %-os szinten stabilizálódott. 2022 januárjára egy erőteljes csökkenést regisztrálhatunk (4,6%), amit az év közepéig további mérséklődés követ, 2022. július-augusztusában 3,6 %-os relatív érték alakult ki. A 2022 évi nyári időszakban a BKÜ és az országos rátaérték gyakorlatilag együtt mozgott. A turisztikai főszezon követően a üdülőkörzeti munkanélküliség kicsit elvált az országotól, meredekebb mértékben növekedett, év végére 3,9-4 %-os indexérték alakult ki. 2023 év első hónapjaiban az üdülőkörzeti és az országos index együtt mozgása figyelhető meg, majd a két érték fokozatos szétválása következett be. Az országos relatív munkanélküliség átlag 4 %-os szint közelében mozog, miközben az üdülőkörzeti index a 2023 évi turizmusgazdaság zavartalan működésének hatására

tovább mérséklődött, 2023. július-augusztusában 3,3-3,4 %-os ráta jelentkezett. Ezt követően ugyan ismét kismértékű növekedést látunk, de ennek 2023. decemberi végpontja is csak 3,8 %-os értéken zárt, ami az országosnál lényegesen kedvezőbb.

A hároméves országos és térségi havi adatok áttekintése határozottan rámutat turizmusgazdaság sérülékenységére, mely egy pandémiás válság idején súlyos mértékben kihat az üdülőkörzet munkaerő-piaci folyamataira, míg annak végével a korábbi, országosnál kedvezőbb helyzet áll elő ismételten.

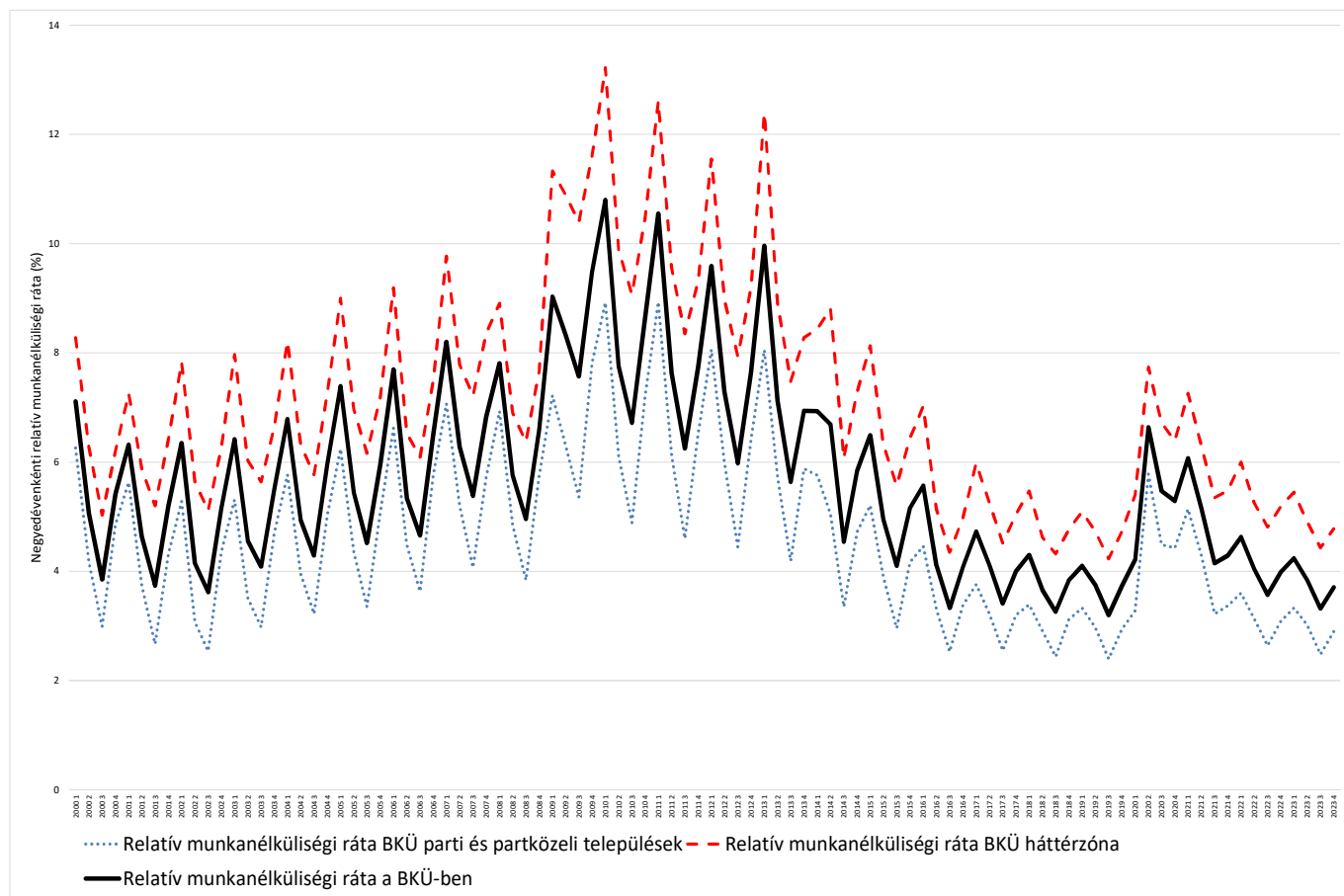
Balaton partviszonylat szegmentálás alapján a munkanélküliség alapvetően a térség háttérzóna területét érinti nagyobb mértékben, ahol koronavírus-járvány előtt is magasabb volt a munkanélküliség, mint a parti sávban, amit maga járvány hatásai súlyosbítottak, miközben a parti-partközeli területsávban is, a turizmusgazdaság kényszerű leállásával jelentősen romlott a helyzet.

A koronavírus-járvány által előidézett **szezonális periódus torzulás**, a korábbi monitoring jelentésekben jelzettek szerint **kényszerű, átmeneti jelenség** volt. **A tavasszal csökkenő, nyáron minimumba kerülő, ősszel növekvő és télen tetőző munkanélküliség mozgása már 2022-ben kialakult, 2023-ban pedig még kedvezőbb tendenciamozgás mellett megismétlődött, helyreállítva a járványt megelőző időszak megszokott jelenségeit.**

Összességében két évtizedes időtáv jelenségeit megfigyelve megalapozottan kijelenthetjük, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet parti és partközeli területében tartósan alacsonyabb a munkanélküliség, mint a háttértelepülések metszetében. Akkor is tartósan fennáll ez a területi differencia, ha a hosszú időtrend átmenetileg romló periódusában, és akkor is igaz, ha javuló periódusban vizsgáljuk a jelenségeket.

A munkanélküliségi ráta negyedéves, szezonális-periodikus változása a pandémikus hatások nélkül, hosszú időtrendben azonos, akkor is, ha emelkedő és akkor is, ha csökkenő a trendmozgás, és akkor is, ha kényszerítő, akárcsak átmeneti erőhatások mozgatják.

20. sz. ábra. A munkanélküliségi ráta negyedéves átlagos változása a BKÜ területén 2000 első negyedétől 2023 utolsó negyedévéig

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A relatív éves pályakezdő (18-29 évesek korcsoportjára számolt) munkanélküliségi ráta a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén évtizedes viszonylat alapján 2005 és 2008 között növekvő pályát írt le, 2009 és 2011 között 3 % közeli arányon stabilizálódott, majd **2012-ben további 1 %-kal emelkedett, ezzel a vizsgált periódus alatt 4 %-os szinten tetőzött.**

A pályakezdő munkanélküliek aránya 2013 és 2019 között folyamatosan csökkent, 3,67 %-ról 1,28 %-ra mérséklődött. A csökkenési trendet a koronavírus-járvány törte meg 2020-ban. A megelőző évhez képest bekövetkezett növekedés mértéke kicsi, gyakorlatilag a 2017 évi arálynak megfelelő, 1,69 %.

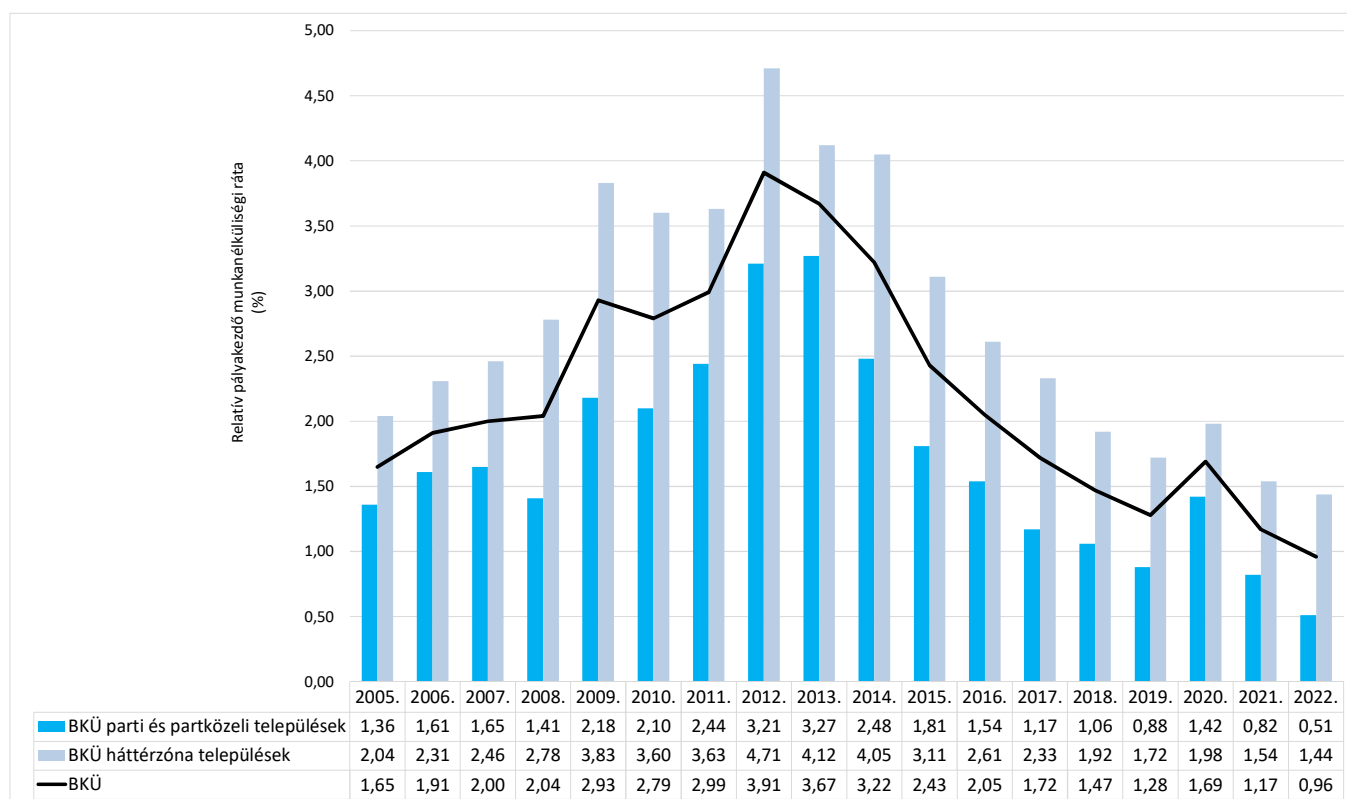
2021-től ismét csökkenő tendencia mutatkozik az üdülőkörzeti pályakezdő munkanélküliség vonatkozásában, 2021 évi 1,17 %-os rátaérték 2022-ben 1 % alá, 0,96 %-ra csökkent, ezzel a vizsgált időszak legalacsonyabb relatív rátaértéke alakult ki.

A pályakezdő munkanélküliség szinte ismeretlen fogalom a Balaton térségében, sokkal inkább a fiatal munkaerő hiánya a probléma.

A pályakezdők munkanélkülisége az üdülőkörzet háttérzóna településein magasabb, a parti és partközeli településeken alacsonyabb a teljes időszakban, vagyis ugyanolyan területi képleteket látunk, mint az életkori szegmentumtól mentes viszonylatokban.

2015-ben a parti és part menti települések pályakezdő munkanélküliségi ráta értéke 2 % alá mérséklődött, az üdülőkörzet háttértelepülésein 3,11 % ez az érték, a térség egészét tekintve 2,43 %, ami a 2008 évi válság kezdete óta a legalacsonyabb adat. Ezt követően 2016 és 2019 között további lineáris pályán haladó csökkenés tapasztalható mind a parti és partközeli, mind a háttérzóna metszetében. 2020 során a pályakezdők munkanélkülisége a parti és partközeli településeken 1,5 %, a háttérzónában 2 % közelébe emelkedett. Ezt követően mind a háttérterületi, mindpedig a parti-partközeli területrészt viszonylatában harmonikus csökkenés látszik, bár a háttértelepülések esetében a mérséklődés üteme fékezettebb.

21. sz. ábra Relatív éves pályakezdő munkanélküliségi ráta alakulása a BKÜ-ben 2005 és 2022 között

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

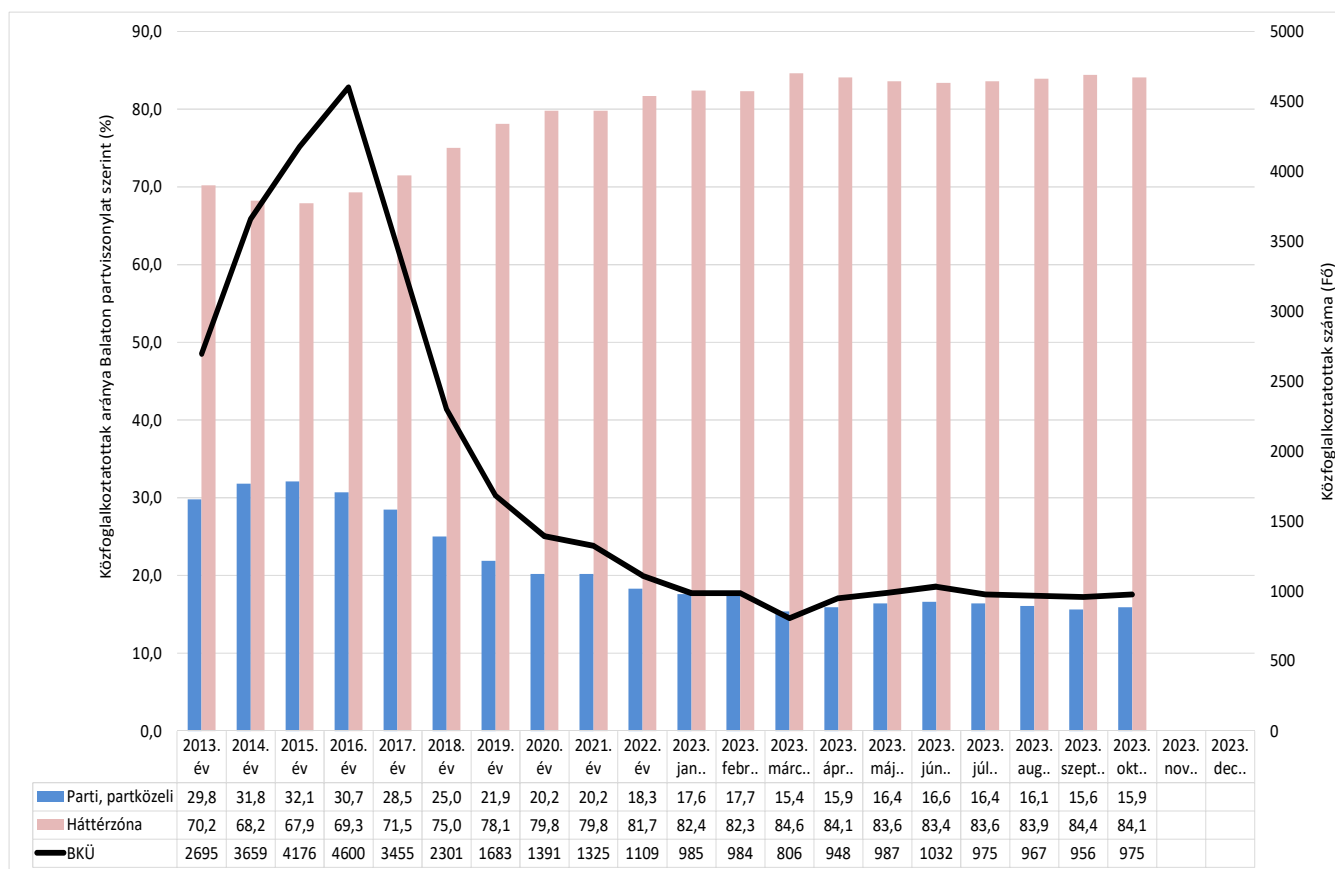
Nyilvánvaló, hogy egy bizonyos szint alá kerülve – ez néhány százalék körüli rátaértéket jelent a térségben – már nem lehet egy munkanélküliséget érdemben csökkenteni, még a teljes foglalkoztatottság is hagy egy szűk rést a munkanélküliség előtt. Ezzel együtt az aktív lakosság növelése külső erőforrásokra való támaszkodás híján (vendégmunkások bevonása nélkül) csakis az inaktív-eltartott réteg csökkentésével, foglalkoztatottságba vonásával, vagyis munkaerő-piaci részesedésével érhető el.

2010-ben megkezdődött a munkanélküliségi ellátórendszer átalakítása, aminek keretében a segélyezési rendszer működtetése helyett a minél szélesebb körű munkába állítás szándéka került előtérbe. Ennek megfelelően csökkent a munkanélküli ellátás időtartama és összege, jelentősen növekedett a foglalkoztatás, illetve a közfoglalkoztatási programba bevont személyek száma.

Mindez hatásaiban jelentősen hozzájárult a munkanélküliségi ráta radikális mérséklődéséhez, ugyanakkor a térség foglalkoztatási helyzetének hosszú távú rendezéséhez elengedhetetlen a piaci viszonyok között is stabil, folyamatos megélhetést biztosító, állandó munkahelyek létrehozása. **A hazai foglalkoztatáspolitikai egyik hangsúlyos célja a közfoglalkoztatásban dolgozók visszavezetése a piaci alapokra helyezett munkavállalói létbe. E szakpolitikai törekvés a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet közfoglalkoztatási adataiban is nyomon követhető.**

A közfoglalkoztatás munkaerő-piaci bevezetésétől fogva az üdülőkörzet háttérzóna területén jellemzőbb. Ez akkor is így volt, amikor a közfoglalkoztatásban részt vevők száma növekedett, és akkor is, amikor csökkent.

22. sz. ábra. A közfoglalkoztatásban résztvevők száma és aránymegoszlása BKÜ Balaton partviszonylata szerint 2013-2022 között éves, 2023 évben havi megoszlás alapján

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Amikor a közfoglalkoztatásban részt vevők száma növekedett, a parti, partközeli sávban foglalkoztatottak aránya is magasabb lett, amikor pedig a létszám lecsökkent, a háttértelepülések érintettsége növekedett meg.

A 2016 évi közfoglalkoztatási csúcsevben 4600 fő vett részt a programban, ez a létszám a koronavírus-járványt megelőző utolsó évben, 2019 során 1700 fő alá csökkent, vagyis tömegében több mint két és félszer kevesebben vettek benne részt, mint 2016 során. A közfoglalkoztatottak száma a koronavírus-járvány ideje alatt, és azt követően is csökkent, 2022-ben már csak alig 1100 fő közfoglalkoztatott volt a térségben.

2023 teljes évi adatok még nem állnak rendelkezésre, a havi gyakoriságokat október hónapig követve azt látjuk, hogy a közfoglalkoztatottak száma jellemzően 1000 fő alatt marad, csupán június hónapban haladja meg azt, tízhavi átlagban 950-960 fő a térségben. Ahogyan a közmunkások létszáma csökken, úgy növekszik a háttérzóna részaránya. Ez 2023 év első tíz hónapjában átlagosan $\approx 84\%$, csupán legfeljebb minden hatodik közfoglalkoztatott jelenik meg a parti, partközeli területzónában. Az üdülőkörzet területének alrégiós metszete alapján a közfoglalkoztatottak abszolút többsége a térség déli parti, Somogy vármegyei területén összpontosult, és az aránytöbbség a közfoglalkoztatottak számának csökkenésével egyre markánsabb.

23. sz. ábra: A közfoglalkoztatásban résztvevők aránymegoszlása BKÜ alrégiói szerint 2013-2022 között éves, 2023 évben havi megoszlás alapján

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Miközben Veszprém vármegyei közfoglalkoztatottak aránya csökken, a Zala vármegyeieké kis mértékben növekszik. Mindez azt jelenti, hogy a közfoglalkoztatottak számának csökkenése területi értelemben egyenlőtlen, Veszprém vármegyében sokkal jelentősebb, mint a másik két vármegye érintett területén, annak ellenére, hogy az abszolút létszám mindenhol csökken.

5. Turizmus, vendégforgalom

A Balaton és térsége **évszázados időtávban** Magyarország egyik legnépszerűbb idegenforgalmi desztinációja, amivel összefüggésben a térség **egyik legfontosabb** gazdasági szektora a **szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás**.

A vendégforgalom döntő hányada a **kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás** forgalmában generálódik, de a **regisztrált üzleti**, korábbi definíciós fogalomként **magán-szállásadás** vendégforgalma is számottevő nagyságrendet alkot. Évtizedes időtávban a koronavírus-járvány kezdetéig, 2010 és 2020 között a regisztrált üzleti szektor forgalma 20 %-os részesedésről 25 %-ra növekedett, amivel párhuzamban a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma ugyanennyivel, 80 % körüli értékről 75 %-ra mérséklődött.

Az üzleti forgalom jelenségeit módszertani, mérési hiányosságok miatt ebben az időszakban nem tekinthetjük módszertani értelemben egészesnek, emiatt **BFT döntés alapján továbbra is a kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás adataival számolva** alkotunk képet a Balaton térségének vendégforgalmi helyzetéről.

A Balaton térségének vendégforgalmi, turisztikai folyamataihoz kapcsolható legfontosabb megállapítás, hogy **a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma országosan meredekebb ívben emelkedett** a pandémiát megelőző évtizedben 2010 és 2019 között, mint **a Balaton térségében**. Annak ellenére is igaz volt ez, hogy a **Balaton Kiemelt Üdülőkörzet vendégforgalmi mutatói tartósan emelkedő trendet mutattak**, és a belföldi vendégszám emelkedése mellett a 2010-es mélypontot követően a külföldi vendégek száma is növekedést mutatott. A hosszútávú turisztikai folyamatokat azonban radikális mértékben felülírta a 2020 évben megjelenő **koronavírus-járvány**, amely a 2020-as év után a 2021-es év turisztikai és gazdasági teljesítményét is **nagyban meghatározta**. A pandémia 2020 és 2021 tavasza között a **szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás** nemzetgazdasági szektor **többszöri**, lényegében **teljes leállásához** vezetett, a 2020 év nyári idegenforgalmi főszezonja kivételével. Ugyanakkor az oltási program 2021. évi felgyorsulásával a turisztikai szektort már kevesebb lezárás érintette. Ennek ellenére az ágazat forgalmi mutatóin továbbra is látszanak a COVID-19 járvány okozta közvetlen és közvetett hatások.

A legfontosabb turisztikai indikátorok szerint a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált **vendégek száma 2010 és 2019 között mintegy 685 ezer fővel, 1,2 milliőről 1,9 millió fölé növekedett a Balaton térségében**. A 2019-es vendégszám több mint másfélszerese a 2010 évi **gyakoriságnak**. Ezt követően a pandémia első évében, **2020-ban** a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégszám a 2005-2006-os időszak szintjére esett vissza, **1,13 millió főre**. **2021-ben az enyhülő restriktív intézkedések, az oltási program**, ezzel szemben a COVID-19 **erőteljes harmadik és negyedik hulláma** hatására csak enyhe növekedés tapasztalható e forgalmi mutató terén. Az **1,16 millió fős** vendégszám a 2006. évi adattal csaknem megegyezik.

A 2019-es csúcsevhez képest **2020-2021-ben mintegy 720-750 ezer főnyi vendég esett ki a balatoni vendégforgalomból.** Országos vetületben azonban arányaiban ennél is nagyobb mértékű volt a forgalom visszaesése.

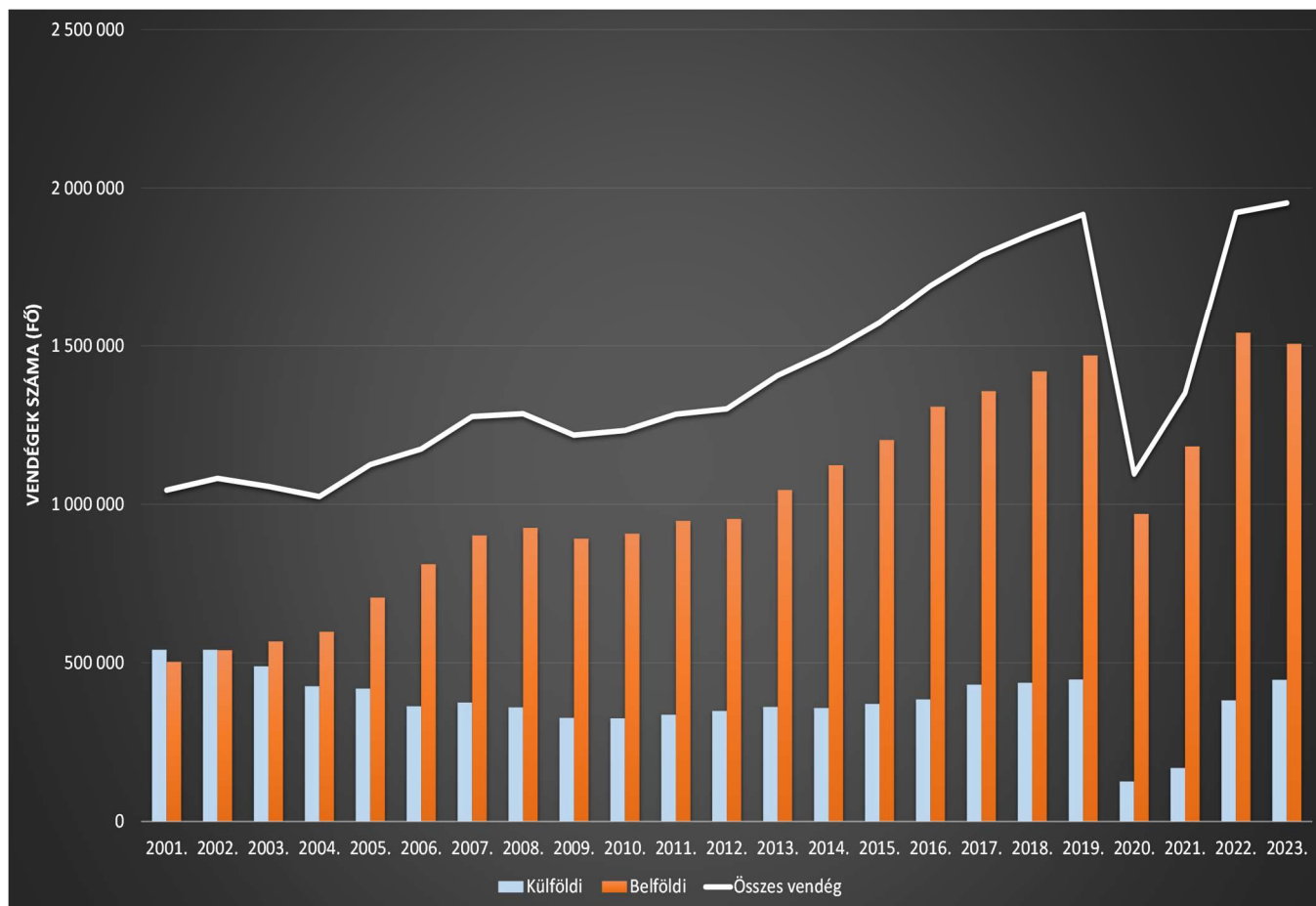
A koronavírus-járványhullámok lecsengését követően, 2022 év során a kereskedelmi szálláshelyek teljes vendégforgalma visszatért a pandémia előtti, 2019 éves szintre, közel 1 923 000 vendéget regisztráltak kereskedelmi szálláshelyeken.

A belföldi vendégek száma 2022-ben a meghaladta az 1,5 millió főt, több mint 71500 fővel magasabb a 2019 évi szintnél, ez a BKÜ 2000 évi megalakítása óta messze a legmagasabb forgalmi adat. Ugyanakkor a külföldi vendégek száma 2022-ben mintegy 15 %-kal maradt el a 2018-as és 2019-es szintektől, ez átlagosan mintegy 60 ezer fővel kisebb forgalmat jelent. Ez a jelenség vélhetően több tényező együttes hatására vezethető vissza. A koronavírus-járvány nyomán módosuló utazási, szabadidő-eltöltési szokások és motivációk mellett az orosz-ukrán háború közvetlen (pl. orosz vendégek számának drasztikus csökkenése, biztonságérzet változása), és közvetett hatásai (pl. energiaválság, infláció) egyaránt befolyásolhatták és visszafoghatták a külföldi vendégek számát a Balaton térségében.

2023 év során tovább erősödött az üdülőkörzet vendégforgalma, a vendégek száma meghaladta a 1 953 000 főt. Úgy tűnik, a térség vendégforgalma maga mögött hagyta a koronavírus-járvány okozta átmeneti, de súlyos forgalmi veszteségeket.

2023 évben mintegy 40 ezer fővel mérséklődött a 2022 évihez képest a belföldi vendégforgalom, azonban több mint 65 ezer fővel nőtt a külföldi vendégek száma, ezzel a külföldi vendégforgalom elérte a pandémia előtti szintet.

24. sz. ábra. **Vendégforgalom, belföldi és külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken a BKÜ területén 2010 és 2023 között (fő)**

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A 2010-es évek átlagát tekintve Magyarországon, a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek átlagosan közel hatoda (15,4 %-a) érkezett a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetbe. Az üdülőkörzet részesedése 2010 és 2019 között 1 százalékpontot gyengült úgy, hogy abszolút gyakoriságokban 685 ezer fővel növekedett a vendégszám, mert az országos növekedés a Balaton térségi növekedést is meghaladta. A világjárvány közvetett pozitív hatása a Balaton vonatkozásában, hogy a 2020 és a 2021 évi balatoni vendégszám a drasztikus forgalomcsökkenés ellenére részesedési aránynövekedéshez vezetett, mert az országos forgalom visszaesés a Balaton térségénél nagyobb, és időben is tartósabb volt. A BKÜ vendégforgalma 2020-2021 években az országos vendégforgalom 20-21 %-át tette ki.

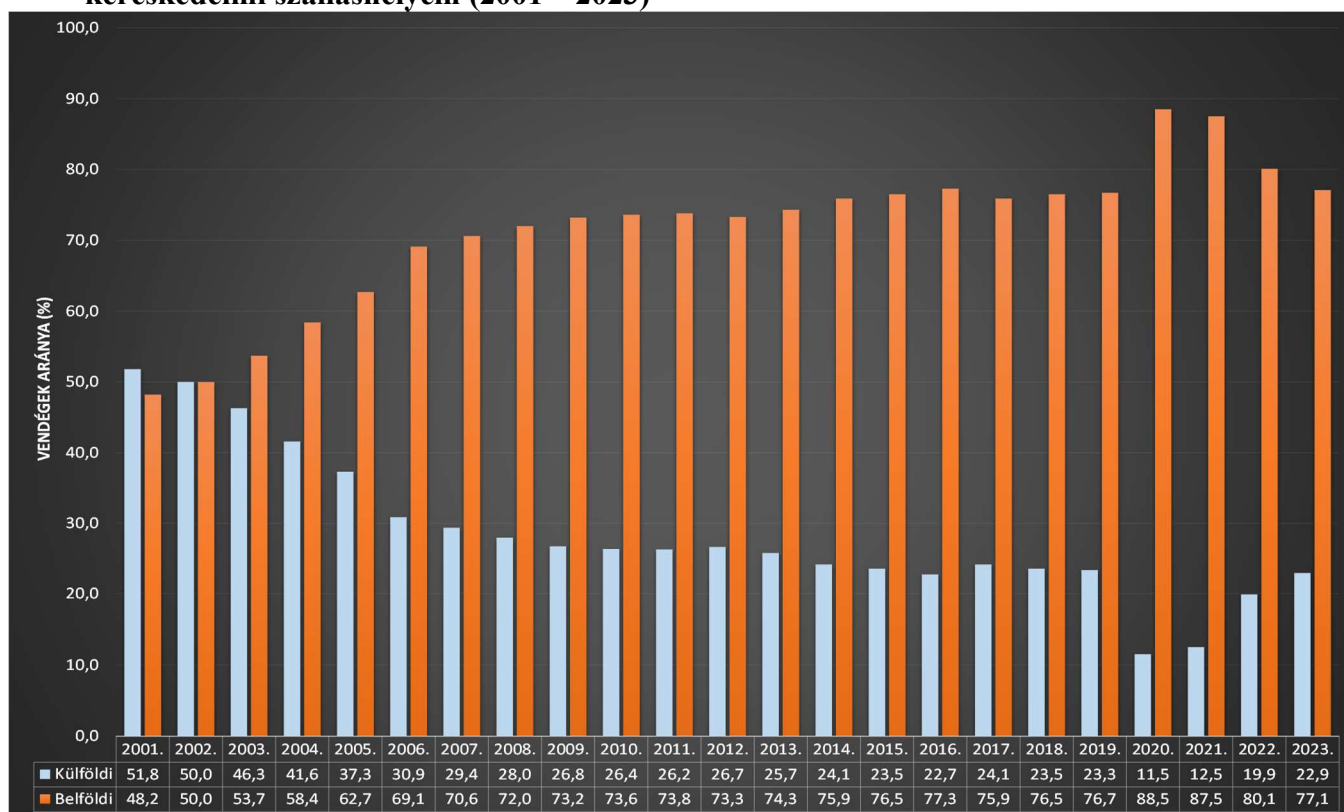
A világjárvány végével, illetve az országos idegenforgalom élénkülésével az üdülőkörzeti vendégforgalmi részesedés is csökkent. 2022-ben a Balaton térségének vendégforgalma az országos volumen 17,7 %-át, 2023-ban 17,1 %-át tette ki, vagyis közelít a pandémia előtti évek átlagos értékéhez.

A balatoni vendégforgalom pozícionálása érdekében a külföldi és belföldi vendégek egymáshoz viszonyított aránymegoszlásának hosszú időtávban bekövetkező változásának követése is kiemelt monitoring feladat. Ebben a vonatkozásban alapvetően a külföldi vendégek számának időszakos stagnálása, majd csökkenése, míg a belföldiek jellemző növekedése figyelhető meg.

Az ezredforduló évében a külföldi vendégek aránya meghaladta a belföldiekét kereskedelmi szálláshelyeken a térségben, és a 2002-es évben és fele-fele arányban oszlottak meg a külföldi és a belföldi vendégek. Ezt követően a belföldi vendégek számának folyamatos és rohamos növekedése látható, 2006-ban már a vendégek több mint kétharmada belföldi volt, a külföldi vendégek részesedése 30 % körüli arányra csökkent, és tovább mérséklődött, már 2007-ben 30 % alá csökkent, majd a 2010-es évtized első felében kialakult a 25-75 %-os külföldi-belföldi vendégrészesedés a Balaton körül, majd ez az aránymegoszlás stabilan meg is maradt a koronavírus-járvány kitöréséig.

A pandémia miatt elrendelt utazási korlátozások drasztikus hatásai 2020 évben gyakorlatilag eltüntették a külföldi vendégforgalmat. Az éves aránymegoszlás 11,5 - 88,5 %-ra módosult a belföldi forgalom javára, és hasonló eredménnyel zárt 2021 év is, ekkor 12,5 %, 87,5 % arányt mérhettünk a statisztikák alapján. **A pandémia végét követően fokozatosan növekedett a külföldiek Balaton térségi vendégforgalmának részesedése, 2022 év során 19,9 %, 2023 évben 22,9 %-os részesedés volt kimutatható, ami már közelít a 2019-es 23,3 %-os indexértékhez.**

25. sz. ábra A belföldi és külföldi vendégek aránya a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet kereskedelmi szálláshelyein (2001 – 2023)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A vendégszámhoz hasonlóan a térségben eltöltött vendégéjszakák országon belüli aránya is alátámasztja a Balaton országon belüli pozíciójának a pandémiával párhuzamosan alakuló relatív erősödését, majd ezt követő gyengülését.

Az ezredforduló évében több mint 5 millió vendégéjszakát regisztráltak kereskedelmi szálláshelyeken a Balaton térségében, ennek kétharmada, közel 3,4 millió, külföldi vendégekhez kapcsolódott. A 2000-es évek első felében a vendégéjszakák száma fokozatosan csökkent, aminek az oka a külföldi vendégéjszakák csökkenése volt, ezzel párhuzamban a belföldi vendégek által eltöltött vendégéjszakák száma növekedett, 2005-ben már meghaladta a 2 milliót, 2006-ban pedig meghaladta a külföldi vendégéjszakák számát, 2006-tól kezdve minden vizsgálati évben magasabb a belföldi vendégéjszakák száma a Balaton térségében a külföldiekénél.

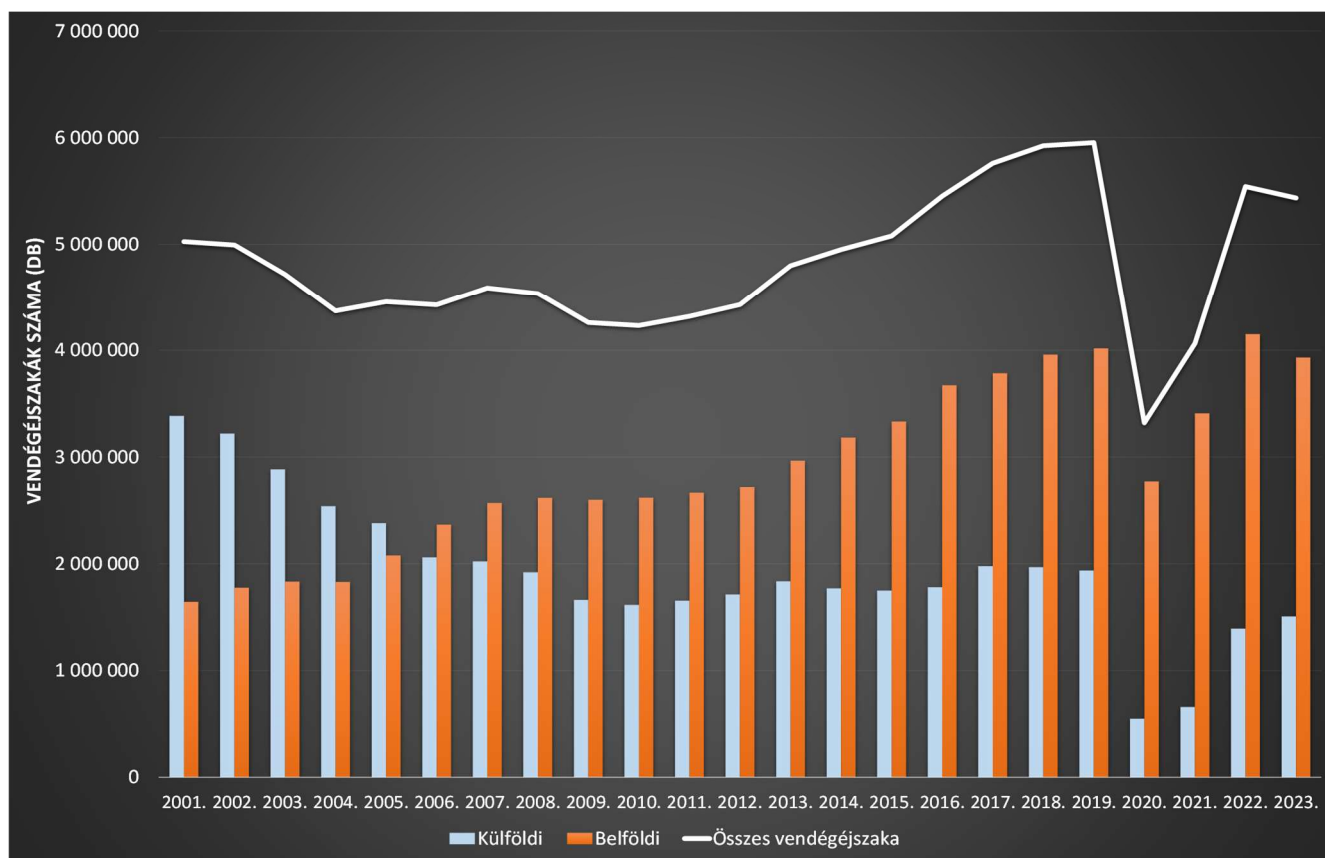
A belföldi vendégéjszakák száma 2007-ben több mint 2,5 millió, 2014-ben 3 millió feletti, a pandémia előtti utolsó évben, 2019-ben több mint 4 millió. Ugyanakkor a külföldi vendégéjszakák száma, ami 2001-től 2010-ig folyamatosan, évről évre 3,4 millióról 1,6 millióra csökkent, 2010-től ismét növekedésnek indult, a 2010-es évek végére stabilan 1,9 millió fölé erősödött, megközelítette a 2 milliót.

A 2020-2021 évek járványhelyzete a külföldi vendégéjszakák extrém csökkenését eredményezte, ezekben az években nagyjából 550-650 ezer külföldi vendégéjszaka került a kereskedelmi regiszterekbe. A növekedés a belföldi vendégéjszakák száma esetében lendületesebb és stabilabb. 2022-re relatíve helyreálltak a korábbi volumenek, ami alapvetően a belföldi forgalom rohamos növekedésével magyarázható. A belföldi vendégek gyakorlatilag megrohmozták a Balatont, de közel a duplájára növekedett a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma is 2021-hez képest.

2023-ban a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma újra meghaladta az 1,5 milliót, a belföldieké pedig 4 millió közelében állt. Ez utóbbi kismértékű visszaesést jelent a 2022 évihez képest, amikor a belföldi vendégéjszakák száma több mint 4,1 millió volt az üdülőkörzetben.

A vendégszámhoz hasonlóan a térségben eltöltött vendégéjszakák országon belüli arányszám is alátámasztja a Balaton országon belüli pozíciójának erősödését. A 2010-2019 közötti időszak átlagához képest mintegy 5%-kal növekedett a Balatonnál eltöltött vendégéjszakák országon belüli részaránya. A korábbi évek 19-20 % körüli, jellemzően annál valamivel alacsonyabb adataihoz képest 2020-ban az összes Magyarországon eltöltött vendégéjszaka 25%-a, 2021-ben 22,3%-a a Balaton térségében regisztrálható. 2022 és 2023 években a Balaton térségi részarány újra 19-20 % körüli arányra rendeződött, 2022-ben 19,8 %, 2023-ban 19,2 %-on alakult.

26. sz. ábra Vendégéjszakák számának alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2001 és 2023 között

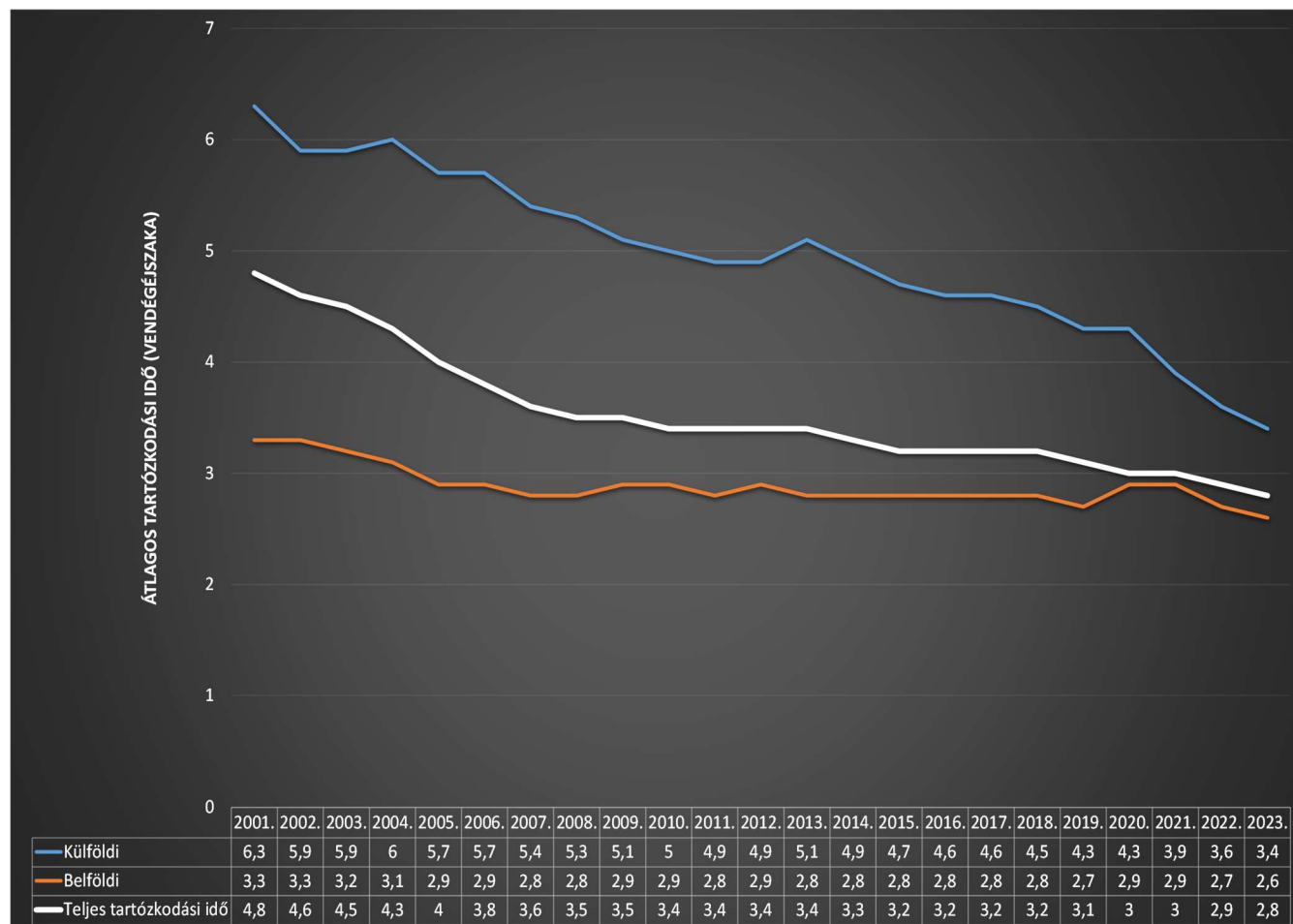

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A 2020. évre vonatkozó területi monitoring jelentés egyik fontos megállapítása volt, hogy 2020 során magasabb volt a belföldi vendégek által eltöltött vendégéjszakák gyakorisága a Balaton térségében, mint amennyit országosan a külföldi vendégek eltöltöttek Magyarországon. Ez rendkívül ritka, gyakorlatilag példátlan jelenség volt a magyarországi turizmustörténetben, viszont általános jellemzője világszerte a 2020-2021 évek során, a koronavírus-járvány következtében kialakult havária jellegű turisztikai helyzetnek. Az adatok rendeződése a turizmusgazdaság normalizálódásának bizonyítéka.

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek átlagos tartózkodási ideje hosszú időtrend szerint csökkenő linearitásban mozog a Balaton térségében. A negatív linearitást a külföldi vendégek átlagos tartózkodási idejének rövidülése alakítja.

27. sz. ábra. A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek átlagos tartózkodási ideje a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2001 – 2023)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Az ezredforduló évében a külföldi vendégek közel kétszer annyi időt tartózkodtak a Balaton körül kereskedelmi szálláshelyeken, mint a belföldiek, és a vendégek teljes tartózkodási ideje is közel állt az 5 vendégéjszakához. A 2000-es évek végére a külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje 6,3 vendégéjszakáról 5-re, a belföldieké 3 vendégéjszaka alá csökkent, és összességében 3,5 vendégéjszakára módosult az átlagos tartózkodási idő.

A XXI. század első évtizede a Balaton térségében az üdülési-rekreációs célú tartózkodás időtartamának fokozatos csökkenésével járt, ugyanakkor a belföldi vendégforgalom élénkülését is eredményezte.

2010-es években a külföldi vendégek tartózkodási idejének csökkenése folytatódott, ahogyan a külföldi vendégek száma is ritkult. Az évtized végére, a koronavírus-járványt megelőző utolsó évben 2001-hez képest már két teljes vendégéjszakával kevesebbet, átlagosan 4,3 vendégéjszakát tartózkodtak a térségben. Ugyanakkor a belföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje a vendégek számának jelentős növekedése mellett nem változott lényegesen, stabilan 2,7-2,9 vendégéjszaka körül mozgott. A belföldi forgalom növekedése és a tartózkodási idő relatív stabilitása

lényegesen csökkentette a külföldi vendégek számának csökkenéséből, illetve a külföldiek tartózkodási idejének csökkenéséből eredő negatív linearitás függvény-merekségét. A negatív tendencia megmaradt, az átlagos csökkenés azonban egyre kevésbé dominálta a folyamatokat.

A koronavírus-járvány első évében, 2020 során az éves forgalom drasztikus visszaesése sem változtatott lényegesen sem a külföldi, sem a belföldi vendégek átlagos tartózkodási időtartamán. Ehhez hozzá kell tennünk, hogy a járvány egy hullámvölgye éppen az idegenforgalmi főszezon időszakára esett, ami a turizmusgazdaság éves veszteségeit jelentős részben pótolta. A koronavírus-járvány második évében, 2021-ben a külföldi vendégek számának növekedése a tartózkodási idő rövidülése mellett teljesedett ki, ugyanakkor a belföldi vendégek esetében is hasonló jelenséget láttunk. Az előző évihez képest több vendég még kevesebb időt tartózkodott a térségben, de ehhez is hozzá kell tennünk, hogy az év jelentős része során továbbra is korlátozások voltak érvényben. Szerencsés módon a 2021. évi járványszünet is a szokásos idegenforgalmi főszezon időszakában következett be. A koronavírus-járványt követően, 2022 és 2023 években folytatódott mind a külföldi, mind a belföldi vendégek átlagos tartózkodási idejének csökkenése. A változás a belföldi vendégek esetében kevésbé látványos, a 2020. évi 2,9 vendégéjszaka 2023-ban 2,6-ra módosult, azonban a külföldi vendégek metszetében már jelentős, a 2020. évi 4,3 vendégéjszaka 2023- során már csak 3,4-es értéken állt, vagyis néhány év alatt csaknem egy teljes vendégéjszakával csökkent. Hozzáteesszük, mindez a külföldi vendégek számának növekedése mellett következett be.

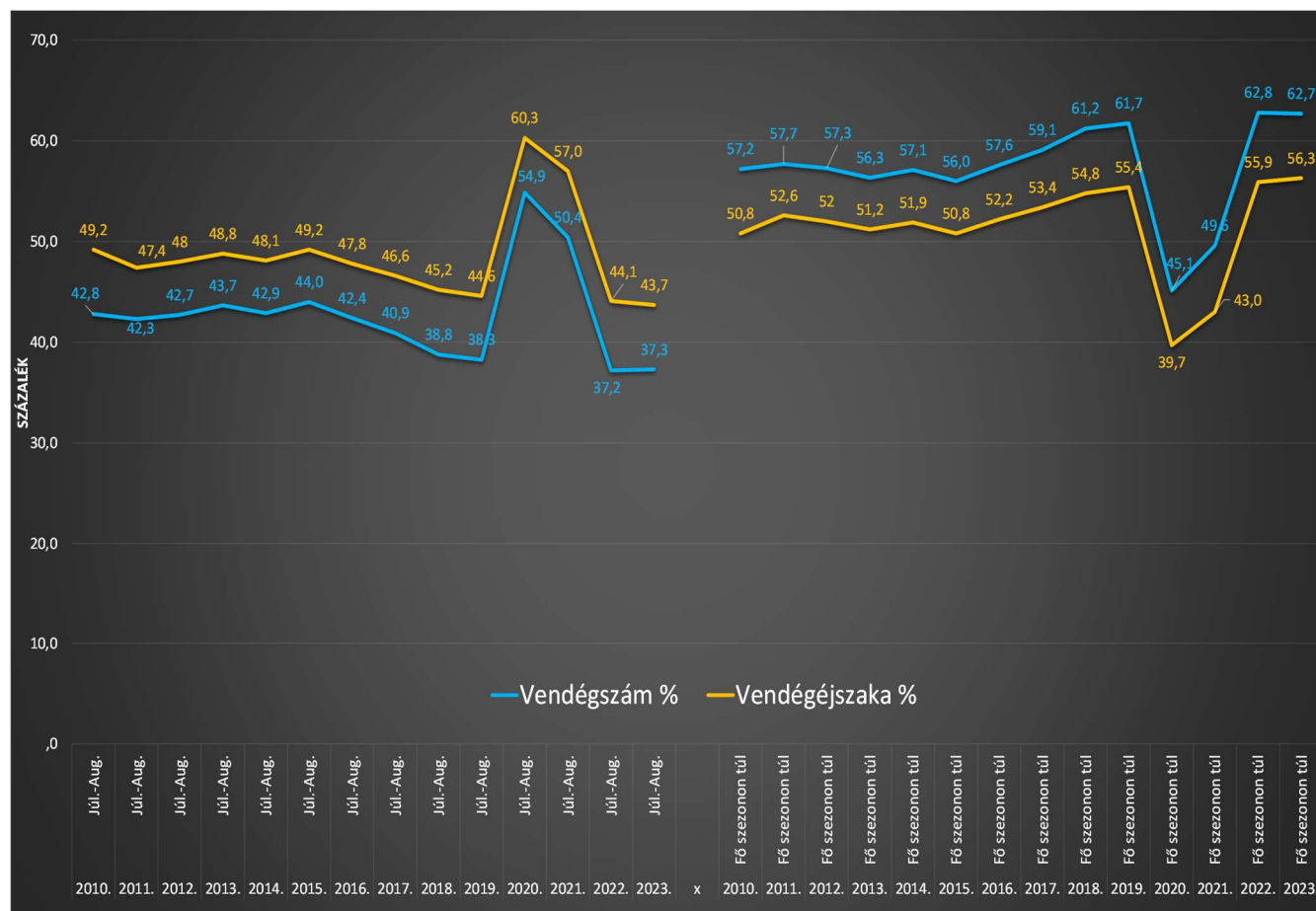
A jelenségek értelmezése során arra a következtetésre juthatunk, hogy az utazási, rekreációs és tartózkodási szokások változásával kevesebb a hosszabb idejű tartózkodás, de gyakoribbá váltak a látogatások a Balaton körül.

A 2020-as években az üdülőkörzeti átlagos tartózkodási idő a teljes vendégkör esetében 2,8-3 vendégéjszaka között alakul, az országos értékeknél kicsivel kedvezőbb. Valójában azonban a trendszerű változások a Balaton térségi átlagos tartózkodási idő alakulásában, hosszú időtávban, lassabb lépésekben és fokozatosan, de az országos jellemzőkhöz közelítenek.

A kereskedelmi vendégszám és a vendégéjszaka adatokat és az idegenforgalmi főszezon összforgalomra gyakorolt hatását hosszú időtávban külön is megvizsgáltuk.

Ebben a vizsgálatban a vendég és a vendégéjszakák éves gyakoriságát két klaszterbe osztottuk. Az egyiket a kiemelt idegenforgalmi főszezon, július-augusztus hónapok forgalmi adatainak együttese alkotja, a másikat az idegenforgalmi főszezonon kívüli teljes időszak. Így minden vizsgálati évben 100 %-ot oszthatunk szét mind a vendég, mind a vendégéjszakák számában a főszezon és a főszezonon kívüli időszakok csoportosításai szerint.

28. sz. ábra. Idegenforgalmi főszezon és az idegenforgalmi főszezonon kívüli vendégforgalom és vendégéjszakák megoszlása a Balaton térségében éves szinten 2010 és 2023 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A 2010-es években, a koronavírus-járvány időszakáig jellemzően a kiemelt idegenforgalmi főszezon időszakán kívül keletkezett a Balaton térségi vendégforgalom nagyobb hányada. Azonban a július-augusztus hónapok forgalmi tömege óriási, átlagosan a vendégek több mint kétötöde, és a vendégéjszakák közel fele ezekben a hónapokban regisztrálódik. **A főszezonon kívüli időszak részesedése a 2010-es évek szezonális csúcsokat tompítani igyekvő turizmuspolitikájának köszönhetően fokozatosan szélesedik.** A koronavírus-járványt megelőző évben, 2019 során már a vendégek több mint 60 %-a, illetve a vendégéjszakák mintegy 55 %-a az idegenforgalmi főszezonon kívül került regisztrálásra.

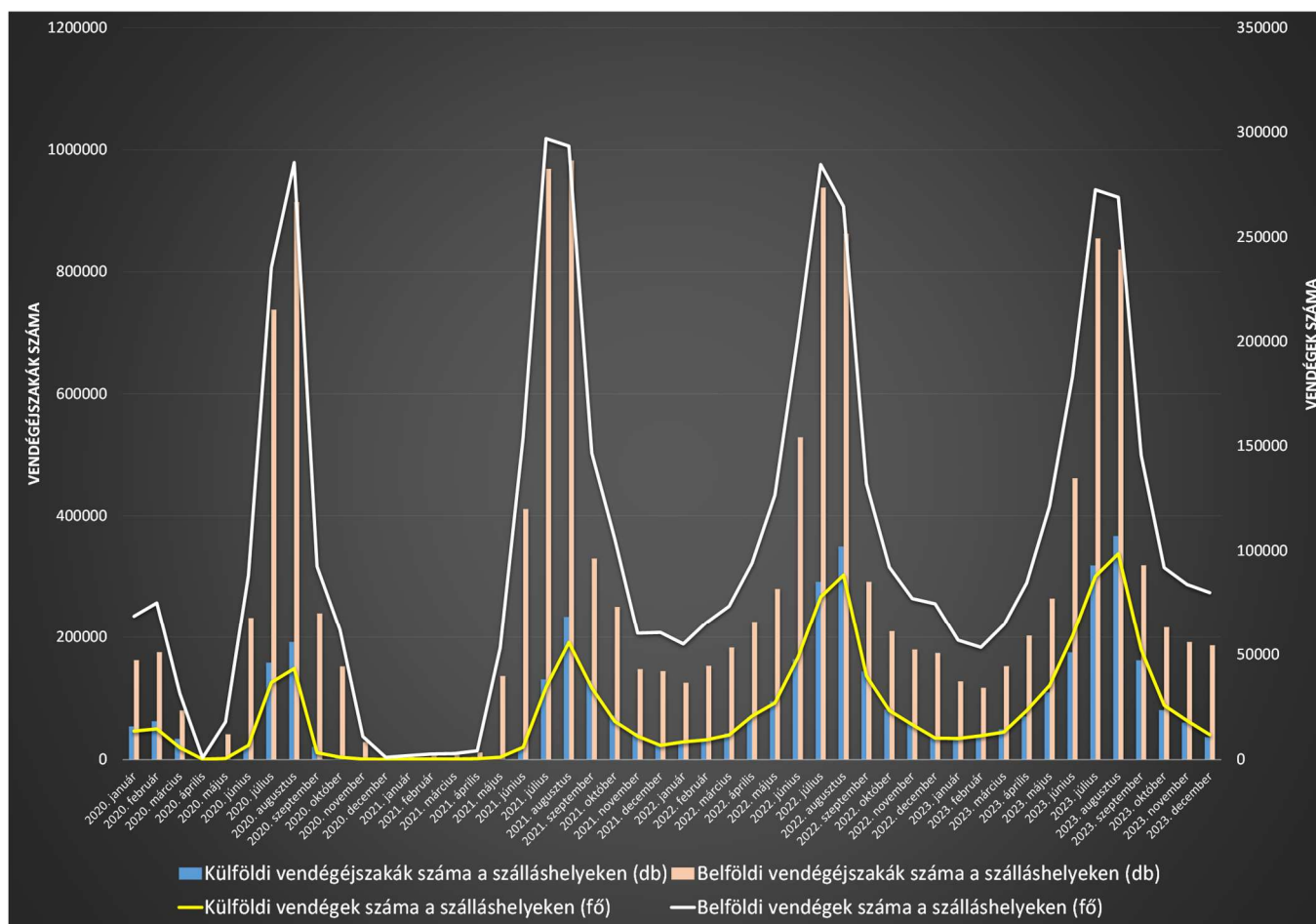
Ezt, a térség szempontjából alapvetően kedvező, szezonhosszabbítást célzó folyamatot vágta ketté a koronavírus-járvány, ami korlátozási szükségszerűségek, és ezek szintén szükségszerű feloldásából következően a főszezonra koncentrált a vendégforgalmat.

A jelenség átmenetinek bizonyult, a járványügyi korlátozásokat követően **visszarendeződtek a korábbi trendeknek megfelelő** adatok. A folyamatok részletes követése érdekében megvizsgáltuk a külföldi és belföldi vendégek és vendégéjszaka gyakoriságok alakulását havonkénti megoszlásban, 2020 januárja és 2023 decembere között.

A havi adatok élesen jelzik 2020 és a 2021 időszak atipikus jelenségeit. A tavaszi hónapokban, amikor a vendégforgalom megélénkülése várható, a járványügyi utazási korlátozások szinte nullára csökkentették a forgalmi mutatókat, ehhez képest a nyári időszak korlátozásmentes hónapjai a forgalom extrém növekedésével jártak, amit az őszi hónapokban bekövetkező újabb járványhullám kibontakozása ismét jelentősen visszavetett. 2020 végén és 2021 elején a tavasz végéig gyakorlatilag nem volt vendégforgalmi aktivitás. A 2021 évi nyári forgalom ismét csúcsokat döntött, ezt követően ősszel a forgalomcsökkenést már nem befolyásolták újabb drasztikus járványügyi korlátozások.

2022-ben az éves vendégszám kevéssel több, mint harmada (37,2 %) regisztrálódott a térségben a kiemelt idegenforgalmi főszezon július-augusztusi hónapjaiban. A belföldi vendégek vonatkozásában a megegyező időszakra vonatkozó részarány 35 %, a külföldi vendégek kapcsán pedig 45 %. A vendégéjszakák tekintetében némileg fókuszáltabb a kép, mivel a júliusi-augusztusi főszezonra az összes vendégéj 44,1%-a esett. A belföldiek és a külföldek vonatkozásában e tekintetben nincsenek jelentős eltérések. A belföldiek esetében az összes vendégéj 42,9 %-a, míg a külföldiek vonatkozásában 45 %-a került ebben az időszakban regisztrálásra.

29. sz. ábra. **Külföldi és belföldi vendégéjszaka és vendégszám havonkénti megoszlása 2020 és 2023 között a BKÜ-ben**

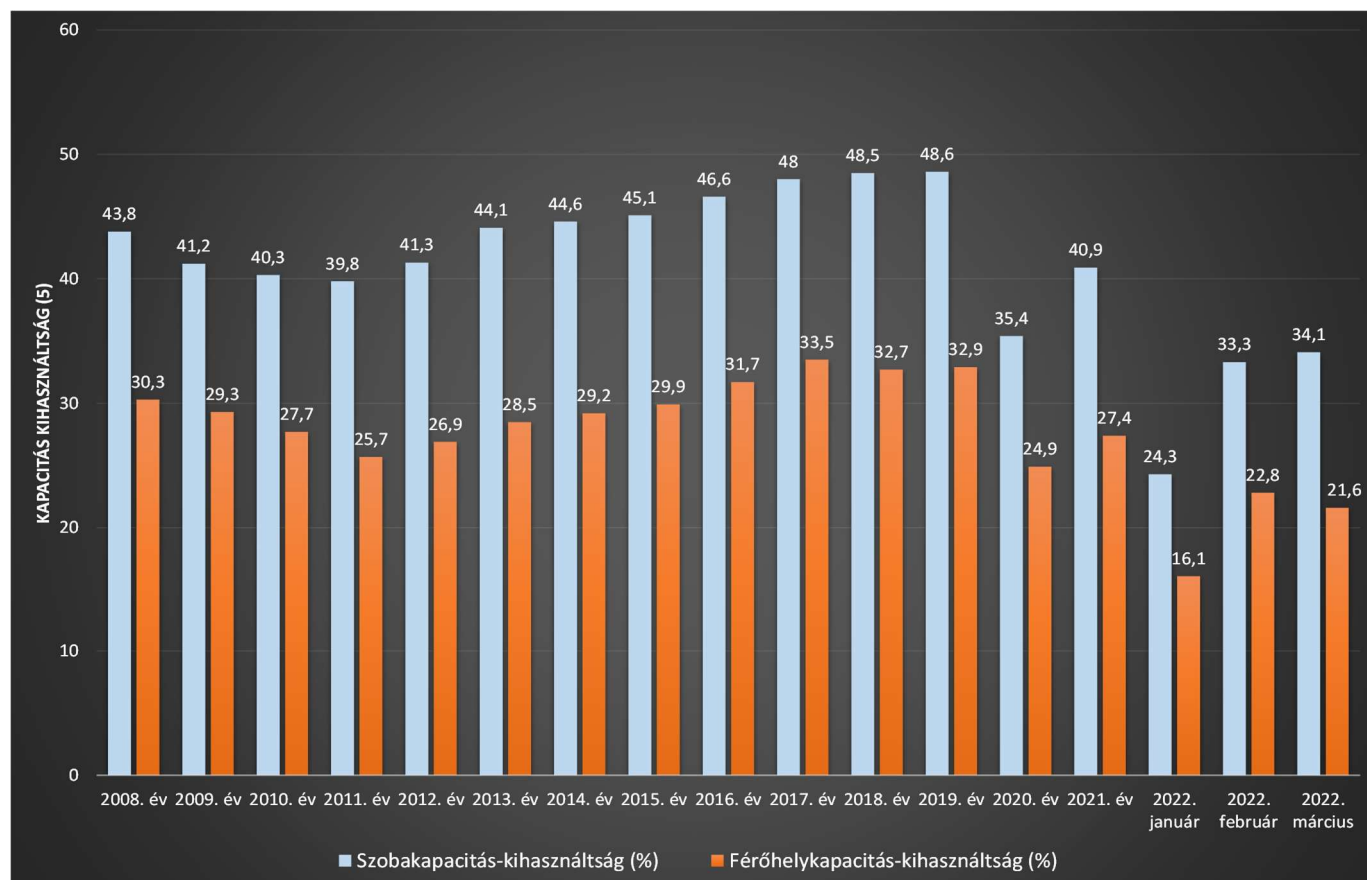
Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

2023-ban, hasonlóan az előző évihez, a teljes vendégforgalom több mint harmada, 37,3 %-a érkezett a Balaton térségébe az idegenforgalmi főszezon két kiemelt hónapjában, júliusban és augusztusban. A belföldi vendégek vonatkozásában 2022 évhez képest nagyobb a nyári időszak vendégaránya (41,7 %), a külföldiek metszetében változatlanul 45-46 % közötti érték.

A főszezon ismételt csökkenését számos tényező együttes hatása okozhatja. Ezek között említhető az utazási szokások megváltozása, az átlagos tartózkodási idő csökkenése, hiszen rövidebb időtartamú utazásokat a főszezonon kívül is meg lehet tenni. Emellett a költséghatékonyság szempontjainak előtérbe kerülése is hangsúlyossá válhatott, hiszen a mérsékelt árszínt vonalra kínáló elő- és utószezon az árérzékeny vendégkör számára prioritást élvezhet.

A kereskedelmi szálláshelyek korábbi **szoba- és férőhely-kapacitás kihasználtság mutatóit a KSH 2022 második negyedévéől módszertani változtatás miatt nem közli**. A kapacitás adatokat a szálláshelyeken kiadható szobák és férőhelyek száma, illetve a működő szálláshely egységek havonkénti gyakorisága helyettesíti. A jelen monitoring beszámolóban **összegezzük a korábbi, és bemutatjuk az új kapacitás mutatók adatait**.

30. sz. ábra. A kereskedelmi szálláshelyek szoba- és férőhely kapacitás kihasználtsága a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2008 és 2022 márciusa között (%)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Üdülőkörzeti szinten a szobakapacitás kihasználtsága 2008 és 2011 között mérséklődött, ezt követően azonban 2019-ig folyamatosan növekedett. A szobakapacitás-kihasználtság a 2011 évi 39,8 %-ról 2019-re 48,6 %-ra erősödött. Hasonló folyamat ment végbe a férőhelykapacitás-kihasználtságban is, 2008 és 2011 között csökkenést, ezt követően jelentős növekedés figyelhető meg, a 2011 évi 25,7 %-os kapacitás-kihasználtság 2019-ben már 32,9 %.

A változás trendje országosan is hasonló, mind a szoba, mind a férőhely kapacitások kihasználtságában növekedés mutatkozik azzal a különbséggel, hogy a növekedés meredeksége nagyobb, és alacsonyabb bázisontról rugaszkodott el. A szobakapacitások kihasználtsága országosan a 2010 évi 37,6 %-ról 2019-re 51,4 %-ra, a férőhely kapacitásoké ugyanezen idő alatt 25,3 %-ról 33,2 %-ra módosult. 2020-ban értelemszerűen egy roppant erőteljes törés volt észlelhető a kapacitás-kihasználtsági adatokban.

Országos szinten a szobakapacitások kihasználtsága 22 százalékponttal 29,2%-ra, míg a férőhely kapacitások kihasználtsága 14 százalékponttal 19,5%-ra esett vissza. A Balatonnál ez a mutató némileg kedvezőbb: a szobakapacitások kihasználtsága kapcsán 13 százalékpontos visszaesés volt rögzíthető, a férőhelyek kapcsán pedig 8 százalékpontos csökkenés, így a két mutató az országos értéknél számottevően kedvezőbb 35,4 illetve 24,9%-os értéket vett fel.

Az éves szoba és a férőhely kapacitás kihasználtság adatok a koronavírus-járvány időszakában értelemszerűen jelentősen csökkentek, havi viszonylatban korlátozások és azok feloldása okozta óriási differenciák alakultak ki.

Egészen minimális, 1-2 %-os értékekről július-augusztusra 61-71 %-os szintekre ugrott a szobakapacitás kihasználtság, ugyanakkor a férőhely kapacitás kihasználtság 44 % és 52 % között alakult, ezzel messze magasan az országos szint felett teljesített. 2021-ben a férőhely kapacitások kihasználtsága tekintetében még éppen a 2011-es mélypont feletti volt a régió értéke, azonban a szobakapacitások kihasználtsága éves szinten a térség turizmusának növekedési periódusába eső 2012-es évet már megelőzte. Az előző évhez képest a szobák tekintetében valamivel több, mint 6 százalékpontos, a férőhely kapacitások kihasználtsága terén alig 3 százalékpontos növekedés volt rögzíthető. Ugyanakkor a balatoni értékek (41,8% illetve 27,7%), még mindig jelentősen meghaladták az országos értékeket (36,2% illetve 23,6%).

2021 nyarán még a 2020. évit is meghaladó szálláshelykapacitás-kihasználtság adatok voltak rögzíthetők. Mind a júliusi, mind pedig az augusztusi adatok tekintetében tovább bővült a nyári főszezonban a rendelkezésre álló szobák foglaltsága, így a második pandémiás év nyarán is igazolható volt statisztikai adatokkal, hogy a „*Balaton megtelt*”.

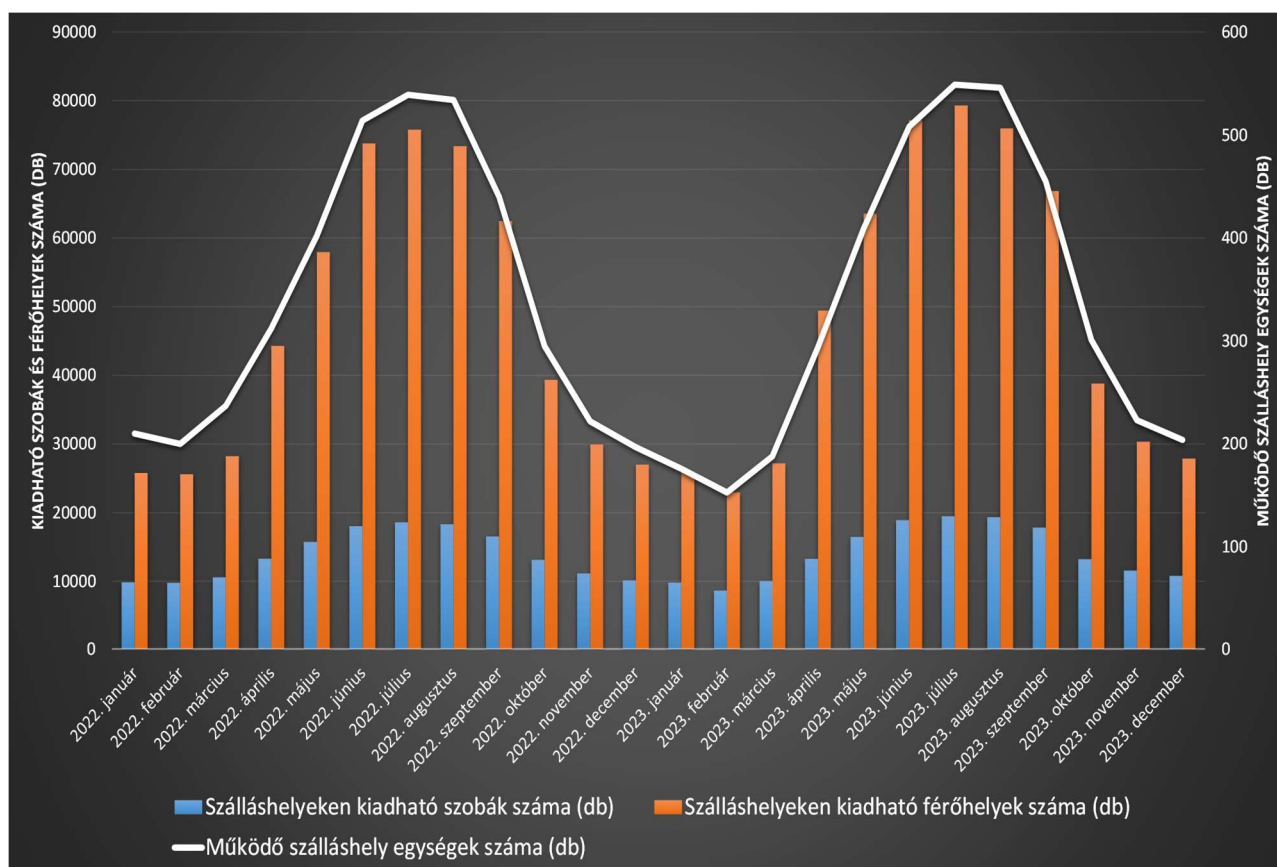
2022 első hónapjaiban, a szobakapacitás kihasználtság növekedése figyelhető meg, amit összességében a férőhely kapacitások kihasználtsága is követ, előre jelezve egy újabb, sikeres turisztikai évet.

A 2022-től látható folyamatokat az új adatközlésben szereplő kapacitásadatok alapján értékeljük.

Az üdülőkörzetben **működő szálláshely egységek** éves átlagos száma 2022-ben 342 db, 2023-ban 334 db. Az üzemelő szálláshelyek száma mindkét évben az idegenforgalmi csúcsidőszakban, július-augusztus hónapok során legalább a két és félszerese a téli időszakban is működő szálláshelyeknek. A működő egységek száma az előszezon során a téli időszakhoz képest tavaszra megduplázódik, az utószezonban ősszel, a nyári időszakhoz képest megfelelődik.

A **szálláshelyeken kiadható szobák** száma 2022-ben átlagosan 13760 db, 2023 során 14100 db volt. 2022-ben a nyári időszak során végig 18000 felett alakult, 2023-ban július-augusztus hónapokban meghaladta a 19000-et is. Míg 2022-ben a téli időszak során 10000 alatt volt a szálláshelyeken kiadható szobák minimális száma, 2023 decemberében 10779 szoba várta a vendégeket.

31. sz. ábra. Szálláshelyeken kiadható szobák, férőhelyek, és a működő szálláshely egységek havonkénti száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2022 és 2023 években

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A **szálláshelyeken kiadható férőhelyek** éves átlagos száma 2022 során 46963 db, 2023-ban 48774 db volt. Az elmúlt két évben a Balaton térségi férőhely kapacitások 23000 és 80000 között mozogtak. Időben a jelen felé haladva bővülő szoba és férőhely-kapacitásokat tapasztalunk,

annak ellenére, hogy a működő szálláshely egységek átlagos száma 2023-ban kicsivel kevesebb, mint 2022-ben volt.

Kiemelt indikátor a kereskedelmi szálláshelyeken mért egyedi jövedelmezőségi mutató, a REVPAR (Revenue Per Available Room), azaz az egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj Ft-ban kifejezett értéke. A KSH módszertani változtatások miatt 2022 júniusától nem közli a REVPAR adatokat sem országosan, sem semmilyen területi bontásban. Amennyiben erre mégis sor kerül a jövőben, a REVPAR adatmetszeteket frissítjük. Addig az elérhető adatok folyamateredményeit közöljük a monitoring jelentésekben.

A REVPAR (Revenue Per Available Room), azaz az egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj Ft-ban kifejezett értéke 2011-től 2019-ig országosan és BKÜ szinten is ütemesen növekedik, az üdülőkörzetben 2019-ben a 2011-es adathoz képest 96%-os, országosan mintegy 112 %-os növekedés regisztrálható. A BKÜ REVPAR értéke 2019-ben 9080 Ft, országosan 10704 Ft. A 2010-es években a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben egy szoba átlagára 11700 Ft körüli értékről 18674 Ft-ra, országosan 13300 Ft körüli szintről 20818 Ft-ra módosult, a Balaton körül 2010-hez képest 2019-re 59 %-kal, országosan 56 %-kal lett magasabb az átlagár.

Fontos kiemelni, hogy a koronavírus-járvány ideje alatt a kereskedelmi szálláshelyek árképzésében rendkívül drasztikus emelkedés következett be.

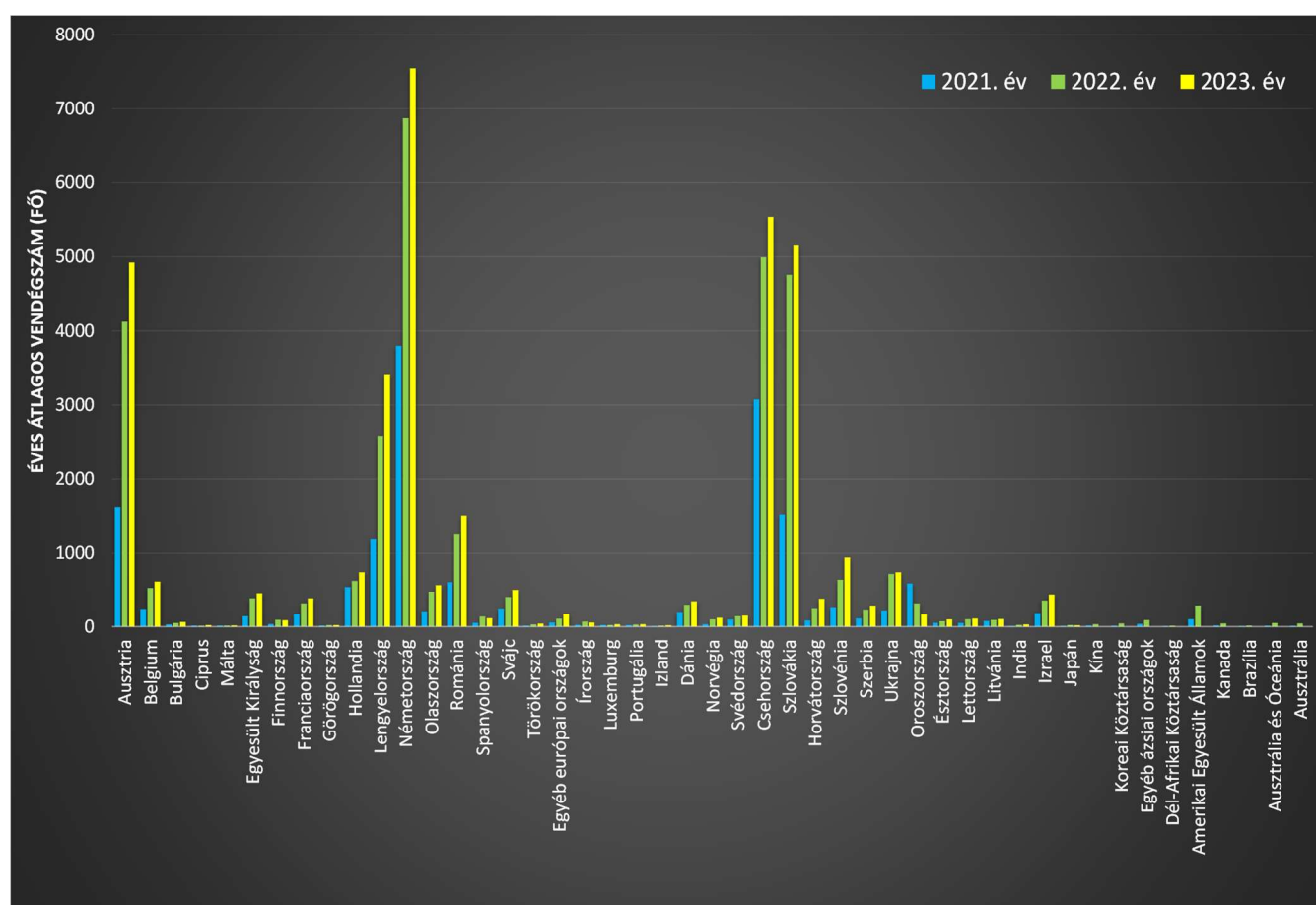
A közelgő áremelkedést 2020 első hónapjaiban még egyáltalán nem lehetett látni, ez a turizmus-szektor 2020 tavaszi leállását követően realizálódott. Mindemellett a lezárások és a Balaton térség iránt élénkülő kereslet alapjaiban változtatta meg a Balaton és a többi idegenforgalmi régió egymáshoz viszonyított árszínvonalát. Míg 2008-2019 között az országos átlagtól egyre növekvő mértékben maradt el a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egészének éves átlagos REVPAR értéke, 2020-ban és 2021-ben ez a jelenség drasztikus mértékben átalakult. A balatoni szálláshely-szolgáltatások díja átlagosan 30%-kal magasabb volt 2020-ban és 2021-ben, mint az ország többi idegenforgalmi régiójának értékei. A REVPAR szintje a KSH havi bontású adatközlése szerint 2021. júniusban 7287 Ft volt a BKÜ-ben, ami a 2020-as adat 1,3-szorosa. 2021. júliusban már 19767 Ft, augusztusban 23316 Ft, ez utóbbi adatok az előző évihez képest mintegy 15%-os áremelkedést mutatnak. A REVPAR 2021. szeptemberi és októberi Balaton térségi értékei még a nyáriakhoz képest is kiemelkedőbbek: mindkét hónapban megduplázódott a REVPAR értéke a térségben 2020-hoz képest, de meg kell jegyezni azt is, hogy ez a megfigyelés ország egészére is igaznak bizonyult.

2022 év első hónapjaiban az egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj Ft-ban kifejezett értékei hónapról hónapra növekedtek a térségben, 2022 januárjában 6344 Ft, februárban 6515 Ft, márciusban 6923 Ft, áprilisban 8727 Ft, az utolsó adatközlés szerinti május hónapban 9234 Ft. Egy szoba átlagára 2022 első hónapjaiban stabilan 20000 Ft felett alakult, 2022. május hónapban 24 165 Ft volt, az egy évvel korábbi 18 196 Ft-hoz képest mintegy 6000 Ft-tal magasabb, a REVPAR 2021 májusában 3690-Ft értéken állt.

A 2021 és a 2022. májusi adatokat összehasonlítva azt látjuk, hogy a REVPAR értéke a két és félszeresére emelkedett a Balaton térségében, egy szoba átlagára pedig mintegy negyedével növekedett, jól illeszkedve a megelőző időszak növekvő trendjébe.

A KSH az elmúlt évtől kezdődően 2021 évig visszamenőlegesen kiemelt helyen közli a regisztrált turisztikai szálláshelyek külföldi vendégforgalmára vonatkozó adatokat küldő országok szerint Magyarország szálláshelyein.

32. sz. ábra. Turisztikai szálláshelyek külföldi vendégforgalma küldő országok szerint a Balaton térségében 2021 és 2023 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A KSH több mint 40 országra közül részletes forgalomkövetési adatokat, amelyek csoportosíthatók földrészek szerint is. **Össességében a regisztrált vendégek elsőprő többsége, mintegy 97-98 %-a Európából érkezik a Balatonhoz**, döntően az Európai Unió területéről. Az Európán kívüli vendégkör Izrael és az USA vonatkozásában releváns.

A legtöbb külföldi vendég a környező országokból látogat a térségbe. Úgy tűnik, a távolság továbbra is alapvetően fontos tényező a külföldi vendégkör nemzetiségi összetétele kapcsán. **A legtöbb külföldi vendég továbbra is Németországból érkezik a Balaton térségébe.** A német vendégek száma a koronavírus-járvány végétől folyamatosan növekszik, 2021-ben mintegy 4

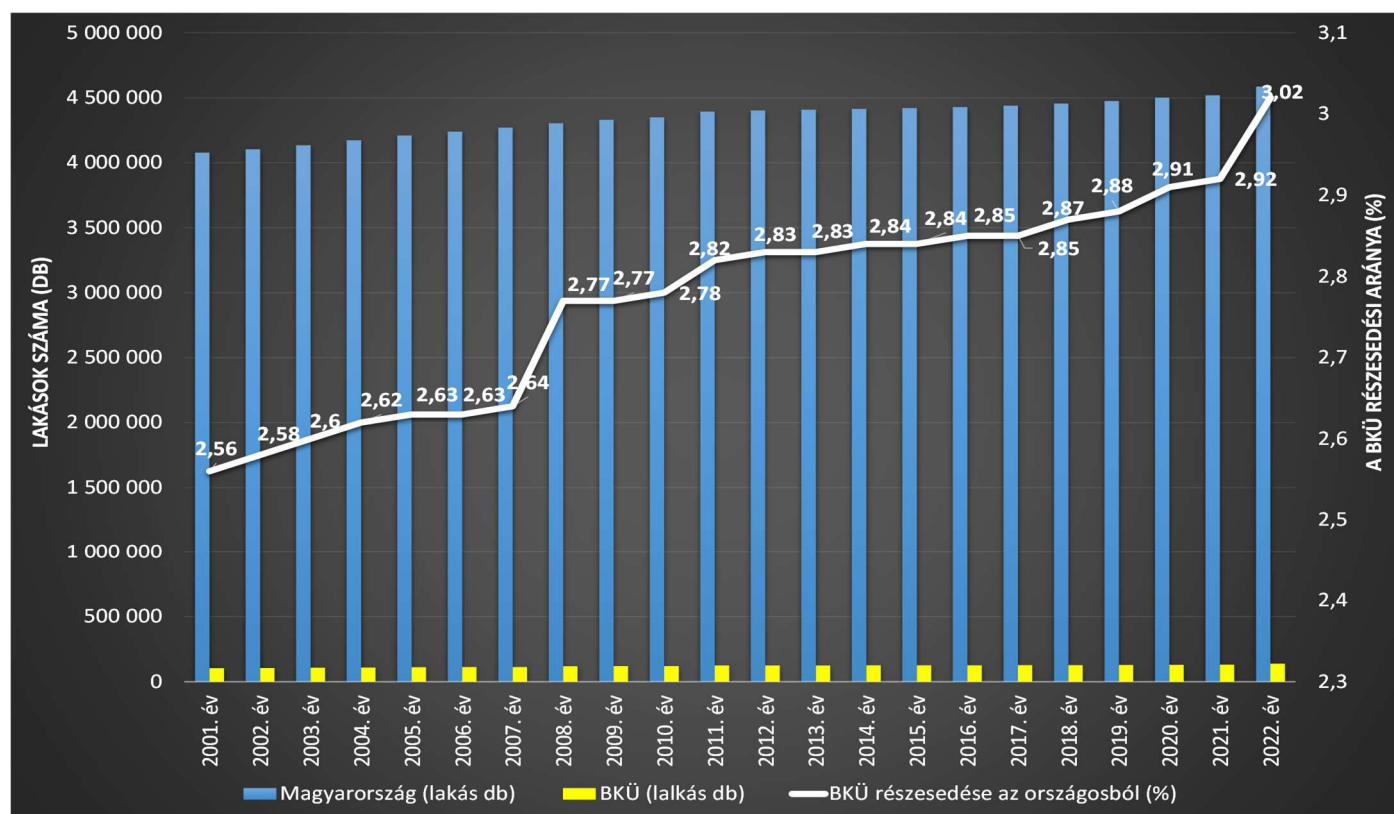
ezer, 2022-ben közel 7 ezer, 2023-ban több mint 7 és fél ezer német vendéget regisztráltak. A **második legnépesebb vendégekör cseh** nemzetiségű, 2021-ben 3 ezer, 2022-ben 5 ezer, 2023-ban több mint 5500 cseh vendég tartózkodott az üdülőkörzetben. A **harmadik legnépesebb vendégekör szlovákiai**, részben feltehetően magyar nemzetiségű. A szlovákiai vendégek száma 2021-ben másfél ezer körül, 2022-ben és 2023-ban 5 ezer fő körül alakult. További releváns számú, és növekvő vendégekör látogatja a Balaton térségét évről évre Ausztriából (rangsorban a negyedik) Lengyelországból (rangsorban az ötödik), Romániából, Szlovéniából, Belgiumból és Hollandiából, Olaszországból, Svájcban és az Egyesült Királyságból is.

6. Lakásállomány, lakásépítés

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egyik kurrens, jelentős társadalmi vitákat kiváltó, azonban a régióban kibontakozó, **beruházási kedvet és gazdasági növekedést demonstráló jelensége a tóparton megvalósuló lakás és üdülőegység építési tevékenység.** A monitoring jelentések sokáig nem tartalmaztak a térségi ingatlanállomány alakulására vonatkozó mutatókat, a kialakult és a fennálló körülmények miatt indokolt a nyilvános központi statisztikai adatrendszerekben elérhető lakás- és üdülőépítéssel kapcsolatos alapvető mutatók folyamatos nyomon követése és jellemzése.

Magyarország lakásállománya hosszú időtrendszen növekvő. Az ezredforduló évében 4 millió fölött alakult, 2005-ben $\approx 4,2$ millió, 2010-ben $\approx 4,3$ millió, 2015-ben $\approx 4,4$ millió, 2020-ban $\approx 4,5$ millió, 2022-ben közel 4,6 millió lakást tartottak nyilván Magyarországon.

33. sz. ábra. Lakásállomány alakulása Magyarországon és a BKÜ-ben 2001 és 2022 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Ugyanezen időtávban a lakások számának növekedése a Balaton térségében is töretlen, még ha az országos lakásingatlan állomány töredékét képviseli is. A BKÜ részesedése a növekvő országos lakásingatlan állomány mellett is lényegében folyamatos, jelen állás szerint az ország teljes lakásingatlan állományának mintegy 3 %-át alkotja. Az üdülőkörzet lakásállománya a térség területi változásait is figyelembe véve 2001-ben közel 105 ezer, 2005-ben több mint 110 ezer, 2010-ben 121 ezer, 2015-ben 126 ezer, 2020-ban 131 ezer, **2022 évben 138 511 db, minden eddiginél magasabb.**

A vizsgált időtávban a lakásingatlan állomány relatív többsége, $\approx 45-46\%$ -a Somogy, $\approx 31-34\%$ -a Veszprém, $\approx 21-23\%$ -a Zala vármegyék üdülőkörzeti területén található. A lakások abszolút többsége az üdülőkörzet városi jogállású településeiben épült, a városok részesedése a lakásingatlan állományból a teljes időtávban $\approx 55-57\%$ között alakul, átlagosan $56-44\%$ a lakásingatlanok város-község megoszlása.

Tényszerűen a városokban található lakásingatlanok száma az ezredforduló évében jelzett mintegy 59 ezerről 2022-re 76270-re növekedett, ugyanakkor a községekben található lakások száma is mintegy 17 ezerrel magasabb, a 2001 évi 45 ezres szintről 2022-re 62 241 db-ra nőtt. A városok lakástúlsúlyához kapcsolódó tény a városok számának növekedése. A vonatkozó időszakban kapott városi rangot Badacsonytomaj, Zamárdi és Balatonkenese is, azonban ezeket leszámítva is a városokban volt a lakásingatlanok többsége a Balaton körül.³⁰

A lakásállomány növekedésének releváns tényezője az adott lakás Balaton part / háttérzóna elhelyezkedése. Ebben a szegmensben egyértelműen látható a koncentrálódás, amíg a parti és partközeli települések lakásingatlan állománya a 2001 évi 62 ezer körüli szintről közel 88 ezerre növekedett, a háttérzóna lakásállománya csupán 42-43 ezerről 51 ezer közelébe került, a növekedés mérsékeltebb.³¹

A lakások számának növekedésében a vízközelség a döntő tényező. Amíg a parti és partközeli lakások aránya a 2001 évi $56,7\%$ -os szintről 2022-re $63,3\%$ -ra emelkedett, a háttérzóna lakásingatlan állományának részesedése, a tényszerű növekedés ellenére $40,7\%$ -ról $36,7\%$ -ra csökkent. Ez annak köszönhető, hogy a parti és partközeli lakások számának növekedése a teljes időszakot tekintve sokszorosa a háttérzóna lakásállomány növekedésének.

Amíg a háttérzóna lakásainak száma a területi bővüléssel együtt mintegy 8300 darabbal magasabb volt 2022-ben, mint 2001-ben, a parti és partközeli települések lakásszáma több mint 25 ezerrel magasabb, ami háromszoros különbséget jelent.

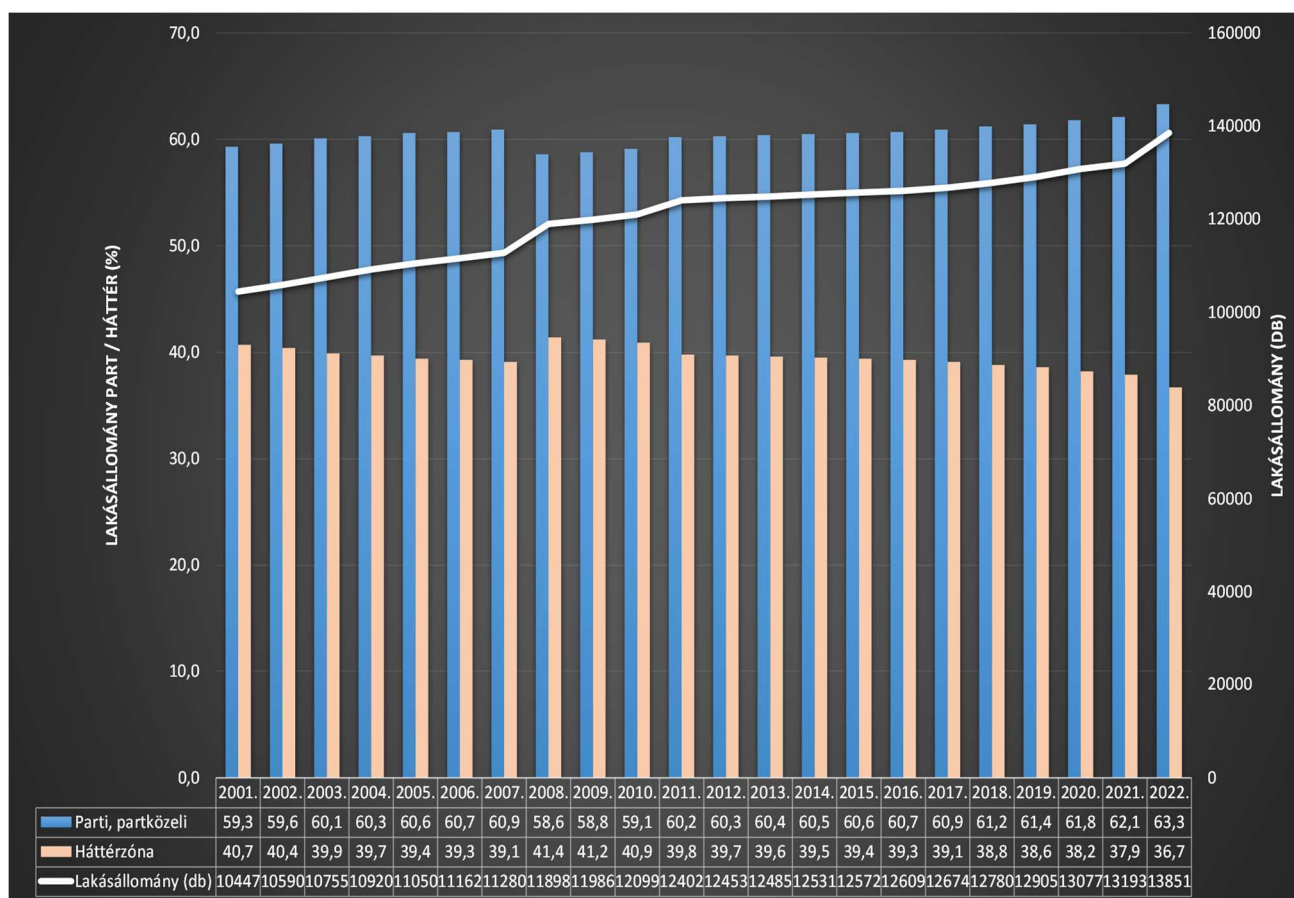
Az adott években épített lakások és üdülők száma a Balaton térségében a 2000-es években csökkenő, a 2010-es évek elejétől a koronavírus-járványig dinamikus növekvő trendet rajzol.

Míg 2001-ben kevéssel több, mint 1800 lakás és üdülő épült a térségben közel egy évtizeddel később csupán néhány száz új ingatlant adtak át.

³⁰ 2010-óta nem történt várossá nyilvánítás a térségben.

³¹ Az adatok megállapításánál figyelembe vettük a BKÜ 2008. évi területi változásait, 2008-ban 15 új háttértelepülés község lépett az üdülőkörzetbe.

34. sz. ábra. Lakásállomány a Balaton térségében partviszonylat szerint 2001-2022 között

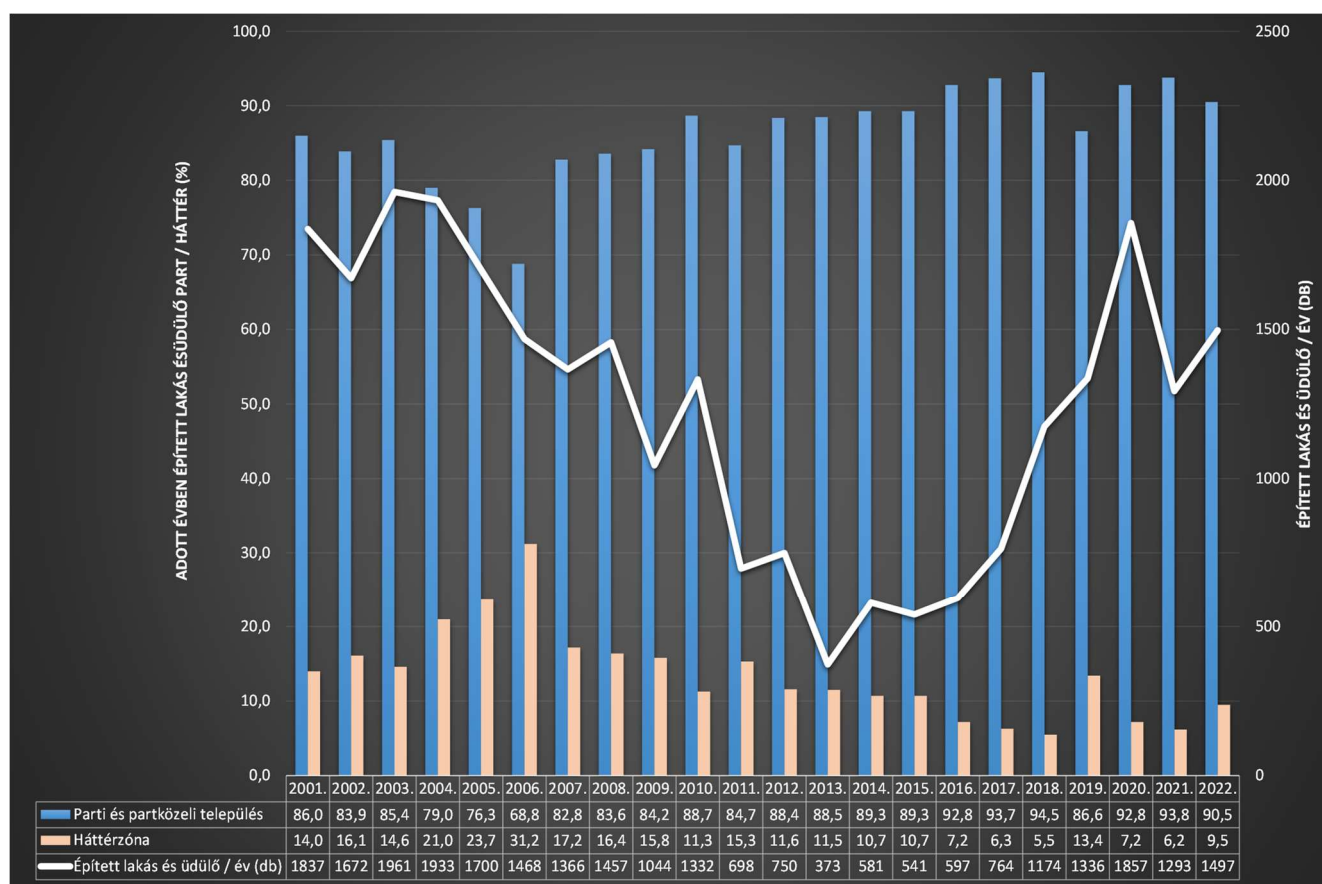

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A lakás és üdülőépítések trendszerű csökkenése a Balaton térségi ingatlanpiac 2008-2009-évi világgazdasági válságot követő befagyásával érte el mélypontját a 2013-as évben, amikor már csak 373 db új lakást és üdülőingatlant adták át az üdülőkörzetben.

A 2013 évi minimumértékek lassan gyorsuló növekedés váltotta, azonban 5 évvel a 2013 évi minimum után már újra közel 1200 új lakás és üdülőingatlant adtak át a térségben, 2019-ben már több mint 1300-at, 2020-ban pedig 1857 ingatlant, ami 2001-óta a legmagasabb érték volt. A koronavírus-járvány újabb és újabb hullámai átmeneti kihatással voltak az építőiparra is, emiatt az új építésű lakás és üdülőingatlanok száma közel 600 ingatlannal esett vissza, de 2022-ben újra megközelítette az új építésű átadott lakások és üdülők száma az 1500-at.

35. sz. ábra. Adott évben épített lakások és üdülők a Balaton térségében 2001 és 2022 között

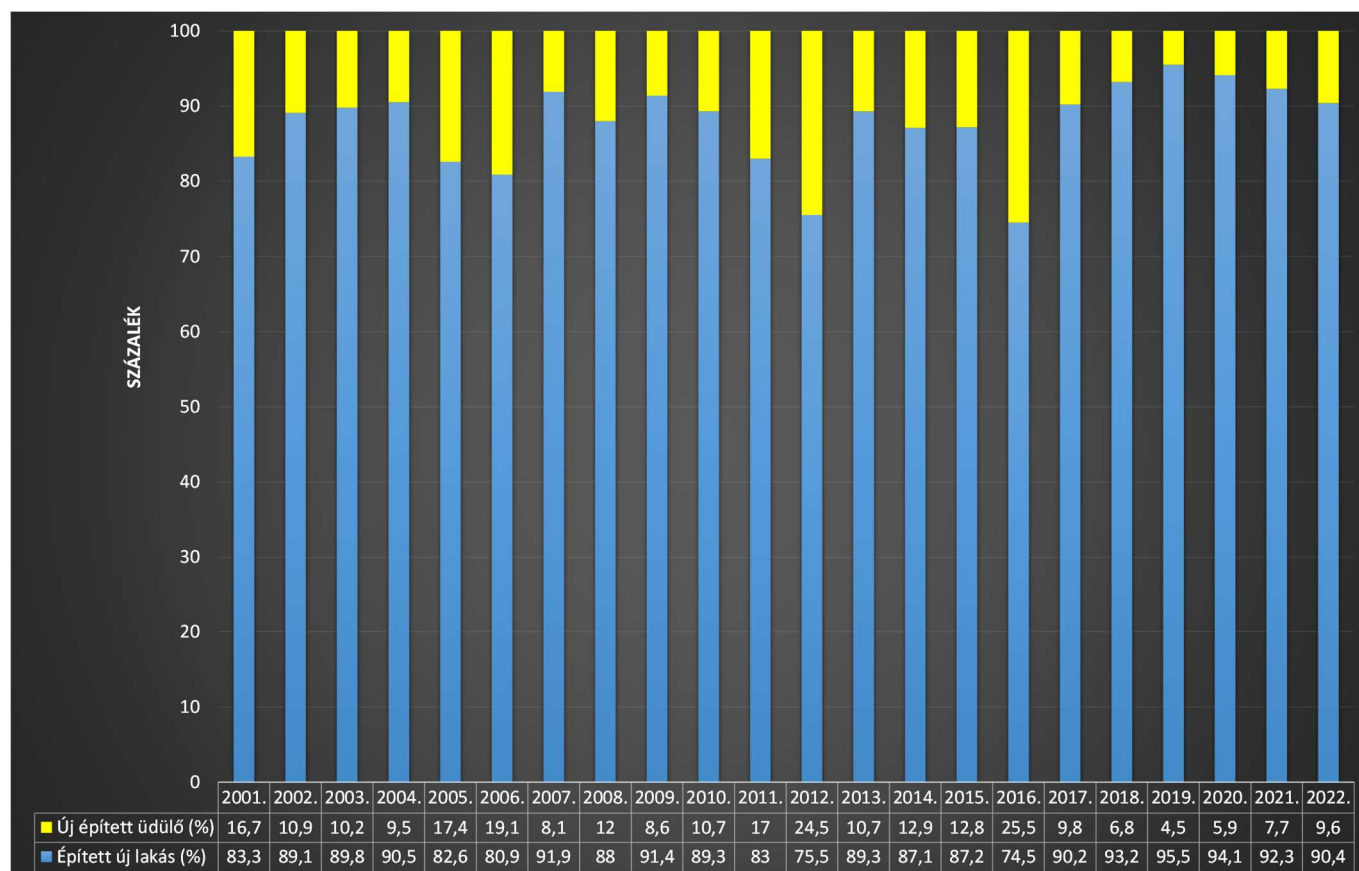

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

2013-tól 2022-ig több mint 10 ezer új lakás és üdülőingatlan épült a térségben, ezek területi eloszlása azonban egyenlőtlen.

Alapvető jelenség, hogy az új építésű lakások és üdülők nagy többsége a parti és partközeli településeken szolgálja a lakosság kényelmét. 2001-ben az új építésű lakások és üdülők ≈ 83 %-a épült a parton, vagy a parthoz közel, 2007-ben pedig már közel 92 %-a. A növekedési trenden az üdülőkörzet területi bővítése csak kis mértékben változtatott, jelentősebb változást csak a 2008-2009 években kibontakozó világgazdasági válság, majd az azt követő ingatlanpiaci befagyás. 2013-ban már csak 330 db lakás és üdülő épült a parti-partközeli sávban, és 43 db a háttérzóna településein.

36. sz. ábra Új építésű lakások és üdülők egymáshoz viszonyított megoszlása 2001 és 2022 között a Balaton térségében

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

2013 évet követően az új építésű lakások és üdülők a parti és partközeli területviszonylatokban növekedtek jelentős mértékben. Egy évtizeden belül közel négyszeres a parti és partközeli lakások és üdülők számának növekménye. Eközben a háttérzóna kedveltsége is növekedett, trendjellegében 2013 és 2019 között ugyancsak több mint négyszeres a különbség, viszont a háttérzóna lakás és üdülőépítkezéseinek arányaiban erőteljesebb gátat vetett a koronavírus-járvány, mint a parti és partközeli sávban. 2022-évben kedvezőbb értékek metszeteiben már mutatkoznak azok a jelek, amelyek a Balaton térségi új építkezések területi szegmentálódásának hatásait talán újra kissé oldhatják.

Települési szinten vizsgálva az elmúlt 5 év lakás és üdülőépítkezéseit alapvetően a városok hangsúlyai bontakoznak ki, a városokon belül is ebben az időtávban elsősorban Siófok és Keszthely dominál. Az említett települések mellett 2018 és 2022 között adott évben, de nem minden évben legalább 50 lakás épült Balatonfüreden, Balatonalmádiban, Balatonlellén, Fonyódon, Csepelen, Balatonföldváron, Szántódon, Zámárdiban, Hévízen, Balatonlellén, Csersztomajon és Balatonbogláron.

A lakásépítkezési beruházások legnagyobb nyertese Siófok városa. Siófok lakás ingatlanjainak száma 2001-ben még 10 ezer alatt alakult, 2011-ben mintegy 13 ezer, 2022-ben több mint 15500

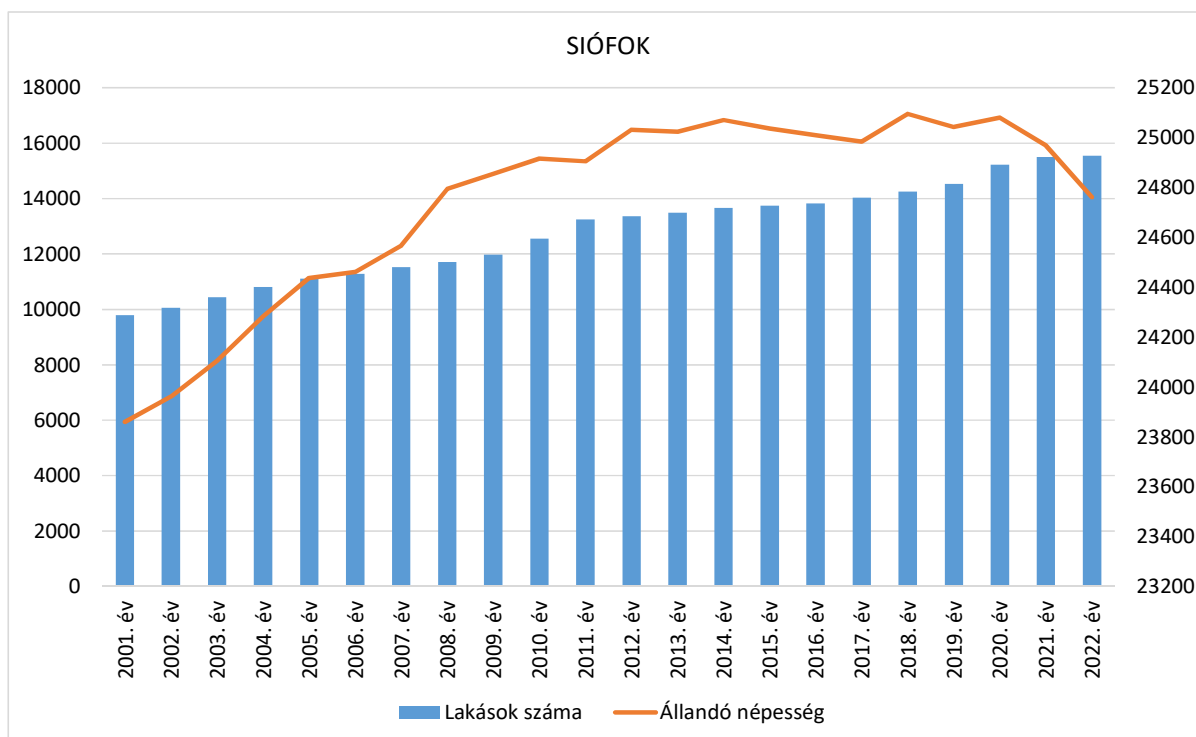
volt. **Figyelmet érdemel, hogy miközben Siófok lakásállománya évről évre magasabb, a város az utóbbi években népességet veszít.**

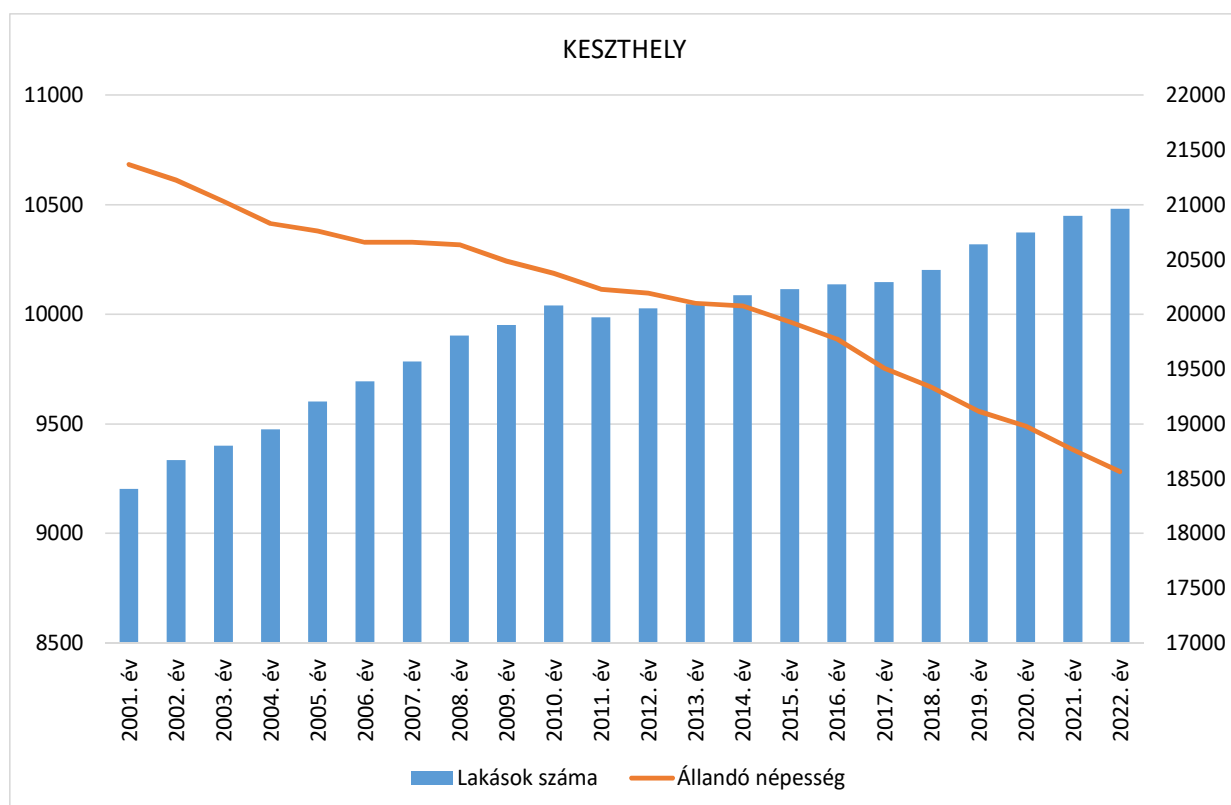
A 2010-es évek második felében **Siófok** állandó népessége stabilan 25 ezer fő felett alakult.. A koronavírus-járvány ideje alatt azonban jelentősen 25 ezer fő alá csökkent a népesség, 2022-ben 24 761 fő, miközben a lakásépítkezések gyakorisága töretlenül emelkedik.

Hasonló, csak még drasztikusabb jelenségnek vagyunk tanúi **Keszthely** esetében is. Keszthelyen a lakásingatlanok száma a siófokinál kisebb meredekséggel növekszik, azonban a lakosságvesztés sokkal markánsabb. 2001-ben még több mint 21 ezer ember élt Keszthelyen, 2011-ben alig több mint 20 ezer, 2022-ben 18563 fő. Mindkét településen úgy növekszik a lakások száma, hogy közben az állandóan ott élő népesség csökken. Ezzel a jelenséggel a jövőben a monitoring jelentések külön foglalkoznak majd.

Az üdülőingatlan építkezések metszetében szórta a települési összkép, azonban világosan kirajzolódik az üdülőkörzet déli parti zónája, ahol az építkezések nagy része megvalósul. Az üdülőingatlan építések metszetében is domináns település Siófok, amely mellett a vizsgált 5 éves periódusban elsősorban Fonyód és Zamárdi, illetve felsoroltak mellett Balatonszemes, Balatonkeresztúr, Balatonlelle, Balatonszárszó, Balatonvilágos, Balatonmárfiafürdő, Balatonfenyves és Balatonőszöd emelhető ki.

37. sz. ábra. Siófok és Keszthely lakásingatlan szám és állandó népességének változása

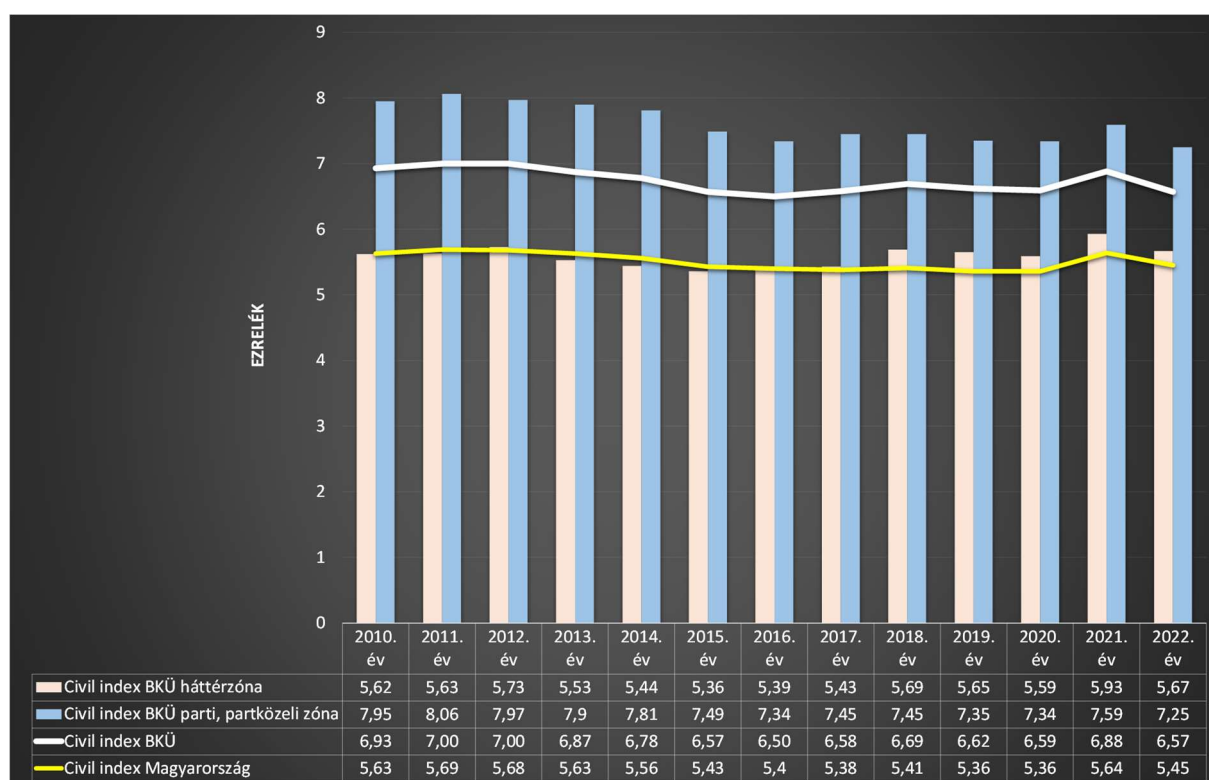

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

7. Civil aktivitás, intézményrendszer

A civil szervezetek száma 2010 és 2022 között Magyarországon mintegy 57 ezerről 53500 körülire, vagyis nagyjából mintegy ≈ 6 %-kal csökkent. **A civil szervezetek számának csökkenése a Balaton térségében is tetten érhető**, a 2010 évi 1903 db szervezet 2022-re 1798 szervezetre csökkent, a csökkenés mértéke a két időpont között ≈ 5 % körüli, **az országosnál kisebb mértékű**.

38. sz. ábra **Civil szervezetek ezer állandó lakosra jutó indexértéke a Balaton térségében és országosan 2010 és 2022 között**

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Az ezer állandó lakosra jutó civil index 2010-óta Magyarországon összességében keveset változott, 5,5 ezrelék környékén mozog. **Az üdülőkörzeti indexérték hosszú időtávban, stabilan magasabb az országosnál**, 2010-től 2022-ig átlagosan 7 és 6,5 ezrelék között alakul, átlagosan 6,7 ezrelék.

Régóta ismert tény, hogy az üdülőkörzeti civil index alapvetően a parti, partközeli területsáv lényegesen magasabb civil aktivitásának köszönheti kiemelt szerepkörét, a vizsgált 12 éves időtávban a Balaton partja közelében 7,5-8 ezrelék között alakul a civil szervezetek ezer állandó lakosra jutó száma. Fontos azonban megjegyezni, hogy a Balaton térségi települési háttérzóna civil aktivitása is számottevő, 2018-óta minden évben magasabb a civil szervezetek ezer lakosra jutó rátaértéke az országosnál.

A civil szervezetek eloszlási tömege alapvetően a városokra mutat, legalább 50 civil szervezet Balatonalmádi, Balatonfüred, Tapolca, Keszthely, Marcali és Siófok városokban került regisztrálásra.

A Balaton térségi civil élet egyik fontos mérődimenziója a természet-, és környezetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek működése, ezek száma az üdülőkörzetben tartós időtrendszen továbbra is meghaladja 60-at, ami országos területi összehasonlításban magas. Hozzá kell tennünk ugyanakkor, hogy a térség civil aktivitásához nagymértékben hozzájárulnak az olyan szabadidős tevékenységekhez köthető civil szerveződések, mint a horgászegyesületek, a vitorlás-egyesületek, vagy éppen a fürdőegyesületek. A regionális civil ernyőszervezetek tevékenysége is számottevő, úgy, mint a Nők a Balatonért Egyesület, a Balatoni Civil Szervezetek Szövetsége, a Balatoni Horgászegyesületek Szövetsége vagy a Balaton-felvidék Világörökségért Alapítvány. Ezek mellett olyan szakmai alapú érdekszövetségek is működnek a térségben, mint a turisztikai vállalkozókat és vendéglátókat tömörítő Balatoni Kör a turizmus intézményi aktorait és vállalkozóit képviselő Balatoni Turizmus Szövetség, vagy az önkormányzatok érdekképviselői és partnerségi platformja a Balatoni Szövetség.

Számottevő a speciálisan a BKÜ-be települt, vagy telepített, regionális feladatokat ellátó intézmények száma is. A Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft. Társadalomtudományi Kutatócsoportjának megalakuláskor végzett első felmérések során 2000-ben hivatalos kezdeményezésre 13, alulról jövő civil kezdeményezés alapján további 4 ilyen szervezetet azonosítottunk. 2022-ben a BKÜ-ben hivatalos kezdeményezés alapján 15 szervezet, alulról jövő civil kezdeményezés alapján 9 ilyen szervezet működött.

Indikátorként alkalmaztuk a **Balaton Fejlesztési Tanácsban szavazati joggal rendelkező, az üdülőkörzethez területi értelemben térséginek tekinthető szereplők arányát a BFT-ben szavazati joggal rendelkezők összlétszámához képest.**³² Évtizedes viszonylat alapján a BFT taglétszáma, összetétele többször is megváltozott, adott esetben egyazon éven belül többször is.

A **BFT megalakulásától kezdve 2004-ig** a kistérségi, megyei delegáltak abszolút többséget alkottak a mindenkor kormányzat minisztériumi, regionális és térségi delegáltjaihoz képest. A BFT tagsági összetételének átalakulása ezt követően a kormányzati szereplők abszolút túlsúlyát eredményezte, amely állapot változó összetételben, de egészen a **BFT 2012. február 24-i** teljes megújulásáig tartott. A **BFT 2012. februári** átalakulását követően a szervezet szavazati joggal rendelkező tagságát gyakorlatilag a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet magába foglaló három megye közgyűlésének elnökei, illetve azok egy-egy delegáltja, valamint a kormány képviselőiben a BFT elnöke alkották.

A Balaton Fejlesztési Tanács összetételében **2014. február 28-án** újabb változás következett be. A Tanács tagsága bővült a kiemelt térség fejlesztésében érintett ágazati operatív programok

³² A térségi szereplőket nem személyük, hanem a BFT-ben betöltött szerepük alapján definiáltuk, ami azt jelenti, hogy különböző időmetszetek alapján akár ugyanaz a személy is lehet térségen belüli, majd térségen kívüli, vagy fordítva, a tanácsban betöltött pozíciója változásai szerint.

szakmai végrehajtásáért felelős miniszterek által delegált szavazati jogú képviselőkkel. Ennek megfelelően a Tanács szavazati joggal rendelkező tagsága az üdülőkörzetet érintő megyei önkormányzatok elnökein, valamint a megyék egy-egy képviselőjén túl az Innovációs és Technológiai Minisztérium, a Pénzügyminisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, és az Agrárminisztérium egy-egy képviselőjéből, vagyis ebben az időszakban az elnökkel együtt mindösszesen 12 főből épült fel.

A Kormányzat kezdeményezésére 2020 év végén módosult a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény, ami a Balaton Fejlesztési Tanács összetételét és jogköreit is szabályozza. A törvénymódosítás következtében a Tanács összetétele bővült a területrendezésért felelős miniszter képviselőjével, valamint a kormányzati stratégiák kidolgozásáért felelős miniszter képviselőjével, aki egyben a testület azonos jogkörökkel rendelkező társelnöki szerepkörét is betölti.

Ez a fontos módosítás egyben azt is jelenti, hogy a 2000-ben létrejött Balaton Fejlesztési Tanács elnöki jogkörű vezetése 2021-től két, döntési jogkörében megegyező felhatalmazással rendelkező társelnök hatáskörébe került. A 2021-től hivatalba lépő társelnököt a Miniszterelnökség delegálja a testületbe, amivel párhuzamban BFT másik elnökét továbbra is testület választja. A társelnöki rendszer a BFT **2021. február 19-i** ülésén lépett hatályba.

A tagok közül választott elnök 2010. 12.17.-től dr. Bóka István, Balatonfüred polgármestere. A területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter által kijelölt elnök 2022. 09.19-től Czunyiné dr. Bertalan Judit, az Északnyugat-magyarországi Gazdaságfejlesztési Zóna komplex fejlesztéséért felelős kormánybiztos.

A Balaton Fejlesztési Tanács 2024 januárjától kiegészült a Balaton Borrégiós Tanács elnökével, **ezzel a BFT társelnökeivel együtt 16 szavazati jogú tagból áll. A Tanács aktuális összetétele a 2023. évi CII. területfejlesztésről szóló törvény alapján:**

- a tanács illetékességi területén működő vármegyei közgyűlések elnökei (3 fő),
- az érintett vármegyei közgyűlés 1-1 képviselője (3 fő),
- a területfejlesztésért felelős miniszter képviselője, BFT társelnök
- területfejlesztés stratégiai tervezésért felelős miniszter által kijelölt BFT társelnök,
- az európai uniós források felhasználásáért felelős miniszter képviselője,
- a kormányzati stratégiák kidolgozásának támogatásáért felelős miniszter képviselője,
- a területrendezésért felelős miniszter képviselője,
- a környezetvédelemért felelős miniszter képviselője,
- a vízgazdálkodásért felelős miniszter képviselője,
- a turizmusért felelős miniszter képviselője,
- a természetvédelemért felelős miniszter képviselője, valamint
- a Balaton Borrégiós Tanács elnöke.

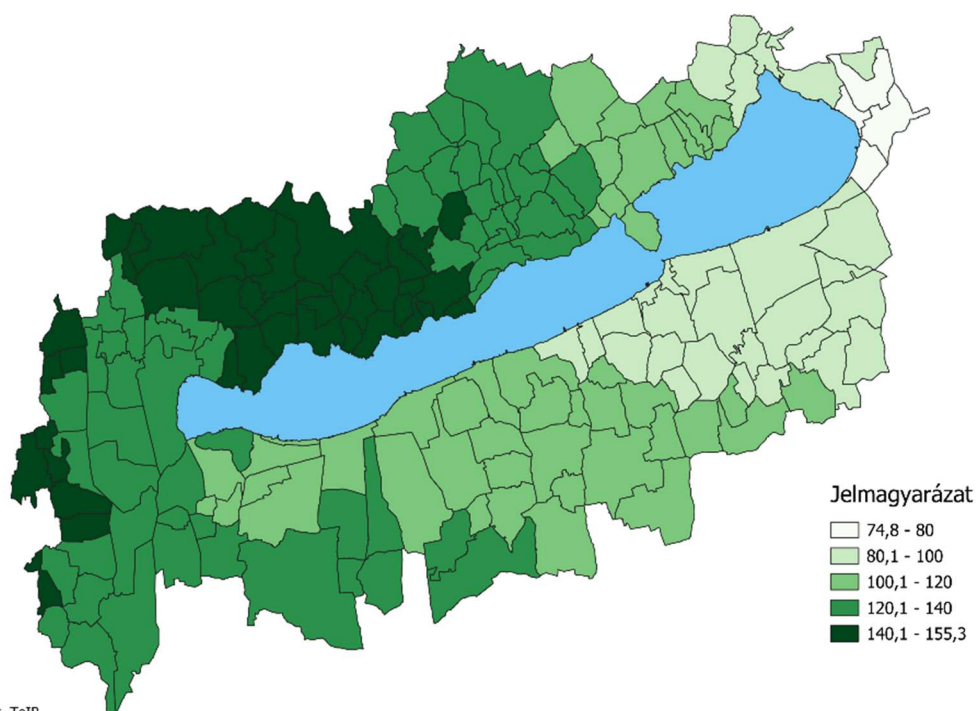
8. Közlekedés, közlekedési fejlesztések

A közúti közlekedési feltételek fejlődésének egyik legfontosabb indikátora az **elérhetőségi idők** változása. Ez a mérőszám jellemzően a központi funkcióval rendelkező települések, valamint közlekedési csomópontok út- illetve idődimenzió szerint **optimalizált elérhetőségi időit** mutatja.

Budapest elérhetősége a BKÜ településeiről a fővárostól való távolsággal értelemszerű összefüggésben van, **az elérhetőségi idők a távolság függvényében egyenes arányban változnak**. A fővárosi elérhetőségi viszonyok kiemelkedő módosító tényezője az M7-es autópálya, melynek léte alapvető különbségeket generál a déli és északi oldal között. Budapest elérhetőségének észak-déli megosztottsága a déli parton önmagában is látszik, hiszen az autópályától való távolság növekedése miatt a Tabi járás egyes települései, a Fonyódi és Marcali járások déli települései jóval kedvezőtlenebb elérhetőségi értékekkel rendelkeznek, mint a parti, partközeli települések. 80 percnél rövidebb idő alatt a főváros csak a hozzá legközelebb eső, a Balaton keleti felén található négy településről érhető el, míg Keszthely vonalától nyugatra haladva a főváros elérési ideje meghaladja a 140 percet is. Az északi parton az utazási idő dinamikusabban változik, itt az autópálya hiánya alapvetően rontja az elérhetőségi viszonyokat.

3. sz. térkép. Budapest közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb úton (perc) 2022

Budapest közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb úton (perc) (2022)

Forrás: GeoX Kft- TeIR

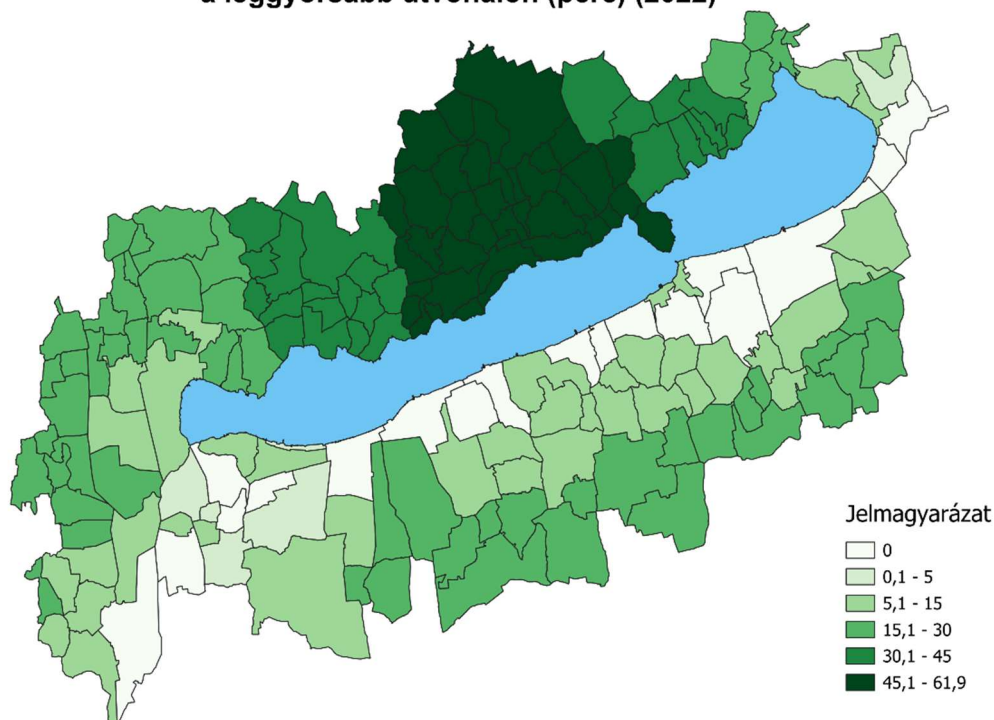
Forrás: GeoX-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Csak néhány település mutat 100 percnél alacsonyabb elérhetőséget Balatonalmádiig bezárólag. Örvényes vonalánál a főváros elérhetősége meghaladja a 2 órát is majd Zánkától egészen Vonyarcvashegyig az üdülőkörzet a fővárosból leghosszabb idő alatt elérhető települései találhatók. Budapest elérhetősége itt 140 perc fölötti, és ez a kiemelt térség északi határáig is megmarad. Innentől nyugatra már az autópálya déli parti relatív közelsége miatt csökken az utazási idő. 140 perc fölötti elérhetőséggel rendelkezik a térség néhány, annak nyugati határán fekvő települése, de azok nem alkotnak olyan nagy kiterjedésű, egységes zárványt, mint az északi part nyugati felén találhatók.

A fentieket kiegészíti a gyorsforgalmi út csomópontok elérhetőségét mutató térkép. A BKÜ csaknem minden településéről legfeljebb egy óra alatt elérhető a legközelebbi gyorsforgalmi út valamely csomópontja. A déli parton kirajzolódik az M7-es autópálya vonala, a csomóponttal rendelkező települések a 0 perces kategóriába tartoznak. Néhány, ezekkel szomszédos településről az autópálya 5 perc alatt is megközelíthető, de jellemzően 5 és 15 perc közötti a somogyi, felhajtóval nem rendelkező települések elérhetősége. A déli parton jól látható, hogy az utazási idő északról délre, a távolsággal nagyjából arányosan növekszik. Az északi part helyzete ilyen szempontból sokkal kedvezőtlenebb, Ábrahámhegy és Tihany között meghaladja a 45 percet.

4. sz. térkép. **Gyorsforgalmi út csomópont közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb útvonalon (perc) 2022**

Gyorsforgalmi út csomópont közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb útvonalon (perc) (2022)

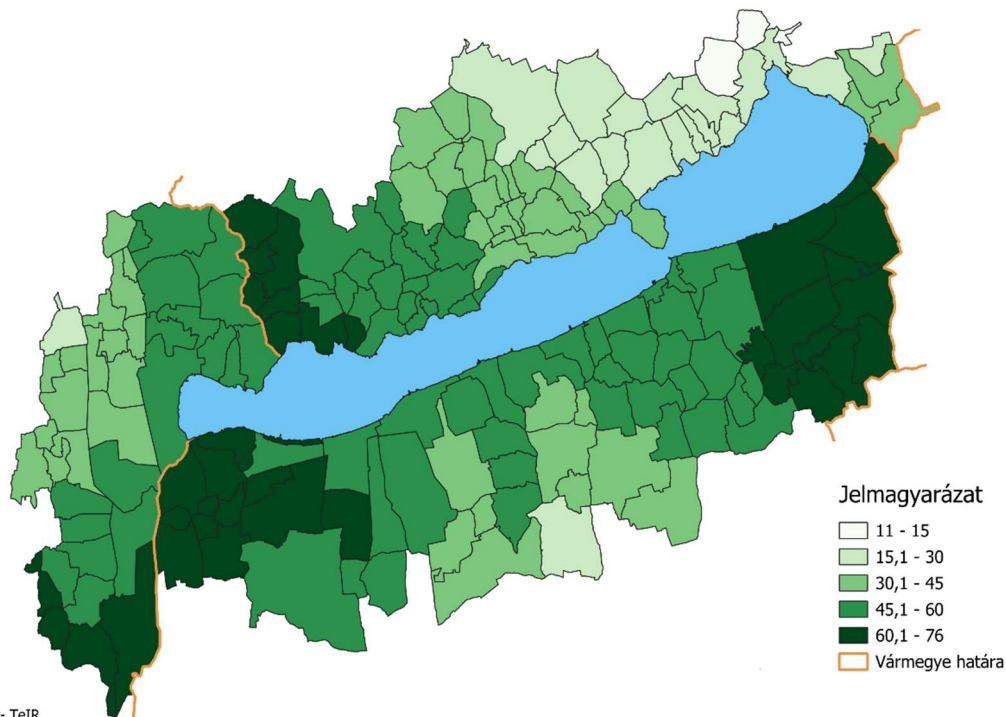
Forrás: GeoX Kft - TeIR

Forrás: GeoX-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Saját vármegyeszékhely elérése szempontjából a BKÜ települései között nagyobb a térbeli változatosság, mint az előző kategóriákban. Vármegye székhely a kiemelt térség területén nem található, ugyanakkor Veszprém vármegye egyes kiemelt térségi települései határosak Veszprém megyei jogú várossal. Itt a megyeszékhely elérhetősége 15 perc alatti.

5. sz. térkép. Saját vármegyeszékhely közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb úton (perc) 2022

Saját vármegyeszékhely közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb úton (perc) (2022)

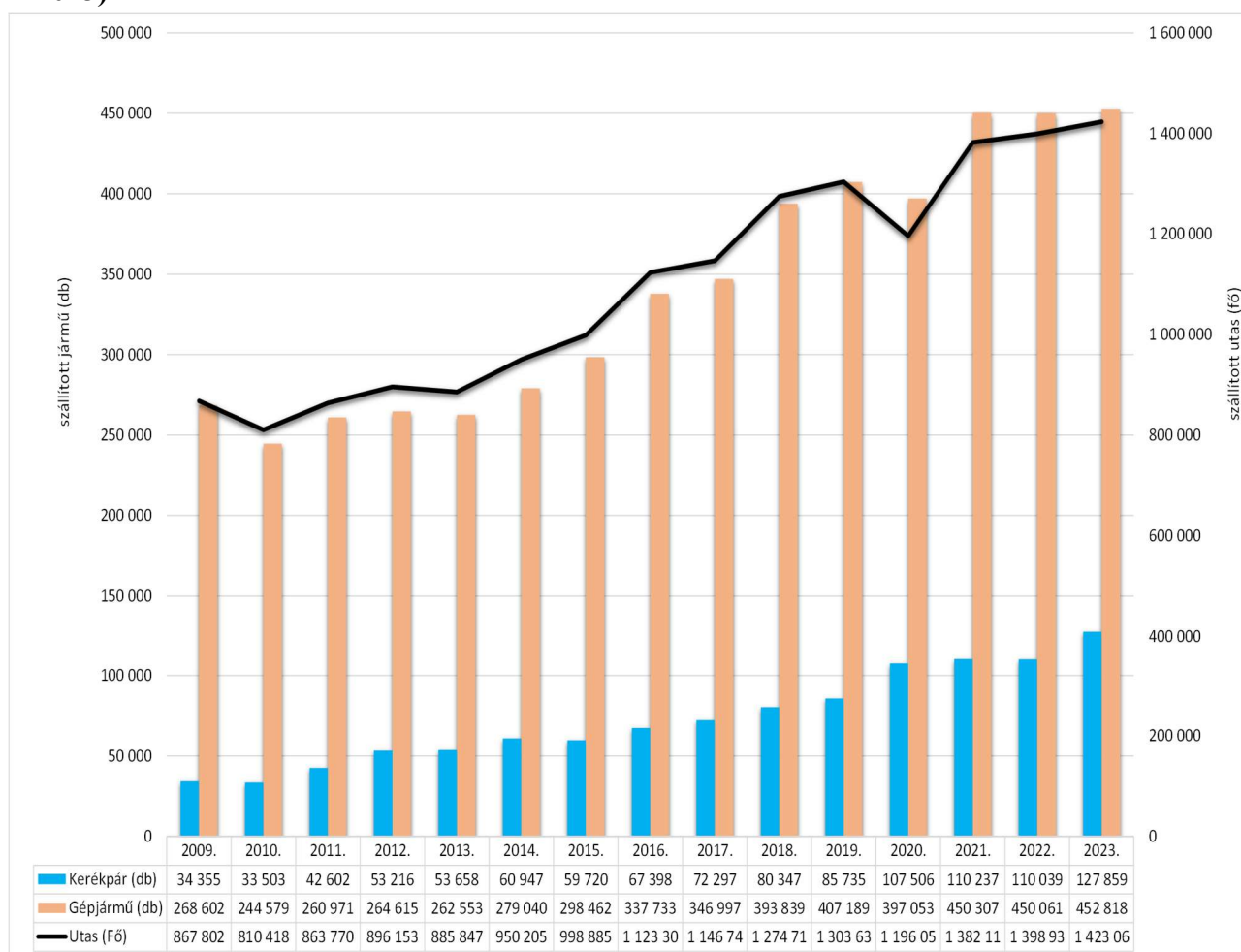
Forrás: GeoX Kft- TeIR

Forrás: GeoX-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Kaposvár megközelíthetősége a BKÜ somogyi településein élők számára kevésbé kedvező. Az üdülőkörzet keleti és nyugati határain az utazási idő az egy órát is meghaladja – ugyanakkor a BKÜ határterületeiről akár Székesfehérvár és Veszprém nyugaton pedig Nagykanizsa (mint MJV) elérhetőségi ideje rövidebb, mint Kaposváré. A déli part középső szakasza felé csökken Kaposvár elérhetőségi ideje, hiszen a fejlesztésen átesett 67-es autóúton közvetlenül megközelíthető a város. A vármegye középső szakaszán ennek vonala látszik kirajzolódni. A zalai rész déli településeiről a leglassabb vármegyeszékhelyük elérése, majd ez északra haladva, a 75-ös és 76-os autóutak mentén csökken.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet vonatkozásában a vízi jármód is jelentős szerepet játszik a térség közösségi közlekedésében, elsősorban a belső elérhetőségi viszonyok alakulásában. A **Balatoni Hajózási Zrt. adatszolgáltatása alapján a Balaton vízi közlekedési statisztikája** kapcsán az alábbiak rögzíthetők:

39 .ábra. A Szántód-Tihany kompjárat személy- kerékpár és gépjárműforgalma (2009-2023)

Forrás: BAHART adatok alapján BIFÜ Nkft

Hosszú időtávban a Szántód – Tihany rév teljes jármű és utasforgalma növekvő tendenciát rajzol ki. A komp utasforgalom és a kompok által szállított gépjárművek száma 2009 és 2019 között egyaránt mintegy harmadával növekedett, míg a szállított kerékpárok száma 2019-ben a tíz évvel korábbi adat két és félszerese lett. A koronavírus-járvány megtörte a korábbi évtizedes növekedési trendet mind a gépjármű, mind az utasforgalom tekintetében, de összességében nem sok, csupán 3-8 % közötti forgalomcsökkenés történt. Miközben az utas és a gépjárműforgalom csökkent, a kompokon szállított kerékpárok száma töretlenül tovább növekedett, 2019-hez képest 2020-ban mintegy 20 %-os növekedés látszik. A pandémia miatt tapasztalt forgalmi visszaesés már 2021 év során eliminálódott, újra növekedett mind az utas, mind a gépjármű forgalom, miközben a szállított kerékpárok száma is meghaladta az évi 110 ezer darabot.

A koronavírus-járvány végét követően visszaállt a korábbi monoton növekedési tendencia. A szállított utasforgalom 2022-ben megközelítette, 2023-ban már jelentősen meg is haladta az évi 1,4 millió főt, a szállított gépjárműforgalom még soha nem volt olyan magas, mint ezekben az években, több mint 450 ezer jármű / év értéken zárt. A szállított kerékpárok száma 2023-ban volt eddig a legmagasabb, megközelítette a 128 ezer darab / év értéket.

2023 évben két új komppal egészült ki a balatoni komphajózás, 6 hajósra bővült az állomány, ezzel teljes üzem esetén további forgalomnövekedés produkálható.

A menetrendi hajózás utasforgalma a vizsgált közel másfél évtizedes időszak során 2009 évben volt a legmagasabb, ekkor meghaladta az 572 ezer főt. A menetrendi utasforgalom 2010 és 2019 között évi 433 ezer és 531 ezer fő között mozgott, a 2010-es éve vége felé inkább növekvő tendencia szerint. A koronavírus-járvány 2020-ban közel 100 ezer fővel vetette vissza az utasforgalmat 2019-hez képest, de már 2021-ben újra félmillió utas/év nagyságrend közelébe emelkedett. 2023 év során a balatoni menetrend szerinti hajó-utasforgalom meghaladta az 530 ezer főt.

A hajójáratokat kerékpárjeggyel igénybe vevők között 2023 évben a legnépszerűbb kikötő a fonyódi és a badacsonyi volt több mint 19 ezer eladott jeggyel. E kikötők kerékpárjegy forgalma három és félszerese a Balatonboglár – Révfülöp, illetve négy és félszerese Siófok – Balatonfüred hajóútvonal regisztrált kerékpáros forgalmának. Ez az erőteljes felülreprezentáltság arra utalhat, hogy a Balaton nyugati medencéjének aktív- és borturizmusában, a vendégek partok közti közlekedésében jelentős szerepe van a hajózásnak, ami egyrészt magyarázható lehet a közúti közlekedési elérhetőségi időkkel, másrészt pedig azzal, hogy a badacsonyi és környéki borászatok látogatása személygépjárművel nyilvánvalóan nem célszerű.

A hajózási társaság tájékoztatása alapján a 2020-as évek első éveiben átlagosan mintegy 2000 vitorlás hajóra volt érvényes bérleti szerződése a cégnek, az általa üzemeltetett 10 vitorlaskikötőben. Ez kevéssel meghaladja a BAHART kikötőhelyeinek számát (1813 hely, 119 vendéghely), mivel az adat a parton tárolt hajókat is tartalmazza.

9. Környezet, környezeti infrastruktúra

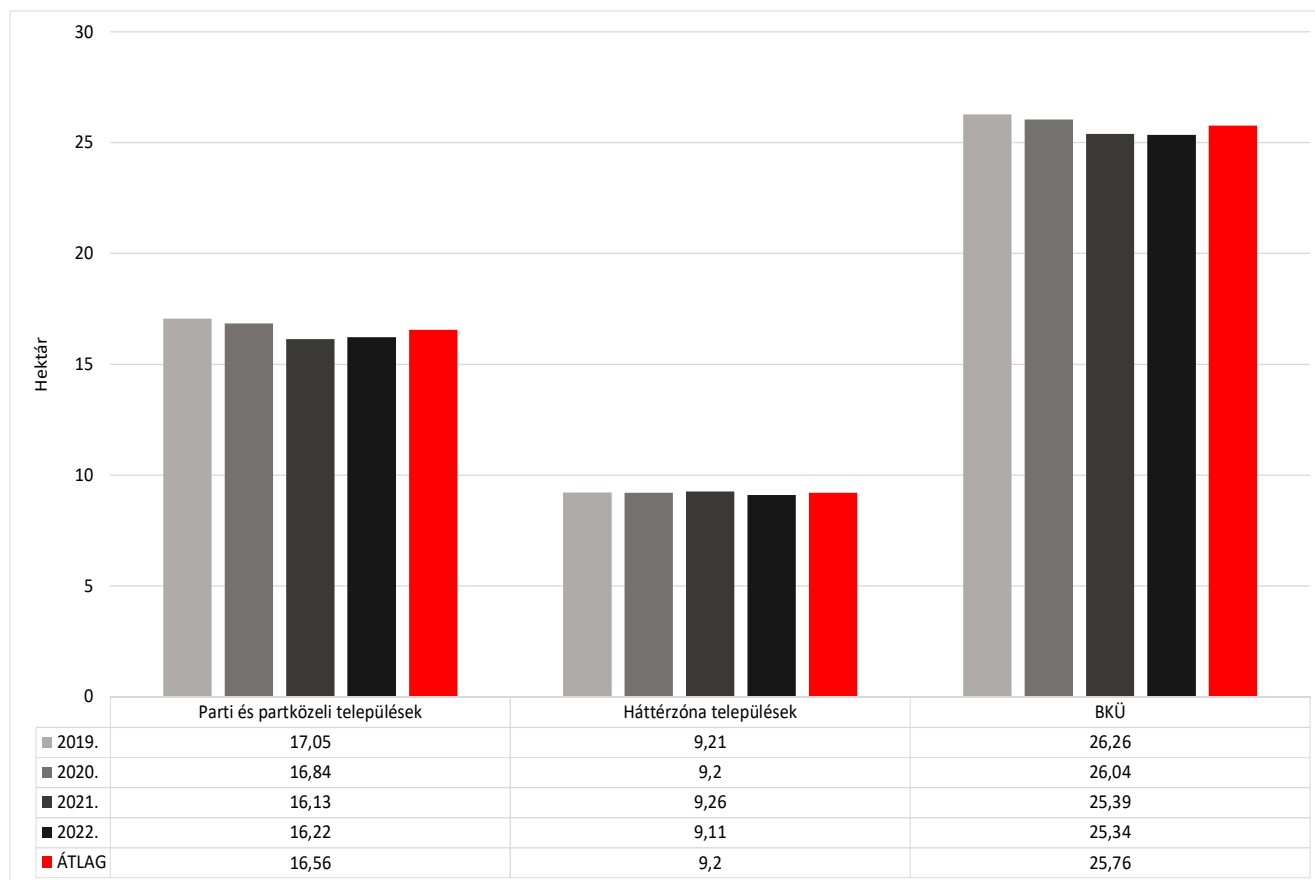
A környezeti infrastruktúra metszetében jelen beszámoló szerint a **játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma, területe, az önkormányzati tulajdonú zöldterületek területmérete, védett természeti területek, a lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék, a szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége, illetve az elsődleges és a másodlagos közműolló időbeni alakulásáról számolunk be.**

A településeken található rekreációs célú területek, **játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek** tekintetében 2005- évtől indult meg az egységes tematika szerinti adatgyűjtés, de a KSH 2006 és 2011 évekre nem közölt adatot, ugyanakkor 2019 évben **Balatonszemes** esetében a korábbi évek adataihoz képest szignifikáns volumenű adatszűkítésre került sor.

Balatonszemes KSH-ban vezetett 144 577 nm adatértéke 2019 év során 1846 nm-re csökkent, és változatlan maradt a következő években. A 2019 előtti időszak adatai azonban nem módosultak, a helyzet tisztázásáig csak a 2019-től közölt adatokat vesszük figyelembe, mivel a

Balatonszemesről kivezetett mintegy 14 hektár már üdülőkörzeti szinten is jelentős nagyságrend, ugyanakkor a településen nem változott a játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma.

sz. ábra **Játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek területe a BKÜ-ben (hektár)**

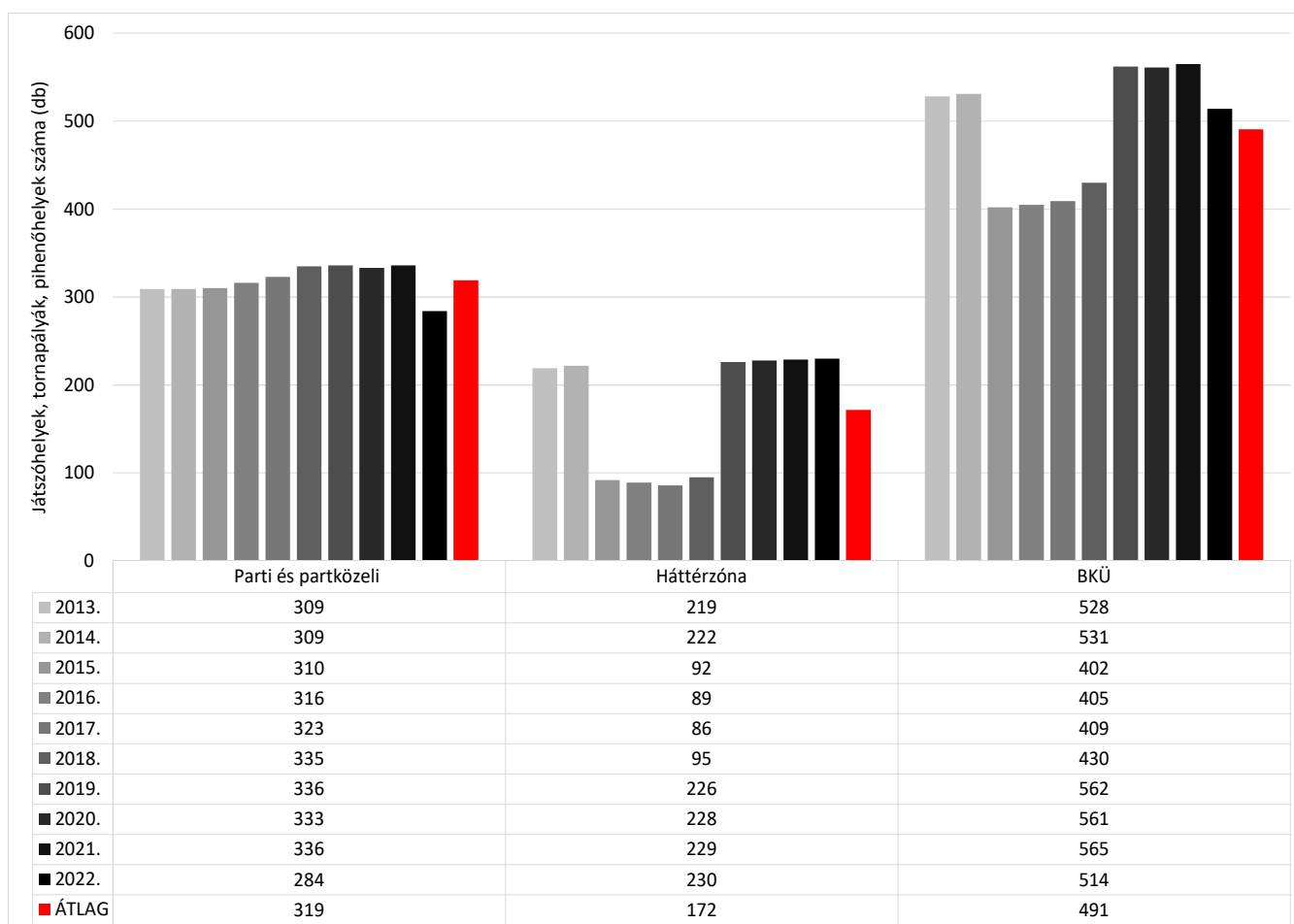
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A KSH adatai szerint Balatonszemes korrigált területméretét figyelembe véve a BKÜ-ben 2019 és 2022 között 25-26 hektárnyi játszótér, tornapálya és pihenőhely található.

A játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek 64-65 %-a, közel kétharmada a Balaton parti, partközeli sávjának településein helyezkedik el, kevéssel több, mint harmada az üdülőkörzet háttérzóna területén van. A parti, partközeli területsáv részesedése 16-17 hektár, a háttérzóna nagyjából 9 hektárnyi terület, lényegesen nem változik.

A játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek számában, hasonlóan a területmérethez, ugyancsak észleltünk egy jelentős módosulást, mégpedig Tapolca esetében 2012 és 2013 között. A 2013-as év 302 darabot kitevő adatállománya 5 db-ra módosult, majd évekig állandó maradt, és 2018-tól 9 db-ra növekedett. Visszamenőlegesen ebben az esetben sem történt adatmódosítás. Jelen esetben a 2013-tól megjelenő adatokat reprezentáljuk.

sz. ábra **Játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek száma a BKÜ-ben (hektár)**

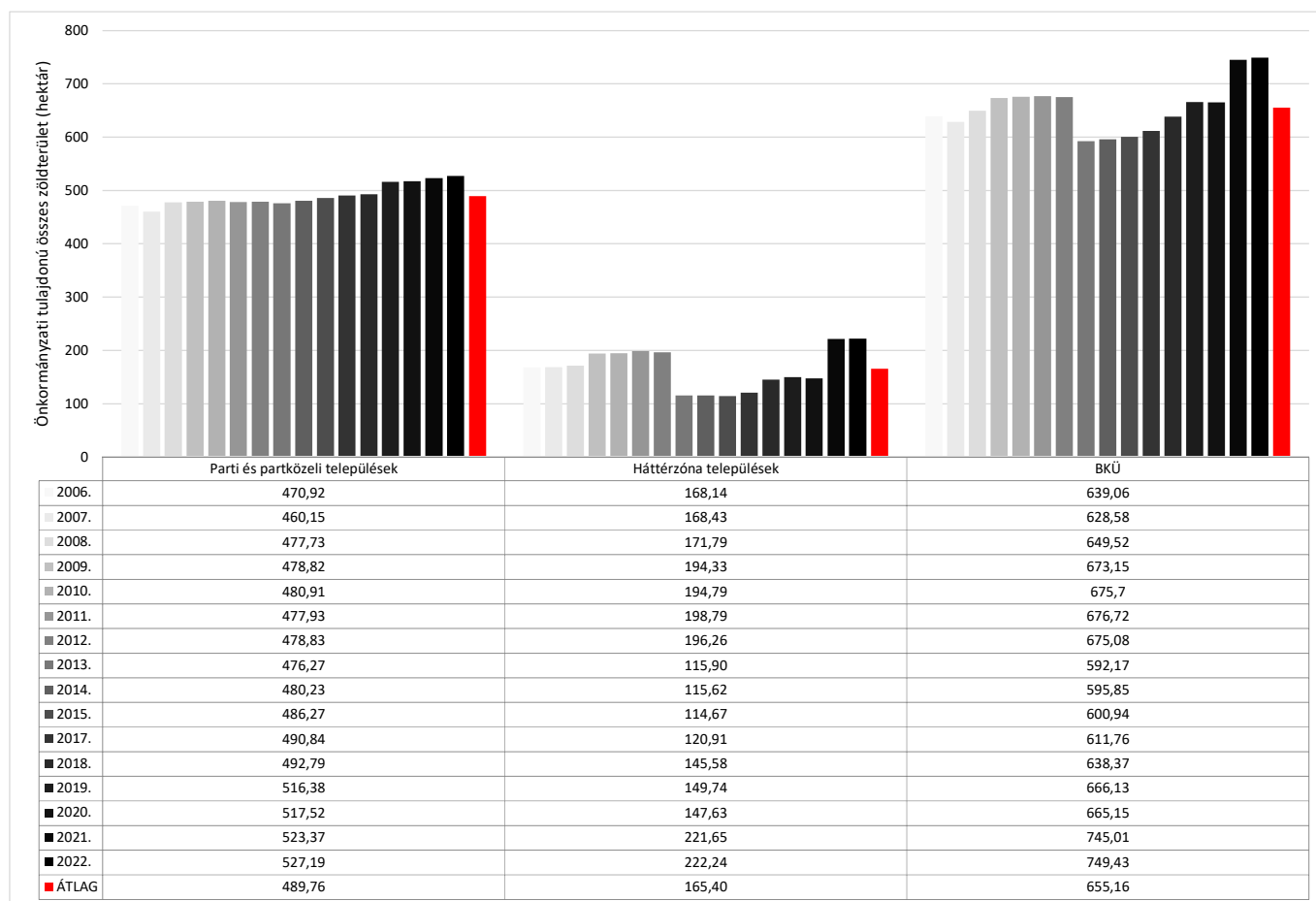
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Az időszakos átlag ebben az esetben az üdülőkörzet területén 491 db, átlagosan a játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek mintegy kétharmada található a parti, partközeli sávban, és csak minden harmadik a háttérzóna területén. A parti, partközeli zóna időszakos átlaga 319 db, a háttérzóna átlaga 172 db. A parti, partközeli zóna esetében a játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek száma 2021-ig kismértékű, de trendszerű növekedést mutat, 2022 évben a korábbi trendet megtörve mintegy 15 %-kal kevesebb. Számottevő negatív eltérést Balatonalmádi és Tihany esetében tapasztaltunk. A háttérzóna metszetében 2014 és 2015 között látható jelentős mennyiségi eltérés, ebben az esetben Marcali metszetében látható komolyabb volumenű különbség. Ezek okságát a KSH jelen állásig nem indokolta, a jelenség magyarázatára a következő monitoring jelentésben visszatérünk.

Az **önkormányzati tulajdonú zöldterületek területméretét** egységes módszertan alapján 2006-tól követhetjük nyomon, 2016 évben a KSH nem szolgáltatott adatot.

Az önkormányzati tulajdonú zöldterületek **üdülőkörzeti összterülete 592 és 750 hektár** között változik, az időszakos átlagérték ≈ 655 hektár. A területméret növekvő változása függvényszerűen nem lineáris, valójában két növekedési szakaszra bontható, az első 2006 és 2012 között, a második 2013-tól a jelenig ível. 2012 és 2013 között egy töréspont látszik, amit az üdülőkörzeti háttérzóna egyes településeinek önkormányzati tulajdonú zöldterület változása okozott.

sz. ábra **Önkormányzati tulajdonú összes zöldterület alakulása a BKÜ-ben (hektár)**

Forrás: KSH-TelR adatok alapján BIFÜ Nkft

A parti sáv önkormányzati tulajdonú zöldterületeinek mérete tartós időtendenciában monoton növekedő struktúrát alkot. 2006 és 2010 között 10 hektár, 2010 és 2015 között közel 8 hektár, 2015 és 2020 között jelentősebb, több mint 31 hektár, a 2020-as évek elején újabb 10 hektár növekedés látszik. Az időszakos átlag 489,76 hektár, 2015-től láthatunk átlag feletti értékeket.

Az üdülőkörzeti háttérzóna esetében hektikusabb az összkép, ami kifejeződik az üdülőkörzeti változásfüggvényen. A kezdeti időszakoz képest 2012-ig tart egy növekedési ciklus, majd 2012 és 2013 között mintegy 80 hektár zöldterület került ki a regiszterből, ezt követően újabb növekedési időszak következett. Az időszakos átlag a háttérzóna esetében ≈ 165 hektár, a vizsgálati időszak eleje és a vége átlag feletti, a 2013 évi változást követő 7 év adatai átlag alattiak.

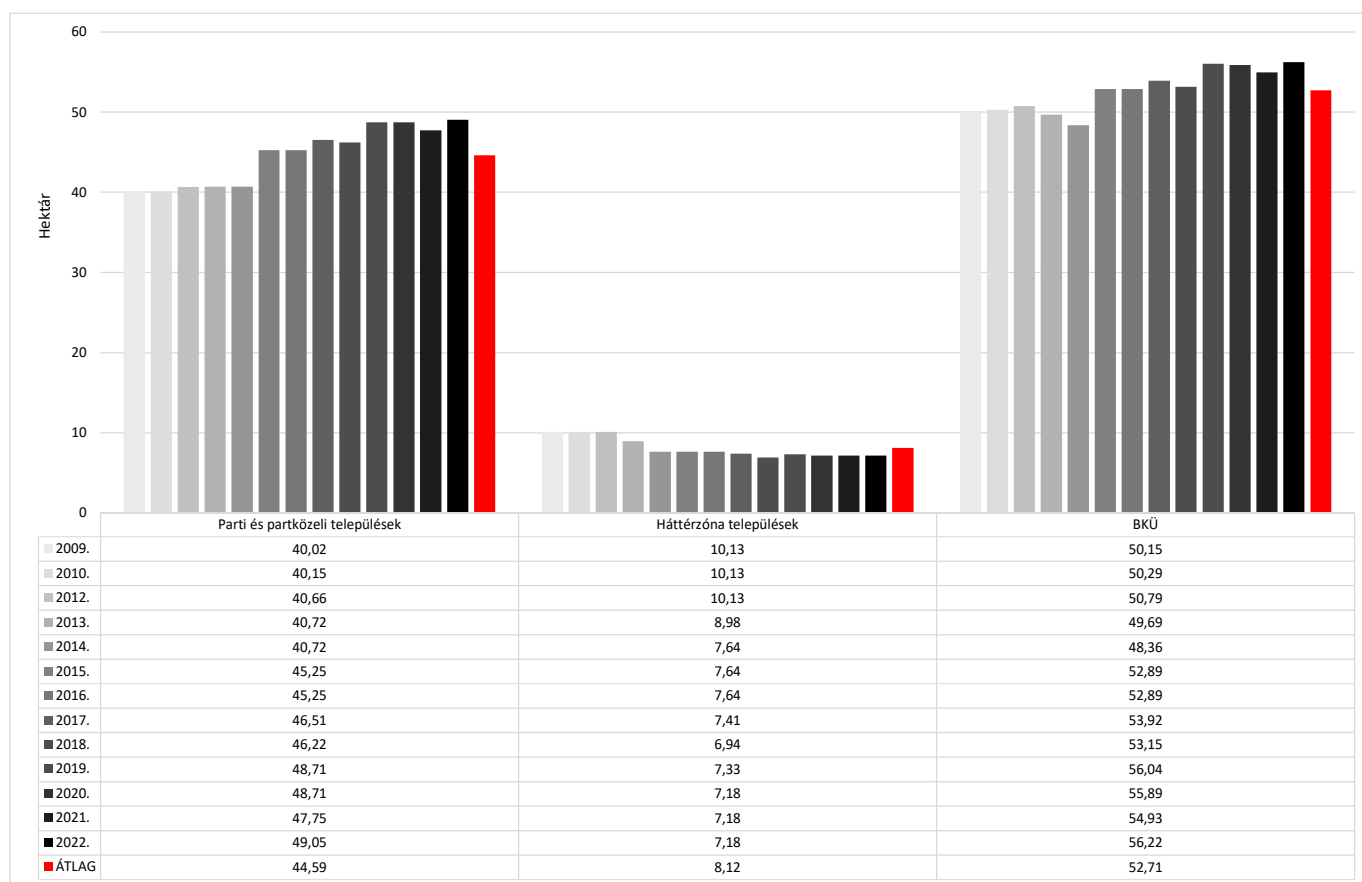
A **védett természeti területek** vonatkozásában 2009-től állnak rendelkezésre információk, de ebben az esetben is hiányosak az adatok, a KSH 2011 évre nem közölt adatot.

Hosszú időtávban a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet védett természeti területeinek **több mint négyötöde a parti és partközeli sávban helyezkedik el**, jellemzően szoros kapcsolatot alkotva a tóval és annak ökológiai rendszerével.

A védett területek mérete a parti sávban fokozatosan növekvő, a háttérzóna metszetében csökken.

Az üdülőkörzet egészében 2009 során ≈ 50 hektár védett területet tartottak nyilván, ez 2015-ben ≈ 53 hektárra, 2020-ra ≈ 56 hektárra növekedett, 2022-ben 56,22 hektár védett terület található a BKÜ-ben. A kiemelt időpontok között átmeneti csökkenési időszakok is láthatók, a trend azonban összességében növekvő, az időszakos átlag 52,71 hektár.

sz. ábra **Védett természeti területek területméretének alakulása a BKÜ-ben (hektár)**

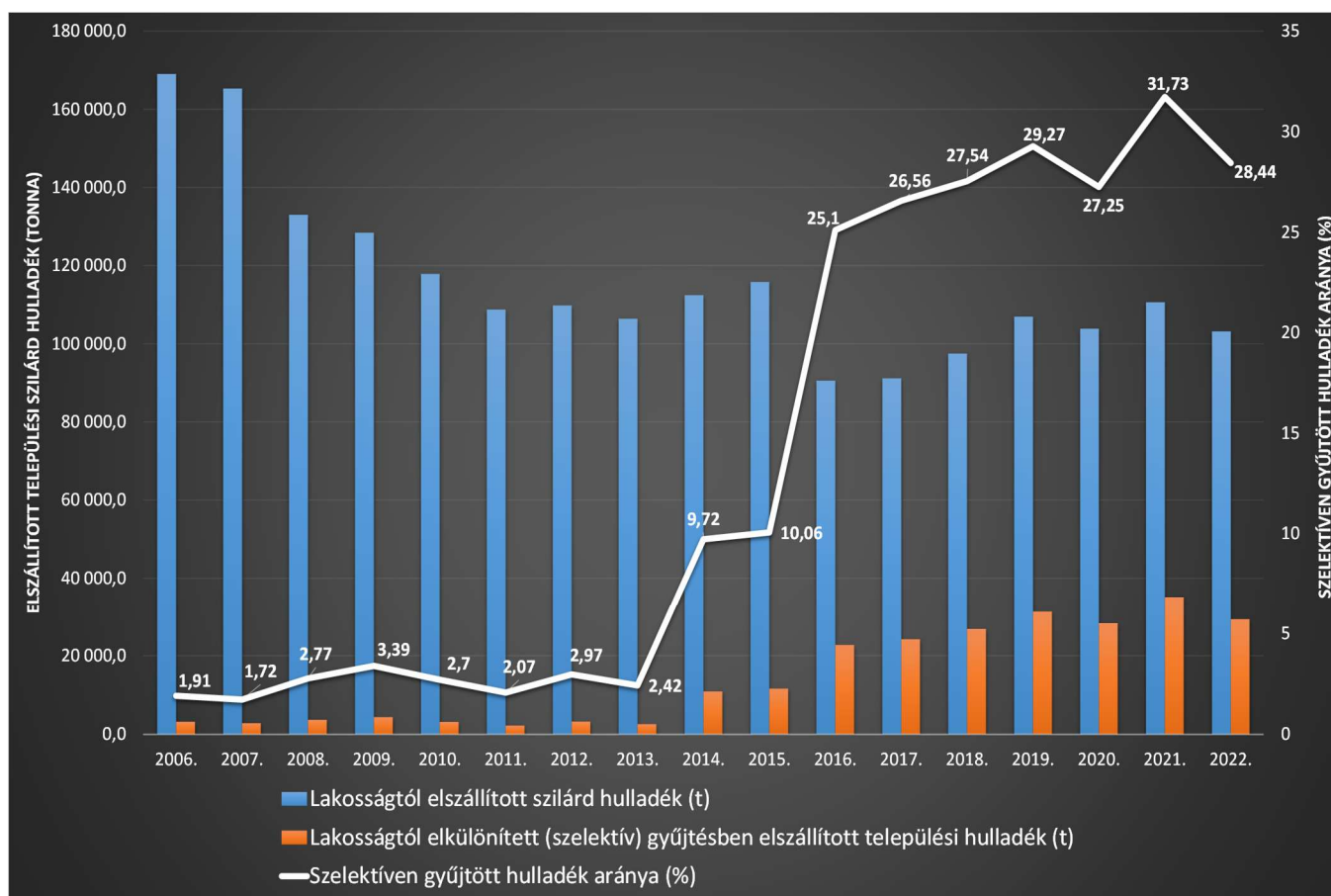
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A parti és partközeli időszakos átlag 44,59 hektár, átlag alatti értékeket 2009 és 2014 között látunk, 2015-től átlag feletti értékek mutatkoznak növekvő tendenciában minden évben. Az üdülőkörzeti háttérzóna területátlaga 8,12 hektár, ellentétben a parti sávval, 2014 előtt látunk átlag feletti értékeket, onnantól kezdve lassú, de határozott csökkenés mutatkozik. A BKÜ háttérzóna területrészen mintegy másfél évtizeddel ezelőtt 10 hektárnyi védett terület 9, 8, majd 7 hektár közelébe csökkent, viszont 2020-tól kezdve nem változik, a 2020-as évek elején minden évben 7,18 hektár.

A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége az üdülőkörzet településein 2006-2013 között, tartós időtrendben mintegy 40%-kal csökkent. 2006-ban mintegy 169 ezer

tonna volt, 2013-ban 106 500 tonna. Az ezt követő három évben 2013-2015 között növekedésnek indult az elszállított hulladék mennyisége, 2015-ben mintegy 116 ezer tonna volt. 2016-ban az előző évek tendenciáját megtörve ismét, jelentősen csökkent az elszállított szilárd hulladék, ebben az évben 90 ezer tonna környékére csökkent az elszállított szilárd hulladék. 2017-től azonban újabb növekedési periódus kezdődött, ami 2019-ig tartott, ebben az évben ismét 107 ezer tonna szilárd hulladékot szállítottak el a szolgáltatók. A koronavírus-járvány első évében 2019-hez képest ismét csökkent a lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége, ami érdekes fejlemény annak fényében, hogy ebben az időszakban az átmeneti beköltözések miatt jelentősen növekedett az üdülőkörzet népessége. Az elszállított hulladék mennyisége 2021-ben 110,6 ezer tonna, 2022-ben mintegy 103 ezer tonna, egy magasabb mennyiség után ismét egy mérsékeltebb nagyságrend.

sz. ábra A lakosságtól elszállított települési összes szilárd hulladék, valamint a szelektíven elszállított hulladék tonnában kifejezett mennyiségének és arányának alakulása a BKÜ-ben

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A lakosságtól szelektíven elszállított hulladék mennyisége 2006 és 2022 között több mint kilencszerezésre növekedett. Hosszú időtávban vizsgálva az adatokat a szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége 2006 és 2013 között lényegesen nem növekedett, a növekedési ütem 2014-től szignifikáns.

A szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége 2015-ben 10 % körüli, 2016-ban már 25 %, 2019-ben már közel 30 % volt. A koronavírus-járvány első évében a szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége is csökkent, 2021-ben azonban időszakos csúcstérteken zárt, több mint 35 ezer tonnát tett ki a térségben. 2022 év során a szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége kevesebb, 29,3 ezer tonna, a lakosságtól elszállított összes szilárd hulladék 28,5 %-a.

A tó és környezetének megóvása szempontjából különös jelentőséggel bír, hogy a keletkezett szennyvíz is nagyrészt tisztításra kerül, amivel párhuzamban a szelektíven gyűjtött hulladék aránya a kiemelt térségek, üdülőkörzetek közül mára a BKÜ-ben az egyik legjelentősebb.

Minden település rendelkezik közütemi vízellátással, amivel párhuzamban a településekre vezető gázvezeték-hálózat kiépítettsége is gyakorlatilag egészes, ezzel együtt a kommunális szennyvízkezelés kérdése továbbra is csak részlegesen megoldott. Ahogy korábban, úgy **2022 év során** a KSH adatok szerint **továbbra is 27 település** esetében azonosíthatunk nullás értéket a közcsatorna-hálózatba bekapcsolt települések esetében. Ezek a települések kivétel nélkül BKÜ háttérzóna községek, amelyek kétharmada 18 község az üdülőkörzet somogyi, kevésse több, mint ötöde Veszprém, kilencede a térség Zala megyei terület részén helyezkedik el. Fontos megjegyezni, hogy ezeken a településeken egyedi szennyvíztisztító megoldások üzemelnek, tehát a keletkező szennyvizek jelentős része itt sem tisztítatlanul kerül a felszín alatti vizekbe.

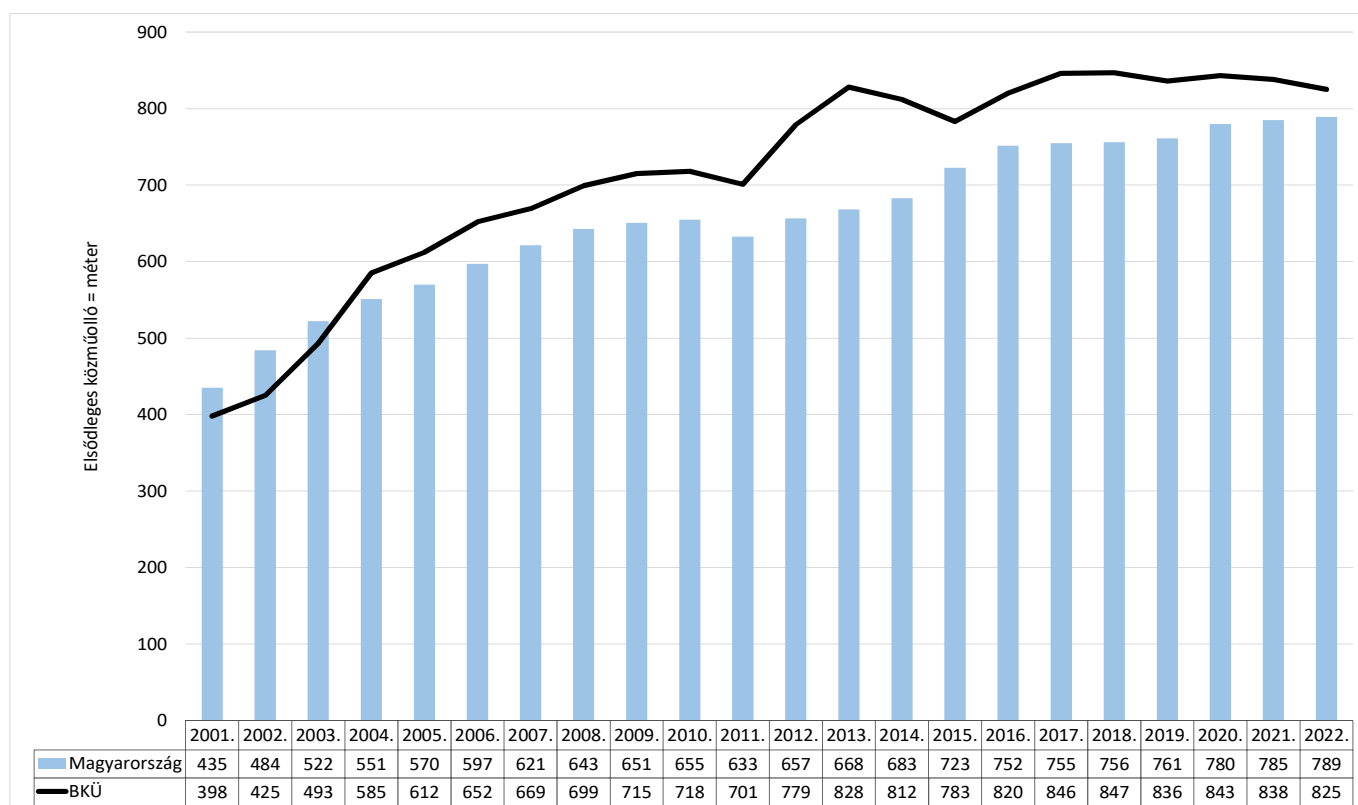
A környezeti infrastruktúra jellemzőket az **elsődleges**, és a **másodlagos közműolló** adatainak ismertetésével folytatjuk.

Közműollóról a **vezetékes ivóvízellátás és a csatornázottság** egymáshoz való viszonyának vizsgálatánál beszélhetünk. A legtöbb szakirodalmi-adat csak a másodlagos közműollóval operál, ám a teljes kép alkotásához szükséges az elsődleges közműolló képleteinek vizsgálata is, mert csupán az egyik közműolló adatainak elemzése alapján **nem alkotható teljesen egészes kép** az adott helyzetről.

Ennek oka, hogy az elsődleges és a másodlagos közműolló jellemzőiben akadnak egymást kiegészítő specifikus eltérések és különbségek. Alapvető jelenség, hogy csatornázottság fejlődésével és a közel teljesnek mondható vezetékes ivóvíz ellátottsággal a közműolló záródik. Ideális esetben, teljes egyezőség esetén a közműolló 'nyílásértéke' 0 százalékpont.

Az **elsődleges közműolló** kiszámításánál a közütemi ivóvízvezeték hálózat-, és a közütemi jellegű elválasztó és egyesített rendszerű csatornahálózat hosszát vesszük figyelembe az egy kilométer ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvízcsatorna-hálózat hosszának méterben történt átszámolása után.

sz. ábra Az egy km ivóvízvezeték-hálózatra jutó közütemi jellegű elválasztó és egyesített rendszerű szennyvízgyűjtő közcsatorna-hálózat hossza, elsődleges közműolló (méter)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A grafikonon az országos, valamint a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet elsődleges közműháló adatai kerültek ábrázolásra. 2001-ben az üdülőkörzet területén 1 km ivóvízvezeték-hálózatra kevesebb, mint 400 méter szennyvízgyűjtő közcsatorna-hálózat jutott. Ez jelentősen az országos érték alatt maradt, ami ebben az évben 435 méter értéken alakult.

Az országos szinthez képest az átfordulás 2004 évben következett be, ekkor 585 méter szennyvízgyűjtő közcsatorna-hálózat jutott minden kilométernyi ivóvízvezeték-hálózatra az üdülőkörzetben, szemben az országos 551 méterrel.

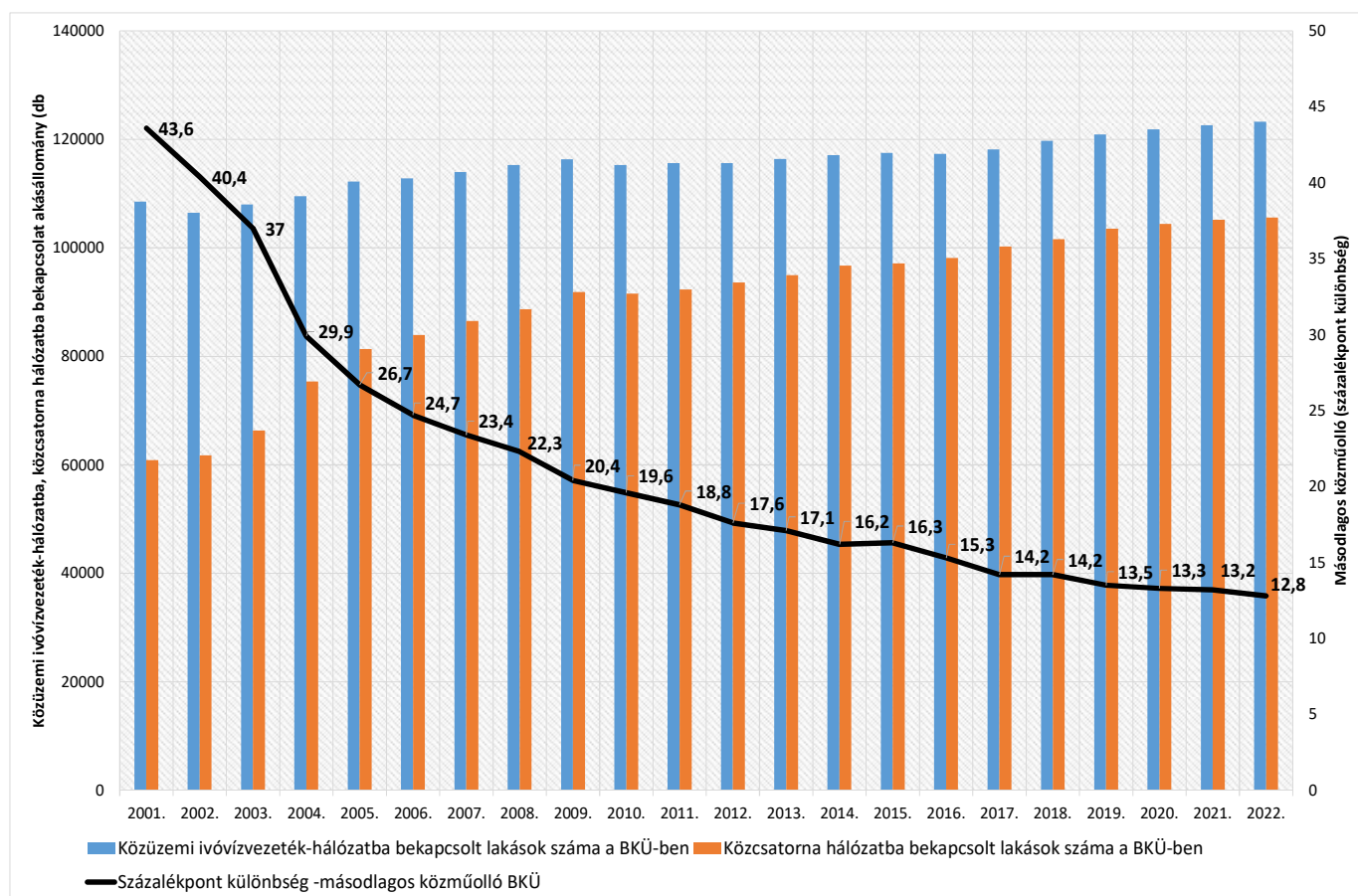
2004-óta minden évben magasabb a BKÜ elsődleges közműháló értéke, mint az országos.

2010-ben 718 méter, 2015-ben 783 méter, 2020-ban 843 méter, 2022-ben 825 méter szennyvízgyűjtő közcsatorna-hálózat jutott minden kilométernyi ivóvízvezeték-hálózatra.

Az elsődleges közműháló adatainak alakulását befolyásolja az építkezések intenzitása, adott esetben a közműhálózat fejlesztés nem feltétlenül tart arányos lépést az üdülőkörzetben zajló építkezések nagyságrendjével és ütemével, emiatt ingadozások alakulnak ki. 2020-tól kezdődően az elsődleges közműháló értéke mérséklődik a BKÜ-ben az országoshoz képest, ebben szerepet játszhatnak a koronavírus-járvány miatt késedelmet szenvedett, illetve a különböző forrásfinanszírozás híján elmaradt beruházások.

A **másodlagos közműolló** számításának 'két szára' a vezetékes vízellátás, vagyis a közüzemi ivóvíz-hálózatba bekapcsolt lakások, illetve a lakásokban keletkező szennyvíz elvezetése, tehát a közüzemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások arányának különbsége, százalék pontban kifejezve.

sz. ábra **Közüzemi ivóvízhálózatba, közcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások számának alakulása, és a másodlagos közműolló arányának változása a BKÜ-ben**

Forrás: KSH-TelR adatok alapján BIFÜ Nkft

Ahogy az elsődleges, úgy a másodlagos közműolló záródásának folyamata is több évtizedes tendenciában az egész országban megfigyelhető. Ebben a vonatkozásban kiemelten kedvező helyzetben értelemszerűen a főváros van, ahol már több mint 30 évvel ezelőtt is 10 % alatt maradt a másodlagos közműolló aránya, 2022 évben 5 % ponton belül van.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén legalább megyei jogú nagyváros híján – amelyek esetében a másodlagos közműolló, hasonlóan a Budapestihez, időben gyorsabban és sokkal jelentősebb volumenben zárt – az országosnál kedvezőtlenebb bázisértékről indult, de azt a térség közcsatorna és ivóvízhálózat fejlesztésével párhuzamosan fokozatosan eliminálta a különbséget, bizonyos időszakokban meg is fordította. Az ezredforduló évében a közműolló értéke 43,6 % volt a BKÜ-ben, szemben az országos 39,1 %-kal. 2010-re ez megfordult, ebben az évben 19,6 % a közműolló értékindexe, szemben az országos 22,6 %-kal.

A vizsgált periódus-időszak végén, 2022-ben 12,8 % a BKÜ másodlagos közműolló értéke, ugyanakkor az országos kedvezőbb, 11,9 %, de valószínűleg nem romlásértékről beszélhetünk, mint inkább fejlődés ütemében érzékelhető különbségekről.

11. Vízhatalóság

A Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság tájékoztatása alapján a Balaton vízminőségét elsősorban az algák mennyisége, azon belül is a kékalgák esetenkénti elszaporodása veszélyezteti. 1995-2018 között az algásodás visszafogott. mértékű volt, a korábbi süveges kékmoszat (*Raphidiopsis raciborskii*) dominanciájú nyárvégi algaömegek megszűntek. 2019-ben azonban az *Aphanizomenon flos-aquae* és a korábban a jó vízminőség jelzőfajaként nyilvántartott fejskemoszat (pontosabban a fejskemoszatok közül a *Ceratium furcoides*) okozott nyár végén rekord klorofill koncentrációkat és látványos vízvirágzásokat (alga felúszást), elsősorban a nyugati medencékben. Az akkori algaömeg 2020-2022 között nem ismétlődött meg, de lokális vízvirágzások (nyugati medencékben *Dolichospermum flos-aquae*, keleti medencékben, azaz Szemesnél *Microcystis*) kialakulhattak, illetve helyenként felszakadó, a víz felszínén úszó élőbevonat jelent meg. A tóközépeken mért klorofill koncentrációk nem haladták meg a hipertróf szint határértékét (75 mg/m³), de a felszíni vízvirágzások, azaz a víz felszínén úszó zöld réteg laikusok számára is jól észlelhetők voltak, lokálisan magas klorofill értékek is előfordulhattak. Ezen jelenségek kialakulásához vezető okok tudományos szempontból még nem egyértelműen feltártak.

2023-ban már a tó négy medencéjében (Siófoki-, Szemesi-, Szigligeti- és Keszthelyi-medence) folyamatosan mérésre került a vízminőség alakulása szigetüzemű monitoring állomásokon. Ebben az évben sem tóközépen, sem az eseti partközeli mintavételek során sem mértek hipertróf határértéket meghaladó klorofill koncentrációt, és nem találtak a part mentén eseti jelleggel vízvirágzásokat sem. A balatoni befolyók esetében előfordulnak esetenként algás vizet szállító vízfolyások is, ez elsősorban a vízgyűjtőjükön elhelyezkedő (halas)tavak, víztározók vízminőség-átalakító hatásának tudható be.

A tóban rendelkezésre álló vízmennyiség és a vízminőségi változások között egyértelmű kapcsolatot eddig nem sikerült kimutatni. Valószínűsíthető, hogy a víz rétegzettségének alakulása hozzájárulhatott a 2019. évi algásodáshoz az üledékben tárolt foszfor felszabadításával. 2023 évben néhány alkalommal sikerült mérésekkel igazolni átmeneti rétegzettség kialakulását.

2023 évben vízminőségi problémák nem voltak észlelhetők, partmenti, lokális vízvirágzásokról sem érkezett jelzés. A vízminőség egész évben kedvező volt, halpusztulásról, felszakadó élőbevonatról vagy egyéb problémáról, vízminőség-romlásról nincs elérhető adat. Egyedül a Siófoki-medencében volt észlelhető szeptember 11-én csekély mértékű felszíni vízvirágzás.

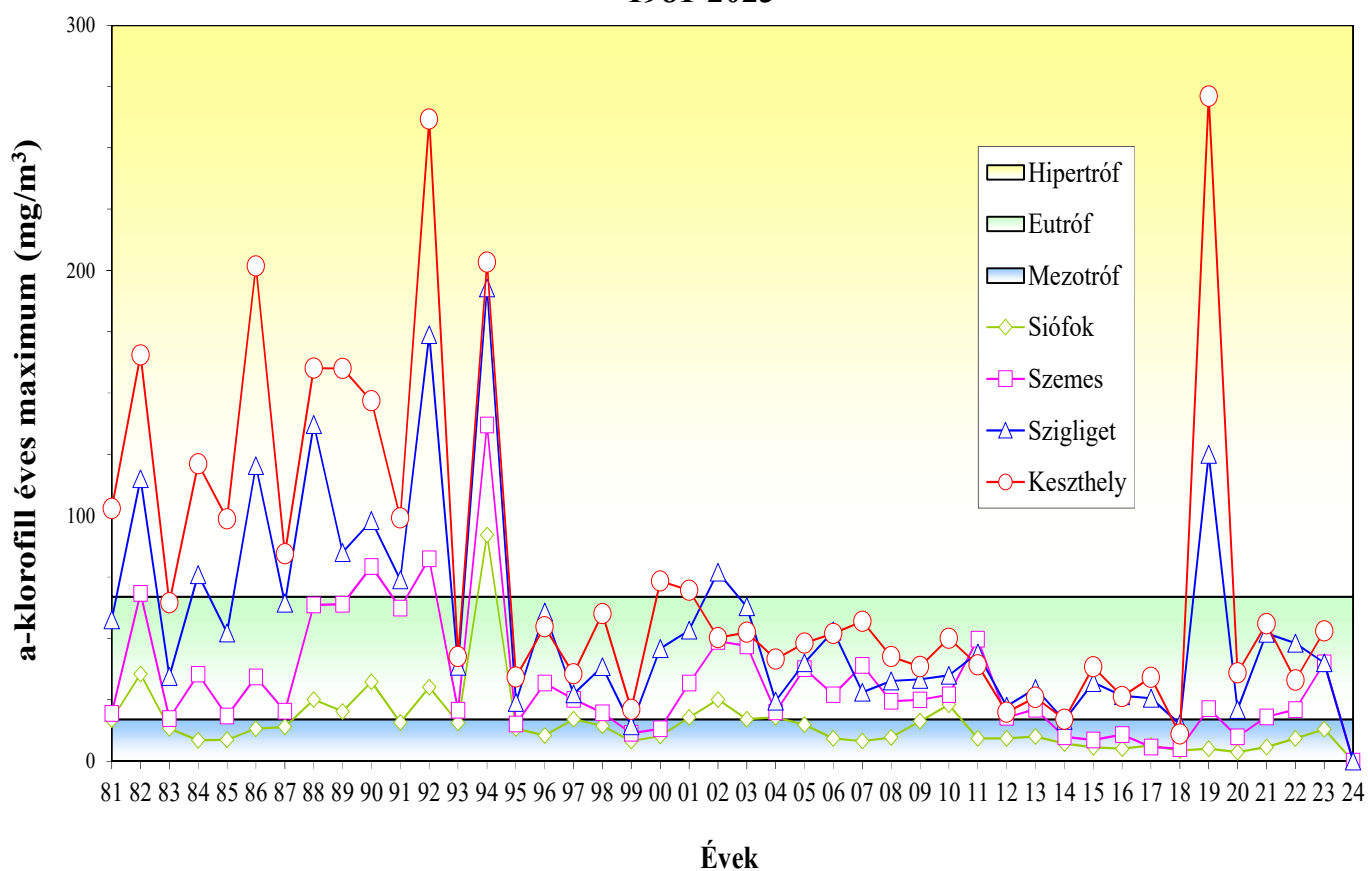
Nem tapasztalható drasztikus változás a tó külső terhelésének alakulásában. A csapadék mennyiségének szerepe jelentős, a szárazabb években a terhelés kisebb mértékű. A 2019. évi

algatömeghez szükséges terhelés forrása a modell szerint nem lehetett a külső terhelés, az alig változott 2018-2022 között, algásodás viszont csak 2019-ben volt.

A Balaton parti sáv 22/1998. (II. 13.) Kormányrendelet szerinti hatályos nádminősítése alapján, az 1-5 osztályú minősítésű összesített Balaton nádterület a jogi partvonalon belül 1208 hektár, a jogi partvonalon kívül 570 hektár, mindösszesen 1778 hektár.

47. sz. ábra. A Balaton trofitásának alakulása az a-klorofill maximumok alapján 1981-2023 között

A Balaton trofitásának alakulása az a-klorofill maximumok alapján, 1981-2023

Forrás: FMKH adatok alapján KDT VIZIG

12. Gyorselemzés Nágocs község BKÜ-höz történő csatlakozási igényének területi hatásairól

A Somogy vármegyei, Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területével határosan fekvő Nágocs község polgármestere 2023. június 5-én azzal az írásbeli kéressel fordult a Balaton Fejlesztési Tanácshoz valamint annak munkaszervezeti feladatait ellátó Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft.-hez, hogy a munkaszervezettel közösen vizsgálják meg **Nágocs község Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez történő csatlakozásának lehetőségét**. A település képviselőtestülete 99/2022. (XII.08.) számú határozatában deklarálta a kiemelt üdülőkörzethez történő csatlakozás szándékát. A csatlakozási szándékról 2023. júniusában személyes egyeztetést folytatott a település polgármesterével a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség és a Területfejlesztési Miniszteri Kabinet képviselője. A témához kapcsolódóan 2023 szeptember 14-én a területfejlesztésért felelős államtitkár arról tájékoztatta az Ügynökséget, hogy az Építési és Közlekedési Minisztérium 2024-ben tervezi a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területi hatályáról is rendelkező 2018. évi CXXXIX. törvény felülvizsgálatát, és e munka folyamán sor kerülhet a BKÜ területét érintő módosítási javaslatok áttekintésére is. Az államtitkárság válaszában rögzítette, hogy a kiemelt üdülőkörzet területének bővítésére csak akkor van lehetőség, ha annak szükségességét hatásvizsgálatok alátámasztják.

A község csatlakozásának esetleges jövőbeni hatásait vizsgálandó, a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség vállalta, hogy a 2024 tavaszán esedékes, 2023. évi területi monitoring jelentéshez kapcsolódóan megvizsgálja a község csatlakozási igényének alapvető területi, társadalmi-gazdasági dimenzióit. Az alábbi összefoglaló e vizsgálat eredményeit tartalmazza.

Nágocs Somogy vármegyében, a Tabi járásban található község. Területe 22,26 km². Természetföldrajzilag a Dunántúli-dombsághoz tartozó dombvidékes, erdőkkel tagolt Nyugat-Külső-Somogy területén, a Nágocsi-patak völgyében és az azt övező magasabb térszíneken fekszik. **A község nem képezi részét a Balaton vízgyűjtő területének**, hanem a Nágocsi-patakot befogadó Koppány révén a Duna vízgyűjtőjéhez tartozik. A község **északi területei a somogymeggyesi erdő Natura2000 különleges természetvédelmi terület** részét képezik.

A község Andocs és Kápolna szomszédsága miatt északról **határos a Balaton Kiemelt Üdülőkörzettel, önkormányzata az andocsi közös önkormányzati hivatalhoz** tartozik. A község (ahogy a Tabi járás minden települése) része a Dél-dunántúli, Somogy-Tolna-Baranyára egyaránt kiterjedő belső periféria térségnek.

Nágocs állandó népessége 2022-ben 599 fő volt. Lakónépessége ugyanebben az évben valamivel alacsonyabb, 565 fő. **A település népessége folyamatosan csökken**, az elmúlt öt évben átlagosan évi 14 fővel. A közeli, BKÜ-be tartozó települések nem produkálnak ennyire kedvezőtlen számokat annak ellenére, hogy öt éves átlagban ugyancsak népességfogyást realizáltak. A település egyéb demográfiai mutatói is kedvezőtlen trendeket mutatnak. **Öregedési indexe az elmúlt öt évben 38%-kal növekedett**. 2022-ben 100 15 év alatti lakosra 168 64 évnél

idősebb lakos jutott. Ezzel összefüggésben, természetes szaporulatának 5 évi átlaga -16,9 fő 1000 főre vetítve. A legutolsó öt évből háromban a kiköltözők, kettőben a beköltözők száma volt magasabb. **Összességében a településre az elvándorlás jellemzőbb**, 1000 főre vetítve átlagosan (-8) fő évente. A legutolsó vizsgált évben, 2022-ben az érték egyébként pozitív, +5 fő volt 1000 főre, azonban egy ilyen alacsony lélekszámú településen a kismértékű népességmozgás (akár egy-egy család beköltözése) is jelentős fajlagos változásokat eredményezhet.

A település infrastrukturális ellátottságának fő problémája, hogy az utolsó dokumentált évig, 2022-ig **nem volt szennyvízhálózatra kapcsolt lakás, vagyis nincs kiépített szennyvízcsatorna-hálózat** a községben. Ez a jelenség megegyezik a környező, a Balaton vízgyűjtőjéhez nem tartozó, a szennyvízcsatorna-hálózati fejlesztésekből kimaradó, jellemzően a Tabi járás részét képező többi, üdülőkörzethez tartozó községgel.

A vállalkozások egyéb szervezetekkel együtt (GFO14) mért, 1000 főre vetített aránya a BKÜ településeinél 115,6, vagyis ennyi vállalkozás jutott 1000 lakosra. **Nágocs esetében 2021-ben ez az érték mindössze 77,9** volt, vagyis elmarad az átlagtól, de nem tekinthető kimondottan alacsonynak sem. A környező somogyi, üdülőkörzethez tartozó községek adataihoz képest ez még kedvezőbb arálynak is számít, bár **a teljes BKÜ háttértelepülési átlagától (88,3) ez valamivel elmarad**. Az egy főre jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem 2022-ben 1 570 000 Ft volt. **Ez a közeli BKÜ települések értékénél ugyancsak valamivel magasabb**, a környező települések közül csak Tab, valamint a vele határos Zala és Kapoly mutat ennél magasabb értékeket. A település kiemelkedő gazdasági szereplője a *Nágocsi Mezőgazdasági Zrt.*, mint jelentős gazdasági területekkel rendelkező, jelentős árbevételel rendelkező vállalkozás. Emellett a településen található a képkeretezéssel, festményárusítással foglalkozó, korábban siófoki érdekeltségekkel is rendelkező Jordán Galéria is.

A községen található óvoda és általános iskola. Egészségügyi intézményekből háziorvosi rendelő, védőnői szolgálat és gyógyszertár is működik a településen. Található továbbá postafiók. Szociális feladatköröket lát el az Árvácska Anya és Csecsemőotthon, valamint a Reménység Alapítvány Idősek Otthona is.

Nágocs legjelentősebb potenciális turisztikai vonzereje a jelenleg felújítás alatt álló, turisztikailag nem hasznosított **Zichy kastély és parkja**. Ilyen, a Zichy család egykori birtokát képező kastély a BKÜ területén Lengyeltótiiban, Nagyvázsonyban és Zala községben található. A nágocsi kastélyhoz kapcsolódó helyi vonzerő a főkapunál található Nepomuki Szent János szobor. Egyéb vonzerőként csupán a helyi református és katolikus templom, valamint turul szobor azonosítható. A településen kereskedelmi szálláshely nem található, így mérhető turisztikai forgalma sincs.

Összességében a község a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet déli határán fekvő településekkel rokon jegyeket mutat mind környezeti, természetföldrajzi, mind pedig társadalmi-gazdasági vetületben. Nágocs a Tabi járáson belül egy kedvezőbb gazdasági helyzetű településnek számít, potenciális vonzerőértékkel is bír a jelenleg hasznosítatlan, ám a BKÜ-höz több szállal kötődő Zichy kastély képében. Üdülőkörzethez történő csatlakozásának jelentős kockázata nincs, azonban kétségtelen,

hogy gazdasági pozíciói, arculata nem feltétlenül az üdülőkörzeti jellegre utalnak. Mindazonáltal a település által megfogalmazott csatlakozási igény – valamint a település tágabb térségi környezete – rámutat arra, hogy a Dél-dunántúli belső periféria átfogó, jelentős eszközökkel felruházott programszerű, az aktorok közötti eredményes együttműködések kibontakoztatását elősegítő fejlesztésére van szükség.

13. Összefoglalás

A 2023 évi monitoring jelentés kilenc különböző monitoring témakör legfrissebb adatai alapján készült. A területi monitoring rendszerről szóló 37/2010. Kormányrendeletbe foglalt jelentéstételi kötelezettséggel kapcsolatos előírásnak, valamint a Balaton Fejlesztési Tanács által meghatározott feladatoknak egyaránt megfelelni kívánó jelentés a fejlesztési források kihelyezése és a pályázati eredményesség, demográfiai jellemzők, foglalkoztatás és munkanélküliség, turizmus és vendégforgalom, lakásállomány és lakásépítés, civil aktivitás és balatoni intézményrendszer, a környezet és környezeti infrastruktúra, a közlekedés valamint a vízminőség témaköreire terjed ki. Emellett tartalmaz egy gyorselemzést Nágocs községről, mely 2023-ban hivatalos úton jelezte a kiemelt üdülőkörzethez történő csatlakozási szándékát.

A 2021-2027 közötti Széchenyi Terv Plusz nyújtotta lehetőségek kapcsán Magyarország, ezen belül a Balaton térsége olyan fejlesztési időszak kapujában áll, amely összhatásaiban még az elmúlt, 2014-2020 közötti évek nagyjelentőségű fejlesztéspolitikai sikerességét is képes lehet felülmúlni. A Magyarországnak járó kohéziós források összege az MNB által meghatározott 2021 évi 360 napos középárfolyamon 18 600 Mrd Ft, ami a 2021 évi hazai GDP ≈ 37 %-a.

A Magyarországnak járó források folyósítását az Európai Parlament többségi döntése alapján az uniós Alapjogi Chartával kapcsolatban úgynevezett horizontális és szektorális jogállamisági feljogosító feltételek teljesítetlenségére hivatkozva az Európai Bizottság blokkolta. Ugyanakkor a nemzeti költségvetés terhére, Magyarország Kormányának döntése alapján a 2021-2027 közötti Széchenyi Terv Plusz előfinanszírozási rendszerben 2021 évtől elindult.

Két év tárgyalást és jogalkotói munkát követően 2023 decemberében az Európai Bizottság 10,2 Mrd EUR forrásösszeg lehívhatóságát biztosította, majd a hozzáférhetővé vált források lehívása 2024 januárjában megkezdődött. Ennek következtében 2024 évben a pályázati aktivitás jelentős növekedése várható.

A Széchenyi Terv Plusz keretében 2021-2022-ben elindult pályáztatás kezdeti lendületét 2023 év során jelentős visszaesés jellemezte, 2023 februárja és 2024 januárja között alig több mint 300 db újabb forrásigény jelent meg az Irányító Hatóság előtt, vagyis ebben az időszakban lényegében a pályáztatás befagyásáról beszélhetünk. 2024. január közepéig a teljes egészében előfinanszírozott források megszerzése érdekében 19 642 db pályázat került benyújtásra. Jelen állás szerint hét operatív programban jelentek meg forrásigények, ezek a gazdaság és a

területfejlesztés, a határigazgatási és vízümpolitikai eszközök, a végrehajtás operatív program, a közlekedésfejlesztés, a környezet és energiahatékonyság, illetve a digitális megújulás.

A Széchenyi Terv Plusz előfinanszírozott forrásainak megszerzésére törekvő pályázók nagy többsége mikro-méretű társas vállalkozás, minden negyedik költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezet, ezek elsőprő többsége települési önkormányzat, a nonprofit szervezetek képviselőjében pályázók aránya továbbra is alacsony. A pályázók mintegy háromnegyednek tevékenységi területe négy nemzetgazdasági főágazatra bontható: közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás, kereskedelem és gépjárműjavítás, építő és feldolgozóipar. Ezzel együtt valamennyi nemzetgazdasági főágazat képviselőjében megjelentek pályázók.

A pályázatok több mint 70 %-a értékeléssel egybekötött egyszerűsített eljárásrend alapján került rögzítésre, ez több mint 14 ezer pályázatot jelent, legalább minden negyedik szétterjedt eljárásrendű. A kiemelt eljárásrendű pályázatok aránya csekély.

Kiemelten fontos elemzési dimenzió a pályázatok befogadási rátája, a jogosultság, a támogatási döntés, illetve az elutasítás megállapítása. A támogatási döntések monitorozása érdekében az eddigieknél részletesebb tartalomfelbontás mellett döntöttünk. A pályázat benyújtására jogosult, Irányító Hatóság (IH) által támogatott pályázatok száma 2024. január közepén meghaladta a 9400-at, ez a beérkezett pályázatok 48 %-át alkotja, a támogatási döntés előtt álló pályázatok aránya kicsi, mindössze 2,4 %. A jogosultsági, IH elutasítás, megszűnés, visszalépés a pályázatok 49,6 %-át érinti, lényegében minden második tervezett projekt nem kapott finanszírozást.

A pályázatok forrásigénye országosan 3 468,3 Mrd Ft-ra növekedett. A forrásigények mintegy 40,7 %-a érkezett be a TOP Plusz, 33,2 % a GINOP Plusz támogatási konstrukcióihoz kapcsolódóan. A közlekedésfejlesztés (IKOP Plusz) forrásigénye a teljes igény 9,9 %-a. A végrehajtás operatív program a forrásigények kilenced részét alkotja. A digitális megújulás programban (DIMOP) megjelent forrásigény az igények 5,9 %-ának felel meg. A KEHOP PLUSZ területén megjelent forrásigény kicsi, 1 % alatti részesedést jelent, a legalacsonyabb forrásigény a határigazgatás területén igazolható, azonban ezeket a támogatási kérelmeket visszavonták.

A megítélt támogatások teljes összege 2024. január 18-án 2 095,2 Mrd Ft. A megítélt támogatások későbbi, visszakövetelések nélküli összege 2011,9 Mrd Ft, előfinanszírozásban ez rendkívül magas összeg, a 2022. évi teljes magyar GDP mintegy 3 %-át jelenti.

A megítélt támogatások közel kétötöde a TOP Pluszhoz összpontosul, a GINOP Plusz részaránya a megítélt forrásokból 23,5 %. A közlekedésfejlesztés a támogatások közel hatodát teszi ki, a Végrehajtás Operatív Program megítélt támogatás részesedése ugyancsak jelentős, a teljes összeg csaknem 15 %-a. A DIMOP a támogatások 5,2 %-át fedi le. A támogatások legkisebb részesedési aránya jelenleg a KEHOP Pluszban látható, ez 1,2 %-a a teljes összegnek.

A megítélt támogatásban részesült, jogosult, IH által támogatott pályázatok száma 9 882 db, de ebből 457 db részben, vagy egészében kifizetett pályázat a megvalósítás befejezése előtt megszűnt, így a támogatott és jelen állásig meg nem szűnt pályázatok száma 9 425 db.

A FAIR regiszterben szereplő adatok alapján 2024. január 18-ig 9 712 db pályázat esetében nem történt kifizetés, ez az összes pályázat 49,4 %-át jelenti. 830 esetben (4,2 %) visszavonásra került a támogatási kérelem, megszűnt a szerződés.

Kifizetés összesen mintegy 9100 db pályázat esetében zajlott, de ezek közül több mint 800 esetben a kifizetést részben, vagy annak egészében tőkekövetelés érinti, ami a kifizetésre került összeg visszautalását jelenti a forráselosztó számára. A kifizetett teljes összeg országosan 1330,4 Mrd Ft. A kifizetések 56,7 %-a a TOP Plusz keretében, 27 %-a a GINOP Plusz, 9,4 % a IKOP Plusz, 7 % a Végrehajtás Operatív Programban valósult meg. Összegezésben a területfejlesztésben ≈ 754 Mrd Ft, a gazdaságfejlesztésben ≈ 359 Mrd Ft, a közlekedésfejlesztésben ≈ 125 Mrd Ft, a végrehajtás operatív programban ≈ 93 Mrd Ft kifizetett összeg jelent meg.

A 2024. január 18-i leválogatással készült FAIR adatbázis első alkalommal tartalmazta a tőkekövetelés adatoszlopát. A Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium Monitoring és Értékelési Főosztálya 2024. február 8-án kelt tájékoztatása alapján tőkekövetelés tárgyában arról van szó, hogy a támogatás jogosulatlan igénybevétele, jogszabálysértő, vagy nem rendeltetésszerű felhasználása, továbbá a támogatás visszavonása, a támogatási szerződéstől történő elállás, vagy annak felbontása esetén a kedvezményezett a jogosulatlanul igénybe vett támogatást köteles visszafizetni. A követelést az adott Operatív Program Irányító Hatósága írja elő, és a visszafizetés az Operatív Program előirányzat-felhasználási keretszámlájára kerül visszafizetésre. A Monitoring és Értékelési Főosztály 2024. február 28-án keltezett hivatalos válasza alapján a 2024. január 18-i adatleválogatásban szereplő előírt tőkekövetelések 97 %-a teljesült. A tőkekövetelések adatoszlópa a megszűnt, illetve a jogilag vitás szerződések követelésösszegeinek időszakos átvezetésével folyamatosan módosul.

A kifizetéseket a kifizetett, de a megvalósítás folyamata során megszűnt projektek visszakövetelései, illetve a meg nem szűnt projekteket érintő esetleges tőkekövetelésekkel korrigálva jutunk a kifizetések 2024. január 18-i reális képéhez. A megszűnt projektek visszakövetelései és a tőkekövetelések nélküli kifizetett összeg megközelíti a 1100 Mrd Ft-ot. Összegezésben a 3468,3 Mrd Ft forrásigény 60,4 %-a, közel 2100 Mrd Ft megítélt támogatás, amiből 1330,4 Mrd Ft a kifizetés, de ebből ténylegesen csak 1091 Mrd Ft hasznosulhat, mindez azt jelenti, hogy a forrásigények kevesebb, mint harmada, 31,47 %-a jutott el ténylegesen a pályázókhoz.

A 2024. január 18-án készült FAIR adatleválogatás 986 db olyan pályázatot azonosított, amelyet a Balaton térségben terveztek megvalósítani. Ez azt jelenti, hogy az előző adatleválogatás óta eltelt 11 hónapos időszakban lényegében befagyott a pályázati aktivitás. Mindössze 8 projektet magába foglaló változás történt a Balaton térségi adatszerkezetben tavaly februárhoz képest. A megítélt támogatások és a kifizetések vonatkozásaiban jelentős változások tapasztalhatók.

A Balaton térségi támogatási kérelmek közel háromnegyede gazdaságfejlesztés, közel negyedük területfejlesztés. A gazdaságfejlesztési programok csaknem egésze vállalkozásfejlesztés prioritású, a maradék hányadot a kutatás, fejlesztés, innováció prioritás teszi ki. A

területfejlesztés több mint kétharmada az Élhető vármegye prioritásban szerepel, jellemzően településfejlesztés közel ötöde területi humán fejlesztés, a maradék klímabarát, illetve versenyképes vármegye.

Az eljárásrend metszetében dominál az értékeléssel társított egyszerűsített eljárásrend, az összes projekt háromnegyede sorolható ide. Közel minden negyedik pályázat sztenderd eljárásrendű. 2024. januári állás szerint öt pályázat kiemelt, ezek jellemzően a TOP Pluszban jelennek meg.

A pályázók háromnegyede vállalkozás, ezen belül közel 74 % mikro-vállalkozás, mintegy 22 % kisvállalkozás, 3 % középvállalkozás, 1 % támogatási szempontból kedvezményezett, kategóriákba nem sorolt nagyvállalkozás. Nagyjából minden ötödik BKÜ pályázó költségvetési rend szerint gazdálkodik, ezek 94 %-a önkormányzat, a maradék hányad államháztartáson belüli nonprofit szervezet. A nonprofit szektor pályázati részesedése a BKÜ-ben is, ahogy országosan, meglehetősen alacsony.

Az üdülőkörzeti pályázók fele hasonlóan az eddigi adatszerkezetekhez három nemzetgazdasági ágazatba sorolható, gyakoriságuk sorrendjében: közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás, építőipar, kereskedelem és gépjárműjavítás, ezzel együtt gyakorlatilag minden nemzetgazdasági szegmensben előfordulnak pályázók.

A BKÜ pályázatok mintegy 45 %-a az üdülőkörzet somogyi, 38 % a veszprémi, 17 % a zalai területéhez sorolható. A pályázatok 63 %-a a területrendezési törvény alapján a BKÜ parti és partközeli településeihez tartozik, 37 % tervezett megvalósulási helyszíne az üdülőkörzet valamely háttértelepülése. Lényegében az előző ciklushoz hasonló területi mintázat rajzolódik ki a pályázati aktivitás terén.

A BKÜ 180 településéből 147 esetében mutatkozik pályázati aktivitás, végeredményben az üdülőkörzet településeinek több mint négyötödéről generálódott aktivitás. A pályázati aktivitási ráta a térség Somogy vármegyei településein 82,8 %, a Veszprém vármegyei területrészen 86,1 %, a Zala vármegye üdülőkörzeti részén 71 %.

Az üdülőkörzeti megvalósulási hellyel rendelkező pályázatok mintegy 45 %-a jogosult, IH által támogatott, ami számszerűen 447 db pályázatot jelent. Mindez 45 %-os sikerrátát eredményez, ami közel 3 %-kal alacsonyabb az országosnál. Az elutasított, visszalépett, megszűnt pályázatok együttes aránya 53,9 %, a Balaton térségében, míg az országos érték 50 % alatt marad. Eközben az országos támogatási index is magasabb, mint a BKÜ-ben, illetve országosan kedvezőbb arányt mutatnak a támogatási döntésre várakozó pályázatok is. A Balaton térségében úgy tűnik, a kezdeti pályázati lendületet követően az országosnál jelentősebb a pályázati aktivitás lassulása.

A BKÜ területéhez sorolható pályázatok forrásigénye 84,2 Mrd Ft, a megítélt támogatás 45,3 Mrd Ft.

A kifizetések valós volumenét, ahogy országosan, a Balaton térségében is befolyásolják a megszűnt pályázatok visszakövetelései, valamint a zajló beruházások, megvalósuló pályázatok esetleges tökekövetelései. A Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium által átadott FAIR-ban szereplő jogosult, irányító hatóság által támogatott, kifizetésben részesült pályázatok több mint négyötödét, 88,4 %-át nem érinti tökekövetelés. Ez a részesedési arány lényegében az

országossal egyforma, kevesebb, mint fél százalék az eltérés. Az összes BKÜ pályázat kétötöde támogatott, tőkekövetelés által nem érintett kifizetés.

Kifizetés a Balaton térségében csak a TOP Plusz és a GINOP Plusz területén történt. A kifizetett teljes összeg a BKÜ területén 33,2 Mrd Ft. A kifizetések 77,5 %-a a területfejlesztéshez, 22,5 %-a a gazdaságfejlesztéshez érkezett. Összességében a területfejlesztésben $\approx 25,7$ Mrd Ft, a gazdaságfejlesztésben $\approx 7,5$ Mrd Ft került a pályázókhoz. A megszűnt projektek visszakövetelése és a tőkekövetelések nélküli kifizetett összeg 31,1 Mrd Ft. A hasznosult kifizetések 78,7 %-a TOP Plusz, a maradék hányad GINOP Plusz.

Összességében a 84,2 Mrd Ft forrásigény 49,1 %-a, 41,3 Mrd Ft megítélt támogatás, amiből 33,2 Mrd Ft a kifizetés, de ebből ténylegesen csak 31,1 Mrd Ft hasznosulhat a tőkekövetelések és a visszakövetelések miatt. Mindez azt jelenti, hogy a forrásigények 36,9 %-a jutott el ténylegesen a pályázókhoz. Ez az arány lényegesen kedvezőbb az országos 31,47 %-os hasznosulási indexértéknél.

A tőkekövetelések által érintett pályázatok mintegy 95 %-a a Széchenyi 2020 időszakára vonatkozik, mind országosan, mind az üdülőkörzetben, ugyanakkor a BKÜ arányok mind a két programidőszak metszeteiben kedvezőbbek. A tőkekövetelések 2014-2024 közötti teljes összege országosan 1 287,5 Mrd Ft. Ez a vonatkozó időszak 13 867 Mrd Ft teljes kifizetési összegének 9,28 %-a. A BKÜ területén, ugyanezen időtáv alatt kifizetett 558,9 Mrd Ft-ból 33 Mrd Ft a tőkekövetelés összege kifizetés, ami 5,91 %-os részaránynak felel meg. Az adatok alapján azt mondhatjuk, országosan megközelítőleg minden 100 Ft forrásból ≈ 9 Ft, BKÜ területi metszetében minden 100 Ft-ból ≈ 6 Ft tőkekövetelés keletkezett.

A tőkekövetelés tárgyában érintett pályázatok 95,6 %-a a Széchenyi 2020, 4,4 %-a a Széchenyi Terv Plusz részese, a BKÜ 701 db tőkekövetelésben érintett pályázatából 663 db sorolható a Széchenyi 2020 időszakba, ez 94,6 %-os részaránnyt jelent. A tőkekövetelések ≈ 86 %-a, összességében 1 111,5 Mrd Ft a Széchenyi 2020 időszakához köthető (2014-2020+2 év), ami uniós kohéziós forrás visszafizetési kötelezettséget jelent. A BKÜ területe ebben a szegmensben 31,2 Mrd Ft visszafizetési kötelezettséggel terhelt. A Széchenyi Terv Plusz tőkekövetelése kevesebb, mint hetedét alkotják a visszakövetelési összegnek, 176 Mrd Ft körül alakulnak, az üdülőkörzet ebből mintegy 1,8 Mrd Ft metszetében érintett.

A tőkekövetelések alakulását a következő monitoring elemzésekben is kiemelt figyelemmel kísérjük, illetve a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium hivatalos közlése alapján az előírt visszakövetelések teljesítésének további előrehaladásáról is tájékoztatást nyújtunk.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet állandó népessége a KSH elérhető legfrissebb, 2022. évi adatai alapján 273 530 fő, a lakónépesség száma 259 837 fő. Az üdülőkörzet állandó népessége mintegy tíz éves csökkenési periódust követően az elmúlt fél évtized ideje alatt stabil növekedési pályára állt. A népességindikátorok változása mutatja, hogy a pandémiás időszakban állandó, és

tartózkodási helyként is jelentősen növekedett a Balaton térségének vonzereje, majd a járványidőszak elmúlásával ez a jelenség is visszafogottabbá vált.

A térség népsűrűségének állandó népesség dimenziójában kalkulált értéke 2022-ben $\approx 70,4$ fő/km². Az elmúlt 5 év adatait figyelembe véve a népsűrűség 69,76 fő/km² értékről növekedett 70,39 fő/km² értékre, vagyis öt naptári év alatt egész számra kerekítve 1 fő/km² növekmény igazolható.

A Balaton térségében, ahogyan országosan is, a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek. A halálozások drasztikus gyakoriság különbsége továbbra is tény. A születésszám növelését célzó népesedési politika fenntartása ellenére sem sikerül tartós időtávban jelentősen növelni a születések számát a térségben, a legjobb esetben is szinten tartás teljesül.

Párhuzamban a népesség negatív születési és halálozási egyenlegével a lakosság nagymértékű öregedése figyelhető meg. Ahogy a 65+ éves népesség száma a várható élettartam növekedésével párhuzamban emelkedik, miközben a 15 év alatti népesség száma lényegesen nem változik. Ez az adott társadalom rohamos előregedését eredményezi. Összességében a 100 fiatakorúra jutó időskorúak száma a 2005-évi 119 főről 2022-re 197 főre növekedett, vagyis lényegében kétszer annyian élnek nyugdíjas korúak a Balaton térségében, mint életkezdő fiatalok.

Az eltartott népesség függőségi rátája a népességfogyás és az öregedés kumulatív hatásai alapján fokozatosan emelkedik a térségben, 2022-ben 59,5 %-os értéken állt. Az 50 % feletti eltartottsági érték azt jelenti, két aktív korú tart el egy inaktív személyt. Mivel az eltartott népesség rátaértéke növekszik, az eltartók gyakorisága csökken, és az eltartottaké növekszik, vagyis az eltartókra egyre nagyobb teher járul. A népesség-előreszámítás a jelenlegi hatásokhoz vezető változatlan népesedési hatásokat a jövőben is feltételezve népességcsökkenést, öregedést és az eltartottsági viszonyok nagymértékű romlását vetítette előre.

A Balaton térségében élő népesség iskolai végzettség szerinti struktúrája hasonló az országoshoz. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők száma csökken, az érettségizettek és a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezőké arányaiban jelentősen növekszik. Az érettségi nélküli szakmai középfokú végzettségűek vonatkozásában a legutóbbi két népszámlálás során jelentős eltérések nincsenek.

A BKÜ területét jellemző további fontos demográfiai tény, hogy hosszú időtrendben a természetes népességfogyás mértékével ellentétben mégsem csökken az üdülőkörzet népessége. A népesség számának a várható népességcsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a jellemzően pozitív vándorlási egyenleggel magyarázható. A belföldi vándorlás állandó és ideiglenes szegmensre osztása igazolja, hogy a letelepedéssel járó állandó vándorlás két évtizedes időtávban változó intenzitással, pozitív a térségben.

A hosszú időtávban külső és belső vándorlás során keletkező térségi népességnyeresség életkori összetétel szerint inkább az idősebbek felé mutat, vagyis öregedést fokozó hatást fejt ki.

A lakosság egzisztenciális helyzete a 2009-2010-es mélypontot követő több mint egy évtizedben javulni látszik, ugyanakkor a 2020-2021-es pandémiás évek nem múltak el nyomtalanul, amelyek 2022-től kiegészülnek az orosz-ukrán háború, az infláció és az energiaválság hatásaival. A BKÜ foglalkoztatottsági helyzete alapvetően a munkanélküliség a turisztikai szezonalitással egybeeső ciklikus ingadozásainak függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő szakaszos ingadozását a turizmusgazdaság térségi működése mozgatja.

A munkanélküliségi ráta éves átlagos szintjének mélypontját követően a pandémia első évében, 2020-ban megfordult az évtizedes, csökkenő tendencia. A munkaerőpiacon évtizedes távlatban kialakult kedvező folyamatokat szakította meg a sorozatos megbetegedési hullámokat előidéző koronavírus-járvány, amely a foglalkoztatás mértékének csökkenését és a munkanélküliség átmeneti emelkedését eredményezte. Az éves átlagos munkanélküliség csökkenése 2023-ban folytatódott, az éves index 3,8 %-ra módosult, ami bő két évtizedes időtávban a második legkedvezőbb adat, jelen időpontra lényegében a koronavírus-járványt megelőző időszak munkanélküliségi helyzetképe rendeződött vissza. Ugyanakkor a munkaképes korú lakosság számának fokozatos csökkenése figyelhető meg: 2014 és 2024 között összesen mintegy 26 ezer fővel csökkent a 15-64 éves lakosság száma az üdülőkörzetben, ez egy Siófok méretű város teljes lakosságszámával egyenértékű!

A legutóbbi, 2022. évi népszámlálás során a foglalkoztatottak aránya országosan 49,1 %-ra emelkedett, ez több mint 4,7 millió aktív keresőt jelent, a BKÜ-ben 46,4 %-on alakult, ami több mint 118 ezer embernek felel meg.

A pályakezdő munkanélküliek aránya 2013 és 2019 között folyamatosan csökkent, a csökkenési trendfolyamatot a koronavírus-járvány ugyan átmenetileg megtörte, de a járványhelyzet elmúltával a korábbi trendek érvényesülnek. A pályakezdő munkanélküliség szinte ismeretlen fogalom a Balaton térségében, inkább a fiatal munkaerő hiánya a probléma.

A Balaton és térsége évszázados időtávban Magyarország egyik legnépszerűbb idegenforgalmi desztinációja, amivel összefüggésben a térség egyik legfontosabb gazdasági szektora a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás. A vendégforgalom döntő hányada a kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás forgalmában generálódik, de a regisztrált üzleti, korábbi definíciós fogalomként magán-szállásadás vendégforgalma is számottevő nagyságrendet alkot.

Évtizedes időtávban a koronavírus-járvány kezdetéig, 2010 és 2020 között a regisztrált üzleti szektor forgalma 20 %-os részesedésről 25 %-ra növekedett, amivel párhuzamban a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma ugyanennyivel, 80 % körüli értékről 75 %-ra mérséklődött.

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek száma a koronavírus-járvány előtti évtized során, 2010 és 2019 között mintegy 685 ezer fővel, 1,2 milliőről 1,9 millió fölé növekedett a

Balaton térségében. A 2019-es vendégszám több mint másfélszerese a 2010 évi értéknek. A járvány ideje alatt, 2020-2021-ben mintegy 720-750 ezer főnyi vendég esett ki a balatoni vendégforgalomból. Országos vetületben azonban arányaiban ennél is nagyobb mértékű volt a forgalom visszaesése. A koronavírus-járványhullámok lecsengését követően, 2022 év során a kereskedelmi szálláshelyek teljes vendégforgalma visszatért a pandémia előtti, 2019 éves szintre, közel 1 923 000 vendéget regisztráltak kereskedelmi szálláshelyeken. 2023 év során tovább erősödött az üdülőkörzet vendégforgalma, a vendégek száma meghaladta a 1 953 000 főt. Úgy tűnik, a térség vendégforgalma maga mögött hagyta a koronavírus-járvány okozta átmeneti, de súlyos forgalmi veszteségeket. 2023 évben mintegy 40 ezer fővel mérséklődött a 2022 évihez képest a belföldi vendégforgalom, azonban több mint 65 ezer fővel nőtt a külföldi vendégek száma. Ezzel a külföldi vendégforgalom elérte a pandémia előtti szintet.

A balatoni vendégforgalom pozicionálása érdekében a külföldi és belföldi vendégek egymáshoz viszonyított megoszlásának hosszú időtávban történő követése is kiemelt monitoring feladat. A vizsgált időszak elején, az ezredforduló évében a külföldi vendégek aránya meghaladta a belföldiekét kereskedelmi szálláshelyeken a térségben, és a 2002-es évben és fele-fele arányban oszlottak meg a külföldi és a belföldi vendégek. Ezt követően a belföldi vendégek számának folyamatos és rohamos növekedése látható, 2006-ban már a vendégek több mint kétharmada belföldi volt, a külföldi vendégek részesedése 30 % körüli arányra csökkent. A 2010-es évtized első felében kialakult a 25-75 %-os külföldi-belföldi vendégrészesedés a Balaton körül, majd ez az arány stabilan meg is maradt a koronavírus-járvány kitöréséig. A pandémia miatt elrendelt utazási korlátozások drasztikus hatásai 2020 évben gyakorlatilag szanálták a külföldi vendégforgalmat. A pandémia végét követően fokozatosan növekedett a külföldiek Balaton térségi vendégforgalmának részesedése, 2022 év során 19,9 %, 2023 évben 22,9 %-os részesedés alakult ki, ami már közelíti a 2019-es 23,3 %-os indexértékhez.

A vendégszámhoz hasonlóan a térségben eltöltött vendégéjszakák országon belüli aránya is alátámasztja a Balaton országon belüli pozícióinak a pandémiával párhuzamosan változó helyzetét. A 2020-2021 évek járványhelyzete a külföldi vendégéjszakák extrém csökkenését eredményezte, ezekben az években nagyjából 550-650 ezer külföldi vendégéjszaka került a kereskedelmi regiszterekbe, javuló tendencia mellett. A növekedési hatás a belföldi vendégéjszakák száma esetében lendületesebb és stabilabb. 2022-re relatíve helyreálltak a korábbi trendek, ami alapvetően a belföldi forgalom rohamos növekedésével magyarázható, a belföldi vendégek valósággal megrohamozták a Balatont, de közel a duplájára növekedett a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma is 2021-hez képest. 2023-ban a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma újra meghaladta az 1,5 milliót, a belföldieké pedig 4 millió közelében állt. Ez utóbbi kismértékű visszaesést jelent a 2022 évihez képest, amikor a belföldi vendégéjszakák száma több mint 4,1 millió volt az üdülőkörzetben.

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek átlagos tartózkodási ideje hosszú időtrend szerint csökkenő a Balaton térségében. A negatív linearitást a külföldi vendégek átlagos tartózkodási idejének rövidülése alakítja. A XXI. század első évtizede a Balaton térségében az üdülési-rekreációs célú tartózkodás időtartamának fokozatos visszaesésével járt, ugyanakkor a

belföldi vendégforgalom élénkülését is elhozta. Azonban a belföldi vendégek kevésbé a hosszabb tartózkodást, mint inkább a gyakoribb látogatást preferálták.

A kereskedelmi szálláshelyek regisztrált vendég- és vendégéjszakaszám tekintetében a főszezonon kívüli időszak részesedése fokozatosan bővül, feltételezhető összefüggésben a szezonális enyhítést célzó turizmusfejlesztési beavatkozásoknak. Ezt, a térség szempontjából alapvetően kedvező folyamatot vágta ketté a koronavírus-járvány, ami korlátozások és ezek feloldásra révén a főszezonra koncentrált a vendégforgalmat. A jelenség átmenetinek bizonyult, a járványügyi korlátozásokat követően visszarendeződtek a korábbi trendeknek megfelelő adatok.

A KSH több mint 40 országra közöl részletes forgalmi adatokat a kereskedelmi szálláshelyeken megforduló vendégek küldőországáról. Összességében a regisztrált vendégek elsőprő többsége, mintegy 97-98 %-a Európából érkezik a Balatonhoz, döntően az Európai Unió területéről. Ezen belül Németország, Csehország, Szlovákia, Ausztria és Lengyelország kiemelt. Az Európán kívüli vendégkör Izrael és az USA vonatkozásában releváns.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egyik hangsúlyos, gyakran vitákat kiváltó jelensége a tóparti és partkörüli ingatlan beruházások során megvalósuló lakás és üdülőegység építési tevékenység. Magyarország lakásállománya hosszú időtrendszen növekvő. Az ezredforduló évében 4 millió fölötti volt a teljes lakásállomány, míg 2022-ben már közel 4,6 millió lakást tartottak nyilván Magyarországon. Ugyanezen időtávban a lakások számának növekedése a Balaton térségében is töretlen, az ország teljes lakásállományának mintegy 3 %-át alkotja, 2022 évben 138 511 db, minden eddiginél magasabb. A lakásállomány növekedésének releváns tényezője az adott lakás Balaton part / háttértelepülés elhelyezkedése. Ebben a szegmensben egyértelműen látható egyfajta koncentráció. Míg a parti és partközeli települések lakásállománya a 2001 évi 62 ezer körüli szintről közel 88 ezerre növekedett, a háttérzóna lakásállománya csupán 42-43 ezerről 51 ezer közelébe került. A lakások számának növekedésében a vízközeliség a döntő tényező, amíg a parti és partközeli lakások aránya a 2001 évi 56,7 %-os szintről 2022-re 63,3 %-ra emelkedett, a háttérzóna lakásingatlan állományának részesedése, a tényszerű növekedés ellenére 40,7 %-ról 36,7 %-ra csökkent.

Az adott években épített lakások és üdülők száma a Balaton térségében a 2000-es években eleinte csökkenő, majd a 2010-es évek elejétől a koronavírus-járványig dinamikusan növekvő trendet rajzol. A koronavírus-járvány hatással volt az építőiparra is, az új építésű lakás és üdülőingatlanok száma közel 600 ingatlannal esett vissza, de 2022-ben újra megközelítette az új építésű átadott lakások és üdülők száma a másfél ezret. Összességében 2013-tól 2022-ig több mint 10 ezer új lakás és üdülőingatlan épült a térségben, melyek területi eloszlása egyenlőtlen. Alapvető jelenség, hogy az új építésű lakások és üdülők nagy többsége a parti és partközeli településeken szolgálja a lakosság kényelmét.

Települési szinten vizsgálva az elmúlt 5 év lakás és üdülőépítkezéseit alapvetően a városok hangsúlyai bontakoznak ki, a városokon belül is ebben az időtávban elsősorban Siófok és

Keszthely dominál. Figyelmet érdemel, hogy mindkét, jelentős lakásépítkezéssel társított balatoni nagyváros népességet veszít, egyre kevesebben élnek ezekben a városokban, miközben a lakásállomány évről évre növekszik.

Ismert tény, hogy a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet civil aktivitása országos átlagot meghaladó, ebben a legutóbbi években sem történt változás. A civil aktivitás súlypontja az üdülőkörzet parti és partközeli területszegmense, azonban már évek óta a BKÜ háttérzóna területrésznének civil aktivitása is országos átlag feletti.

A kiemelt térség környezeti állapotáról, ahhoz kapcsolódó infrastrukturális ellátottságáról elmondható, hogy az elmúlt évek során fokozatosan növekvő az önkormányzati tulajdonú zöldterületek aránya, a védett természeti területek nagyságrendje tartós időtávban 500 hektár felett alakul. A védett természeti területek 55-60 %-a a parti sávban helyezkedik el, a háttérzóna részesedése lényegesen kisebb, de az érintett 225-230 hektár közötti védett terület lényegesen nem változik. A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége időben változó, csökkenési és növekedési periódusok szabdalják az idősort. A koronavírus-járvány időszakában a korábbi évek adataihoz képest csökkent a lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége, ami érdekes fejlemény annak fényében, hogy ebben az időszakban az átmeneti beköltözések miatt jelentősen növekedett az üdülőkörzet népessége. Az elszállított szilárd hulladék mennyisége 2021-ben 110,6 ezer tonna, 2022-ben mintegy 103 ezer tonnát tett ki. A lakosságtól szelektíven elszállított hulladék mennyisége 2006 és 2022 között több mint kilencszeresére növekedett, 2022-ben mintegy 29,3 ezer tonna volt.

Mind az elsődleges, mind a másodlagos közműháló értéke kedvező az üdülőkörzetben, bár az elmúlt évek építkezései jelentős terhelést róttak az infrastruktúrára. 2020-tól kezdődően az elsődleges közműháló értéke kis mértékben csökken a BKÜ-ben az országoshoz képest, a jelenségben szerepet játszhatnak a koronavírus-járvány miatt késedelmet szenvedett, illetve a különböző forrásfinanszírozás híján elmaradt beruházások.

Minden település rendelkezik közüzemi vízellátással, amivel párhuzamban a gázvezeték-hálózat kiépítettsége is gyakorlatilag teljesnek mondható, ezzel együtt a kommunális szennyvízkezelés kérdése, bár az ezzel kapcsolatos környezeti indikátorok folyamatosan javuló értéket jeleznek, továbbra is csak részlegesen megoldott kérdés.

A Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság tájékoztatása alapján a Balaton vízminőségét elsősorban az algák mennyisége, azon belül is a kékalgák esetenkénti elszaporodása veszélyezteti, a tóközépeken mért klorofill koncentrációk nem haladták meg a hipertróf szint határértékét, lokálisan azonban előfordulhattak felszíni vízvirágzások, magasabb klorofill értékek. Ezen jelenségek kialakulásához vezető okok tudományos szempontból még nem egyértelműen feltártak. A Balaton vízminősége továbbra is kiváló, fürdőzésre alkalmas. Halpusztulásról, felszakadó élőbevonatról vagy egyéb problémáról, drasztikus vízminőség-romlásról nem érkezett bejelentés. Nem tapasztalható jelentős változás a tó külső terhelésének alakulásában sem, a balatoni befolyók esetében előfordulnak esetenként algás vizet szállító vízfolyások is, ez

elsősorban a vízgyűjtőjükön elhelyezkedő (halas)tavak, víztározók vízminőség-átalakító hatásának tudható be.

Jelentős esemény a Balaton életében, hogy 2024. április 22-én átadásra került Siófokon a megújult vízleeresztő zsilip és hajózsilip, valamint az ezekhez kapcsolódó közösségi tér. A Sió-zsilip műszaki átadás-átvétele 2023 novemberében már megtörtént.

Az elmúlt két évtized során a Balaton térségében nagyon jelentős közlekedésfejlesztés zajlott le, illetve van tervben a jövőre vonatkozóan is. A közelmúlt megvalósult fejlesztései kapcsán kiemelt jelentőségűek az autópálya és főút fejlesztési munkálatok, illetve a vasúti közlekedés korszerűsítése. Csak a 2014-2020 (+2 év) közötti programozási ciklus ideje alatt mintegy 258,8 Mrd Ft tökéletesítés nélkül kifizetett uniós forrás jutott a Balaton térségében közlekedésfejlesztésre.

A közúti közlekedési feltételek fejlődésének, javulásának egyik legfontosabb indikátora az elérhetőségi idők mérése. Az idő szerinti optimalizálás elérhetőségek metszetében a megvalósult fejlesztések ellenére a Balaton térségéből közúton mérhető leggyorsabb út átlagos hossza Budapestig a korábbi időszakokhoz képest nem sokat változott. Az északi parton az autópálya hiánya alapvetően rontja az elérhetőségi viszonyokat. Az elérhetőségben tapasztalt esetleges időnövekedés az átmenő és célirányos autósforgalom szignifikáns növekedésével, útterheléssel, valamint az elmúlt években megvalósított egyes közlekedés és forgalombiztonsági intézkedések meghozatalával magyarázható. A Balaton térségéhez kapcsolódó összes település három megyeszékhely eléréséhez viszonyítása alapján az elérési időkben sincs jelentős változás, Kaposvár megközelíthetősége a BKÜ somogyi településein élők számára továbbra is kevésbé kedvező. Az üdülőkörzet keleti és nyugati határain az utazási idő az egy órát is meghaladja. A BKÜ határterületeiről akár Székesfehérvár és Veszprém nyugaton pedig Nagykanizsa (mint MJV) elérhetőségi ideje azok földrajzi pozíciói miatt rövidebb, mint Kaposváré. Ugyanakkor a déli part középső szakasza felé csökken Kaposvár elérhetőségi ideje, hiszen a fejlesztésen átesett 67-es autópályán közvetlenül megközelíthető a város. A vármegye középső szakaszán ennek vonala látszik kirajzolódni. A zalai rész déli településeiről a leglassabb vármegyeszékhelyük elérése, majd ez északra haladva, a 75-ös és 76-os autópályák mentén csökken.

A balatoni személy és kompforgalmi hajózás mutatói a koronavírus-járvány negatív hatásai ellenére hosszú időtrendszen növekedést mutatnak. A balatoni kompok 2023 évben több mint 1,4 millió utast, 450 ezernél is több gépjárművet és közel 128 ezer kerékpárt szállítottak. 2023 évben két új komppal egészült ki a balatoni komphajózás, 6 hajósra bővült az állomány, ezzel teljes üzem esetén további szállítási tömegnövekedés produkálható.

A menetrendi személyhajózás keretében szállított utasok száma 2023-ban meghaladta az 530 ezer főt, ezzel elérte a 2010-2019 közötti átlagos menetrendi hajózás utasforgalom tömegét, 2024 évben további forgalombővülésre számítanak. A hajózási társaság tájékoztatása alapján a 2020-as évek első éveiben átlagosan mintegy 2000 vitorlás hajóra volt érvényes bérleti szerződése a

cégnek az általa üzemeltetett 10 vitorláskikötőben. Ez kevéssel meghaladja a BAHART kikötőhelyeinek számát, mivel az adat a parton tárolt hajókat is tartalmazza.

A Somogy vármegyei, Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területével határosan fekvő Nágocs község polgármestere 2023. június 5-én azzal az írásbeli kéréssel fordult a Balaton Fejlesztési Tanácshoz valamint annak munkaszervezeti feladatait ellátó Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft.-hez, hogy a munkaszervezettel közösen vizsgálják meg Nágocs község Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez történő csatlakozásának lehetőségét. A község csatlakozásának esetleges jövőbeni hatásait vizsgálándó, a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség vállalta, hogy a 2024 tavaszán esedékes, 2023. évi területi monitoring jelentéshez kapcsolódóan megvizsgálja a község csatlakozási igényének alapvető területi, társadalmi-gazdasági dimenzióit. Eredményeink szerint a község a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet déli határán fekvő településekkel rokon jegyeket mutat mind környezeti, természetföldrajzi, mind pedig társadalmi-gazdasági vetületben. Nágocs a Tabi járáson belül egy kedvezőbb gazdasági helyzetű településnek számít, potenciális vonzerőértékkel is bír a jelenleg hasznosítatlan, ám a BKÜ-höz több szállal kötődő Zichy kastély képében. Üdülőkörzethez történő csatlakozásának jelentős kockázata nincs, azonban kétségtelen, hogy gazdasági pozíciói, arculata nem feltétlenül az üdülőkörzeti jellegre utalnak. Mindazonáltal a település által megfogalmazott csatlakozási igény – valamint a település tágabb térségi környezete – rámutat arra, hogy a Dél-dunántúli belső periféria átfogó, jelentős eszközökkel felruházott programszerű, az aktorok közötti eredményes együttműködések kibontakoztatását elősegítő fejlesztésére van szükség.